

GDYNIA W UNII EUROPEJSKIEJ

Warunki życia

Małgorzata Pacuk
Renata Anisiewicz
Jarosław Czochański
Krzysztof Kopec
Marcin Połom
Tomasz Michalski
Maciej Tarkowski

GDYNIA W UNII EUROPEJSKIEJ

Warunki życia

Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo „Bernardinum”
Gdańsk–Pelplin 2016

UNIWERSYTET GDAŃSKI
Wydział Oceanografii i Geografii
Katedra Geografii Rozwoju Regionalnego
80-309 Gdańsk
tel. +48 58 5236559
e-mail: kgrr@ug.edu.pl
www.kgrr.ug.edu.pl

Projekt okładki: Jacek Nowicki, tel. kom. 668 703 901
Autor map: Maciej Beister
Korekta tekstu: dr Małgorzata Pacuk
Skład: Marzena Piotrkowska

Recenzent: prof. AMG dr hab. Adam Przybyłowski

Praca powstała w ramach działalności statutowej Katedry Geografii Rozwoju Regionalnego, Katedry Geografii Fizycznej i Kształtowania Środowiska oraz Katedry Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Gdańskiego, a także Katedry Badań Miast i Regionów oraz Katedry Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Szczecińskiego.

Wydanie drukiem publikacji zostało finansowo wsparte przez Miasto Gdynia i Uniwersytet Gdański.

© Copyright by Authors, 2016

Wydawnictwo „Bernardinum”
ul. Biskupa Dominika 11, 83-130 Pelplin
tel. +48 58 5361757, fax +48 58 5361726
e-mail: bernardinum@bernardinum.com.pl
Zamawianie książek: www.bernardinum.com.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Wydawnictwa „Bernardinum” Sp. z o.o., Pelplin

ISBN 978-83-7823-689-4 (całość)
ISBN 978-83-7823-691-7 (tom 2)

Spis treści

Od autorów	7
Wstęp	9
1. Środowisko przyrodnicze	14
1.1. Położenie naturalne	14
1.2. Podstawowe cechy przyrodnicze	19
1.3. Problemy gdyńskiej przyrody	24
1.4. Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych	30
1.5. Obszary rekomendowane do objęcia ochroną	36
1.6. Podsumowanie	39
2. Mieszkalnictwo	40
2.1. Wielkość i struktura zasobów mieszkaniowych	40
2.2. Inwestycje mieszkaniowe	49
2.3. Wyposażenie w infrastrukturę techniczną	58
2.4. Podsumowanie	62
3. Handel i pozostałe usługi dla ludności	64
3.1. Oferta głównych ulic i placów miejskich	65
3.2. Oferta centrów handlowo-usługowych	78
3.3. Ocena dostępności oferty usługowej	84
3.4. Podsumowanie	86
4. Edukacja	88
4.1. Edukacja wczesnodziecięca	89
4.2. Edukacja podstawowa i gimnazjalna	93
4.3. Edukacja ponadgimnazjalna	102
4.4. Edukacja wyższa	115
4.5. Edukacja dorosłych	118
4.6. Podsumowanie	122

5. Służba zdrowia i pomoc społeczna	124
5.1. System służby zdrowia w mieście	125
5.2. Służba zdrowia finansowana przez Pomorski Oddział Wojewódzki NFZ	128
5.3. Główne działania na rzecz podniesienia poziomu zdrowia mieszkańców	135
5.4. Główne działania w ramach pomocy społecznej	140
5.5. Podsumowanie	145
6. Kultura i rozrywka	146
6.1. Kulturalne marki flagowe miasta.....	146
6.2. Pozostała działalność w zakresie kultury i rozrywki	153
6.3. Podsumowanie	166
7. Sport i rekreacja	168
7.1. Rekreacja i sport powszechny	168
7.2. Działalność i osiągnięcia zespołów sportowych	172
7.3. Infrastruktura i nowe inwestycje w sferze sportu i rekreacji.....	175
7.4. Ocena dostępności do obiektów sportowych i rekreacyjnych.....	180
7.5. Podsumowanie.....	186
Wnioski	187
Spis literatury	198
Spis adresów internetowych	205
Spis rycin	207
Spis tablic	210

Od autorów

Bezpośrednią przesłanką powstania niniejszej pracy była dziewięćdziesiąta rocznica otrzymania praw miejskich przez Gdynię. Takie wydarzenie skłania do refleksji nad stanem miasta, zmianami, jakie się dokonały oraz perspektywami na przyszłość. Z inicjatywy zespołu Katedry Geografii Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Gdańskiego podjęte zostały prace nad trzyczęściową monografią społeczno-gospodarczą Gdyni o wspólnym tytule *Gdynia w Unii Europejskiej*. Prezentowany tom dotyczy problematyki warunków życia. Pierwszy z cyklu poświęcony jest zagadnieniom konkurencyjności gospodarki, natomiast ostatni – spójności społecznej i terytorialnej. Celem wszystkich trzech publikacji jest odpowiedź na pytanie o stan i tendencje rozwoju Gdyni w ponad dekadę po wejściu Polski do Unii Europejskiej i w przededniu dziewięćdziesiątej rocznicy powstania miasta.

Podjęte przedsięwzięcie wpisuje się w bogatą tradycję geograficzno-ekonomicznych badań miasta. Od końca lat 60. XX w. w Gdyni miały siedzibę jednostki Uniwersytetu Gdańskiego, zajmujące się problematyką geografii społeczno-ekonomicznej. Efektem ich działalności naukowo-badawczej są liczne prace magisterskie, rozprawy doktorskie i habilitacyjne oraz szereg innych publikacji naukowych dotyczących miasta. Na wzmiankowanie zasługują trzy opracowania o podobnym, przekrojowym charakterze. W 1990 r. pod redakcją prof. dr hab. Ewy Adrjanowskiej opublikowana została praca zbiorowa pt. *Gdynia. Środowisko, przestrzeń, gospodarka*. W 1994 r. ukazała się kolejna publikacja zbiorowa, pod redakcją dr. hab. Marka Dutkowskiego, pt. *Gdynia 1990-93. Przemiany i rozwój*. Cztery lata później, w 1998 r., wydana została książka pt. *Zespół miejski Gdyni. Przyroda – gospodarka – społeczeństwo* pod redakcją prof. dr hab. Haliny Piekarrek-Jankowskiej i dr. hab. Marka Dutkowskiego. Treści w nich zawarte stanowiły inspirację dla zespołu przygotowującego cykl publikacyjny, w skład którego wchodzi niniejsze opracowanie.

Przeprowadzenie szeroko zakrojonych analiz i przedstawienie wyników w prezentowanej formie, możliwe było dzięki przychylności i pomocy wymienionych osób, którym należą się gorące podziękowania. Joanna Buryn i Iwona Milewska

z Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni udostępniły dane statystyczne istotne dla charakterystyki różnych aspektów warunków życia w mieście i wniosły cenne uwagi do fragmentu pracy poświęconego tematyce sieci handlowych. Szczegółowe omówienie gdyńskiego systemu edukacyjnego możliwe było dzięki uprzejmości Krystyny Przyborowskiej, naczelnik Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Gdyni, która udostępniła odpowiednie materiały. Maciej Beister przedstawił w postaci kartograficznej przestrzenne aspekty opisywanych zjawisk. Wykreślenie map dostępności obiektów sportowych było możliwe dzięki wsparciu Sławomira Goliszka z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.

Autorzy dziękują recenzentowi – prof. AMG dr. hab. Adamowi Przybyłowskiemu z Wydziału Przedsiębiorczości i Towaroznawstwa Akademii Morskiej w Gdyni – za cenne uwagi, dzięki którym udało się udoskonalić pierwotny tekst publikacji. Za wszystkie jej ewentualne niedoskonałości odpowiedzialność ponoszą jedynie autorzy.

Prace merytoryczne nad cyklem trzech publikacji wykonane zostały w ramach działalności statutowej jednostek naukowych, w których zatrudnieni są autorzy. Większość to pracownicy Uniwersytetu Gdańskiego – Katedry Geografii Rozwoju Regionalnego, Katedry Geografii Fizycznej i Kształtowania Środowiska oraz Katedry Gospodarki Przestrzennej. W prace zaangażowani byli również badacze z Katedry Badań Miast i Regionów oraz Katedry Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Szczecińskiego. Wydanie drukiem całego cyklu było możliwe dzięki wsparciu finansowemu władz Uniwersytetu Gdańskiego i Miasta Gdyni. Autorzy dziękują Prorektorowi UG ds. Nauki prof. dr. hab. Grzegorzowi Węgrzynowi i Prezydentowi Miasta Gdyni dr. Wojciechowi Szczurkowi.

Wstęp

Rola miast nie ogranicza się jedynie do stwarzania dogodnych warunków wzrostu gospodarczego. Sukces gospodarczy jest potrzebny do zapewnienia trwałego strumienia dochodów indywidualnych i publicznych, pozwalających poprawić warunki życia oraz zapewnić spójność społeczną i terytorialną miasta. Przed miastami stawiane są obecnie ambitne wyzwania na poziomie globalnym, europejskim i krajowym. W ramach Programu Narodów Zjednoczonych ds. Osiedli Ludzkich prowadzone są prace nad nowym modelem rozwoju pod hasłem *Miasto, którego potrzebujemy*. Ośrodki miejskie powinny: integrować swoją społeczność, domykać obieg materii i energii, ożywiać gospodarkę i włączać w nią mieszkańców, wzmacniać tożsamość i poczucie zakorzenienia, zapewniać bezpieczeństwo i zdrowie, być niedrogie w codziennym użytkowaniu, zapewniać sprawiedliwy dostęp do swoich zasobów oraz być zarządzane na poziomie metropolitalnym¹. Unia Europejska również dostrzega istotną rolę miast w procesie wzmacniania spójności terytorialnej. W Agendzie Terytorialnej Unii Europejskiej podkreśla się konieczność uczynienia z miast ośrodków „inteligentnego i zrównoważonego” (*Agenda terytorialna...*, 2011, s. 6) rozwoju, który sprzyjać będzie włączeniu społecznemu oraz wzrostowi ich atrakcyjności jako miejsca zamieszkania, pracy, inwestowania i turystyki. Dokument ten stał się podstawą do prac nad Agendą Miejską, obejmującą dwanaście tematów priorytetowych: miejsca pracy i umiejętności w lokalnej gospodarce, ubóstwo miejskie, mieszkalnictwo, integrację migrantów i uchodźców, zrównoważone użytkowanie gruntów i rozwiązania uwzględniające warunki środowiska przyrodniczego, gospodarkę o obiegu zamkniętym, przystosowanie do zmian klimatycznych, przemiany energetyczne, mobilność miejską, jakość powietrza, cyfryzację oraz innowacyjne i odpowiedzialne zamówienia publiczne. W maju 2016 r. kierunki nowej polityki miejskiej Unii Europejskiej zostaną skonkretyzowane

¹ Są to rekomendacje siódmego *World Urban Forum*. Odbyło się ono w Medellin (Kolumbia) w dniach 5-11 kwietnia 2014 r. Wzięli w nim udział przedstawiciele 142 krajów, w tym 139 prezydentów i burmistrzów miast oraz 42 ministrów.

w postaci Paktu z Amsterdamu, który ma być przyjęty przez ministrów krajów członkowskich odpowiedzialnych za politykę miejską.

Również w Polsce dostrzeżona została potrzeba poprawy warunków rozwoju miast. Krajowa Polityka Miejska służyć ma „wzmocnieniu zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców” (*Krajowa polityka...*, 2015, s. 12). Miasta mają być sprawnie zarządzane i zwarte przestrzenie, a przez to bardziej zrównoważone, spójne społecznie, silne i konkurencyjne na płaszczyźnie gospodarczej.

Celem niniejszej publikacji jest ocena warunków życia mieszkańców Gdyni, ponad dekadę po wejściu Polski do Unii Europejskiej i w przededniu dziewięćdziesiątej rocznicy powstania miasta.

Zakres przedmiotowy pracy wyznacza pojęcie warunków życia. Badania nad warunkami i jakością życia stanowią istotny przedmiot analiz już od kilkunastu lat. Mimo zaawansowania badań tego aspektu życia, zarówno samo pojęcie, jak i metodologia pomiaru budzą wiele kontrowersji i nie są jednoznacznie określone. Terminologia jakości życia nie jest w pełni uporządkowana, a zakres tematyczny powiązanych pojęć (jakość życia, warunki życia, poziom życia, standard życia) – w związku z brakiem ujednoczonych kryteriów je definiujących – bywa niejednoznaczny (T. Borys, P. Rogala (red.), 2008).

Podział wskaźników społecznych na warunki życia i jakość życia opiera się zasadniczo na zróżnicowaniu obiektywnego opisu sytuacji życiowej (warunki) i jej oceny subiektywnej (jakość życia)². Jakość życia pojmowana subiektywnie jest rezultatem wewnętrznych procesów wartościowania różnych sfer życia i życia jako całości. W rozumieniu obiektywnym jest to zespół warunków życia człowieka, obiektywne atrybuty świata przyrody, przedmiotów i kultury oraz obiektywnie oceniane atrybuty człowieka związane z jego pozycją społeczną. Badając jakość obiektywną uwzględnia się wskaźniki opisujące materialne warunki życia (M. Mularska-Kucharek, J. Wiktorowicz, 2012). Warunki życia oznaczają zatem całokształt obiektywnych warunków o charakterze infrastrukturalnym, w jakich żyje społeczeństwo, a które wiążą się przede wszystkim z kondycją materialną, zabezpieczeniem egzystencjalnym i środowiskowym życia jednostek (T. Borys, P. Rogala (red.), 2008). Są to obiektywne czynniki, które wpływają na poziom zaspokojenia potrzeb i standard życia gospodarstw domowych (*Ocena warunków i jakości życia...*, 2011). W analizach warunków życia uwzględnia się najczęściej

² Według J. Czapińskiego (2014) podział taki nie jest ostry i rozłączny, ponieważ przy opisie warunków życia wykorzystuje się także skale ocen subiektywnych, natomiast charakterystyka jakości życia opiera się nie tylko na ocenach, ale także zachowaniach i obiektywnych wydarzeniach. W niniejszym opracowaniu analizę warunków życia również poszerzono o opinie mieszkańców Gdyni na temat wybranych aspektów życia w mieście (rozdz. 2 i 3).

takie wskaźniki jak: stopa życiowa mieszkańców, warunki mieszkaniowe, korzystanie z usług systemu ochrony zdrowia i pomocy społecznej, możliwości edukacji i kształcenia, uczestnictwo w kulturze i wypoczynku, sieć handlowa, stan środowiska przyrodniczego. Wskaźniki te w dużym stopniu są zbieżne ze wskaźnikami zrównoważonego rozwoju miast.

Zakres przestrzenny pracy obejmuje Gdynię. Specyfika jej położenia wymagała niekiedy rozszerzenia analizy o aglomerację Trójmiasta. W rozdziałach, których treść oparto na wynikach analiz statystycznych, dokonywano porównań poziomu i dynamiki badanych cech w Gdyni do innych miast. W zależności od potrzeb odwoływano się do dwóch grup referencyjnych. Pierwsza z nich obejmuje cztery miasta, o zbliżonej liczbie mieszkańców, położone w różnych częściach Polski: Białystok, Częstochowę, Sosnowiec i Toruń. Drugą grupę tworzą największe polskie miasta – Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Szczecin, Warszawa i Wrocław. Wzięto je pod uwagę ze względu na współtworzenie przez Gdynię aglomeracji Trójmiasta. Sprzyja to wykształceniu się w tym mieście cech wielkomiejskich, wykraczających poza typowe atrybuty miast o podobnej wielkości.

Zakres czasowy obejmuje zasadniczo lata 2004-2015. W zależności od potrzeb i dostępności danych niezbędnych do analizy poszczególnych zagadnień, był on nieznacznie modyfikowany. W uzasadnionych przypadkach dokonywano głębszej retrospekcji.

Opracowanie powstało dzięki wykorzystaniu szeregu metod badawczych. Spośród metod zasadniczych posłużono się podejściem indukcyjnym, formułując na podstawie przebadanego materiału uogólnienia sprawozdawcze i naukowo-badawcze. Uzupełniająco wykorzystano metodę redukcyjną, w celu weryfikacji dokonanych ustaleń. Na poziomie studialnym dokonano analizy danych i informacji zawartych w źródłach statystycznych, opracowaniach naukowych, dokumentach programowania rozwoju i materiałach badanych podmiotów. W celu ułatwienia odbioru i zrozumienia analizowanych zjawisk posłużono się także metodami kartograficznymi i statystycznymi. Informacje uzupełniające, objaśnienia specjalistycznych terminów i rozwinięcia skrótów umieszczono w przypisach dolnych.

Monograficzny charakter opracowania wymagał wykorzystania różnorodnych źródeł informacji. Jedynie w niezbędnym zakresie korzystano z publikacji naukowych poświęconych teoretycznym aspektom analizowanych problemów. Częściej przywoływano wyniki badań empirycznych, nieodnoszących się wprost do Gdyni. Pozwoliły one jednak na lepsze zrozumienie zachodzących w mieście procesów, a także stanowiły punkt odniesienia dla interpretacji rezultatów. Ważną grupę tworzyły publikacje, których zakres tematyczny dotyczył Gdyni, a także aglomeracji Trójmiasta. Bardzo często jedynym dostępnym źródłem informacji były strony internetowe przedsiębiorstw i instytucji, będących przedmiotem badań, oraz wyspecjalizowane portale internetowe.

Problematyka warunków życia w Gdyni omówiona została w siedmiu rozdziałach. W opracowaniu skoncentrowano się na analizie uwarunkowań środowiskowych

i warunków zamieszkania oraz wyposażenia usługowego miasta – w sieć handlowo-usługową, placówki oświatowo-wychowawcze, służby zdrowia i pomocy społecznej, upowszechniania kultury oraz infrastrukturę sportowo-rekreacyjną.

W rozdziale pierwszym scharakteryzowano środowisko przyrodnicze Gdyni. Stan środowiska kształtuje warunki i jakość życia zarówno w sposób bezpośredni (poprzez oddziaływanie poszczególnych komponentów środowiska na zdrowie), jak i pośredni (poprzez tworzenie warunków mieszkaniowych oraz warunków dla uprawiania sportu i rekreacji). W przekrojowym ujęciu charakterystyki przyrodniczej miasta zwrócono uwagę na walory przyrodnicze, krajobrazowe i aspekty funkcjonalne, które mają decydujący wpływ na warunki życia mieszkańców.

Rozdział drugi dotyczy warunków mieszkaniowych w Gdyni. Omówiono tu zmiany wielkości i struktury zasobów i standardów mieszkaniowych oraz wskazano najnowsze obszary zainwestowania. Uzupełnieniem analizy jest przegląd opinii mieszkańców o wybranych aspektach ich sytuacji mieszkaniowej.

Gdynia ma ugruntowaną pozycję prężnego ośrodka handlowo-usługowego, tu powstało jedno z pierwszych nowoczesnych centrów handlowo-usługowych na Pomorzu. W kolejnym rozdziale przedstawiono charakterystyczne cechy funkcjonowania handlu detalicznego i jego rozmieszczenia w strukturze przestrzennej miasta. Przytoczono także wyniki badań ankietowych dotyczących dostępności i jakości oferty usługowej w mieście.

W rozdziale czwartym szczegółowej analizie poddano zmiany zachodzące w gdyńskim systemie edukacyjnym, zwłaszcza w kontekście reformy ustroju szkolnego z 1999 r. Charakterystyka placówek kolejnych szczebli kształcenia, od edukacji wczesnodziecięcej po szkolnictwo dla dorosłych, rozszerzona została o ocenę jakości edukacji i dostępności do usług edukacyjnych w Gdyni.

Funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia i pomocy społecznej na terenie Gdyni jest przedmiotem rozważań zawartych w rozdziale piątym. Omówiono tu zmiany liczebności i struktury personelu medycznego pracującego w Gdyni oraz scharakteryzowano placówki medyczne świadczące usługi finansowane przez Pomorski Oddział Wojewódzki NFZ. Dużo uwagi poświęcono działaniom władz samorządowych w ramach programów profilaktyki zdrowotnej i pomocy społecznej.

W rozdziale szóstym przedstawiono charakterystykę działalności instytucji kultury. Szczegółowo omówiono przedsięwzięcia kulturalne o randze krajowej i międzynarodowej – Teatr Muzyczny im. Danuty Baduszkowej, *Open'er Festival* i Festiwal Filmowy w Gdyni – oraz ich rolę w budowaniu prestiżu miasta. Następnie dokonano przeglądu pozostałych, licznych placówek oraz wydarzeń z różnych dziedzin życia kulturalnego, zwracając uwagę na uczestnictwo w kulturze mieszkańców i gości odwiedzających miasto.

Ostatni rozdział tomu poświęcono infrastrukturze sportowo-rekreacyjnej. Punktem wyjścia jest omówienie głównych wydarzeń sportowych odbywających się cyklicznie na terenie Gdyni. Działalność klubów i sekcji sportowych przekłada

się na znaczące osiągnięcia, których prezentację zawarto w dalszej części tekstu. Analizie poddano także dostępność do obiektów sportowych, zarówno licznie reprezentowanych na terenie miasta obiektów o charakterze lokalnym, jak i – szczególnie omówionej – inwestycji o charakterze ponadlokalnym jaką jest Forum Sportu.

Na końcu każdego rozdziału umieszczono krótkie podsumowanie. Całość pracy zamykają wnioski, omawiające atuty i słabości Gdyni w zakresie warunków życia. Uzyskane rezultaty skonfrontowano również z oczekiwaniami wobec miast formułowanymi w dokumentach planistycznych na szczeblu globalnym, europejskim i krajowym.

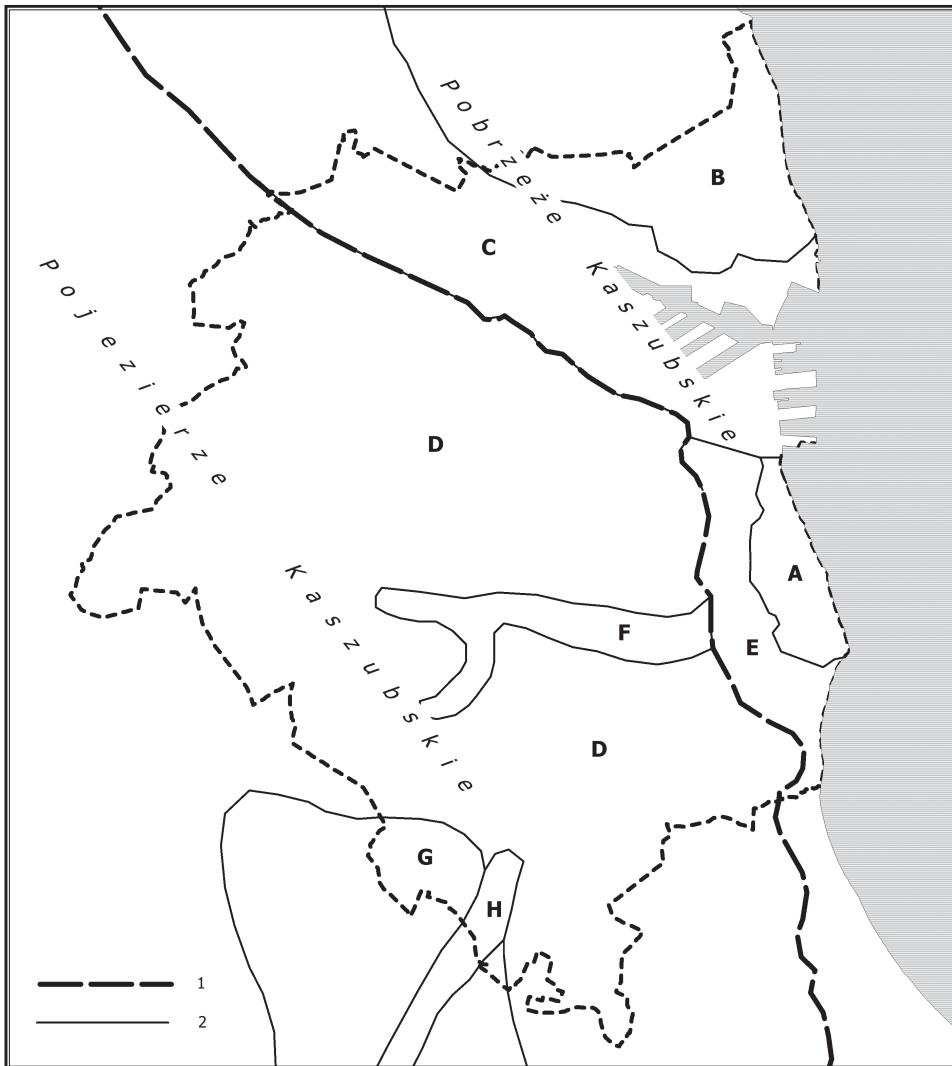
1. Środowisko przyrodnicze

W rozdziale niniejszym przedstawiono charakterystykę środowiskową Gdyni, skupiając się na tych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i aspektach funkcjonalnych, które mają decydujący wpływ na charakter i rozwój miasta oraz warunki życia jego mieszkańców. W literaturze naukowej i popularno-naukowej ostatnich kilkunastu lat brakuje kompleksowych opracowań, charakteryzujących walory, stan i zagrożenia środowiska przyrodniczego Gdyni, a zakres prowadzonych badań³ nie pozwala na dokonanie pełnej (w zakresie wszystkich geokomponentów) i dokładnej (w aspekcie parametrów i oceny stanu oraz zagrożeń środowiska) charakterystyki miasta. W rozdziale podjęto próbę przekrojowego ujęcia charakterystyki przyrodniczej miasta, w kontekście kształtowania i zachowania jego walorów naturalnych (w tym krajobrazowych), ich funkcjonowania, formalnej ochrony oraz znaczenia dla warunków życia mieszkańców.

1.1. Położenie naturalne

Gdynia, w obecnych swoich granicach, według podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego (2011), położona jest w prowincji Pobrzeże Południowobałtyckie, w makroregionie Pobrzeże Gdańskie i na północno-wschodnich krańcach makroregionu Pojezierze Wschodniopomorskie, w południowej części mezoregionu Pobrzeże Kaszubskie i północno-wschodniej części mezoregionu Pojezierze Kaszubskie. Podział na mikroregiony fizycznogeograficzne nie jest jednoznacznie ustalony, a kilka autorskich propozycji regionalizacji przedstawia różny przebieg granic. Dokonując ich syntezy, można jednak dość precyzyjnie wskazać podział przestrzeni miasta (ryc. 1.1), gdyż różnice bardziej dotyczą nazw jednostek niż przebiegu ich granic. Według opracowań M. Przewoźniaka

³ W tym Państwowego Monitoringu Środowiska prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

Ryc. 1.1. Położenie Gdyni na tle jednostek regionalizacji fizycznogeograficznej

1 – granica makroregionów fizycznogeograficznych: Pojezierza Wschodniopomorskiego i Pobrzeża Gdańskiego oraz mezoregionów fizycznogeograficznych Pojezierza i Pobrzeża Kaszubskiego; 2 – granice mikroregionów: A – Kępa Redłowska, B – Kępa Oksywska, C – Pradolina Kaszubska, D – Wysoczyzna Gdańska, E – Obniżenie Redłowskie, F – Dolina Kaczej, G – Sandr Chwaszczyński, H – Ryjna Jeziora Wysockiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Przewoźniak, 1985; M. Buliński, M. Przewoźniak, 1996 (uzupełnione).

(M. Przewoźniak, 1985; M. Buliński, M. Przewoźniak, 1996), obszar miasta lokuje się w mikroregionach: Kępa Oksywska, Kępa Redłowska (nazywana też Kępą Orłowską), Dolina Kaczej (zwana też Doliną Kaczego Potoku), Dolina Chylonki

(zwana też Pradolina Kaszubska lub Meandrem Kaszubskim), Obniżenie Redłowskie – łączące się z Terasą Nadmorską Oliwsko-Sopocką (nazywaną też Platformą Wrzeszczańsko-Oliwsko-Sopocką albo Wrzeszczańsko-Sopocką) oraz Wysoczyzna Gdańska, podzielona przez M. Przewoźniaka (1985) na dwie jednostki – północną – Wysoczyznę Gniewowsko-Bieszkowicką oraz południową – Wysoczyznę Łężyczko-Chwaszczyńską. Dodatkowo, zróżnicowanie geologiczno-geomorfologiczne pozwala we wschodniej części tej wysoczyzny wyróżnić niewielki, choć wyraźny obszar sandrowy (dla którego przyjęto nazwę Sandr Chwaszczyński) wraz z ulokowaną w jego centralnej części Rynną Jeziora Wysockiego (R. Pikies, 2002). Dolna krawędź skłonu wysoczyzny morenowej, przebiegająca w północnej części miasta przez jego środkowo-wschodni fragment, a w południowej zbliżająca się do linii brzegowej Zatoki Gdańskiej na odległość niespełna jednego kilometra, uznana została przez M. Przewoźniaka (1991) za częściowo przyrodniczo uzasadnioną, a częściowo formalną granicę strefy nadmorskiej. Oznacza to, że tylko niespełna 1/3 powierzchni Gdyni, z fizycznogeograficznego punktu widzenia, leży w strefie nadmorskiej, pozostała zaś w strefie pojeziernej.

Z określonym powyżej położeniem fizycznogeograficznym wiąże się niezwykła różnorodność morfogenetyczna i krajobrazowa, wynikająca z występowania podstawowych krajobrazotwórczych cech i jednostek przestrzennych, jakimi są:

- silnie urozmaicone wybrzeże zatoki morskiej – z brzegiem klifowym na krawędziach kęp wysoczyznowych (w tym z klifem aktywnym obrywowym i osuwiskowym, niszami osuwiskowymi oraz klifem martwym i licznymi, głębokimi dolinkami erozyjnymi), brzegiem piaszczystym (obecnie uformowanym w wyniku refulacji plaż) i niskim brzegiem terasowo-dolinnym oraz antropogenicznym – umocnionym (M. Przewoźniak, 1996); cała linia brzegowa miasta wzdłuż Zatoki Gdańskiej ma 14 km długości;
- płaskie, aluwialne dna dolinne (pradoliny i dolin rzecznych, szczególnie południowej części tzw. Pradoliny Kaszubskiej);
- strefa krawędziowa (stoki) wysoczyzny morenowej pojezierza, z licznymi, silnie wciętymi wąwozami i dolinkami erozyjnymi oraz niszami źródłiskowymi;
- niewielkie stożki napływowe dawnych potoków spływających z tzw. górnego tarasu;
- wierzchowiny wysoczyzny morenowej – równinne, wzniesione i faliste;
- równina sandrowa na południowo-zachodnim krańcu miasta.

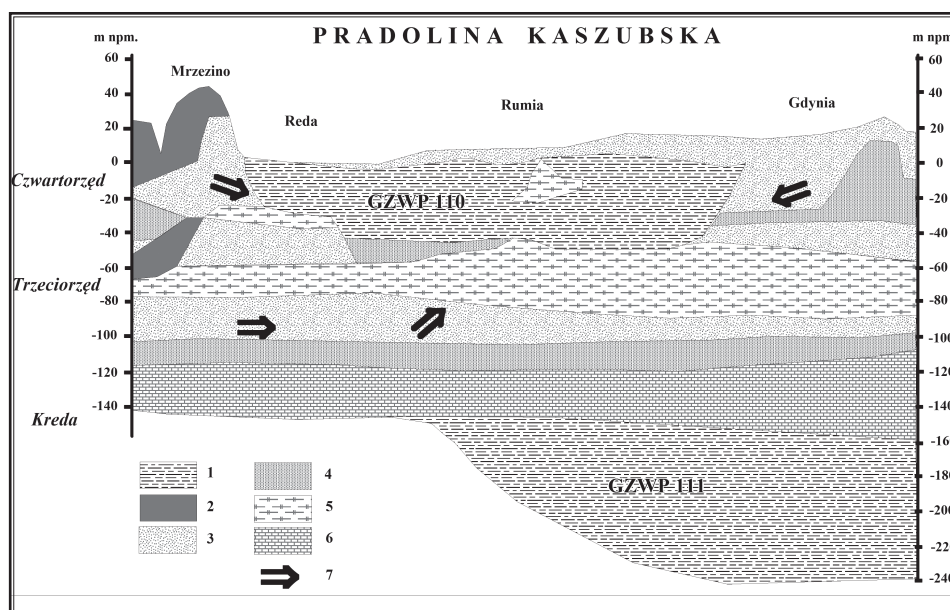
Dominującymi powierzchniowymi utworami litologicznymi są: gliny, piaski gliniaste (lekkie i mocne), piaski lekkie i słabo gliniaste oraz torfy i utwory mułowo-torfowe. Zróżnicowanie wysokościowe sięga od 0 m na linii brzegowej morza do ponad 205 m n.p.m. w środkowo-zachodniej części miasta i przy jego zachodnich granicach – najwyższym punktem jest Góra Donas o wysokości 205,7 m n.p.m.

Pod względem klimatycznym cała Gdynia położona jest w krainie klimatycznej wybrzeża Zatoki Gdańskiej (K. Kwiecień, S. Taranowska, 1974), znajdującej

się pod bezpośrednim wpływem morza i cechującej się relatywnie małymi (w stosunku do wnętrza województwa i sąsiedniej krainy Pojezierza Pomorskiego) amplitudami rocznymi temperatury, silnymi i częstymi wiatrami, wiosną chłodniejszą od jesieni (odpowiednio – oziębiający i ocieplający wpływ wód zatoki) oraz średnią wielkością roczną opadów na poziomie 500-600 mm. Natomiast według podziału A. Wosia (1999), Gdynia położona jest w regionie IV – Dolnej Wisły, którego specyfiką stosunków pogodowych jest pojawianie się względnie często pogody z dużym zachmurzeniem bez opadów oraz pogody przymrozkowej chłodnej i bardzo chłodnej bez opadów. Jednocześnie średnia suma usłonecznienia rzeczywistego w ciągu roku wynosi w Gdyni 1700 godzin i – podobnie jak w wąskiej strefie wybrzeża Zatoki Gdańskiej – jest wartością najwyższą dla obszaru województwa pomorskiego. Roczna wartość usłonecznienia jest tu o 100 godzin wyższa niż np. na Pojezierzu Kaszubskim, a miesiącem o największej sumie usłonecznienia jest czerwiec (J. A. Trapp, 2001). W rejonie Gdyni, podobnie jak na całym pobrzeżu, obserwuje się charakterystyczną zwiększoną częstotliwość występowania wiatru, w tym szczególnie „najwyższe w Polsce (poza górami) prędkości wiatru, o czym świadczy wyjątkowo wysoka liczba dni z wiatrem silnym ($v > 10$ m/sek.) i bardzo silnym ($v > 15$ m/sek.)” (J. A. Trapp, 2001, s. 52). Potwierdza to powszechną opinię, panującą zwłaszcza wśród gości przybywających do miasta, że „w Gdyni wieje zawsze”. Warunki termiczne Gdyni są typowe dla obszaru nadmorskiego województwa pomorskiego – średnia temperatura stycznia wynosi ok. -1°C , lipca $+17^{\circ}\text{C}$, zaś średnia roczna nieco ponad $+7^{\circ}\text{C}$ (J. A. Trapp, 2001). Suma roczna opadów z prawdopodobieństwem wystąpienia = 90% wynosi 400 mm. Występowanie bryzy morskiej, odczuwalnej w centrum miasta, jest efektem otwarcia niektórych ulic na oddziaływanie mas powietrza od strony Zatoki Gdańskiej. Podwyższona jest także (w stosunku do głębi lądu) wilgotność powietrza, wynosząca od ok. 74% w czerwcu do 82% zimą.

Według podziału hydrograficznego Polski, Gdynia położona jest w zlewni Przymorza (bezpośrednie zlewisko Morza Bałtyckiego) oraz zlewniach rzek Chylonki, Kaczej i Kamiennego Potoku (tzw. Swelini) (*Podział hydrograficzny Polski*, 2014). Na obszarze przymorskim, szczególnie w sąsiedztwie morza i kęp wysoczyznowych, rozwinęły się liczne dolinki erozyjne, z niedużymi lub okresowymi ciekami i lokalne zlewnie o niezorganizowanej sieci hydrograficznej. Poza wymienionymi rzekami w granicach miasta występuje kilka potoków – w tym: potoki Chyłoński, Marszewski, Demptowski, Wiczliński, Kolibkowski, Źródła Marii i Przemysłowy oraz Struga Cisowska. W utworach geologicznych występują w granicach miasta Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP): nr 110 – „Pradolina Kaszubska i rzeka Reda” – zbiornik typu pradolinowego oraz nr 111 – „Subniecka Gdańska” – zbiornik typu subniecki górnokredowej (M. Hałuzo, G. Kubicz, H. Wojcieszek, 2007). GZWP 110 zalega stosunkowo płytko, do głębokości 40-50 m poniżej poziomu terenu (p.p.t.), posiadając łączność, prócz poziomu pradolinowego, z trzeciorzędowym i kredowym piętrzem wodonośnym

oraz poziomami międzymorenowymi Pojezierza Kaszubskiego i kęp wysoczyznowych. Utwory wodonośne tego poziomu stanowią podstawową bazę drenażu wszystkich poziomów wodonośnych, obejmując rozległą powierzchnię i skupiając „główne strumienie wód podziemnych całego systemu wodonośnego” (GZWP na obszarze województwa pomorskiego, 2008). Dzięki tym cechom zasobność GZWP 110 jest bardzo duża – szacowana na kilkanaście tysięcy m³/h. GZWP 111 zalega natomiast na znacznej głębokości – od ok. 140 m p.p.t. do poniżej 240 m p.p.t. (ryc. 1.2). Pomimo bardzo dużej powierzchni, jego zasoby dyspozycyjne, ze względu na ich słabą i utrudnioną odnawialność, są stosunkowo niskie i szacowane na ok. 4000 m³/h. Te dwa zbiorniki odgrywają największą rolę w zaopatrzeniu Trójmiasta w zasoby wodne i na ich terenie położone są największe ujęcia komunalne wód podziemnych.

Ryc. 1.2. Przekrój hydrogeologiczny przez obszar zalegania GZWP 110 i 111

1 – warstwy wodonośne GZWP, 2 – gliny, 3 – piaski, 4 – mułki, 5 – iły, 6 – margle, 7 – kierunki przepływu wód podziemnych.

Źródło: GZWP na obszarze województwa pomorskiego, 2008 (uproszczone).

Pod względem geobotanicznym, według podziału geobotanicznego Polski W. Szafera (1972), Gdynia położona jest w Prowincji Niżowo-Wyżynnej Środkowo-europejskiej, Dziale Bałtyckim, Poddziale Pasa Równin Przymorskich i Wysoczyzn Pomorskich. Według podziału geobotanicznego kraju J. M. Matuszkiewicza (2008), teren miasta leży na obszarze Podokręgu Gdyńskiego, Okręgu Pojezierza

Kaszubskiego, Krainy Pojezierzy Środkowopomorskich, w Dziale Pomorskim, Podprowincji Południowobałtyckiej i Prowincji Środkowoeuropejskiej. W drzewostanach, w całości niemal przekształconych antropogenicznie, dominują zbiorowiska bukowe, bukowo-dębowe, grądowe, a w dnach dolin nieliczne zbiorowiska lęgowe i źródliskowe. Wszędzie licznie występuje sosna, wprowadzana do drzewostanu w wyniku nasadzeń niezgodnych z siedliskiem i potencjalną roślinnością naturalną. O podobnym charakterze, jako gatunek obcy, domieszkowo występuje także świerk. W głęboko wciętych dolinach, ze zboczami o dużych spadkach i ekspozycji północnej, o wyraźnie zauważalnym chłodniejszym topoklimacie, występują nietypowe dla obszaru gatunki o podgórskim i górskim zasięgu. Ponieważ gdyńskie lasy niemal w całości mieszczą się w granicach Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, ich charakterystykę zamieszczono w opisie parku.

Według ewidencji geodezyjnej Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej z 2014 r., ok. 46% powierzchni Gdyni zajmują tereny leśne i grunty zadrzewione (ponad 90% stanowią w tym lasy państwowe, pozostałe to lasy komunalne), 33% tereny zabudowane i zurbanizowane (w tym komunikacyjne), 15% użytki rolne oraz po blisko 3% wody powierzchniowe i nieużytki z terenami różnymi. Wyraźnym trendem zmian jest stały wzrost powierzchni terenów zabudowanych i zurbanizowanych.

1.2. Podstawowe cechy przyrodnicze

Gdynia ma specyficzne, wręcz unikatowe położenie – pomiędzy brzegiem morskim Zatoki Gdańskiej a strefą wysoczyznową Pojezierza Kaszubskiego, w dnie rozległej Pradoliny Kaszubskiej i na obszarze nadmorskich kęp wysoczyznowych, z rozległymi obszarami leśnymi w ich strefie krawędziowej. Najważniejszymi cechami przyrodniczymi miasta są:

- nadmorskie położenie – z urozmaiconą i częściowo zachowującą cechy naturalne strefą brzegową (w tym występowanie wysokich brzegów klifowych, plaż, lasów i terenów zieleni urządzonej);
- bardzo silne urozmaicenie rzeźby terenu;
- występowanie wierzchowiny wysoczyzny morenowej i jej strefy krawędziowej – porośniętej zbiorowiskami leśnymi zbliżonymi do naturalnych, o różnym stopniu przekształcenia pod wpływem wielowiekowej gospodarki leśnej;
- wysoka lesistość (46,2% powierzchni miasta);
- współwystępowanie, z przekształconą roślinnością naturalną, zbiorowisk roślinnych o cechach całkowicie antropogenicznych, na które składa się zieleń urządzona w centrum miasta (w tym: parki, zieleńce, kwietniki, zieleń cmentarna i uliczna, pojedyncze drzewa i krzewy oraz ich zgrupowania) i zieleń nieurzadzona – złożona często z samodzielnie wykształconych

zbiorowisk ruderalnych i zróżnicowanych zbiorowisk wtórnych albo niepielegnowanych nasadzeń drzew i krzewów;

- nierównomierne rozłożenie w przestrzeni miasta terenów leśnych i zieleni oraz istnienie znacznych powierzchni ogródków działkowych, stanowiących specyficzną formę gruntów użytkowanych wielokierunkowo (dla celów produkcyjnych, estetycznych, rekreacyjnych, a nawet mieszkaniowych), będących specyficznymi terenami zieleni, o często ograniczonym dostępie.

Strefa brzegowa morza oraz unikatowa dla obszarów wielkomiejskich, zalesiona strefa wysoczyzny morenowej z jej krawędzią, stanowią podstawowe elementy osnowy ekologicznej miasta, jednocześnie – ze względu na swoją rozległość – zaliczając się do przyrodniczych elementów o randze metropolitalnej i regionalnej. Kształtują one charakter miasta i znacząco wpływają na jego warunki klimatyczne.

Zbiorowiska leśne charakteryzują się największą różnorodnością biologiczną wśród wszystkich ekosystemów miasta. Cechują się też znaczącą powierzchnią i w przewodzie słabym oraz umiarkowanym stopniem zniekształcenia. Ogółem zajmują powierzchnię 6182 ha (stan w 2014 r.) według Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, w tym blisko 442 ha stanowią lasy komunalne Gdyni (z tego ponad 90 ha przypada na rezerwat przyrody Kępa Redłowska). Lasy są dominującą formą zieleni w mieście, stanowiąc o jego specyfice przyrodniczej i krajobrazowej oraz wysokich walorach rekreacyjnych. Ich niezwykle ważną cechą jest znaczne urozmaicenie rzeźby terenu – występowanie strefy krawędziowej wysoczyzny oraz licznych rozcięć erozyjnych z bardzo atrakcyjnymi krajobrazowo dolinami, o głębokości dochodzącej nawet do 100 m. Lasy określane są ogólnie jako mieszane, a podstawowymi gatunkami budującymi zbiorowiska są: buk pospolity, dąb bezszypułkowy i szypułkowy, sosna zwyczajna i świerk (sadzone tu na siedliskach lasów liściastych), brzoza brodawkowata i omszona, olcha czarna, topola osika, jarzębina, jesion wyniosły i grab zwyczajny. Rzadziej spotyka się rodzimą lipę drobnolistną, klon zwyczajny, klon jawor i wiąz górski. Najmniej występuje gatunków obcego pochodzenia – jak: modrzew europejski i japoński, daglezja zielona, jodła pospolita, sosna wejmutka, klon jesionolistny. Lasy są nie tylko przedmiotem działalności gospodarczej, ale odgrywają ważną rolę społeczną. Stanowią obiekt intensywnej penetracji turystycznej i podstawowe miejsce czynnego, zwłaszcza weekendowego, wypoczynku mieszkańców. Niestety ich strefa brzegowa została na znacznych powierzchniach intensywnie zagospodarowana, wręcz ogrodzona elementami infrastruktury technicznej i obiektami budowlanymi. Charakterystyka terenów leśnych została szerzej przedstawiona przy opisie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego.

Obecność płatów leśnych (lasów trójmiejskich na Kępie Redłowskiej i na krawędzi Kępy Oksywskiej) oraz rozległych terenów zieleni przy południowej granicy miasta – w rejonie Kolibek, wpływa na występowanie w mieście także dzikiej fauny. Na obszarach leśnych najpowszechniej występują sarny, dziki, lisy, jenoty, borsuki, kuny, norki, zające szaraki, tchórze, wiewiórki i jeże, pojawia się też

jeleń szlachetny, a niektóre osobniki (na czele z dzikami) zapuszczają się nawet do centrum miasta. Na obszarze Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego stwierdzono aż 150 gatunków ptaków, w tym 122 gatunki lęgowe (www.tpkgdansk.pl). Są wśród nich największe z polskich drapieżników – orzeł bielik i kania ruda, a także jastrzębie, myszołowy i krogulce. Natomiast na terenie Gdyni stwierdzono obecność ponad 100 gatunków, w tym związanych z trzema podstawowymi strefami środowiskowymi – leśną, miejską oraz przybrzeżną. Najpowszechniej występującymi grupami są gołębie, wróblowate, krukowate i jaskółki. Wiele gatunków w strefie miejskiej zasiedla tereny zieleni wysokiej (parki i płaty zadrzewień), przenikając do wnętrza miasta z terenów leśnych – jak np. sowy czy dzięcioły. Jednak specyfikę miasta tworzą gatunki morskie, zasiedlające strefę przybrzeżną lub częściowo przenikające także do miasta – jak np. mewy srebrzyste. Najpopularniejszą i najliczniejszą grupę, zawsze krzykliwą i zauważalną, stanowią mewy – i to niemal wszystkich krajowych gatunków. Licznie, na przybrzeżnych wodach zatoki, występują też łabędzie nieme, kormorany, kaczki krzyżówki, czernice i lodówki oraz łyski. Rzadziej – w okresie zimy – pojawiają się gągoły, tracze, czy nurogęsi, częściej jednak ptaki te przebywają w większej odległości od brzegu. Zimą pojawiają się czasami gęsi, chętnie wychodzące na ląd (m.in. białoczelne i gęgawy) oraz nury i perkozy.

Odrębny i ciekawy element przyrody miasta stanowią populacje nietoperzy. Występują one zarówno w siedliskach leśnych, jak i w samym mieście, gdzie stwierdzono obecność 10 gatunków (wszystkie pod ścisłą ochroną). Zimujące nietoperze zajmują w Gdyni tylko kilka obiektów, głównie w Babich Dołach i na Kępie Redłowskiej. Najczęściej spotykane, nawet w centrum miasta, są: mroczek późny, karlik większy, nocek Natterera, nocek rudy i nocek duży – rzadziej spotykany i tworzący w Gdyni niewielką kolonię poza północną granicą występowania tego gatunku. Rzadko spotykane są również gacek brunatny i gacek szary oraz leśne gatunki – borowiec wielki, karlik malutki i mroczek posrebrzany (*Encyklopedia Gdyni*, 2009).

Specyficzne obszary zieleni stanowią łąki śródleśne i tereny mokradłowe, występujące w zachodniej części miasta. Najciekawsze pod względem przyrodniczym wilgotne siedliska łąkowe, m.in. na torfowiskach przejściowych (w tym tzw. łąki storczykowe), występują w rejonach: Doliny Źródła Marii, Doliny Marszewskiej, Doliny rzeki Kaczej, w Dąbrowie i Wiczlinie. Część łąk jest koszona, co stanowi warunek trwałości tego typu siedliska. Poza specyfiką siedliskową i cennymi gatunkami roślin (m.in. rosiczki okrągłolistne, storczyki stoplamki, mchy torfowce, żurawina błotna), uwagę zwracają żerujące i bytujące tam gatunki ptaków (m.in. kaczka krzyżówka, łyska, kokoszka wodna, łabędź niemy, żuraw, czapla siwa, perkoz i perkozki oraz sikory i dzięcioły), a także motyle (P. Senn, 2015).

Tereny zieleni w centrum miasta pełnią ważne funkcje ekologiczne (w tym siedliskowe, m.in. dla ptaków i roślin), wpływają na klimat lokalny i oferują lokalne

przestrzenie rekreacji w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów mieszkalnych. Nie zastąpią ich nawet rozległe tereny leśne na oddalonych obrzeżach miasta, choć znacząco podnoszą statystykę zieleni w kontekście zagospodarowania przestrzennego. Według danych GUS (www.stat.gov.pl), tereny zieleni stanowią w Gdyni odpowiednio:

- parki spacerowo-wypoczynkowe – 7 obiektów o powierzchni 40,8 ha;
- zieleńce – 49 obiektów o powierzchni 12,2 ha;
- zieleń uliczna o powierzchni 165,5 ha;
- tereny zieleni osiedlowej o powierzchni 193,0 ha;
- cmentarze – 10 obiektów o powierzchni 39,8 ha;
- lasy gminne – 419,5 ha.

Gdyńskie obiekty, zaliczane do terenów zieleni miejskiej, cechują się różną wielkością i charakterem. Niektóre z nich, o powierzchni kilkuset metrów kwadratowych, odgrywają rolę jedynie lokalną, inne mają istotne znaczenie w skali całego miasta, jak chociażby spacerowe tereny nadmorskie. Zróżnicowany jest też stan ich zagospodarowania i utrzymania. Największymi terenami zieleni urządzonej w centrum miasta są dziś obiekty parkowe: park im. Lecha i Marii Kaczyńskich na Kamiennej Górze; zespół dworsko-parkowy przy ul. Folwarcznej w Orłowie, raczej skromny w swej formie Park Rady Europy z Bulwarem Nadmorskim im. Feliksa Nowowiejskiego; niewielki (niedawno znacząco pomniejszony przez urządzenie skateparku), ale bardzo ładny w swej niewyszukanej formie skwer Sue Ryder z ciągiem zieleni wzdłuż alei bukowej (jednej z najpiękniejszych w Trójmieście) przy al. marszałka J. Piłsudskiego; mały, lecz bardzo znany – jeden z najstarszych w Gdyni – Skwer Plymouth oraz Skwer Kościuszki z Molo Południowym (w rzeczywistości jest to duże, rozległe przestrzennie założenie urbanistyczne z relatywnie niewielką ilością zieleni, gdzie powierzchnią dominację stanowią jezdnie, betonowe chodniki i deptak).

Poza ścisłym centrum miasta ważnymi terenami zieleni są: Park Kiloński w dzielnicy Chylonia, południowe otoczenie Bulwaru Nadmorskiego ze skwerm Arki Gdynia, otoczenie Sceny Letniej Teatru Miejskiego wraz z Promenadą Królowej Marysieńki w Orłowie, rozległy teren zespołu dworsko-pałacowego w Kolibkach. Do mniejszych powierzchni zieleni publicznej można zaliczyć zieleńce: przy Placu Grunwaldzkim, przy Nabrzeżu Prezydenta, na skrzyżowaniu ulic Świętojańskiej i 10 Lutego (pomniejszony niedawno przez budowę gdyńskiego InfoBoxu), przy kościele Najświętszej Marii Panny w środkowej części ul. Świętojańskiej, przy al. Zwycięstwa w sąsiedztwie ul. Harcerskiej, przy skrzyżowaniu al. Zwycięstwa i ul. Powstania Styczniowego (nad rzeką Kaczą), przy Placu Górnośląskim, przy skrzyżowaniu ulic Władysława IV i Armii Krajowej, przy skrzyżowaniu ulic Kwiatkowskiego i płk. S. Dąbka, ciąg zieleni wzdłuż torowiska kolejowego na zapleczu ul. Władysława IV, pozostałości zieleńca w centralnej części ul. Władysława IV – między ulicami Armii Krajowej i Obrońców Wybrzeża (zamienionego w ostatnich latach na parking), dwa skwery na Witominie – 50-lecia

SM Bałtyk oraz ks. J. Mowińskiego, a także park Kiloński i Zieleniec przy ul. Morskiej w Chyloni.

Do terenów zieleni miejskiej zalicza się także cmentarze, ogrody działkowe i tereny zieleni nieurządzonej. W granicach miasta zlokalizowanych jest ogółem 14 cmentarzy – czynnych i historycznych oraz 250 ha ogrodów działkowych (stanowiących ok. 1,8% powierzchni miasta). Powierzchnię terenów zieleni nieurządzonej (w tym nieużytków) szacować można na 100 do 200 ha, w zależności od przyjętych kryteriów wydzielenia. Wśród cmentarzy największą powierzchnię zajmują obiekty na Witominie (cmentarz komunalny), cmentarze parafialne i przykościelne na Oksywiu i Obłuzu, w Leszczynekach, Cisowej, Małym i Wielkim Kacku oraz Redłowie.

Znaczący potencjał przyrodniczy i rekreacyjny posiadają tereny zieleni nieurządzonej (nie wliczając w to terenów leśnych), zlokalizowane często w bezpośrednim sąsiedztwie przestrzeni zurbanizowanej, w tym osiedli mieszkaniowych. Do takich najciekawszych terenów należy zaliczyć przede wszystkim rejon Kolibek – zarówno po wschodniej, jak i zachodniej stronie torów kolejowych, szerokie otoczenie Polanki Redłowskiej, częściowo zadrzewione tereny między ulicami Wielkopolską i Wrocławską, rejon ul. Spokojnej, liczne, choć niewielkie, powierzchnie w rejonie Wielkiego Kacka, otoczenie Chwarzna-Wiczlina, tereny Oksywia, a nawet obszary w centrum miasta – na czele z terenem tzw. międzytorza i rejonu ul. Hutniczej.

Ogółem największe powierzchnie terenów zieleni urządzonej, wyrażane w wielkościach bezwzględnych, posiadają dzielnice: Orłowo (49 ha), Śródmieście (11 ha), Wzgórze Św. Maksymiliana (10 ha) i Kamienna Góra (9 ha). Jednak odnosząc te same wartości do powierzchni całkowitej dzielnic, zjawisko to prezentuje się inaczej – tereny zieleni stanowią odpowiednio odsetek ich powierzchni: Kamienna Góra (14%), Orłowo (11%), Wzgórze Św. Maksymiliana (6%), Obłuze (1%), Śródmieście (0,9%), Oksywie (0,5%), Chylonia (0,7%), Redłowo (0,3%), Mały Kack (0,1%) (A. Kowalewska, 2011). W większości dzielnic można mówić o znaczącym niedoborze terenów zieleni publicznej.

Znaczenie i korzystny wpływ na klimat lokalny nielicznych drobnych cieków oraz zbiorników wodnych jest niewielkie, a w ostatnich dziesięcioleciach ulega dalszemu ograniczeniu. Gdynia cechuje się niewielkim udziałem wód powierzchniowych, a nieliczne i małe zbiorniki wodne występują w jej zachodniej części, w dzielnicy Dąbrowa. Zarówno wielkość, jak i położenie na krańcu miasta powodują, że nie odgrywają one większej roli w kształtowaniu warunków środowiska i charakteru miasta. Natomiast cieki w większości swych biegów przepływają przez obszary leśne, tworząc – dzięki znacznemu spadkowi terenu – malownicze dolinki. Część z nich przepływa przez tereny łąkowe, gdzie tworzy charakterystyczne wilgotne siedliska, a w dolnej części przepływa przez miasto, w postaci uregulowanej w sąsiedztwie ogródków działkowych i terenów zieleni lub w postaci skanalizowanej pod terenami zabudowanymi. Wśród gdyńskich cieków należy

wymienić potoki: Cisowski, Demptowski i Marszewską Strugę, które wspólnie łączą się w tzw. Bramie Demptowskiej, obniżeniu o szerokości ok. 600 m, uchodzącym do południowej części Pradoliny Kaszubskiej (u zbiegu dzielnic Cisowa i Chylonia), gdzie tworzą Cisowską Strugę – stanowiącą dopływ Zagórskiej Strugi. Pozostałe cieką to: potoki Chyłoński i Kiloński, które łącząc się tworzą rzekę Chylonkę (o łącznej długości ok. 3 km); rzeka Kacza (najdłuższy i najbardziej znany gdyński ciek, o długości ponad 14 km, ze źródłami w gminie Szemud) uchodząca do Zatoki Gdańskiej na południowej granicy Redłowa i przepływająca przez tereny leśne, łąkowo-bagienne, rezerwat przyrody Kacze Łęgi, ogródki działkowe i zagospodarowane centrum w rejonie al. Zwycięstwa na granicy Redłowa i Orłowa. W środkowej części dopływa do niej niewielki strumień od Źródła Marii, a całość stanowi największą w mieście dolinę erozyjną i obszar o znaczącym potencjale przyrodniczo-rekreacyjnym, wymagający jednak podjęcia prac rewaloryzacyjnych i ochronnych. Kacza jest jedynym ciekim w granicach miasta objętym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska badaniami stanu Jednolitych Części Wód (JCW). Wykazuje ona dobry stan chemiczny i dobry stan w ocenie eutrofizacji komunalnej, jej potencjał ekologiczny określany jest także jako dobry. Na południowym krańcu miasta przepływają jeszcze dwa niewielkie potoki – Potok Kolibkowski i Swelinia na granicy z Sopotem, zwana też potokiem granicznym.

Ograniczone ekologiczne znaczenie dla przestrzeni i środowiska miasta (uwzględniane ze względu na formalne położenie w jego granicach) mają także tereny gruntów rolnych. W Gdyni są one zlokalizowane w dzielnicach Chwarzno-Wiczlino, Babie Doły i Obłuże. Tereny te stanowią swoistą przeciwwagę dla intensywnie zainwestowanej tkanki miejskiej i mają pozytywne znaczenie krajobrazowe. Jednak stale wzrasta powierzchnia terenów odłogowanych i przeznaczonych na cele nierolnicze (przede wszystkim objętych zabudową). W wielkich miastach Europy Zachodniej, Azji i Ameryki Północnej w ostatnich latach pojawił się trend zachowania w granicach miast terenów upraw rolnych jako tzw. zielonej infrastruktury (*Green Infrastructure*) i tzw. zielonych pierścieni lub pasów (*Green Belt*), których rolą jest pozostawienie przestrzeni czynnych biologicznie w granicach miasta i ograniczenie przestrzenne jego rozlewania. Mają one służyć zarówno przyrodzie, jak i mieszkańcom. Niezwykle cennym byłoby przyjęcie tych idei także w polskim planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

1.3. Problemy gdyńskiej przyrody

Zmiany ustrojowe i gospodarcze spowodowały, że część terenów zieleni, zwłaszcza w centrum rozwijającego się prężnie miasta, utraciła swój charakter na rzecz terenów zabudowanych i zainwestowanych, a władze miasta, posiadające ustawowe uprawnienia do ustanawiania form ochrony indywidualnej przyrody, korzystają z nich w stopniu bardzo ograniczonym, częściej

wykorzystując swoje władztwo planistyczne do zastępowania terenów zieleni obiektami budowlanymi.

Ogółem powierzchnia terenów zieleni uwzględnionych w danych statystyki publicznej, bez terenów leśnych i ogrodów działkowych, wynosi w Gdyni 451,3 ha – co stanowi 1,8% powierzchni miasta (www.stat.gov.pl). Natomiast w opracowaniu A. Kowalewskiej (2011) wymienionych zostało łącznie 40 obiektów urządzonej zieleni publicznej, zajmujących łącznie ok. 95 ha, co stanowiło 0,7% powierzchni miasta (przy czym z powierzchni tej blisko połowę, tj. 46 ha, zajmuje tylko jeden obiekt – Park Kolibki). Zasadnicza różnica w podawanych wielkościach wynika zapewne z problemów klasyfikacji obszarów w oparciu o określenie ich powierzchni i charakteru zagospodarowania. Dla porównania – wśród dużych miast, w grupie liczących powyżej 200 tys. mieszkańców, Gdynia obok Szczecina cechuje się najniższym wskaźnikiem udziału terenów zieleni w powierzchni miasta ogółem⁴.

Za współczesną cechą rozwoju miasta należy uznać zmiany funkcji terenów zieleni, ich eliminowanie i ograniczanie oddziaływań ekologicznych i wpływu na stan środowiska. Tym samym pogarszają się ekologiczne warunki życia mieszkańców. Intensywnie rozwijające się miasto, z jednej strony uzupełnia wolne przestrzenie (często stanowiące tereny zieleni w centrum miasta) obiektami budowlanymi i tkanką komunikacyjną, z drugiej strony znacząco rozbudowuje dzielnice zewnętrzne, satelitarne – jak np. Gdynia Zachód, gdzie powiązanie prywatnej własności gruntów z polityką intensywnego rozwoju zabudowy i maksymalizacją zysków deweloperów daje efekt intensywnie zabudowanej tkanki miejskiej, bez większych powierzchni terenów zieleni urządzonej. Funkcję takich terenów przejmuje Trójmiejski Park Krajobrazowy, bezpośrednio sąsiadujący z nowymi obszarami zabudowy i traktowany przez deweloperów i mieszkańców jako swoisty park leśny i teren rekreacyjno-sportowy. Poszczególne, coraz silniej izolowane płaty leśne i związana z nimi biosfera, narażone są na antropopresję i degradację. Pomimo formalnej ochrony (zarówno z mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 1995 r., jak i ustawy o ochronie przyrody z 2004 r.) rozwój miasta wymusza likwidację kolejnych niewielkich powierzchni łąkowych oraz leśnych i przeznaczanie ich na cele nie leśne – czego przykładem mogą być fragmenty lasu przeznaczone na cele komunikacyjne: rozbudowy obwodnicy Trójmiasta (tj. drogi ekspresowej S6), budowy Trasy im. E. Kwiatkowskiego i ul. Chwarznieńskiej z Witomina do Chwarzna czy też przeznaczenie lasu na cele budownictwa np. sakralnego w Cisowej.

Niestety, tereny zieleni urządzonej wewnątrz miasta zajmują niewielkie powierzchnie, podlegając stopniowej, powolnej likwidacji na rzecz nowych

⁴ Wskaźnik ten wynosi odpowiednio: w Szczecinie 1,5%, Gdańsku 3,0%, Toruniu 3,0%, Częstochowie 3,1%, Poznaniu 4,0%, Radomiu 4,6%, Krakowie 4,8%, Wrocławiu 4,8%, Białymstoku 5,0%, Łodzi 5,5%, Lublinie 5,7%, Warszawie 5,9%, Katowicach 6,3%, Bydgoszczy 8,4% (www.stat.gov.pl).

obiektów budowlanych i komunikacyjnych lub parkingów. Obszary te w znacznym stopniu zostały odizolowane od terenów leśnych poza granicami miasta. Również wewnątrz miasta infrastruktura techniczna izoluje te tereny od siebie, tworząc jedynie enklawy zieleni. Jednocześnie obecność w mieście drzew i krzewów jest dość ograniczona, wiele starszych drzew zostało w ostatnich latach wymienionych na młode nasadzenia (np. przy ul. Świętojańskiej), część drzew i krzewów została zlikwidowana, a ich miejsce zajęły (mające prawdopodobnie charakter elementu ozdobnego, lecz nie mające żadnych walorów ekologicznych) krzewy i drzewa w donicach. Cechują się one wyższymi kosztami utrzymania niż zwyczajne nasadzenia w gruncie, podwyższonymi wymaganiami, jeśli chodzi o pielęgnację, i znacznie słabszą kondycją biologiczną, wcale nie wpływającą pozytywnie na warunki klimatu lokalnego miasta i rekreacji jego mieszkańców. Dzięki działaniom Ogrodnika Miasta⁵, przy blisko 20 ulicach i placach dokonano nowych nasadzeń, nie tylko wymieniając drzewostan ulic, ale także go uzupełniając (m.in. przy ulicach: Władysława IV, Warszawskiej, Wielkopolskiej, Starowiejskiej, Dworcowej, Orzeszkowej i przy molo w Orłowie). Powstały także nasadzenia o charakterze czysto estetycznym – m.in. na skrzyżowaniach ulic i w pasach zieleni rozdzielającej jezdnie (rośliny cebulowe, pnącza i trawy).

Procesy intensyfikacji rozwoju powodują pogarszanie się ekologicznych warunków życia mieszkańców miasta. Zwiększa się ekspozycja na hałas i zanieczyszczenia komunikacyjne, zmniejsza powierzchnia terenów zieleni w centrum miasta. Tym samym zmniejszanie powierzchni terenów czynnych biologicznie, a więc pochłaniających i ograniczających rozprzestrzenianie zanieczyszczeń, wpływa na pogorszenie warunków życia. Jednocześnie zmniejsza się przestrzeń rekreacji w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zamieszkania. W ostatnich kilkunastu latach, w samym tylko centrum miasta ubyło kilkanaście terenów zieleni, które zostały zainwestowane z wykorzystaniem pod budownictwo lub dla celów komunikacyjnych. Takimi terenami były m.in.: zieleniec przy ul. 10 Lutego – zastąpiony Centrum Kwiatkowskiego, skwer – zieleniec przy stacji podmiejskiej PKP Wzgórze Św. Maksymiliana – przekształcony w wyniku inwestycji komunikacyjnych, skwer na rogu ulic Władysława IV i Armii Krajowej – przekształcony w parking samochodowy, fragment zieleńca przy ul. Świętojańskiej – zajęty obiektem Info-Boxu, zieleniec przy ul. Hryniewickiego – zabudowany obiektami *Sea Towers* i parkingiem, niewielkie zieleńce przy ulicach Waszyngtona i Żeromskiego – zajęte pod zabudowę i parking, nieużytki (zieleń nieurządzona) w rejonie Trasy im. E. Kwiatkowskiego i ul. Kontenerowej – zlikwidowane i objęte aktualnie procesem inwestycyjnym, teren zieleni nieurządzonej w Orłowie przy ul. Orłowskiej (przed molo) – zabudowany obiektami mieszkaniowymi czy też jedna z najnowszych

⁵ Ogrodnik sprawuje nadzór nad rozwojem zieleni miejskiej oraz estetyką terenów i obiektów w mieście. Biuro Ogrodnika Miasta rozpoczęło działalność po dziewięciu latach przerw, we wrześniu 2008 r., na terenie Zespołu Dworsko-Parkowego Kolibki.

inwestycji, na skwerze Tajnego Hufca Harcerzy przy ul. Świętojańskiej – obecnie objętym budową kompleksu mieszkalno-usługowego *Baltiq Plaza*. Do utraconych walorów przyrodniczych miasta należy zaliczyć także Polanę Krykulec, enklawę śródleśną w dolinie Potoku Źródło Marii, stanowiącą w przeszłości ciekawy przyrodniczo obiekt, cechujący się unikatową fauną owadów – przekształconą w wyniku budowy zbiornika retencyjnego. Podobny los spotkał Polanę Bernardowo, praktycznie w całości zniszczoną sprzętem budowlanym w 2008 r., w czasie budowy osiedla mieszkaniowego. Jednocześnie dzielnice charakteryzujące się brakiem terenów zieleni urządzonej lub ich małą powierzchnią, często dodatkowo cechują się niskimi standardami zabudowy mieszkaniowej, związanymi ze starym lub płytowym budownictwem wielorodzinnym – np.: Oksywie, Obłuże, Pogórze, Cisowa, Chylonia, Leszczynki, Grabówek, Wielki Kack, Karwiny, Dąbrowa, Redłowo i Witomino (A. Kowalewska, 2011).

W centrum miasta zachodzą też pozytywne zmiany, służące rekreacji mieszkańców – jak np. budowa skateparku, wkomponowanego w część skweru Sue Ryder. Jednak i one *de facto* pomniejszają powierzchnie terenów zieleni, choć formalnie pozostają w ich granicach.

W nadchodzących latach zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym Gdyni będą kontynuowane. Obejmą nie tylko rozbudowę dzielnic satelitarnych w strefie wysoczyznowej, ale przede wszystkim będą stanowiły kontynuację przemian w centrum miasta, w sąsiedztwie terenów portowych, zapoczątkowane budową kompleksu *Sea Towers*. Planowane inwestycje, w tym w tzw. Nadmorskiej Strefie Prestiżu Miejskiego, wpisują się w dotychczasowy nurt działań inwestycyjnych, zamieniając nie tylko tereny przemysłowe, ale również obszary czynne biologicznie na tereny prestiżowych inwestycji – w tym także terenów i obiektów publicznych (jak np. propozycja budowy Forum Kultury na obszarze dzisiejszego Parku Rady Europy, którego powierzchnia biologicznie czynna uległaby zmniejszeniu co najmniej o połowę lub likwidacji niemal w całości, zależnie od przyjętego projektu). W planach inwestycyjnych przewiduje się także przeznaczenie pod zabudowę innych terenów zieleni – jak np. skwer przy ul. Władysława IV, ogród przy ul. 10 Lutego i część Skweru Plymouth. Jako niepokojący należy uznać fakt, że w koncepcjach planistycznych rozwoju śródmieścia Gdyni, w tym na terenach poportowych (m.in. Moło Rybackiego), dawnych terenach Stoczni Remontowej Nauta, czy tzw. międzytorza, praktycznie nie przewiduje się zakładania większych terenów otwartych zieleni, całość obszaru przeznaczając pod zabudowę. Szczególnie strefa nadbrzeżna dzielnicy Śródmieście zyska nowy wygląd w związku z budową licznych nowoczesnych obiektów o funkcjach mieszkaniowych (w zabudowie deweloperskiej), biurowych i handlowo-gastronomicznych, co przewidują Miejskowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego dzielnicy Śródmieście. Współczesny rozwój Gdyni, choć nawiązuje do tradycji miasta, zdaje się pomijać bieżące trendy rozwoju największych metropolii europejskich, w których spektakularne inwestycje w tzw. zieloną infrastrukturę,

zmieniają przemysłowe centra miast w przestrzenie publiczne o charakterze zieleni rekreacyjnej.

Nad przedstawionymi problemami warto się głębiej zastanowić, bowiem chociaż statystycznie na jednego mieszkańca Gdyni przypada średnio 261 m² zieleni, wliczając w to lasy i ogródki działkowe, to jednocześnie tylko 3,83 m² na osobę stanowią istniejące przestrzenie publiczne zieleni urządzonej (A. Kowalewska, 2011).

Opisywane zjawiska stopniowo, choć nie drastycznie, zmieniają warunki klimatu miasta, powodując powiększanie się tzw. „wyspy ciepła” (szczególnie w centrum miasta – w oddaleniu od pasa leśnego), spadek wilgotności, wzrost temperatury i usłonecznienia, a także wzrost zanieczyszczeń gazowych i zapylenia powietrza w otoczeniu ciągów komunikacyjnych (przy utrzymującej się od lat ogólnej tendencji spadkowej zanieczyszczeń gazowych). W szczególności zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM10 i benzo(a)piranem wykazują przekroczenia dopuszczalnych norm stężeń (podobnie jak w całej aglomeracji). Polepszenie warunków aerosanitarnych centrum miasta wymaga znacznego zwiększenia powierzchni absorbującej zanieczyszczenia pyłowe i gazowe, co jest możliwe do uzyskania tylko poprzez powiększenie powierzchni czynnych biologicznie oraz zwiększenie udziału krzewów i drzew w infrastrukturze miasta. Stopniowo wzrasta estetyka miasta, w dużej mierze za sprawą coraz większej ilości roślin ozdobnych, klombów i kwietników (jest to efekt działania Biura Ogrodnika Miasta). Jednak z punktu widzenia ekologicznych warunków życia mieszkańców, kształtowanych przez istniejące tereny biologicznie czynne (otwarte tereny zieleni, skupiska drzew i krzewów), należy uznać, że stopniowo się one pogarszają.

Ważnym problemem jest utworzenie i utrzymanie terenów zieleni w dzielnicach o największej gęstości zaludnienia i jednocześnie najgorszych standardach zamieszkania. Zaliczają się do nich: Śródmieście, Karwiny, Witomino-Radiostacja, Chylonia, Obłuże, Oksywie, Babie Doły, Pogórze i Cisowa (A. Kowalewska, 2011). Dotychczasowe działania zdają się być wręcz sprzeczne z deklaracjami zawartymi w dokumentach strategicznych rozwoju miasta (znowelizowana *Strategia rozwoju Gdyni* czy *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*), gdzie widnieje szereg zapisów podkreślających rolę terenów zieleni i potrzebę ich posiadania oraz formułuje się ciekawe i wielokierunkowe propozycje zagospodarowania przestrzeni obiektami zieleni. Niektóre z tych zapisów mogą jednak budzić wątpliwości z przyrodniczego punktu widzenia, gdyż ułatwiając dostęp ludności i polepszając warunki rekreacji mogą być wyraźnie szkodliwe dla chronionej przyrody (jak np. zawarte w *Studium* propozycje zmiany lasów państwowych i komunalnych w parki leśne – z wprowadzeniem małej architektury, wyznaczeniem nowych i utwardzeniem ścieżek leśnych). Także w odniesieniu do terenów ogrodów działkowych przewiduje się zmianę ich przeznaczenia w kierunku funkcji mieszkalnictwa, przemysłu, komunikacji i budowy obiektów komercyjnych. Tym samym autorzy *Studium* dążą do dalszej maksymalizacji zabudowy miasta, idąc niejako „pod prąd” najnowszych trendów zagospodarowania terenów

wielkowiejskich w Europie Zachodniej i na świecie, gdzie powraca idea ogrodów działkowych jako terenów otwartych zieleni, dostępnych publicznie i pełniących funkcje nie tylko produkcyjne, ale przede wszystkim ekologiczne i rekreacyjne.

Elementem gdyńskiej przyrody, często pomijanym w wielu dokumentach i z pewnością wymagającym znacznej interwencji ze strony służb miasta, we współpracy z Urzędem Morskim w Gdyni, jest strefa brzegowa Zatoki Gdańskiej z pasem plaż. Ich stan jest zmienny i zależny od stanu wód przybrzeżnych zatoki. Niestety, gdyńskie plaże, podobnie jak w Sopocie i Gdańsku, w czasie panowania wysokich temperatur (zazwyczaj od przełomu maja/czerwca do początków sierpnia) narażone są na okresowe zakwity sinic i wyrzucanie przez fale na brzeg morski rozkładających się glonów, przez co cztery gdyńskie kąpieliska (Babie Doły, Śródmieście, Redłowo, Orłowo) okresowo bywają zamykane ze względów sanitarno-zdrowotnych i nieprzydatności wody morskiej do kąpieli. W monitoringu Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w 2014 r. stan ekologiczny jednolitych części wód przybrzeżnych oceniony został, jak w całej Zatoce Puckiej zewnętrznej, jako słaby i zły, o czym decydowały przede wszystkim złe parametry czynników fizykochemicznych i biologicznych. W okresie wakacyjnym plaże wymagają też stałego sprzątanego. Okresowo poddawany refulacji pas plaż, w części brzegu dotychczas nieumocnionej, powinien zachować swój pseudonaturalny charakter, z zachodzącymi tam procesami charakterystycznymi dla strefy brzegowej.

Poza plażami w śródmieściu Gdyni i Redłowie, gdzie okresowo prowadzone są prace refulacyjne, pozostałe odcinki brzegu mają charakter naturalny, jednak stan ich zagospodarowania technicznego i udostępnienia turystycznego (poza Śródmieściem) pozostawia wiele do życzenia.

Szczególnym problemem miasta jest nadzór administracyjny nad terenami objętymi prawną ochroną przyrody. Powinien on być sprawowany przez organy posiadające kompetencje do ustanawiania danych form ochrony. Podlegają one stałej presji żyjącego i rozbudowującego się miasta oraz jego mieszkańców. Przykładami są zniszczenia środowiska leśnego rezerwatu przyrody Kępa Redłowska, powtarzające się zdarzenia zagryzienia zwierząt leśnych (także w tym rezerwacie i w lasach Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego), liczne zdarzenia zaśmiecienia terenów leśnych (nie tylko w sąsiedztwie obiektów mieszkaniowych, ale nawet w głębi lasów), czy bezpośrednie niszczenie obiektów – jak uczyniono to w 2006 r., z użytkiem ekologicznym w dzielnicy Dąbrowa, obejmującym ochroną łąkę storczykową (teren użytku zasypano żwirem i piaskiem, dokonując wyrównania terenu pod sąsiadującą z obiektem budowę domów jednorodzinnych).

Reasumując – stan zachowania gdyńskiej przyrody oraz urządzonych terenów zieleni miejskiej oceniać należy jako wymagający większego zaangażowania ze strony władz miasta w poprawę i utrzymanie tych terenów. Konieczne jest powstrzymanie trendu redukcji terenów czynnych biologicznie i planowanie przestrzeni miasta (zwłaszcza jego dzielnic centralnych) z myślą o polepszeniu ekologicznych warunków życia jego mieszkańców. Do podniesienia rangi miasta mogą

przyczynić się inwestycje w zieloną infrastrukturę, w centralnej strefie prestiżu, wprowadzające Gdynię do grona europejskich miast ze spektakularnie wykonanymi projektami parków miejskich.

Innym, bodaj najpoważniejszym, problemem środowiskowym Gdyni, mającym bardzo duży wpływ na warunki życia mieszkańców, jest hałas komunikacyjny, który – podobnie jak we wszystkich wielkich miastach – na znacznych powierzchniach miasta osiąga wysokie, niebezpieczne wartości. Natężenie długookresowego średniego poziomu dźwięku A (wskaźnik LDWN) na znacznych obszarach miasta przekracza wartość 60 dB. Największy zasięg przestrzenny izofony 60 dB wykazuje otoczenie Obwodnicy Trójmiasta oraz ulic: Morskiej, Hutniczej, Janka Wiśniewskiego, Kontenerowej, adm. J. Unruga, Drogi Gdyńskiej i al. Zwycięstwa, Śląskiej, Wielkopolskiej, Chwaszczyńskiej i Kieleckiej. Natomiast największe natężenia hałasu, powyżej 75 dB (wskaźnik LDWN), odnotowuje się wzdłuż fragmentów ulic: Obwodnicy Trójmiasta, Śląskiej, Hutniczej, Kontenerowej (*Raport o stanie środowiska*, 2014; www.server.miasto.gdynia.pl).

1.4. Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych

Najcenniejsze obszary przyrodnicze w Gdyni zostały objęte prawnymi formami ochrony jeszcze w XX wieku. Ogółem ochronie podlega 4333 ha (wartość ta nie jest prostą sumą powierzchni wszystkich form ochrony, gdyż część rezerwatów i użytków znajduje się w granicach parku krajobrazowego) – tj. ok. 32% powierzchni miasta (według www.stat.gov.pl)⁶. Należą do nich:

- cztery rezerваты przyrody (Kępa Redłowska – od 1938 r., Kacze Łęgi – od 1983 r., Cisowa – od 1983 r., Łęg nad Sweliną – od 2005 r.), o łącznej powierzchni 168,5 ha, w tym trzy położone w lasach Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego;
- fragment Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, o powierzchni 4200 ha (według danych GUS), obejmujący ogółem ok. 85% powierzchni gdyńskich lasów;
- osiem użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 27,2 ha – w tym sześć w dzielnicy Dąbrowa: Leśne bagno, Długa łąka, Bazyliowa łąka, Staw na Dąbrowie, Turzycowe błoto, Torfowy moczar (o zróżnicowanym stanie

⁶ Według baz danych Systemu Informacji o Terenie Województwa Pomorskiego, powierzchnia Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w granicach administracyjnych Gdyni wynosi ok. 5245 ha (co stanowi 26% całkowitej powierzchni TPK). Wielkości powierzchni różnych form ochrony przyrody podawane przez GUS od wielu lat wykazują niezgodności ze stanem faktycznym, szczególnie w zakresie form ochrony występujących jednocześnie w granicach jednostek administracyjnych kilku samorządów lokalnych – tym samym rzeczywisty odsetek powierzchni Gdyni objętej formami ochrony przyrody jest nieco wyższy i wynosi ok. 39%.

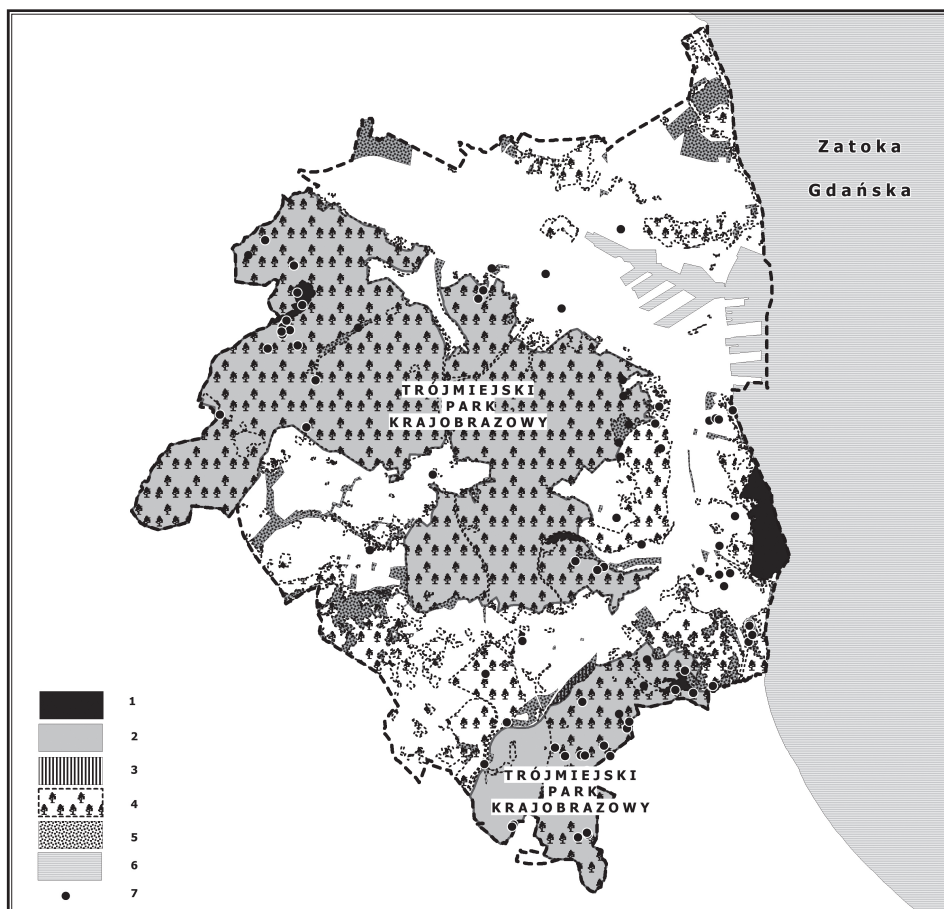
zachowania walorów przyrodniczych), stanowiących podmokłe (torfowe) zbiorowiska łąkowe i szuwarowe, z drobnymi oczkami wodnymi oraz wąwóz erozyjny Jar Swelini – na granicy Gdyni i Sopotu i Jezioro Kackie – obejmujący nieckę dawnego jeziora lobeliowego pomiędzy stacją PKP Wielki Kack a granicą Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego;

- jedno stanowisko dokumentacyjne – Klif Oksywski, ustanowione w 1999 r., o powierzchni 10,1 ha, stanowiące częściowo pokryty lasem odcinek marmetowego klifu Kępy Oksywskiej od Babich Dołów do Oksywia, o długości 1800 m i sięgający wysokości 40 m, z rzadko spotykaną kamienistą plażą u podnóża części klifu i wychodniami piasków mioceńskich, zawierających przewarstwienia węgla brunatnego;
- 65 pomników przyrody – występujących w większości na terenach leśnych (40 obiektów), 52 stanowią pojedyncze drzewa i grupy drzew, 11 głązy narzutowe, 2 pnącza.

Najnowszą formą ochrony przyrody, mającą znaczenie dla Gdyni, a ustanowioną po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, jest występujący na styku z miastem Obszar Natura 2000 Zatoka Pucka (o symbolu PLB 220005, wyznaczony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12.01.2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków – Dz. U. nr 25, poz. 133). Stanowi on ostoję ptasią i obejmuje wody Zatoki Gdańskiej. Ze strefą brzegową na północno-wschodnim krańcu miasta (w rejonie Kępy Oksywskiej) styka się także planowany do ochrony specjalny obszar ochrony siedlisk Zatoka Pucka i Półwysep Helski (o symbolu PLH 220032). Jego obecny status, zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej, to Obszar Mający Znaczenie dla Wspólnoty. Cały system obszarów Natura 2000 ma na celu zabezpieczenie istotnych dla Unii Europejskiej siedlisk przyrodniczych oraz zagrożonych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Jego utworzenie jest jednym z największych przedsięwzięć w dziedzinie ochrony przyrody, jakie wykonują kraje członkowskie Unii Europejskiej. Dla miasta ustanowienie tych obszarów oznacza wymóg ograniczenia działań i oddziaływań mogących mieć znaczący wpływ na pogorszenie stanu obiektów i warunków bytowania organizmów będących przedmiotem ochrony. Rozkład przestrzenny wymienionych obiektów obrazuje ryc. 1.3.

Do największych powierzchniowo i najcenniejszych przyrodniczo (a także dydaktycznie, poznawczo i rekreacyjnie) obiektów objętych ochroną należą park krajobrazowy i rezerwat przyrody.

Trójmiejski Park Krajobrazowy (TPK) stanowi największy obszarowo obiekt ochrony przyrody w granicach miasta, a jednocześnie największy i najpopularniejszy obszar rekreacyjny. Park został utworzony pierwotnie decyzją Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku w maju 1979 r. Jego obecny status prawny jako formy ochrony przyrody wynika z kompetencji i Uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego z kwietnia 2011 r. Park stanowi interesujący obiekt przyrodniczy, którego środowisko jest bardzo zróżnicowane, ze względu na znaczną różnorodność rzeźby terenu i warunków siedliskowych. Park charakteryzuje się

Ryc. 1.3. Rozkład przestrzenny terenów zieleni i form ochrony przyrody

1 – rezerваты przyrody, 2 – obszar Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, 3 – użytki ekologiczne, 4 – tereny leśne, 5 – większe tereny zieleni miejskiej, 6 – wody powierzchniowe, 7 – pomniki przyrody.

Źródło: opracowanie własne na podstawie baz danych *Systemu Informacji o Terenie Województwa Pomorskiego* (stan na 2015 r.).

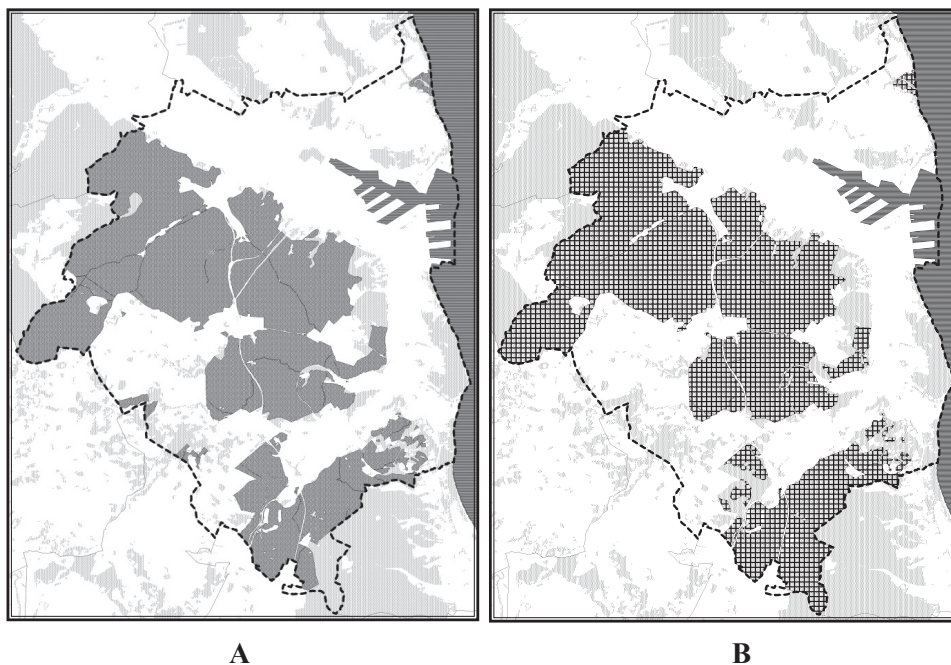
niewzwykle urozmaiconą rzeźbą strefy krawędziowej wysoczyzny morenowej Pojezierza Kaszubskiego. Deniwelacje sięgają tu nawet 100 m, a nachylenie zboczy sięga 40° co sprawia, że teren ten jest nie tylko charakterystyczny, ale też malowniczy i krajobrazowo bardzo urozmaicony. Aż 96% powierzchni parku w granicach miasta stanowią lasy, zaś lasy TPK stanowią ponad 75% ogólnej powierzchni lasów w Gdyni. Pomimo pozostawania lasów w użytkowaniu gospodarczym od stuleci, lasy gdyńskie zachowały fragmentarycznie dość znaczną różnorodność zbiorowisk (np. w rejonie lasów chyłońskich, gdzie utworzono ścieżkę

dydaktyczną). Dominującymi zbiorowiskami leśnymi, na zboczach i w obniżeniach wierzchowiny, są kwaśne – żyzne i ubogie – buczyny niżowe typu pomorskiego, zaś wyniesienia wierzchowinowe zajmuje pomorski las bukowo-dębowy. W dnach suchych dolin, w dolnych partiach ich zboczy i na terasach dolinnych występują fragmenty grądów (lasów dębowo-grabowych), a w wilgotnych dnach cieków zachowały się niewielkie fragmenty lasów łęgowych, w tym jesionowo-olszowych i wiązowo-jesionowych (M. Przewoźniak (red.), 2001, K. Żółkoś, T. S. Olszewski, R. Afranowicz, 2008). Znaczącą domieszkę gatunkową stanowią w lasach parku świerk i sosna. Gatunki te były wprowadzane już od końca XVIII w. ze względów ekonomicznych, w lasach objętych rębniami całkowitymi, jako sztuczne odnowienia, wraz z domieszką modrzewia i daglezi (K. Żółkoś, S. Olszewski, R. Afranowicz, 2008). Bardzo liczna i gatunkowo zróżnicowana jest też fauna parku. Jego zróżnicowanie przyrodniczo-krajobrazowe stanowi niewątpliwie i znaczący walor rekreacyjny, a niedostatek terenów rekreacyjnych we wnętrzach miast Trójmiasta powoduje silną presję na użytkowanie powierzchni parku. Podlega on też stałej presji inwestycyjnej, której najczytelniejszym przejawem jest rozbudowywanie powierzchni terenów komunikacyjnych kosztem wycinki lasów. W wyniku rozwoju przestrzennego miast aglomeracji Trójmiasta park całkowicie utracił przestrzenną łączność ekologiczną z otaczającymi go terenami naturalnymi, zarówno w strefie przybrzeżnej Zatoki Gdańskiej, jak i z Pojezierzem Kaszubskim. Mimo tych ograniczeń obszar wciąż cechuje się wyjątkowymi i bogatymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi⁷.

Jednocześnie lasy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego i Nadleśnictwa Gdańsk w całości są lasami ochronnymi (ryc. 1.4.A) o charakterze rekreacyjnym i stanowią 39,2% powierzchni miasta oraz 77,7% powierzchni wszystkich gdyńskich lasów. Ponadto w 1996 r. utworzony został Leśny Kompleks Promocyjny Lasy Oliwsko-Darżlubskie w zarządzie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych i Nadleśnictwa Gdańsk, promujący wielofunkcyjną, zrównoważoną gospodarkę leśną i edukację ekologiczną społeczeństwa. W całym Nadleśnictwie Gdańsk największe powierzchnie według typów siedliskowych lasu zajmują: las świeży, las mieszany świeży i bór mieszany świeży (K. Żółkoś, T. S. Olszewski, R. Afranowicz, 2008). Za lasy o szczególnych walorach przyrodniczych (zwane lasami HCVF – *High Conservation Value Forests* – ryc. 1.4.B) zostało uznanych aż 98% powierzchni lasów Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Są one wyznaczone na podstawie kryteriów systemu certyfikacji gospodarki leśnej FSC (*Forest Stewardship Council*), adaptowanych do warunków polskich w 2006 r., i obejmują najcenniejsze lasy na obszarach chronionych, w ostojach zagrożonych i ginących gatunków oraz gatunków endemicznych, obszary sezonowych koncentracji cennych gatunków, rzadkie ginące lub zagrożone ekosystemy, lasy wodo- i glebochronne,

⁷ Szeroka i kompleksowa charakterystyka parku została przedstawiona w VI tomie *Materiałów do monografii przyrodniczej regionu gdańskiego* pod red. M. Przewoźniaka (2001).

lasy odgrywające znaczącą rolę w krajobrazie oraz lasy kluczowe dla tożsamości kulturowej i zaspokajające fundamentalne potrzeby społeczne (*Kryteria wyznaczenia lasów ...*, 2006). Ponadto w lasach państwowych na terenie Gdyni, na obszarze działania Nadleśnictwa Gdańsk, wyznaczonych zostało kilkadziesiąt wydzieleń tzw. ekosystemów referencyjnych. Są to reprezentatywne ekosystemy leśne, wyłączone całkowicie z gospodarczego pozyskiwania drewna i ingerencji człowieka, pozostawiane w stanie nienaruszonym, w których rolę wiodącą odgrywają procesy naturalnej sukcesji (aż do momentu starzenia się i śmierci drzew oraz naturalnego odnowienia), umożliwiające obserwacje procesów naturalnych zachodzących w środowisku leśnym. Wyznaczenie wymienionych typów lasów, jako obszarów ograniczenia lub zaniechania działalności gospodarczej, jest pozytywnym kierunkiem zrównoważonego prowadzenia gospodarki leśnej i uznania jej wielofunkcyjnej roli – gospodarczej, ekologicznej i społecznej.

Ryc. 1.4. Lasy ochronne (A) i lasy HCVF (B) na terenie Gdyni

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku (2015).

Rezerwat przyrody Kępa Redłowska o powierzchni 121,91 ha (powierzchnia według zestawienia Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska z 2015 r.; według *Studium uwarunkowań...* (2008) rezerwat ma powierzchnię 120 ha), typ rezerwatu krajobrazowy. Chroni wybitne i unikatowe walory krajobrazowe urwistego

brzegu klifowego o wysokości do 60 m i zbiorowiska leśnego (silnie przekształconego) na wierzcholinie Kępy Redłowskiej, wznoszącej się do wysokości 91 m n.p.m. Rezerwat jest obiektem wyjątkowym i znanym w skali całego kraju. Na obszarze kępy naturalnymi zbiorowiskami roślinnymi są: las bukowo-dębowy, grąd gwiazdnicowy, kwaśna i żyzna buczyna niżowa oraz łąg jesionowo-olszowy i ols porzeczkowy. W rezerwacie występuje ok. 20 gatunków roślin prawnie chronionych – m.in. rokitnik zwyczajny, jarząb szwedzki, cis pospolity, bluszcz pospolity, zostera morska, barwinek pospolity, kruszczyk szerokolistny, gnieźnik leśny, śniadek baldaszkowaty, pióropusznik strusi, paprotka zwyczajna. W skład drzewostanu wchodzi buk zwyczajny, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, lipa drobnolistna czy też dzika czereśnia. Występuje tu jednak obca gatunkowo liczna domieszka drzew iglastych (sosna, modrzew) i brzozy. Las zawiera stanowiska nielicznych osobników jarzębu szwedzkiego. Wśród krzewów występuje leszczyna pospolita, głogi, bez czarny i trzmielina zwyczajna. Na klifie odnotowano zbiorowiska inicjalne, murawowe i zaroślowe, w tym z charakterystycznym rokitnikiem zwyczajnym. W rezerwacie wśród kilkudziesięciu gatunków zwierząt, w tym popularnych jak dzik, sarna, lis, kuna itp., występuje 11 gatunków zwierząt chronionych, w tym: wiewiórka, jeż, kret, ryjówka oraz nietoperze – nocek duży, nocek Natterera, nocek rudy, borowiec wielki, gacek brunatny, mroczek późny i karlik małutki⁸. Obecnie rezerwat podlega bardzo silnej presji antropogenicznej ze strony zwiedzających, niemal cały teren objęty jest penetracją i w wielu miejscach jest zdewastowany. W 2013 r. podjęte zostały prace zmierzające do wyposażenia rezerwatu w ułatwienia dla ruchu pieszego, mające skanalizować ten ruch na wyznaczonych i przygotowanych ciągach pieszych. Jednak stan rezerwatu, zachodzące w nim zniszczenia, a nawet zaśmiecenie powinny wzbudzać niepokój.

Rezerwat przyrody Kacze Łęgi o powierzchni 8,97 ha, typ rezerwatu leśny. Przedmiotem ochrony jest śródleśny fragment doliny rzeki Kaczej (tzw. Kaczego Potoku), w rozcięciu erozyjnym strefy krawędziowej Pojezierza Kaszubskiego, dobrze zachowane zbiorowiska leśne łągu wiązowego (w formie charakterystycznej dla dna dolin niewielkich rzek) i grądu pomorskiego – z okazałym drzewostanem i drzewami pomnikowymi. W rezerwacie stwierdzono występowanie 210 gatunków roślin naczyniowych, w tym rzadkich gatunków o charakterze podgórskim (m.in. kozłek bzowy, przetacznik górski i tojeść gajowa), a w drzewostanie dominuje olsza czarna i jesion wyniosły, z udziałem sosny zwyczajnej i świerka pospolitego. Wśród krzewów przeważa trzmielina zwyczajna. Po obu stronach potoku, mającego tu charakter płytkiego, meandrującego strumienia, na terasach zalewowych wykształciło się bogate, wielogatunkowe runo (www.tpk.gdansk.pl).

Rezerwat przyrody Cisowa o powierzchni 24,76 ha, typ rezerwatu leśny. Przedmiotem ochrony jest górny, ponad kilometrowy fragment doliny erozyjnej

⁸ Szczegółową charakterystykę rezerwatu zawiera wydana w 1996 r. monografia (M. Buliński, M. Przewoźniak, 1996).

strumienia Strugi Cisowskiej (Cisówki), z obszarem źródliskowym, w strefie krańdziejowej, dobrze zachowane zbiorowisko żyznej buczyny niżowej oraz fragmenty grądu gwiazdnicowego i łągu jesionowo-olszowego, ze stanowiskami kilku rzadkich i chronionych gatunków roślin (w tym o charakterze podgórskim). Rezerwat posiada bogatą florę liczącą 217 gatunków roślin naczyniowych, w przeważającej części leśnych, z domieszką bagiennych, łąkowych i niewielkiej ilości antropofitów, w tym cztery podlegające ochronie ścisłej – bluszcz pospolity, gnieźnik leśny, wawrzynek wilczczyko, widłak wroniec. Głównymi gatunkami w drzewostanie rezerwatu są: buk i dąb pochodzenia naturalnego, świerk i sosna, wprowadzone w wyniku nasadzeń oraz pojedyncze egzemplarze dębu czerwonego, modrzewia, daglezi, wiązu, jesionu, sosny wejmutki i olchy. Wśród roślin objętych ochroną na terenie rezerwatu wymienia się także przytulię wonną, konwalię majową, kruszycę pospolitą, gruszyckę średnią, kokorycz wną oraz mannę gajową, przetacznika górskiego i wykę leśną. Obszar stanowi też miejsce żerowania bociana czarnego (www.tpk.gdansk.pl).

Rezerwat przyrody Łęg nad Sweliną o powierzchni 13,40 ha, typ rezerwatu leśny. Ochroną objęte są tu dobrze zachowane lasy łąkowe jesionowo-olszowe i grądowe w górnym odcinku doliny potoku Swelinia oraz łąki śródleśne. Stwierdzono tu występowanie ponad 200 gatunków roślin naczyniowych. W drzewostanie dominuje na siedliskach łąkowych olcha czarna, a na siedliskach grądowych grab pospolity, olcha czarna i dąb szypułkowy. Znajduje się tu kilka stanowisk, na których występują rzadkie i objęte ochroną ścisłą gatunki roślin, w tym: kukułka plamista, kukułka szerokolistna i kukułka krwista, wawrzynek wilczczyko, kruszycę szerokolistny, listera jajowata oraz przylaszczka pospolita. Ochroną częściową objęte są: bluszcz pospolity, kalina koralowa, konwalia majowa, kruszyna pospolita, marzanka wonna, pierwiosnek lekarski. Wśród ptaków zwraca się uwagę na występowanie dzięcioła czarnego i pliszki górskiej (www.tpk.gdansk.pl).

1.5. Obszary rekomendowane do objęcia ochroną

Poza wymienionymi – objętymi prawną ochroną – obszarami cennymi przyrodniczo, w granicach administracyjnych Gdyni pozostaje jeszcze kilkanaście niewielkich obszarów o walorach specyficznych, wybitnych przyrodniczo i krajobrazowo, a nie objętych dotychczas ochroną i wciąż jeszcze nie zurbanizowanych, ani nie zdegradowanych. Posiadają one często unikatowy charakter, cechują się wysokimi walorami poznawczo-edukacyjnymi, krajobrazowymi, biologicznymi. Są ostatnimi możliwymi do zachowania enklawami przyrody. Tereny te zostały rozpoznane w toku inwentaryzacji i opracowań przyrodniczych – m.in. w 2006 r. opublikowano ich opisy (M. Buliński i in., 2006), zostały także wskazane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego jako tereny cenne i rekomendowane do objęcia ochroną (*Plan zagospodarowania przestrzennego ...*,

2009), jednocześnie ich dokumentację przekazano Urzędowi Miasta. Natomiast w 2015 r. ukazała się niezwykle publikacja *Motyle dzienne Gdyni. Atlas rozmieszczenia* (P. Senn, 2015), dokumentująca występowanie tych owadów, ale także obrazująca występowanie ostatnich, cennych ekosystemów – ostoi – decydujących o unikatowości przyrody miasta. Obszary te zajmują dziś łącznie bardzo małą powierzchnię, wynoszącą niespełna 90 ha, tj. 0,6% obszaru miasta. Dla ośrodka o dużych ambicjach i obecnym poziomie rozwoju, objęcie ochroną i pozostawienie w postaci nienaruszonej (choć możliwej do wykorzystania dla celów poznawczo-edukacyjno-rekreacyjnych) tak niewielkiej powierzchni winno stanowić jeden z celów i priorytetów polityki rozwoju. Obszary te powinny zostać objęte ochroną w postaci tzw. form ochrony indywidualnej (użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe), w oparciu o uprawnienia samorządu lokalnego (Rady Miasta) jakie daje artykuł 44 ustawy o ochronie przyrody z 2004 r.

Do obszarów tych należą obiekty opisane w publikacji M. Bulińskiego i in. (2006) – proponowane do ochrony w postaci użytków ekologicznych:

- Oksywskie Nocki – schron w zalesionym zboczu w dzielnicy Babie Doły, cenny obiekt przyrodniczy, zimowisko objętych ochroną gatunkową nietoperzy – nocka dużego, nocka rudego, nocka Natterera, mrocza późnego i gacka brunatnego;
- Wielka Rola – śródleśny zespół mokradeł na południe od Polany Łęzyce, stanowiący ostoję ptactwa wodno-błotnego;
- Polana za Krykulcem – śródleśna polana w sąsiedztwie wzgórza Krykuliec i rezerwatu przyrody Kacze Łęgi, cechująca się zróżnicowaniem siedliskowym, w tym występowaniem łągu jesionowo-olszowego, z cennymi gatunkami chrząszczy kózkowatych;
- Święta Góra – skarpa w oddziale leśnym 212b obrębu Chylonia, jedyne na Pomorzu Gdańskim stanowisko wapieniolubnego mchu *Fissidens dubius* odmiana *mucronatus*;
- Dwa Bagienna – niewielkie, śródleśne torfowiska przejściowe w oddziale leśnym 214c, w obrębie Chylonia, z występującymi typowymi zespołami roślinności torfowiskowej oraz związanymi z nimi gatunkami zwierząt i grzybów;
- Kocie Bagno – śródleśne torfowisko przejściowe, w północnej części południowego kompleksu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, przy granicy miasta, z płatem boru bagiennego oraz cennymi stanowiskami roślin gatunków chronionych (m.in. bagna zwyczajnego, widłaka jałowcowatego, wełnianki pochwowatej i modrzewnicy pospolitej);
- Brzezina Bagienna – torfowisko w północnej części południowego kompleksu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, w oddziale 28b obrębu Oliwa, porośnięte brzozą i kruszyną pospolitą z licznie występującymi mchami torfowcami;
- Krowie Łąki – śródleśna enklawa wilgotnych łąk w Wielkim Kacku, z licznie występującymi storczykami stoplankami;

- Bagno przy Rozstaju – małe, nieodwodnione torfowisko przejściowe, w północnej części południowego kompleksu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, w oddziale 27f obrębu Oliwa, z licznie występującymi gatunkami chronionymi, m.in. bagnem zwyczajnym, czermienią błotną, borówką bagienną;
- Młaka przy Źródle Marii – zespół młak łąkowych, z dominacją podmokłych łąk, z licznie występującymi: turzycą nitkowatą, storczykami stoplankami szerokolistnymi i jedynym w Trójmieście naturalnym stanowiskiem kosańca syberyjskiego;
- Torfowiska Leśne – małe śródlądowe enklawy torfowisk przejściowych w oddziałach 26d i 28d obrębu Oliwa, z płatami torfowców, czermienią błotną i kruszyną pospolitą oraz licznie występującymi płazami.

Ciekawą propozycją – także dla miasta, jako jego atrakcji przyrodniczej – jest objęcie ochroną fragmentu, przylegających do Rezerwatu Przyrody Kępa Redłowska, przybrzeżnych wód Zatoki Gdańskiej oraz klifu w Kolibkach w postaci ustanowienia specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 (PLH220105) Klify i Rąfy Kamienne Orłowa. Teren ten został także zaproponowany, jako pierwszy w Polsce (niestety wzbudzający już protesty) projektowany morski rezerwat przyrody.

Pod względem potencjału przyrodniczo-krajobrazowego, poznawczo-edukacyjnego i rekreacyjnego, dwa duże obszary Gdyni zasługują na szczególną uwagę, ochronę i zagospodarowanie z troską o najwyższe standardy urbanistyczne. Są to: rejon Góry Donas oraz rejon Kolibek. Ze względu na ich dotychczasowe dość ekstensywne użytkowanie, zachowało się tu wiele cech naturalnych i walorów krajobrazowych. Potencjał ten powinien być mądrze wykorzystany z myślą o mieszkańcach Gdyni i podniesieniu walorów ekologicznych miasta – dla jego rzeczywistego, zrównoważonego rozwoju, w parze z rozwojem ekonomiczno-gospodarczym i społecznym. Obszary te winny być elementem zielonej infrastruktury, niezbędnej w nowoczesnym mieście o europejskich i metropolitalnych ambicjach.

Choć planowane zmiany, dotyczące gdyńskich ogrodów działkowych, są wciąż odsuwane w czasie, to w dłuższej perspektywie utrzymywanie *status quo*, zwłaszcza w pełniących ekstensywne funkcje mieszkaniowe ogrodach centralnej części miasta, wydaje się zupełnie nieracjonalne. Część tych obszarów można by (także z korzyścią dla ich obecnych mieszkańców) przekształcić w osiedla mieszkaniowe, część zaś (wzorem krajów zachodnich) pozostawić jako ogrody działkowe o funkcji rekreacyjnej i otwartym charakterze przestrzeni publicznych. Byłoby to nowoczesne podejście do kształtowania przestrzeni publicznych centrum miasta, odpowiadające współczesnym trendom światowym.

1.6. Podsumowanie

Pomimo dziewięćdziesięcioletniego, intensywnego rozwoju miasta, środowisko naturalne Gdyni, głównie za sprawą swych barier fizjograficznych, zachowało podstawowe, naturalne cechy krajobrazowe. Nadal też cechuje się wieloma unikatowymi walorami i zachowaniem swoich podstawowych, specyficznych cech przyrodniczych, kształtujących charakter miasta, wspólnie z jego sferą techniczną i kulturą. Główne cechy krajobrazu zostaną zapewne nadal zachowane, a walory przyrodnicze warte są większej popularyzacji. Ostatnie fragmenty ekosystemów naturalnych i cennych przyrodniczo, stanowiące już niewielkie powierzchniowo enklawy, powinny zostać objęte ochroną prawną. Konieczne jest także zachowanie dobrych, ekologicznych warunków życia mieszkańców, wymagające odstąpienia od dalszej redukcji pozostałych, niewielkich fragmentów zieleni w centrum miasta. To właśnie jakość warunków życia, w tym stan środowiska i dostępność terenów zieleni, mogą stać się istotnym czynnikiem decyzyjnym dla pozostających i osiedlających się tu mieszkańców – zwłaszcza, że trend podnoszenia ekologicznych warunków życia jest obecnie modny i niezbędny w rozwoju przestrzennym i gospodarczym dużych miast europejskich.

Zmiany zachodzące w centrum miasta i postępująca redukcja powierzchni terenów zieleni muszą być oceniane negatywnie. Pozytywnie natomiast należy oceniać zmiany estetyczne zachodzące w mieście i plany przeznaczenia nowych terenów na potrzeby zieleni i rekreacji. Zarówno w poprzednim, jak i obecnie obowiązującym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni* (2015) przewiduje się pozostawienie i zagospodarowanie terenów zieleni na cele rekreacyjne w otoczeniu Polanki Redłowskiej, we wschodniej i zachodniej części Kolibek, w otoczeniu Góry Donas oraz na Skwerze Kościuszki. Nadal rolę edukacyjno-rekreacyjną pełnił będzie rezerwat przyrody Kępa Redłowska, choć zachodzące tam zmiany i powiększająca się degradacja spowodowały podjęcie działań ochronnych ze strony Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Poza tymi obiektami wciąż mało popularny jest Leśny Ogród Botaniczny Marszewo, zlokalizowany w lasach chyłońskich, założony i prowadzony przez Nadleśnictwo Gdańsk. Zachowanie i rozwój wymienionych obiektów nie poprawi jednak sytuacji śródmieścia, które – jako reprezentacyjna część miasta – powinno mieć zachowane liczne i estetyczne tereny zieleni.

W ostatnich latach w Gdyni podjęte zostały działania popularyzujące zagadnienia środowiskowe, w tym zachowania zieleni, ochrony przyrody i estetyzacji przestrzeni. Miasto ogłasza konkursy dla mieszkańców – m.in. „Gdynia w kwiatkach”, „Piękna dzielnica”, czy „Zapraszamy ptaki do Gdyni”, a na Kamiennej Górze utworzona została ścieżka edukacyjna „Drzewa Kamiennej Góry”. Z pomocą finansową miasta ukazały się także dwie publikacje – o gdyńskich pomnikach przyrody (D. Macioch, 2012) i o motylach dziennych Gdyni (P. Senn, 2015). Wszelkie formy takiej działalności popularyzatorskiej powinny być kontynuowane.

2. Mieszkalnictwo

Posiadanie mieszkania⁹, będącego miejscem schronienia, wypoczynku oraz spełniania różnych funkcji życiowych, stanowi jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Lokalizacja, rodzaj, wielkość, wyposażenie lokalu mieszkalnego odzwierciedlają poziom zamożności, formy życia rodzinnego, aktywność zawodową i społeczną oraz zainteresowania jego mieszkańców (J.J. Parysek, L. Mierzejewska, 2014). Warunki mieszkaniowe należą do najistotniejszych czynników składających się na warunki życia ludności (W. Portalski, 1998).

Zabudowa mieszkaniowa należy do najważniejszych elementów zagospodarowania przestrzennego terenu. Szczególnie ważne miejsce zajmuje w miastach, w których powstają odrębne dzielnice koncentrujące tę funkcję (J.J. Parysek, L. Mierzejewska, 2014). Rozwój mieszkalnictwa zmienia fizjonomię miast. Ściśle wiąże się też z rozwojem infrastruktury technicznej i społecznej, determinuje konieczność jej tworzenia lub rozbudowy, ale też nierzadko stanowi pochodną jej wcześniejszego istnienia na danym terenie (M. Dutkowski, 1990). Powstawanie nowych mieszkań przyczynia się do poprawy warunków bytowych mieszkańców, kształtując tym samym nową jakość życia w mieście (M. Stępnia, 2014).

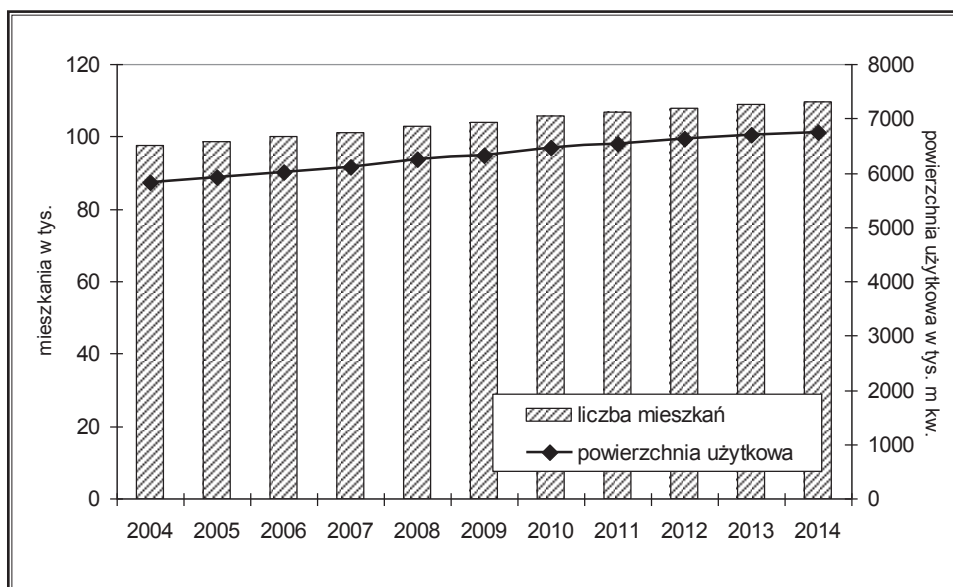
2.1. Wielkość i struktura zasobów mieszkaniowych

Lata 2004-2014 były w Gdyni okresem kontynuacji korzystnych trendów w mieszkalnictwie obserwowanych od połowy lat 90. XX w. Odzwierciedla je stały, systematyczny przyrost liczby mieszkań i izb oraz powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych (ryc. 2.1).

⁹ GUS definiuje mieszkanie jako „lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście” (*Gospodarka mieszkaniowa w 2014 r.*, 2015, s. 8).

W 2014 r. zasoby mieszkaniowe Gdyni obejmowały 109,9 tys. mieszkań, posiadających 379 tys. izb o łącznej powierzchni użytkowej 6750,4 tys. m² (www.stat.gov.pl). W stosunku do rozpoczynającego analizę roku 2004 zaobserwowano 12,5-procentowy wzrost liczby mieszkań, zbliżone (13,1%) zwiększenie liczby izb oraz dość znaczny (16,1%) przyrost powierzchni mieszkaniowej. Pomiędzy rokiem 2004 a 2014 przybyło w Gdyni 12,2 tys. mieszkań i 44 tys. izb o łącznym metrażu 937,1 tys. m² (www.stat.gov.pl).

Tendencje wzrostowe, cechujące Gdynię w omawianym okresie, odzwierciedlały ogólnokrajowe zmiany w mieszkalnictwie, dotyczyły również województwa pomorskiego oraz sąsiednich miast Trójmiasta (www.stat.gov.pl). Poszczególne jednostki administracyjne różnicowała jedynie dynamika zmian. Gdynię charakteryzował wyższy przyrost liczby mieszkań niż przeciętnie w Polsce, gdzie wynosił 10,2%, nieco mniej intensywnie niż w kraju wzrastała natomiast liczba izb (w Polsce 14,3%) oraz powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych (17,2%). Większą niż Gdynia dynamiką zmian charakteryzowało się województwo pomorskie (o ok. 3-6%) oraz Gdańsk (o prawie 10%). Mniejsze tempo przyrostu liczby mieszkań, izb i powierzchni mieszkalnej aniżeli w Gdyni obserwowano w Sopocie.

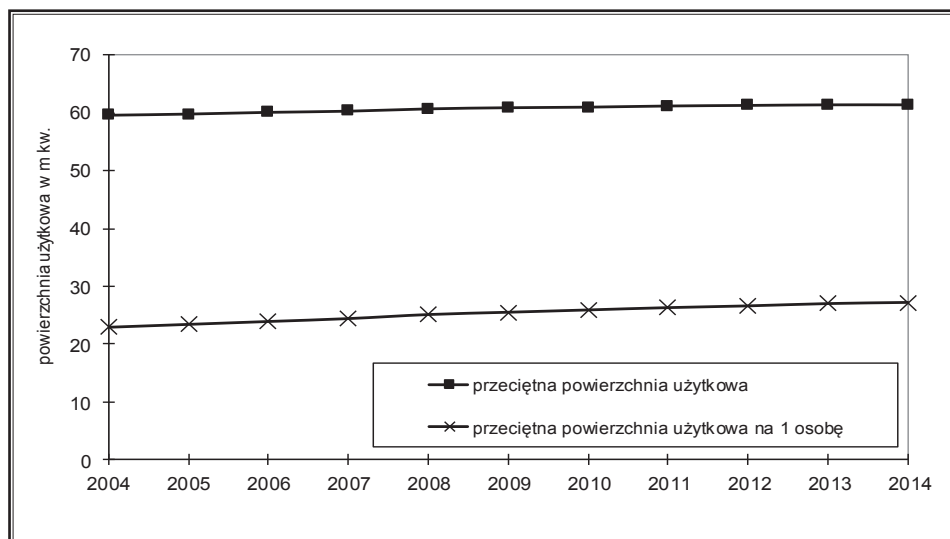
Ryc. 2.1. Zasoby mieszkaniowe Gdyni w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Rozwój zasobów mieszkaniowych w latach 2004-2014 przyczynił się do wzrostu wartości wskaźników charakteryzujących warunki życia w tym zakresie. Jedną z podstawowych miar porównawczych stanowi stopień nasycenia mieszkaniami

(liczba mieszkań na 1000 osób). W 2004 r. było ich w Gdyni 385,3, co stawiało miasto za Sopotem (429,4), ale przed Gdańskiem (370,1). Gdynia charakteryzowała się znacznie wyższym nasyceniem w mieszkania niż przeciętnie województwo pomorskie (324,7) i Polska (332,3). W kolejnych latach badanego okresu wartość wskaźnika zwiększyła się o 15,1% (do 443,3 w 2014 r.). Dynamika gdyńskich zmian była większa niż średnio w kraju (9,4%) i województwie pomorskim (10,3%), lecz niższa aniżeli w Gdańsku (21,1%) i Sopocie (17,9%). Ich rezultatem jest uplasowanie się Gdyni w 2014 r. nie tylko za Sopotem (506,3), ale i za Gdańskiem (448,3).

Wzrost liczby mieszkań łączył się ze zwiększeniem ich metrażu, rzutującym na wskaźnik powierzchni przypadającej na jednego mieszkańca (ryc. 2.2). W Gdyni w 2004 r. wynosił on 22,9 m² i był równy średniej krajowej oraz nieco wyższy od przeciętnej w województwie (22,0 m²). Statystyczny gdyńnianin miał do swojej dyspozycji większą powierzchnię użytkową niż mieszkaniac Gdańska (21,3 m² na osobę), ustępował jednak sopocianinowi (26,7 m²). Mimo zróżnicowanej dynamiki zmian (w Gdyni wzrost o 18,8%, w Gdańsku o 25,3%, w Sopocie o 12,0%) 10 lat później sytuacja kształtowała się bardzo podobnie, przy czym we wszystkich analizowanych jednostkach administracyjnych wskaźnik powierzchni użytkowej przypadającej na jednego mieszkańca wzrósł. Jego wielkość w Gdyni wyniosła 27,2 m² i przekroczyła średnią krajową (26,7 m²), wojewódzką (25,6 m²) oraz gdańską (26,7 m²). Na przeciętnego gdyńnianina przypadało jednak o 4,9 m² powierzchni użytkowej mniej niż na mieszkańca Sopotu (31,7 m²).

Ryc. 2.2. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w Gdyni w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Zmiany wielkości powyższych wskaźników świadczą o poprawie sytuacji mieszkaniowej w mieście. Ponieważ jednak odnoszą się do liczby ludności, przy wzroście zasobów mieszkaniowych mogą również odzwierciedlać zmniejszanie się liczby mieszkańców, co od lat obserwowane jest także w Gdyni¹⁰.

Potwierdzają to wartości wskaźnika przeciętnego zagęszczenia jednego mieszkania, które we wszystkich uwzględnianych jednostkach administracyjnych wykazywały tendencje spadkowe. W ciągu 10 lat od wstąpienia Polski do Unii średnia liczba osób zamieszkujących w jednym mieszkaniu w kraju zmniejszyła się z 3,0 do 2,8, zaś w województwie pomorskim z 3,1 do 2,8. W każdym z badanych miast, zarówno w 2004, jak i w 2014 r., wartość wskaźnika była niższa od przeciętnych wartości krajowych i wojewódzkich. W 2004 r. w Gdyni wynosiła 2,6 mieszkańców przypadających na jeden lokal mieszkalny, w Gdańsku oscylowała wokół 2,7, natomiast w Sopocie osiągała 2,3. W 2014 r. przeciętne zagęszczenie gdyńskiego mieszkania było takie samo jak w Gdańsku (2,2 osoby na lokal mieszkalny) i większe niż w Sopocie (2,0), jednak przewaga nad tym miastem zmniejszyła się z 0,4 do 0,2 osoby.

Wskaźnikiem pozwalającym dokonać bardziej obiektywnej oceny jakości zasobów mieszkaniowych jest wielkość powierzchni użytkowej statystycznego mieszkania. Wyższe wartości wskaźnika notowane są na terenach wiejskich, o przewadze większych powierzchniowo domów jednorodzinnych, niższe natomiast w miastach z dominującą zabudową wielorodzinną (H. Rogacki, 2007). Ta właściwość uwidacznia się także przy porównywaniu Gdyni do kraju i województwa. W 2004 r. przeciętne gdyńskie mieszkanie liczyło 59,6 m² (ryc. 2.2), podczas gdy w województwie pomorskim 67,7 m², zaś w Polsce 69,0 m² (www.stat.gov.pl). Lokale mieszkalne w Gdyni były nieznacznie większe niż w Gdańsku, ale ustępowały sopockim (62,1 m²). 10 lat później sytuacja wyglądała podobnie, przy czym wszędzie nastąpił wzrost metrażu. Wyższą dynamiką zmian cechowały się tereny wiejskie (w tym zwłaszcza strefy podmiejskie dużych miast), co rzutowało na większą niż w 2004 r. różnicę pomiędzy średnią wielkością krajową (73,4 m²) i wojewódzką (71,6 m²) mieszkania, a notowaną w Gdyni (61,4 m²). W 2014 r. lokale mieszkalne przeciętnie większe niż w Gdyni znajdowały się w Sopocie (63,4 m²), natomiast mniejsze w Gdańsku (59,5 m²).

W rozmieszczeniu przestrzennym zasobów mieszkaniowych w Gdyni obserwuje się obszary o znacznej ich koncentracji oraz słabiej zainwestowane. W 2014 r. największe zaplecze mieszkaniowe miasta stanowiły dzielnice położone w północnej jego części, skupiające prawie 1/3 ogółu lokali mieszkalnych – Chylonia, Cisowa, Pogórze, Obłuże, Oksywie i Babie Doły¹¹. Tworzyły je w większości osiedla bloków wielorodzinnych powstałych (w zależności od dzielnicy) w latach 60.,

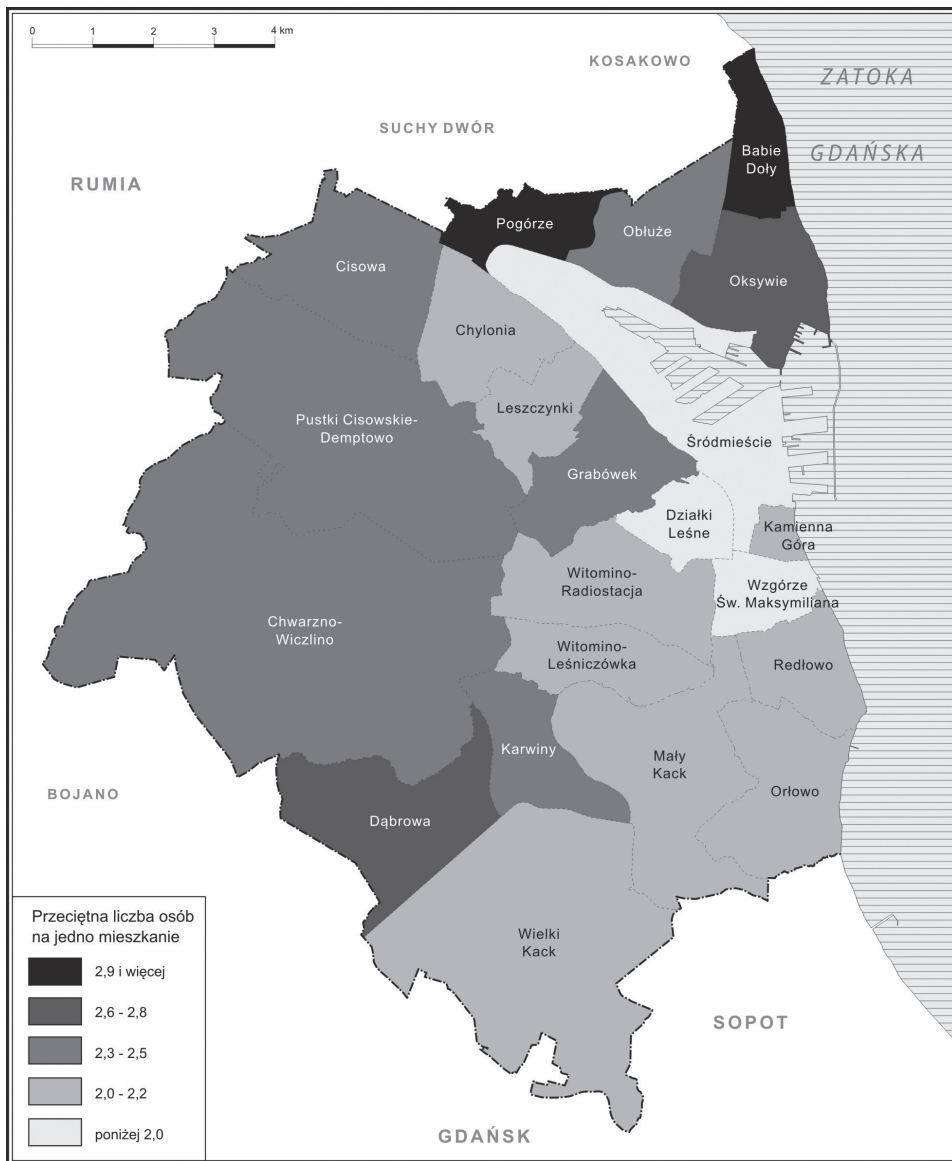
¹⁰ Liczba mieszkańców Gdyni spadła o 2,2% – z 253,3 tys. w 2004 r. do 247,8 tys. w 2014 r. Duży spadek liczby ludności (7,7%) cechował Sopot, w Gdańsku odnotowano niewielki (0,5%) jej wzrost (www.stat.gov.pl).

¹¹ Na podstawie danych niepublikowanych Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

70. i 80. (M. Dutkowski, 1990). Aktywność inwestycyjną zaobserwowano tu również w XXI w., szczególnie w dzielnicach Oksywie i Obłuże, gdzie w latach 2004-2014 wybudowano odpowiednio 1589 i 887 nowych mieszkań (por. rozdz. 2.2). Drugim obszarem koncentracji zabudowy mieszkaniowej w Gdyni jest centrum obejmujące Śródmieście, Wzgórze Św. Maksymiliana, Działki Leśne i Kamienną Górę. W 2014 r. znajdowało się tutaj ok. 1/5 lokali mieszkalnych, zlokalizowanych w różnego rodzaju budownictwie. Wymienione dwa największe skupiska obejmowały łącznie ponad 50% gdyńskich mieszkań. Pozostała część substancji mieszkaniowej była rozproszona w innych dzielnicach miasta. Od lat 90. XX w. coraz większego znaczenia nabierają tereny w południowo-zachodniej Gdyni (Chwarzno-Wiczlino, Dąbrowa, Wielki Kack), stanowiące główny obszar ekspansji mieszkalnictwa w mieście. W 2014 r. skupiał on ponad 13% lokali mieszkalnych, z czego ok. 30% oddano do użytku w latach 2004-2014. Udział każdej z pozostałych dzielnic oscylował wokół 3-4% zasobów mieszkaniowych Gdyni.

Nieco inaczej kształtowała się przeciętna liczba osób zamieszkałych w statystycznym gdyńskim mieszkaniu (ryc. 2.3). Obszar o największym zagęszczeniu lokali mieszkalnych (powyżej 2,5 osoby na jedno mieszkanie) obejmował północne dzielnice Gdyni – Babie Doły, Oksywie i Pogórze oraz rozbudowującą się w ostatnich dekadach Dąbrowę. Wraz z sąsiednimi dzielnicami z zachodnich i północnych obrzeży miasta (Chwarzno-Wiczlino, Pustki Cisowskie-Demptowo, Cisowa, Obłuże), w których zamieszkiwało statystycznie ponad 2,3 osoby na lokal, tworzył zwarty pas o zagęszczeniu mieszkań przekraczającym wartość średnią dla Gdyni (2,3). Odmienną sytuację obserwowano w centralnych, starzejących się demograficznie, a jednocześnie dysponujących dużymi zasobami mieszkaniowymi częściach miasta – Działkach Leśnych, Wzgórzu Św. Maksymiliana i Śródmieściu. W jednym lokalu mieszkało tu przeciętnie poniżej dwóch, nierzadko starszych, samotnych osób (w Śródmieściu tylko 1,4). Mieszkania w pozostałych dzielnicach zasiedlało średnio od 2,0 do 2,3 mieszkańców.

Interesującą cechą zróżnicowania przestrzennego zasobów mieszkaniowych jest średnia powierzchnia mieszkań. Wyraźnie odzwierciedla ona czas powstania i rodzaj dominującej w dzielnicy zabudowy. W 2014 r. zauważa się podział miasta na dwie części – północno-wschodnią o przewadze lokali mniejszych niż przeciętne (61,4 m²) i południowo-zachodnią zdominowaną przez mieszkania duże (ryc. 2.4). Strefa statystycznie małych mieszkań w Gdyni rozciągała się wzdłuż głównego ciągu komunikacyjnego, począwszy od Wzgórza Św. Maksymiliana przez Działki Leśne, Śródmieście, Leszczynki, Chylonię i Cisowę. Obejmowała także Witomino-Radiostację z najmniejszymi gdyńskimi mieszkaniami (przeciętnie 43,2 m²), Witomino-Leśniczówkę oraz Karwiny. Dużą część zabudowy stanowiły tu wielorodzinne osiedla blokowe budowane w latach 60. i 70., w tym tzw. budownictwo „oszczędnościowe” (J. Skupowa, 2005). Od północy ze strefą tą sąsiadują, tworzone głównie w latach 80., blokowiska Pogórze, Obłuża i Oksywia, w których średnia powierzchnia lokalu mieszkalnego oscylowała wokół przeciętnej dla Gdyni.

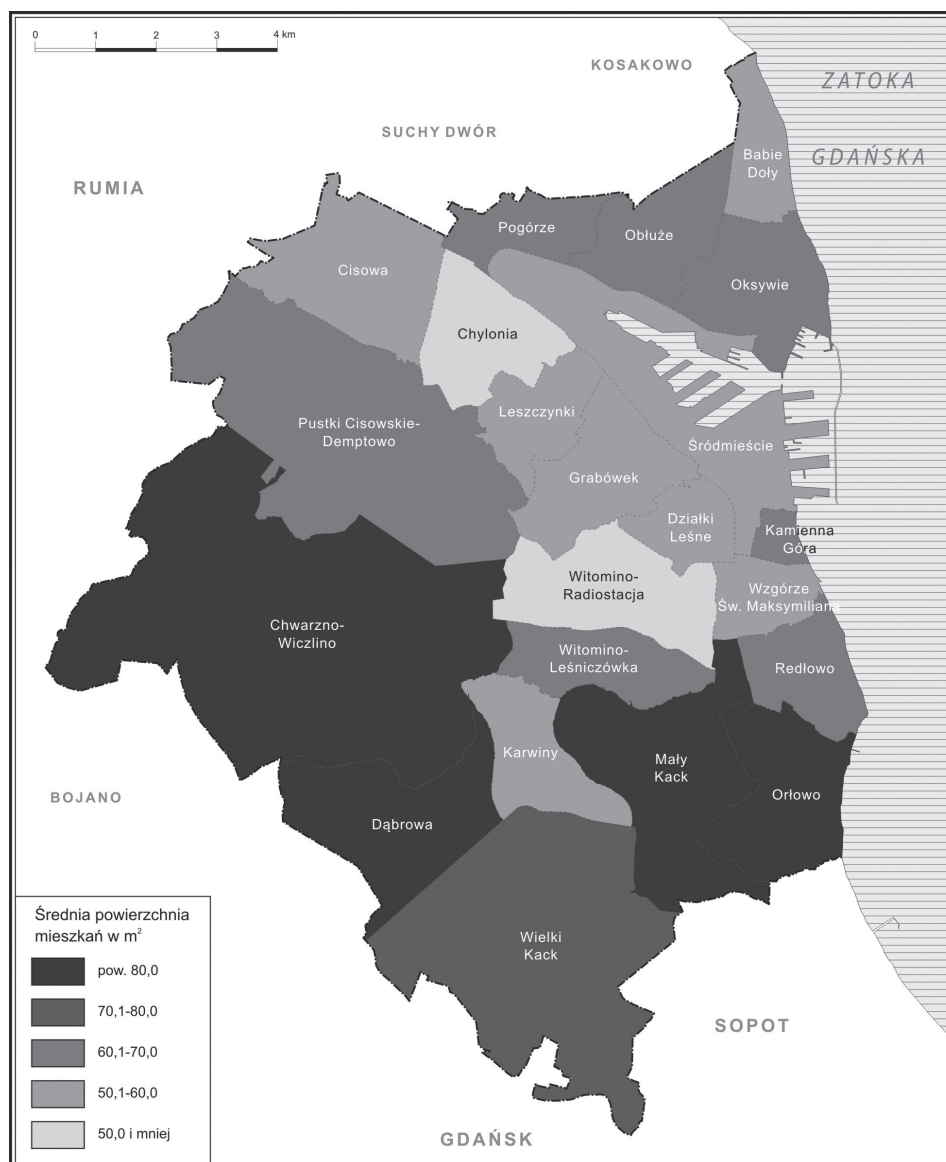

Ryc. 2.3. Średnia liczba osób w mieszkaniu w Gdyni w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

Większa powierzchnia mieszkania (ok. 65 m²) cechowała Kamienną Górę i Redłowo ze znaczącym udziałem domów jednorodzinnych oraz zabudowy rezydencjalnej. Dzielnice opasujące centrum miasta od południa tworzyły obszar występowania największych przeciętnie mieszkań w Gdyni (od 78,9 m² w Wielkim Kacku do 93,9 m² w Chwarznie-Wiczlinie). Dominującym typem zabudowy

w różnych jego częściach było budownictwo jednorodzinne, nierzadko willowe (zwłaszcza w nadmorskim Orłowie), uzupełniane przez powstające od początku lat 90. domy wielorodzinne (głównie Chwarzno-Wiczlino, Dąbrowa, Wielki Kack), w tym luksusowe apartamentowce (np. w Orłowie).

Ryc. 2.4. Średnia powierzchnia mieszkań w Gdyni w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

W 2004 r. w Gdyni największe grupy mieszkań (po ok. 41,5 tys., czyli po ok. 42,5%) wchodziły w skład zasobów spółdzielni mieszkaniowych oraz były własnością osób fizycznych (www.stat.gov.pl). Znacznie mniejszy udział miały lokale komunalne należące do gminy (7,0%), mieszkania zakładowe (ok. 5%) oraz znajdujące się w gestii pozostałych podmiotów¹² (2,5%). Znikomą część (0,5%) stanowiły lokale Towarzystwa Budownictwa Społecznego *Czynszówka*¹³, których było 458 (www.czynszowka.com.pl).

W kolejnych latach nastąpiło znaczne zwiększenie liczby i udziału mieszkań należących do osób fizycznych¹⁴. Zmiana ta wynikała przede wszystkim z przekształcania spółdzielczych praw mieszkaniowych¹⁵, w mniejszym stopniu z inwestycji w indywidualne budownictwo jednorodzinne. Rezultatem takich działań prawnych stało się uszczuplenie zasobów gdyńskich spółdzielni mieszkaniowych o blisko połowę w ciągu dziewięciu lat. Liczba lokali, którymi dysponowały spółdzielnie¹⁶ wyniosła w 2013 r. 21,7 tys., co stanowiło ok. 1/5 zasobów mieszkaniowych w mieście.

Zmiany prawa własności dotyczyły również mieszkań innych gestorów (np. zakładów pracy lub lokali komunalnych), jednak skala przekształceń w stosunku do ogółu gdyńskich zasobów mieszkaniowych była znacznie mniejsza. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2013 r. w Gdyni znajdowało się: 5670 mieszkań komunalnych (ok. 5% ogółu), 592 należące do Skarbu Państwa¹⁷ (0,5%), 344 zakładowe (0,3%) i 224 pozostałych podmiotów (0,2%). W badanym okresie o 443 zwiększyła się w mieście liczba mieszkań w gestii Towarzystwa Budownictwa Społecznego (www.czynszowka.com.pl), w 2013 r. stanowiły one jednak niecały 1% ogółu gdyńskich lokali mieszkalnych.

¹² Mieszkania stanowiące własność instytucji wyznaniowych, stowarzyszeń, partii, związków zawodowych lub będące własnością instytucji budujących dla zysku, przeznaczone na sprzedaż, lecz jeszcze nie sprzedane (www.stat.gov.pl).

¹³ Mieszkania społeczno-czynszowe zlokalizowane w budynkach stanowiących własność podmiotu prawnego mającego w nazwie słowa „towarzystwo budownictwa społecznego” lub TBS, bez względu na partycypowanie w kosztach budowy budynku innego podmiotu (np. gminy) dla wskazanych przez te podmioty osób trzecich (*Gospodarka mieszkaniowa w 2014 r.*, 2015). W Gdyni funkcjonuje TBS *Czynszówka* Sp. z o.o., powołane przez gminę Gdynia w 1998 r.

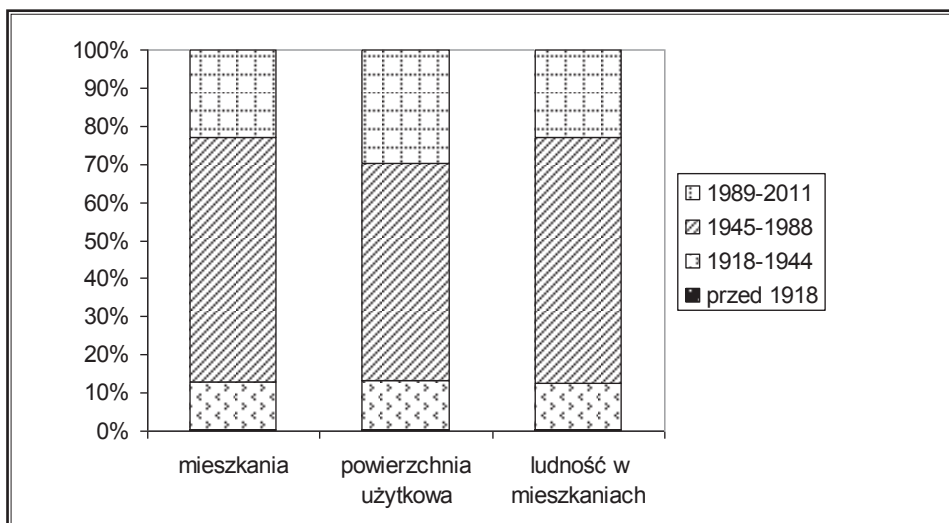
¹⁴ Ze względu na niepublikowanie od 2009 r. przez GUS danych o liczbie mieszkań należących do osób fizycznych nie można określić ich szczegółowej liczby w Gdyni.

¹⁵ Możliwego na podstawie ustawy z dn. 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2003 r. nr 119, poz. 1116, z późn. zmianami).

¹⁶ Mieszkania własnościowe zajmowane na podstawie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego oraz lokatorskie zajmowane na podstawie umowy najmu (www.stat.gov.pl).

¹⁷ Zasoby Skarbu Państwa obejmują mieszkania należące do Wojskowej Agencji Mieszkaniowej, Zasobów Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz pozostające w zarządzie organów władzy państwowej, administracji państwowej itp. (www.stat.gov.pl).

Analizy zróżnicowania wieku substancji mieszkaniowej dokonano na podstawie wyników Narodowych Spisów Powszechnych, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny (ostatni w 2011 r.). Przyjęto w niej podział na cztery okresy rozwoju mieszkalnictwa, których cezurę czasową stanowią daty rozpoczęcia fundamentalnych przemian ustrojowych w kraju, mających wpływ również na budownictwo (ryc. 2.5).

Ryc. 2.5. Zasoby mieszkaniowe Gdyni w 2011 r. według okresu budowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Przeważająca część zabudowy mieszkaniowej Gdyni powstała po II wojnie światowej. Tylko ok. 13% współczesnych zasobów miasta pochodzi z dwudziestolecia międzywojennego, a zaledwie 0,2% sprzed 1918 r. Zlokalizowane są one głównie w dzielnicach centralnych (Śródmieście, Kamienna Góra, Działki Leśne), a także na Grabówku, Obłuzu, w Chyloni i Małym Kacku (*Studium uwarunkowań...*, 2015). Mieszkania z tego okresu obejmują analogiczną część powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych ogółem i zasiedlone są przez ok. 12,5% gdynian.

Gros budynków mieszkalnych Gdyni wybudowano w latach 1945-1988. Znajdujące się w nich mieszkania stanowiły w 2011 r. 64% zasobów miasta i przez podobny odsetek osób były zamieszkane. Dominujące w tym okresie wielorodzinne budownictwo blokowe, w czasie intensywnej urbanizacji (lata 60.-70.) miało charakter oszczędnościowy, co obecnie przekłada się na niższy udział mieszkań z tego okresu¹⁸ w powierzchni użytkowej ogółem (57%).

¹⁸ Według *Studium uwarunkowań...* (2015), największym udziałem małych mieszkań charakteryzują się Witomino-Radiostacja (79,9%) oraz Chylonia (76,5%).

Zmiana standardów budowlanych po 1989 r. uwidacznia się z kolei w większym udziale (ok. 30%) w powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych powstałych na przełomie wieków, mimo że stanowią one niecałe 23% gdyńskich zasobów i przez podobny odsetek gdynian są zamieszkałe.

2.2. Inwestycje mieszkaniowe

Okres po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej to dla Gdyni czas stałego rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Kontynuowane były tym samym tendencje zainicjowane w drugiej połowie lat 90. XX w. (M. Szmytkowska, 2008). W latach 2004-2014 oddano do użytku łącznie 13,4 tys. mieszkań o powierzchni 1071,4 tys. m² (www.stat.gov.pl¹⁹). Gros inwestycji (75%) powstało z inicjatywy deweloperów – prywatnych inwestorów budujących mieszkania na sprzedaż i wynajem. Mniejszą aktywnością cechowało się budownictwo indywidualne osób fizycznych, w ramach którego wybudowano ok. 16% lokali mieszkalnych, zaś najmniejszą (ok. 9%) – pozostałych rodzajów inwestorów (tab. 2.1).

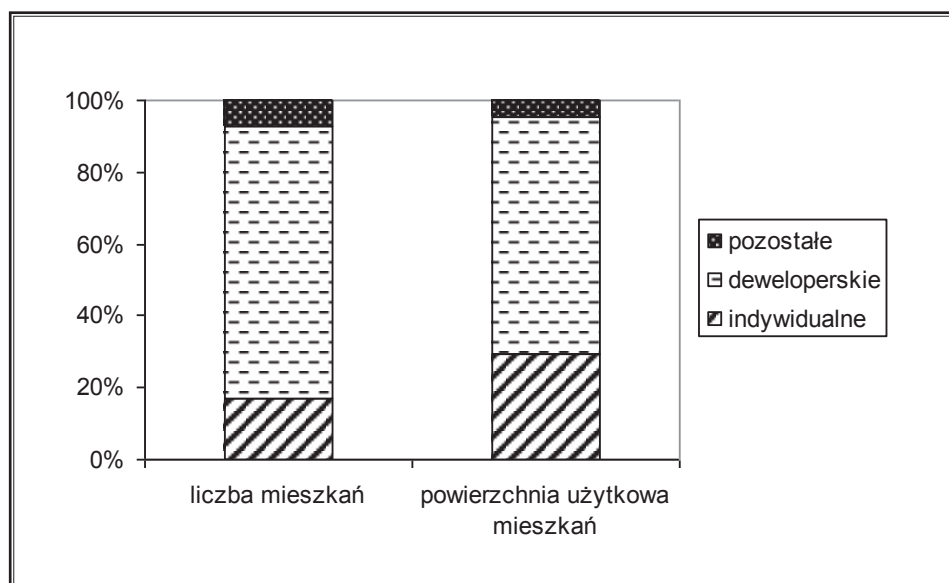
Tab. 2.1. Mieszkania oddane do użytku w Gdyni według inwestorów w latach 2004-2014

Lata	Mieszkania oddane do użytku						
	ogółem	indywidualne	deweloperskie	spółdzielcze	komunalne	TBS	zakładowe
Ogółem	13354	2206	9935	194	250	443	326
2004	1141	243	578	1	4	116	199
2005	1300	209	1091	–	–	–	–
2006	1595	215	1228	–	–	149	3
2007	1256	240	645	149	44	178	–
2008	1747	251	1452	44	–	–	–
2009	965	202	689	–	74	–	–
2010	1119	162	829	–	128	–	–
2011	1100	282	818	–	–	–	–
2012	1133	128	1005	–	–	–	–
2013	1066	142	880	–	–	–	44
2014	932	132	720	–	–	–	80

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

¹⁹ Dane Banku Danych Lokalnych GUS uzupełnione o informacje o inwestycjach TBS *Czynszówka*, uzyskane z Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

Podobne proporcje charakteryzują powierzchnie użytkowe mieszkań. Zauważalny jest jednak większy – w porównaniu do liczby lokali – udział powierzchni domów prywatnych (ok. 30%) i mniejszy mieszkań pozostałych inwestorów (ryc. 2.6).

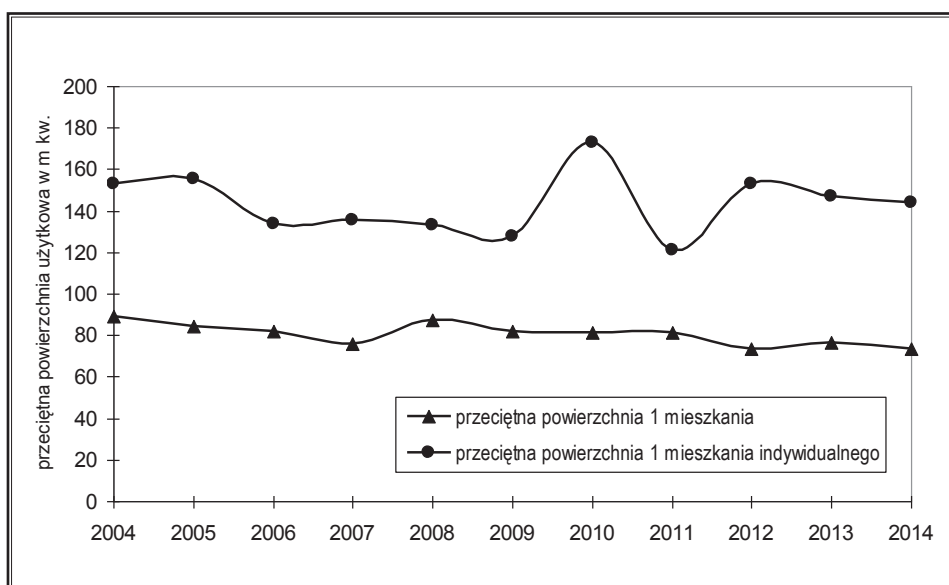
Ryc. 2.6. Liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w Gdyni według inwestorów w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Dane te obrazują średnie wielkości mieszkań powstałych w Gdyni w latach 2004-2014. Przeciętny nowy lokal mieszkalny liczył 81,0 m², wybudowany indywidualnie – 141,4 m², przez dewelopera – 70,6 m², zaś przez pozostałych inwestorów – 43,3 m² (www.stat.gov.pl). W całym badanym okresie obserwuje się jednak spadek przeciętnej powierzchni mieszkania. W pierwszej dekadzie XXI w. wynosiła ona powyżej 80 m², zaś w ostatnich latach badanego okresu kształtowała się na poziomie znacznie poniżej tej wielkości (ryc. 2.7).

Decydujący wpływ na takie kształtowanie się analizowanych wartości w czasie ma rodzaj mieszkań oddawanych do użytku. Podwyższają je większe przeciętnie i droższe domy jednorodzinne, zaspokajające zazwyczaj zapotrzebowanie zamożniejszych mieszkańców miasta. Kierowane na rynek mieszkania w budownictwie wielorodzinnym, aby znalazły nabywcę muszą być tańsze, a więc mniejsze powierzchniowo. Najmniejsze są lokale komunalne przeznaczone do zaspokojenia potrzeb obywateli o najniższych możliwościach finansowych. Większa liczba mieszkań danego rodzaju w roku rzutuje na średnią wielkość ich powierzchni.

Ilustracją tej zależności może być rok 2007, kiedy przeciętna wielkość nowego mieszkania w Gdyni zmalała do 75,8 m². Oddano wówczas do użytku m.in. 44 lokale komunalne o średniej wielkości 33,1 m² oraz 178 mieszkań TBS mających przeciętnie 42,1 m² (www.gdynia.pl).

Ryc. 2.7. Średnia powierzchnia mieszkań oddanych do użytku w Gdyni w latach 2004-2014

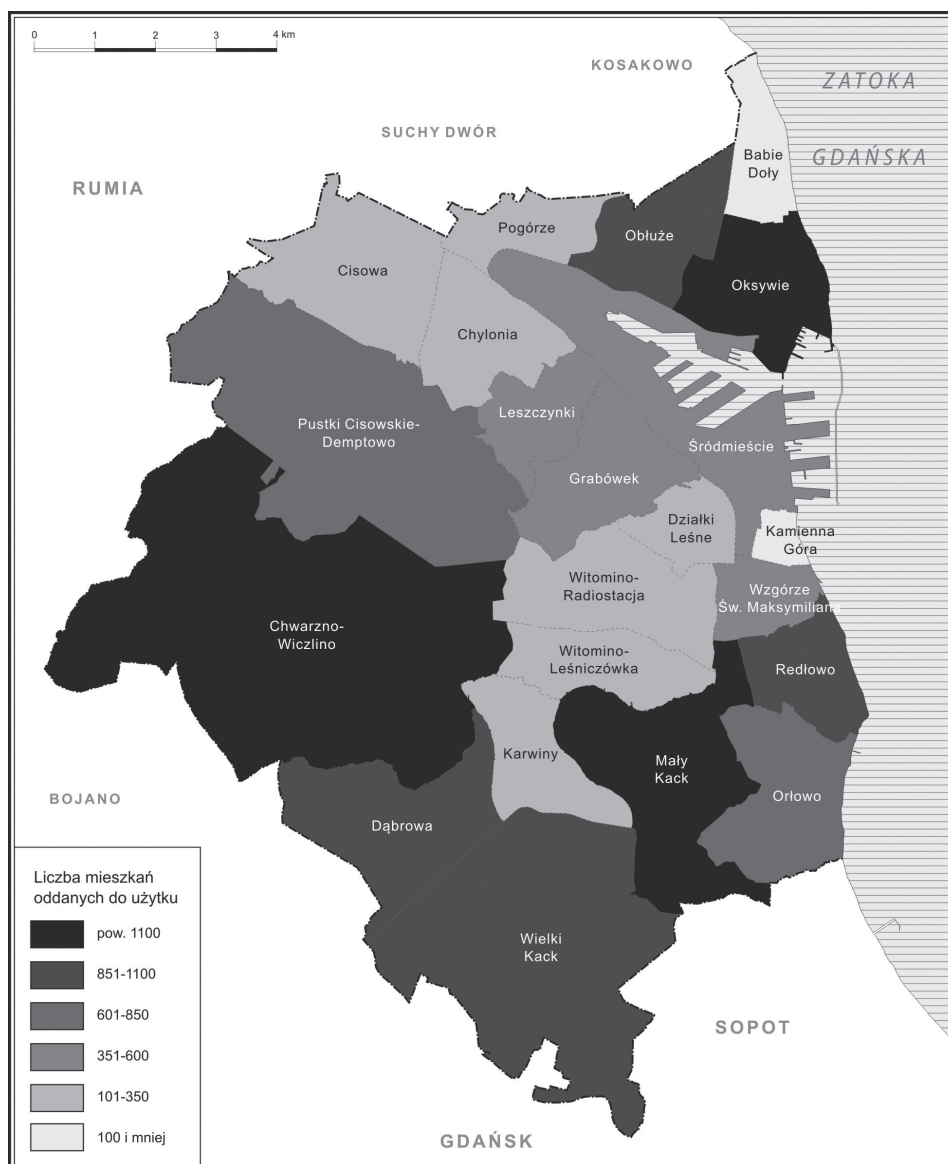
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Województwo pomorskie. Podregiony, powiaty, gminy* z lat 2005-2015.

Rozwój mieszkalnictwa w Gdyni cechuje się wyraźnym zróżnicowaniem przestrzennym (ryc. 2.8.). Największa aktywność w tym zakresie dotyczy dzielnic zachodnich i południowych – obszarów wcześniej wykorzystywanych rolniczo lub nieużytków, położonych z dala od działalności produkcyjnej, w otoczeniu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, a jednocześnie dobrze skomunikowanych z centrum miasta (J. Skupowa, 2003). W latach 2004-2014 najwięcej inwestycji zakończono w Chwarznie-Wiclinie i Dąbrowie (tzw. Gdynia Zachód), gdzie oddano do użytku 3421 mieszkań (1/4 ogółu w Gdyni)²⁰. Atrakcyjne dla inwestorów były też Wielki i Mały Kack, w których powstało 2026 lokali mieszkalnych. Łącznie w pasie dzielnic leżących na zachodzie i południu Gdyni wybudowano 40% nowych mieszkań w mieście.

Drugi obszar skupiający inwestycje mieszkaniowe na początku XXI w. tworzyła północno-wschodnia część Gdyni – Oksywie i Obłuże. W dzielnicach tych oddano

²⁰ Dane o inwestycjach mieszkaniowych na podstawie materiałów niepublikowanych Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

do użytku 2475 lokali mieszkalnych, czyli ponad 18% nowych zasobów mieszkaniowych. Inwestorzy wykazywali też większe zainteresowanie korzystnie zlokalizowanymi terenami w Redłowie oraz Orłowie (w tym w atrakcyjnie położonej strefie nadmorskiej), gdzie w latach 2004-2014 ulokowali 1528 mieszkań (11,3%).

Ryc. 2.8. Mieszkania oddane do użytku w Gdyni według dzielnic w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

Pozostałe dzielnice Gdyni charakteryzowała mniejsza aktywność inwestycyjna, co wynika z ich wcześniejszego zagospodarowania, skutkującego większym zagęszczeniem urbanistycznym czy mniej wydolną siecią transportową (M. Szmytkowska, 2006). Jest to wyraźnie widoczne w centralnych częściach miasta – na Kamiennej Górze (56 nowych mieszkań), na Działkach Leśnych (114), w Śródmieściu, gdzie – poza ekskluzywnym obiektem *Sea Towers* – od 2004 do 2014 r. powstało 256 lokali mieszkalnych, czy na Wzgórzu Św. Maksymiliana (482 mieszkania). Relatywnie niewiele inwestycji mieszkaniowych oddano do użytku na Witominie, zwłaszcza Radiostacji (tylko 181), Karwinach (254), a także w północnej części Gdyni, szczególnie wzdłuż głównego ciągu komunikacyjnego (np. w Chyloni – 241, w Cisowej – 181) oraz w skrajnie położonych Babich Dołach (25). Na tych wszystkich terenach w latach 2004-2014 wybudowano łącznie ok. 30% nowych mieszkań Gdyni.

Spśród inwestycji deweloperskich najbardziej spektakularny był zespół budynków mieszkaniowo-usługowych *Sea Towers* położony w Śródmieściu, w pobliżu Skweru Kościuszki. Został on umiejscowiony w Nadmorskiej Strefie Prestiżu Miejskiego, 12 m od linii brzegowej Nabrzeża Prezydenta, na dawnych terenach należących do przedsiębiorstwa Dalmor. Obiekt, wykonany przez Invest Komfort S.A. i oddany do użytku w 2008 r., składa się z połączonych w przyziemiu dwóch wież mieszkalnych liczących 29 i 38 kondygnacji. Część biurowo-usługowa znajduje się na kilku piętrach w cokole budynku. Na wyższych kondygnacjach zaplanowano łącznie 265 apartamentów mieszkalnych, w tym 14 luksusowych *penthousów* na najwyższych poziomach (www.investkomfort.pl). Budynki liczące 116 i 141,6 m wysokości stały się główną dominantą w krajobrazie miasta. Jednocześnie należą do najwyższych obiektów mieszkalnych w Polsce.

Innym ciekawym przykładem nowej inwestycji mieszkalno-usługowej w centrum Gdyni jest przekazany do użytkowania w 2011 r. 11-piętrowy *Transatlantyk*, zbudowany przez dewelopera AB Inwestor Andrzej Boczek. Budynek zlokalizowany przy pl. Kaszubskim 17, nawiązujący architekturą do istniejącej modernistycznej zabudowy, dopełnił jego wschodnią pierzeję i stał się efektownym zwieńczeniem perspektywy ul. Świętojańskiej na osi północ-południe. Zaprojektowano w nim 71 apartamentów o powierzchni od 47 do 136 m² (łącznie 8092 m²). Nadano im nazwy portów, do których zawijały transatlantyki kursujące z Gdyni do obu Ameryk, np. Nowy Jork, Buenos Aires, Amsterdam, Londyn (www.abinwestor.pl). Na dwóch najniższych kondygnacjach ulokowano powierzchnie usługowe, na trzeciej znalazły się biura.

Obiekty mieszkalne, które w latach 2004-2014 powstawały w najintensywniej rozbudowywanych zachodnich i południowych częściach Gdyni, dopełniały zabudowę tworzoną tam od lat 90. XX w. (J. Skupowa, 2003). Ich przykład stanowi zakończone przez Grupę Inwestycyjną Hossa S.A. w 2009 r. 10-blokowe osiedle *Sokółka III* w Chwarznie-Wiczlinie, przy ulicach J. Kamrowskiego, Śliskiej i L. Stanisławskiego, zbudowane w pobliżu istniejących już *Sokółki I* i *Sokółki II*.

Na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI w. Hossa rozpoczęła budowę kolejnych, sukcesywnie oddawanych do użytku inwestycji na tym terenie. Są nimi osiedla: *Fort Forest* (grodzone przy ulicach Cz. Niemena i W. Kańskiego), *Patio Róży* (ul. gen. M. Zaruskiego), *Wiczlino-Ogród* (okolice ul. S. Filipkowskiego), *Sokółka Zielenisz* (ulice L. Staniszewskiego, Janki Bryła, gen. M. Zaruskiego). Każde z nich składa się z kilku lub kilkunastu budynków o niewielkiej (od dwóch do pięciu) liczbie kondygnacji, obejmujących łącznie po kilkaset lokali, np. *Sokółka Zielenisz* – 550 mieszkań 2-4-pokojowych w 11 budynkach (www.trojmiasto.pl). Uzupełniają je pomieszczenia przeznaczone na usługi. Swoją nieprzytłaczającą architekturą oraz zaprojektowanymi wewnątrz i wokół terenami zielonymi osiedla te atrakcyjnie komponują się z sąsiadującym Trójmiejskim Parkiem Krajobrazowym.

Kończenie rozpoczętych wcześniej inwestycji oraz powstawanie nowych po 2004 r. cechowało także pozostałe obszary zachodniej i południowej Gdyni. Na przykład, w dzielnicy Dąbrowa, przy ul. Gorzycowej 1, w otoczeniu istniejących, wcześniej oddanych do użytku zabudowań zlokalizowano *Komfort na Dąbrowie*. Obiekt został zbudowany przez Invest Komfort w 2006 r. W 5- i 6-piętrowym budynku o charakterze apartamentowym znalazło się 159 mieszkań o łącznym metrażu 9005 m² (www.investkomfort.pl).

Innym przykładem jest osiedle *Fikakowo* w Wielkim Kacku, tworzone od lat 90. przez Panoramę Development Sp. z o.o., którego budowę zakończyło oddanie w 2008 r. ostatniego 40-mieszkaniowego bloku przy ul. Lipowej 37 (www.panorama.pl). Na obrzeżach ukończonego osiedla pojawiły się też mniejsze inwestycje, m.in. tego samego dewelopera. Na wschód od *Fikakowa*, przy ul. Solnej, pomiędzy ulicami Starodworcową i Nowodworcową, powstał kompleks mieszkaniowy *Solna* składający się z pięciu 3-piętrowych budynków liczących łącznie 86 mieszkań (jeden z 2003 r. oraz cztery z 2005 r.). Z kolei na południe od *Fikakowa*, przy ul. ks. J.P. Siega w 2004 r. ulokowano dwa 3-piętrowe bloki z 72 mieszkaniami, zaś w 2011 r. powstał *Zielony Zakątek* – takiej samej wysokości dom przeznaczony dla 21 rodzin (www.panorama.pl).

Oprócz obiektów dopełniających istniejącą zabudowę inwestorzy wykazywali zainteresowanie całkiem nowymi lokalizacjami w tej części Gdyni. Uznanie wśród deweloperów znalazła np. zachodnia część Małego Kacka. Tuż przy granicy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, przy ul. Strzelców 30-50, pod koniec pierwszej dekady XXI w. zaczęły powstawać *Apartamenty na Polanie*. Inwestycja Ekolan S.A. obejmie łącznie 11 budynków 7-kondygnacyjnych, z których do 2014 r. oddano do użytku 10 z 406 mieszkańiami (www.dom.trojmiasto.pl²¹). Dzięki systemowi podziemnych dróg dojazdowych pozbawione ruchu samochodowego, grodzone i monitorowane osiedle ma możliwość zachowania zacisznego położenia w pobliżu terenów leśnych. Przy tej samej ulicy, niższą 4-kondygnacyjną zabudowę apartamentową zlokalizowali też Euro Styl Sp. z o.o. – *Apartamenty Conrada*

²¹ Dane uzupełnione o informacje Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

(trzy budynki z mieszkaniami dla 129 rodzin) oraz Hossa S.A. – *Altoria Apartamenty* (sześć budynków).

Spośród innych inwestycji powstałych w Małym Kacku na uwagę zasługuje oddane do użytku w 2008 r. *Osiedle Leśne*. Na południu dzielnicy, na terenie przyległym do Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, przy ul. Leśnej, deweloper J.W. Construction Holding S.A. wybudował dziewięć 3-piętrowych bloków mieszkalnych z podziemnymi halami garażowymi o łącznym metrażu użytkowym 13,4 tys. m². Liczą one 202 mieszkania 2-4-pokojowe o powierzchni od 48 do 100 m² (www.dom.trojmiasto.pl).

Znaczącym elementem fizjonomii drugiego ważnego obszaru rozwoju inwestycji mieszkaniowych w XXI w., jakim jest północno-wschodnia Gdynia, stało się osiedle *Komandorskie Wzgórze*, zlokalizowane u zbiegu ulic Bosmańskiej i Benisławskiego w dzielnicy Oksywie. Tworzy je 12 budynków wielorodzinnych i 58 domów jednorodzinnych w zabudowie szeregowej, o urozmaiconej architekturze nawiązującej do gdyńskiego modernizmu. Bloki o wysokości od 9 do 12 kondygnacji posiadają mieszkania 1-4-pokojowe o powierzchni użytkowej 31-98 m². Całość inwestycji, rozpoczętej przez Invest Komfort S.A. w 2007 r. i oddawanej do użytku etapami, zostanie zakończona w 2016 r. (www.investkomfort.pl).

Nowe obiekty mieszkalne, powstałe po 2003 r., na Obłuzu reprezentują m.in. inwestycje Przedsiębiorstwa Budowlanego Margo. Tworzą je dwa pojedyncze 2-4-piętrowe budynki – *Bryza* przy ul. kpt. A. Ledóchowskiego 14 (z 2005 r.) oraz *Leśna Przystań* przy ul. Nasypowej 14 (2006 r.), skupiające łącznie 95 mieszkań. W latach 2008-2011 przedsiębiorstwo Margo oddało do użytku *Osiedle Jantarowe* składające się ze 161 lokali mieszkalnych oraz kilku usługowych, zlokalizowanych przy ul. Jantarowej. Zostały one zaprojektowane w pięciu budynkach (najwyższy 8-kondygnacyjny) nawiązujących architekturą do gdyńskiego modernizmu, wkomponowanych w przestrzeń „starego” Obłuzu. Poszczególnym obiektom nadano nazwy – *Bursztyn, Rubin, Turkus, Opal, Onyks* (www.margobp.pl). Najnowszym przedsięwzięciem mieszkaniowym na Obłuzu jest osiedle *Nawigator* przy ul. Boisko, budowane od 2010 r. przez Euro Styl Sp. z o.o. Tworzyć je będzie pięć 4-piętrowych budynków liczących 234 mieszkania o powierzchni od 40 do 89 m² (www.eurostyl.com.pl).

Trzeci wyróżniony obszar koncentracji inwestycji mieszkaniowych Gdyni, obejmujący atrakcyjnie położone dzielnice nadmorskie, cechuje lokalizacja różnego rodzaju zabudowań mieszkalnych, w tym luksusowych apartamentowców. Wśród najnowszych inwestycji tego rodzaju wyróżnia się *Lighthouse*, wybudowany w 2013 r. przez Modernę Investment Sp. z o.o. Obiekt umiejscowiono na wyniesieniu Wzgórza Św. Maksymiliana, przy ul. C. Norwida 13. Bryła 13-kondygnacyjnego, zaprojektowanego na planie trójkąta budynku symbolizuje dziób zwróconego ku morzu okrętu. Wewnątrz powstało 14 ekskluzywnych apartamentów rozmieszczonych po dwa na piętrze pierwszym i drugim oraz po jednym na wyższych kondygnacjach. Powierzchnie mniejszych lokali wynoszą od 82 do 97 m², zaś większych – ok. 115 m² (www.moderna-investment.pl).

Położenie w strefie nadmorskiej, a jednocześnie blisko głównej arterii komunikacyjnej Gdyni, sprzyja lokowaniu inwestycji mieszkaniowych w Redłowie i Orłowie. Nową jakość w krajobrazie Redłowa stworzyła wybudowana w 2006 r. przez Allcon Osiedla Sp. z o.o. *Redłowska Kaskada*. Zlokalizowany nieopodal głównego ciągu komunikacyjnego Gdyni zespół 9- (bliżej ul. Legionów) i 17-kondygnacyjnych (od strony al. Zwycięstwa) budynków łączy funkcje mieszkaniowe i usługowe oraz 4-poziomowe parkingi. Znalazło się w nim 313 mieszkań o całkowitej powierzchni 35,9 tys. m² (www.allcon.pl).

Atrakcyjną lokalizację w pobliżu głównej arterii komunikacyjnej Gdyni wykrzystał także Invest Komfort przy budowie kompleksu mieszkalno-usługowego nazwanego *Altus*. Obiekt, składający się z siedmiu segmentów o zróżnicowanej wysokości (najwyższy 16-piętrowy), oddzielonych zielonymi dziedzińcami, powstał w 2012 r. przy ul. Legionów 112. Część mieszkalną inwestycji tworzy 249 lokali o łącznej powierzchni użytkowej 15,1 tys. m². Mieszkania położone na najwyższych piętrach (od dziewiątego do szesnastego), posiadają niestandardową wysokość 2,95 m (www.investkomfort.pl).

Przykładem najnowszej architektury mieszkaniowej Redłowa jest wybudowana w 2014 r. *Rezydencja Redłowo*, zlokalizowana przy ul. Powstania Wielkopolskiego. Stanowi ją kameralny zespół apartamentów składający się z 52 lokali 2-, 3- i 4-pokojowych o powierzchni użytkowej od 38 do 96 m². Zostały one zaprojektowane w pięciu 4-kondygnacyjnych segmentach o kaskadowej zabudowie, ukształtowanej wokół wewnętrznego dziedzińca. *Rezydencja Redłowo* jest inwestycją J.W. Construction Holding S.A. (ww.redlowo.com).

Ekskluzywne budownictwo Orłowa reprezentują *Apartamenty w Orłowie*, oddane do użytku przez Invest Komfort w 2010 r. To kameralne, zamknięte osiedle położone przy ul. Króla Jana III składa się z czterech 3-kondygnacyjnych budynków z podziemnymi halami garażowymi, w których znalazło się 15 apartamentów liczących od 63 do 126 m² (łącznie 1669,1 m²). Prestiż lokalizacji podnosi umiejscowienie obiektu w odległości 200 m od morskiej plaży oraz sąsiedztwo rezerwatu *Kępa Redłowska* (www.investkomfort.pl).

Spśród innych inwestycji powstałych w Orłowie warto wymienić ukończoną w 2009 r. *Orłowską Bryzę*. Stanowi ją zespół pięciu ogrodzonych, niewysokich, komfortowych budynków mieszkalnych. Cztery 3-piętrowe liczą po 12 mieszkań, w piątym 5-piętrowym jest ich 24. Obiekt został wybudowany przez Targo S.A. u zbiegu ulic Orłowskiej i Świerkowej, w pobliżu przystanku Szybkiej Kolei Miejskiej (www.targo.com.pl).

Interesujący przykład połączenia funkcji mieszkaniowej i biurowo-usługowej przedstawia osiedle *Nowe Orłowo*, tworzone przez Invest Komfort. Na obszarze o powierzchni czterech hektarów, leżącym przy skrzyżowaniu al. Zwycięstwa i ul. Orłowskiej, od 2012 r. powstaje spójny kompozycyjnie zespół kilkunastu 3- i 4-kondygnacyjnych budynków o zróżnicowanym przeznaczeniu. Obiekty biurowo-usługowe ulokowano od strony głównej arterii komunikacyjnej, mieszkaniowe z zespołem rekreacyjno-wypoczynkowym – w kameralnych strefach

w głębi osiedla (www.dom.trojmiasto.pl). W 2013 r. oddano do użytku cztery domy mieszkalne z 62 komfortowymi lokalami od 31 do 135 m² (łącznie powierzchnia 4530 m²), pozostałe będą kończone w kolejnych latach (www.investkomfort.pl).

Przytoczone przykłady nowej zabudowy mieszkaniowej Gdyni egzemplifikują dokonania w tym zakresie w najintensywniej zagospodarowywanych w latach 2004-2014 częściach miasta. Mimo mniejszej aktywności budowlanej deweloperów w pozostałych dzielnicach, również tam powstawały ciekawe osiedla lub częściowej pojedyncze obiekty czy plomby.

Interesujący przykład rewitalizacji terenów miejskich na Grabówku stanowi *Osiedle Skłodowskiej*, zlokalizowane na miejscu dawnego szpitala gruźliczego. Pomiędzy ulicami M. Skłodowskiej-Curie, S. Wąsowicza i J. Kaczmarskiego, w pobliżu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, powstał kompleks mieszkalny składający się z pięciu 3-7-kondygnacyjnych budynków z podziemnymi garażami. Zaprojektowano w nim 123 mieszkania o łącznym metrażu 7961 m² (www.inpro.com.pl). Inwestycja wykonana przez Inpro S.A. została zakończona w 2007 r.

Nową zabudowę mieszkaniową w dzielnicy Pustki Cisowskie reprezentuje osiedle *Dolina Cisów* przy ul. Modrzewiowej. Składa się ono z trzech 4-7-kondygnacyjnych budynków, oddanych do użytku przez Allcon Osiedla Sp. z o.o. w 2006 r. Powstało w nich 200 mieszkań o całkowitej powierzchni użytkowej 20,0 tys. m² (www.allcon.pl).

Wśród niezbyt licznych inwestycji mieszkaniowych Witomina wyróżnia się *Columbus* – 6-kondygnacyjny, strzeżony apartamentowiec wybudowany w 2013 r. przez BMC Sp. z o.o. Nawiązujący architekturą do gdyńskiego modernizmu obiekt zlokalizowano przy ul. Konwaliowej 3c (www.columbus.gda.pl). Znajduje się w nim 60 2-, 3-i 4-pokojowych lokali mieszkalnych o powierzchni od 32 do 140 m² (łącznie 3346 m²).

Przykładem współczesnego budownictwa mieszkaniowego w dzielnicy Karwiny jest *Panorama Gdyni* – zespół trzech budynków wykonany przez Panorama Development Sp. z o.o. 5-kondygnacyjne domy położone przy ul. Buraczanej 4, 6, 8 wkomponowano w sąsiadującą zabudowę na skraju istniejącego wcześniej osiedla. Liczą one łącznie 159 mieszkań o całkowitym metrażu 13,2 tys. m², oddawanych do użytku sukcesywnie w latach 2007, 2009 i 2011, oraz dwa lokale użytkowe (www.panorama.pl).

Pojedyncze budynki mieszkalne lokowane wśród istniejącej intensywnej zabudowy centralnych dzielnic miasta reprezentuje m.in. 6-piętrowy obiekt zbudowany w 2009 r. przez Mega-Inwest S.A. przy ul. Pomorskiej 57 w dzielnicy Działki Leśne. Dysponuje on czterdziestoma 1-6-izbowymi mieszkaniami o powierzchni od 33 do 163 m² (łącznie 2740 m²), z indywidualnymi garażami w przyziemiu oraz halą garażową na kondygnacji podziemnej (www.megainwest.pl).

Znacznie mniejszą niż deweloperzy i osoby fizyczne aktywność inwestycyjną w latach 2004-2014 wykazywały pozostałe podmioty, tj. spółdzielnie mieszkaniowe, gmina Gdynia (lokale komunalne), Towarzystwo Budownictwa Społecznego *Czynszówka* oraz zakłady pracy (tab. 2.1).

Relatywnie najwięcej mieszkań wybudowało TBS *Czynszówka*. W latach 2004-2007 spółka oddała do użytkowania sześć budynków wielorodzinnych liczących 443 lokale mieszkalne o łącznej powierzchni 19,3 tys. m². Od chwili powstania w 1998 r. zwiększyła tym samym swoje zasoby do 901 mieszkań w 23 budynkach o powierzchni 41,9 tys. m² (www.czynszowka.com.pl). Nowe obiekty powstały w północnych dzielnicach Gdyni, przy ulicach Algierskiej 18, P. Wawrzyniaka 4, B. Dembińskiego 37, Jana z Tarnowa 10/12, Zbożowej 59 i płk. S. Dąbka 241.

Głównym inwestorem budownictwa zakładowego była Wojskowa Agencja Mieszkaniowa (WAM), dla której oddano łącznie 323 mieszkania na Oksywiu – 199 w 2004 r. (siedem budynków przy ulicach Australijskiej i Bosmańskiej) oraz 124 w ostatnich dwóch latach analizowanego okresu. Najnowszą inwestycją WAM są dwa kompleksy liczące razem cztery 5-kondygnacyjne budynki przy ulicach Błękitnej i Bosmańskiej (www.wam.net.pl/or_gdynia). Trzy mieszkania zakładowe o łącznej powierzchni użytkowej 234 m², zlokalizowane przy ul. Demptowskiej 96 w Pustkach Cisowskich, uzyskało też w 2006 r. Nadleśnictwo Gdańsk z siedzibą w Gdyni (www.gdynia.pl).

W omawianym okresie zwiększyły się zasoby mieszkań komunalnych miasta, których łącznie przybyło 250. Cztery nowe budynki zostały odebrane w drugiej połowie pierwszej dekady XXI w. W 2007 r. wybudowano 44 mieszkania przy ul. Żeglarzy 7 na Oksywiu, dwa lata później – 74 lokale przy ul. Widnej 10 na Witominie-Radiostacji, a w 2010 r. – 128 mieszkań przy ul. S. Okrzei 22 i 24 na Grabówku. W 2004 r. Ośrodek Adopcyjny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej uzyskał cztery mieszkania chronione przy ul. kpt. K. Maciejewicza 11 na Obłuzu, przeznaczone dla młodzieży niepełnosprawnej do zdobywania przez nią doświadczenia w samodzielnym zamieszkiwaniu (www.gdynia.pl).

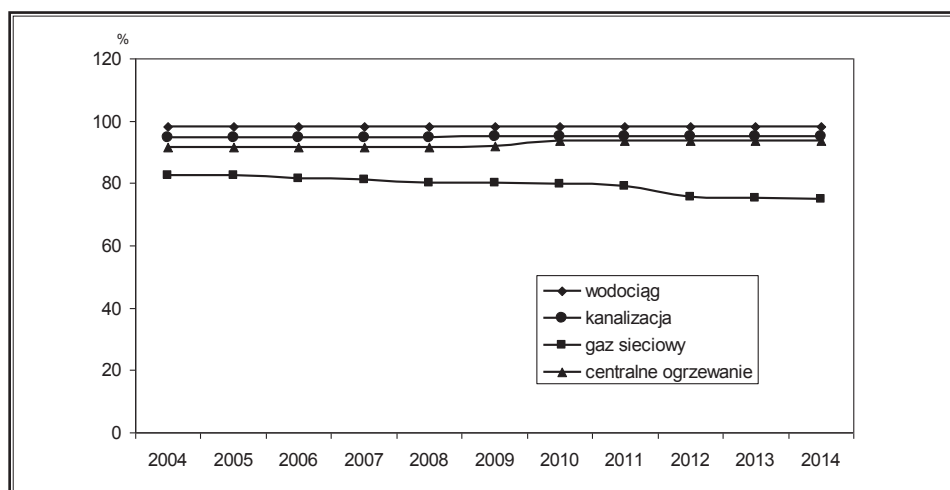
Początek XXI w. cechował się kryzysem budownictwa spółdzielczego. Pomiedzy 2004 a 2014 r. gdyńskie spółdzielnie mieszkaniowe – główny inwestor we wcześniejszych latach, oddały do użytku jedynie 194 mieszkania. Były to inwestycje Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej na Pogórze (36 mieszkań w bloku przy ul. adm. J. Unruga 106), Spółdzielni Mieszkaniowej *Zagórze* (dwa budynki przy ul. Janowskiej 1 w Cisowej oraz Chełmińskiej 1 w Chyloni), Spółdzielni Mieszkaniowej *Nova* na Oksywiu (dwa budynki przy ul. Żeglarzy 11 i 11A) oraz Spółdzielni Mieszkaniowej *Własny Dach* na Pogórze (34 mieszkania w bloku przy ul. Żeliwnej 19). Ponadto w 2004 r. Spółdzielnia Mieszkaniowa *Posejdon* na Obłuzu dokonała adaptacji innych pomieszczeń na jedno mieszkanie przy ul. Jantarowej 55.

2.3. Wyposażenie w infrastrukturę techniczną

Bardzo ważnym czynnikiem jakości życia związanym z mieszkalnictwem jest dostęp do powszechnych obecnie udogodnień cywilizacyjnych, takich jak wodociąg, kanalizacja, centralne ogrzewanie czy gaz sieciowy. Okres intensywnego rozwoju infrastruktury dostarczającej te media przypadł w Polsce na lata powojenne

i w większym stopniu dotyczył miast niż obszarów wiejskich. Jego rezultat na początku XXI w. stanowi ugruntowana i w miarę stabilna sytuacja w tym zakresie na terenach miejskich, w tym także w Gdyni, a bardziej dynamiczna, zwłaszcza po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, na wsiach (G. Węclawowicz i in., 2006). Potwierdzeniem zachodzących zmian są zróżnicowane odsetki lokali wyposażonych w instalacje wodociągowe, kanalizacyjne, gazu sieciowego czy centralnego ogrzewania oraz korzystających z nich mieszkańców, w różnych jednostkach administracyjnych, w całym badanym okresie²².

Najlepiej rozwinięte na tle pozostałych są sieci wodociągowe. W 2004 r. korzystało z nich 85,5% mieszkańców Polski i 91,5% Pomorzan (www.stat.gov.pl). Podobnie jak w innych polskich miastach, dostępność do wodociągów w Gdyni była znacznie wyższa od średniej krajowej i wojewódzkiej i wynosiła 98,1% (ryc. 2.9). Pod tym względem Gdynia w Trójmieście ustępowała Sopotowi (98,7%), a wyprzedzała Gdańsk (96,6%). W okresie od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej do 2014 r. odsetek korzystających z wodociągów w kraju wzrósł o 6,1, zaś w województwie o 4,6%. W Gdyni, liczącej już w 2004 r. więcej mieszkańców z dostępem do sieci wodociągowej, sytuacja zmieniła się nieznacznie (wzrost o 0,1%). Dynamika zmian w pozostałych miastach była nieco wyższa, wskutek czego w 2014 r. Gdańsk i Sopot zapewniając wszystkim mieszkańcom (100%) dostęp do wodociągów, wyprzedziły Gdynię pod tym względem (www.stat.gov.pl).

Ryc. 2.9. Korzystający z instalacji technicznych w mieszkaniach w Gdyni w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

²² W analizie wykorzystano dane dotyczące odsetka mieszkańców korzystających z wodociągu, kanalizacji i gazu ziemnego oraz odsetka mieszkań wyposażonych w instalację centralnego ogrzewania.

Ważne dla funkcjonowania sieci wodociągowych, zwłaszcza w zabudowie wielorodzinnej, są sieci kanalizacyjne umożliwiające odprowadzenie wyprodukowanych ścieków. Wodociągi i kanalizacja stanowią osobne, uzupełniające się systemy infrastruktury technicznej. Instalacje kanalizacyjne cechują się jednak mniejszym poziomem rozwoju niż wodociągowe, co decyduje o ich niższej dostępności przestrzennej.

W 2004 r. z sieci kanalizacyjnych korzystało w Polsce 58,3%, zaś na Pomorzu 72,7% mieszkańców. Analogicznie do wodociągów, w Gdyni – podobnie jak na innych terenach miejskich – dostępność do kanalizacji była wyższa (94,7%) niż przeciętnie w kraju, województwie, a także Gdańsku, zaś niższa od sopockiej (98,6%). Liczne inwestycje poczynione w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnych po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej przyczyniły się do wzrostu odsetka korzystających z tego rodzaju instalacji o 10,9% w kraju i o 9,3% w województwie pomorskim w latach 2004-2014. Dynamika zmian we wcześniej lepiej wyposażonych infrastrukturalnie miastach była mniejsza, ale zróżnicowana przestrzennie. Na tle porównywanych jednostek Gdynię cechował najmniejszy (0,2%) wzrost tego wskaźnika (ryc. 2.9), co z wartością 94,9% ulokowało ją w 2014 r. na trzecim miejscu po Sopocie i Gdańsku. Obszarami niedoinwestowanymi w zakresie infrastruktury technicznej (szczególnie kanalizacji) były istniejące wciąż w Gdyni enklawy zabudowy substandardowej, mające swoją genezę w latach 20. i 30. XX w., czyli w okresie powstawania miasta i portu. Należą do nich zwłaszcza Wzgórze Komuny Paryskiej (Bernarda) w okolicy ul. gen. G. Orlicz-Dreszera na Grabówku, Meksyk na północ od stacji SKM Chylonia oraz położony między ulicami Cechową i Frezerów Kaczy Dół (Stara Warszawa) na Obłuzu (J. Skupowa, M. Czepczyński, 1999). Niezależnie od tego Gdynia pozostaje wciąż w grupie najlepiej skanalizowanych miast w Polsce.

Pochodną poziomu rozwoju systemu wodociągów i kanalizacji jest wskaźnik określany jako różnica pomiędzy odsetkami użytkowników tych sieci – nieznaczna przy zbliżonym poziomie, wyższa przy niedorozwoju jednego z rodzajów infrastruktury. Większe, choć malejące w ostatnich latach rozbieżności notowane są w kraju (27,2 % w 2004 r. i 22,9% w 2014 r.) oraz w województwie (18,8% w 2004 r. i 14,1% w 2014 r.), mniejsze dotyczą miast. Dzięki wysokiemu zainwestowaniu infrastrukturalnemu, w Gdyni wskaźnik ten wynosił w całym badanym okresie ok. 3,3% i był zbliżony do notowanego w Gdańsku (ok. 3,7%), jednak wyższy niż w Sopocie (ok. 0%).

Inne niż wodociągi i kanalizację tendencje charakteryzowały sieć gazu przewodowego wykorzystywanego w gospodarstwach domowych. Spektakularne wypadki związane z eksploatacją instalacji gazowych, jakie miały miejsce w przeszłości, przyczyniły się do ukształtowania negatywnej opinii o „błękitnym paliwie” w kontekście bezpieczeństwa jego użytkowania. Znalazło to odzwierciedlenie w malejących w ostatnich dekadach liczbach użytkowników gazu ziemnego w niektórych częściach Polski.

Instalacje gazowe nie były w kraju powszechnie rozbudowane, stąd przy zestawieniu różnych jednostek administracyjnych, zarówno w 2004 r., jak i 10 lat później obserwuje się dużą rozpiętość odsetka mieszkańców korzystających z tego źródła energii. W porównaniu do Polski, w której dostępność do sieci gazowej oscylowała w badanym okresie wokół 52% oraz Pomorza, gdzie przez 10 lat spadła z 53 do 49%, Gdynia charakteryzowała się większym udziałem jej użytkowników. W 2004 r. mieszkańcy miasta korzystający z gazu sieciowego stanowili 82,5% ogółu gdynian (ryc. 2.9). Na tle dwóch pozostałych miast Trójmiasta była to liczba najniższa (najwięcej w Sopocie – 90,2%).

W kolejnych latach obserwowano w Gdyni – charakterystyczne dla województwa pomorskiego i całego Trójmiasta – systematyczne odchodzenie od wykorzystania gazu przewodowego w gospodarstwach domowych, po części w wyniku tworzenia wielu nowych inwestycji mieszkaniowych bez tego typu instalacji. W 2014 r. stanowił on źródło energii już tylko dla 3/4 gdynian. Ich liczba w analizowanych latach zmalała o prawie 8%, a tempo spadku było większe jedynie w Gdańsku (ok. 11%). W połowie drugiej dekady XXI w. Gdynia nadal posiadała mniej użytkowników instalacji gazowej niż pozostałe porównywane miasta.

W badanym okresie gdyńskie mieszkania należały do najlepiej wyposażonych w centralne ogrzewanie na tle porównywanych jednostek administracyjnych (ryc. 2.9). Dysponowało nim w 2004 r. 91,5% lokali (więcej o 14,1% niż w Polsce i o 10,3% niż na Pomorzu), zaś w 2014 r. – 93,8% (więcej o 12,2% niż w kraju i 7,2% niż w województwie). Mimo tendencji wzrostowych, obserwowanych w analizowanych miastach, przewaga Gdyni nad nimi utrzymywała się. W 2014 r. miasto miało o 3,6% więcej lokali mieszkalnych posiadających centralne ogrzewanie niż Sopot i o 2,9% więcej niż Gdańsk.

Mieszkańcy Gdyni pozytywnie ocenili stan techniczny budynków, w których zamieszkują²³. Potwierdzają to wypowiedzi 84% ankietowanych wyrażających opinię o dobrej sytuacji swoich domów w tym aspekcie. Udział korzystnych opinii gdynian był największy w Trójmieście (najmniej w Gdańsku – 79%) i większy niż przeciętnie w województwie (77%). Uwagę zwraca też duży odsetek odpowiedzi zdecydowanie pozytywnych, który w Gdyni wyniósł 30, podczas gdy w Sopocie 25, a w Gdańsku 23.

Uszczegółowienie opinii o sytuacji technicznej mieszkań umożliwiły pytania o ocenę stanu wyposażenia łazienek i kuchni oraz efektywności ogrzewania. Ankietowani we wszystkich porównywanych jednostkach administracyjnych

²³ Analizy opinii mieszkańców Gdyni o wybranych aspektach ich sytuacji mieszkaniowej dokonano na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku w ramach projektu *Wzorcowy system regionalny monitoringu jakości usług publicznych i jakości życia*, wykonywanego od 19 kwietnia do 27 maja 2013 r. na losowej próbie mieszkańców województwa pomorskiego w wieku powyżej 15 lat.

w podobnym stopniu oceniali wyposażenie techniczne swoich łazienek i kuchni, przy czym najlepiej wypowiadali się o nim mieszkańcy Sopotu (ok. 85% pozytywnych opinii). Odsetek korzystnych opinii gdynian i gdańszczan był podobny w obydwu przypadkach (ok. 79%), ale nieco niższy aniżeli w Sopocie i wyższy od przeciętnego w województwie (ok. 70%). Zastanawiające jest, iż udział oceniających pozytywnie wyposażenie techniczne łazienek i kuchni gdynian był mniejszy o ok. 5%, w porównaniu do opinii o ogólnym stanie technicznym mieszkań, podczas gdy w innych miastach Trójmiasta dotyczył podobnej liczby respondentów. Nie zmienia to jednak faktu, iż zdecydowanie pozytywne zdanie o infrastrukturze tych pomieszczeń miało o ok. 8-10% więcej mieszkańców Gdyni aniżeli Gdańska i Sopotu.

Nieco gorzej w zestawieniu ze stanem łazienek i kuchni przedstawia się ocena efektywności ogrzewania mieszkań. Dotyczy to wszystkich porównywanych jednostek administracyjnych. Korzystnie opiniowało w tym kontekście swoje mieszkanie 72% gdynian. Podobnie wypowiadali się gdańszczanie (71%) i sopocianie (74%), były to oceny wyższe niż przeciętnie w województwie (67%). Mieszkańcy Gdyni wykazali jednak mniejsze zdecydowanie w swojej ocenie niż w odniesieniu do wyposażenia łazienek i kuchni. Tylko 37% wyraziło w tym względzie stanowczo pozytywne zdanie (w Sopocie 41%). Mimo zróżnicowanych odsetków pochlebnych zdań na temat elementów infrastruktury technicznej mieszkań należy podkreślić, iż gdynianie w dużej większości oceniają je pozytywnie.

2.4. Podsumowanie

Sytuację mieszkalnictwa w Gdyni na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI w. cechowała kontynuacja trendów rozpoczętych w połowie lat 90. ubiegłego wieku. Charakteryzował je utrzymujący się, wyższy niż przeciętnie w Polsce i w województwie pomorskim, wzrost wielkości i jakości zasobów mieszkaniowych oraz dalsza poprawa już wcześniej bardzo dobrze rozwiniętego (co potwierdzają opinie gdynian) wyposażenia mieszkań w infrastrukturę techniczną. Dzięki budowie dużej liczby różnego rodzaju lokali mieszkalnych – od małych powierzchniowo w budynkach wielorodzinnych zlokalizowanych na obrzeżach miasta po ekskluzywne apartamenty położone w strefie nadmorskiej – w Gdyni stale utrzymywała się wysoka podaż nowych mieszkań na rynku.

Po 2004 r. dalszej dynamicznej rozbudowie podlegały niezagospodarowane do początku lat 90. tereny Gdyni Zachód (Chwarzno-Wiczlino, Dąbrowa). W analizowanym okresie kończono tu budowę rozpoczętych wcześniej osiedli oraz lokalizowano nowe inwestycje. Podobnie kształtowała się sytuacja w sąsiadujących południowych dzielnicach Gdyni (Wielki i Mały Kack). Znacznym zainteresowaniem inwestorów cieszyły się też północno-wschodnie części miasta (Oksywie i Obłuże), gdzie do 2014 r. powstało ponad 18% nowej substancji mieszka-

niowej. Atrakcyjne położenie dzielnic pasa nadmorskiego (Śródmieście, Wzgórze Św. Maksymiliana, Redłowo, Orłowo) sprzyjało lokowaniu enklaw luksusowej zabudowy apartamentowej. Inwestycje mieszkaniowe w pozostałych częściach Gdyni najczęściej dopełniały istniejące zasoby w postaci pojedynczych budynków lub plomb w zwartym budownictwie.

Duże zainteresowanie inwestorów, przede wszystkim deweloperów, budziły tereny położone w dzielnicach w otoczeniu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (np. Chwarzno-Wiczlino, Wielki i Mały Kack, Grabówek, Pustki Cisowskie), podnoszące atrakcyjność zamieszkania w oddalonych od centrum, lecz dobrze skomunikowanych z nim częściach miasta. Powstające budynki swoją architekturą często nawiązywały do gdyńskiego modernizmu, tworząc swoisty styl zwany niekiedy neomodernizmem gdyńskim. Nową zabudowę umiejętnie wkomponowano w nierzadko zróżnicowaną rzeźbę terenu Gdyni, akcentując walory widokowe mieszkań, zwłaszcza położonych na wyższych kondygnacjach. Nowopowstające budynki mieszkalne niemal standardowo wyposażane były w hale garażowe, systemy monitoringu, częściowo tworzono grodzone osiedla strzeżone. Wiele obiektów cechowało jednak nadmierne zagęszczenie zabudowy, co jest znamienne dla oddziaływania renty gruntowej w mieście.

3. Handel i pozostałe usługi dla ludności

Działalnością dominującą wśród podmiotów prowadzących działalności o charakterze usługowym, zarówno pod względem przeciętnego zatrudnienia, jak i wartości dodanej, jest handel. Gdynia to miasto o bogatych tradycjach handlowych. Jest ważnym ośrodkiem handlowo-usługowym na mapie województwa, handel detaliczny i usługi należą do najszybciej rozwijających się sektorów gospodarki miasta. W rozdziale omówiono przede wszystkim zmiany, jakie zaszły w ostatnich kilkunastu latach na terenie Gdyni w zakresie handlu detalicznego. Przedstawione wskaźniki dobrano ze względu na dostępność danych statystycznych. Opisują one jedynie w przybliżeniu rozwój handlu i usług dla ludności na terenie Gdyni i nie pozwalają na kompleksową analizę działalności podmiotów handlowych i usługowych.

W okresie transformacji społeczno-gospodarczej handel detaliczny w Polsce przeszedł poważne zmiany strukturalne, funkcjonalne, przestrzenne i własnościowe. Po fazie prywatyzacji i rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości, od połowy lat 90. XX w. sieć tradycyjnych placówek handlowych zaczęły uzupełniać nowoczesne formy handlu z kapitałem międzynarodowym, głównie obiekty wielkopowierzchniowe²⁴ – supermarkety, hipermarkety²⁵ i sklepy dyskontowe²⁶. Wejście Polski do Unii Europejskiej przyspieszyło ten proces.

²⁴ W dniu 11 maja 2007 r. Sejm RP uchwalił ustawę o tworzeniu i działaniu wielkopowierzchniowych obiektów handlowych (WOH), w której zdefiniowano WOH jako obiekt o łącznej powierzchni sprzedaży przekraczającej 400 m². W lipcu 2008 r. ustawa ta przestała obowiązywać, po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego o jej niezgodności z konstytucją RP (S. Ledwoń, 2012).

²⁵ Supermarket to sklep o powierzchni sprzedażowej od 400 m² do 2499 m², prowadzący sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujący szeroki asortyment artykułów spożywczych oraz artykuły nieżywnościowe częstego zakupu; hipermarket to sklep o powierzchni sprzedażowej od 2500 m², prowadzący sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujący szeroki asortyment artykułów spożywczych i nieżywnościowych częstego zakupu, zwykle z parkingiem samochodowym (*Rynek wewnętrzny...*, 2015).

²⁶ Sklepy dyskontowe charakteryzuje m.in. polityka niskich cen towarów, duży udział towarów własnej marki, zminimalizowane wyposażenie sklepów, utrzymanie minimum

Miejszem lokalizacji największych inwestycji handlowych, związanych głównie z kapitałem zagranicznym, stały się przede wszystkim duże miasta. To właśnie w miastach dokonały się najbardziej spektakularne przekształcenia struktury branżowej i przestrzennej handlu. Jedną z cech współczesnych miast stał się nowoczesny handel detaliczny, kształtujący ich funkcjonalne i architektoniczne oblicze (T. Kaczmarek, 2011). Szczególne miejsce wśród usług handlowych zajmuje handel wielkopowierzchniowy oraz ekspansja sieci handlowych z międzynarodowym kapitałem. Inwestycje w zakresie handlu wielkopowierzchniowego powodują znaczący wzrost roli usług rynkowych w tworzeniu PKB i zatrudnienia Polsce. Największe centra handlowo-usługowe w coraz większym stopniu zmieniają strukturę przestrzenną ośrodków miejskich, przede wszystkim w zakresie ruchu komunikacyjnego i przyciągania innych inwestycji (G. Węclawowicz i in., 2006).

Upowszechnianie nowoczesnych form handlu (głównie wolnostojących obiektów o znacznej powierzchni i atrakcyjnej ofercie handlowo-usługowej) w coraz większym stopniu kształtuje styl życia mieszkańców miast. Proces zmian obejmuje także tradycyjne ulice handlowe w największych miastach – w związku z nowymi postawami konsumenckimi zmienia się charakter zagospodarowania głównych ciągów ulicznych.

3.1. Oferta głównych ulic i placów miejskich

Na infrastrukturę handlowo-usługową miasta składają się ulice i centra handlowe, pasáže i targowiska. Do czasu pojawienia się na polskim rynku nowoczesnych form handlu, ulice handlowe, sklepy osiedlowe, targowiska i domy towarowe były jedynymi miejscami, gdzie można było dokonać zakupów. Lata 2004-2014 to okres dynamicznego wzrostu liczby obiektów wielkopowierzchniowych, ale również małych sieci handlowych, skupiających się na najlepszych lokalizacjach, gwarantujących wysokie obroty.

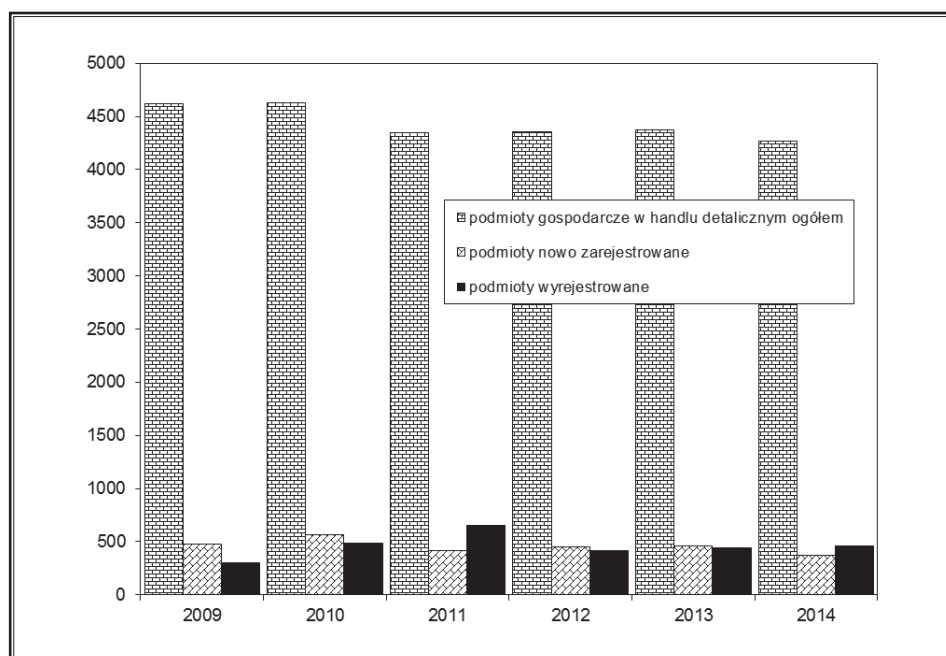
Według danych GUS (ryc. 3.1) w 2014 r. w handlu detalicznym na terenie Gdyni działało 4266 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (według sekcji PKD 2007 sekcja G dział 47 – handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi), co stanowiło 11,3% wszystkich podmiotów gospodarczych w mieście²⁷. Na początku analizowanego okresu²⁸ (2009 r.) liczba ta wynosiła 4617 podmiotów (13,4%). Działalność gdyńskich podmiotów w handlu

zapasów, zredukowana do minimum obsługa klientów (*Przegląd rynku nieruchomości...*, 2007). W latach 2007-2012 liczba dyskontów w Polsce wzrosła o 75%, a ich przychody o 150% (K. Kowalska, 2013).

²⁷ Dane Banku Danych Lokalnych GUS dotyczące podmiotów gospodarczych w handlu detalicznym są zaniżone w stosunku do danych Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni.

²⁸ GUS nie podaje danych dla lat wcześniejszych.

detalicznym charakteryzuje trend spadkowy (o 7,7% w latach 2009-2014), w przeciwieństwie do korzystnej dynamiki zmian ilościowych w działalności podmiotów gospodarczych ogółem (wzrost o 9,7% w latach 2009-2014).

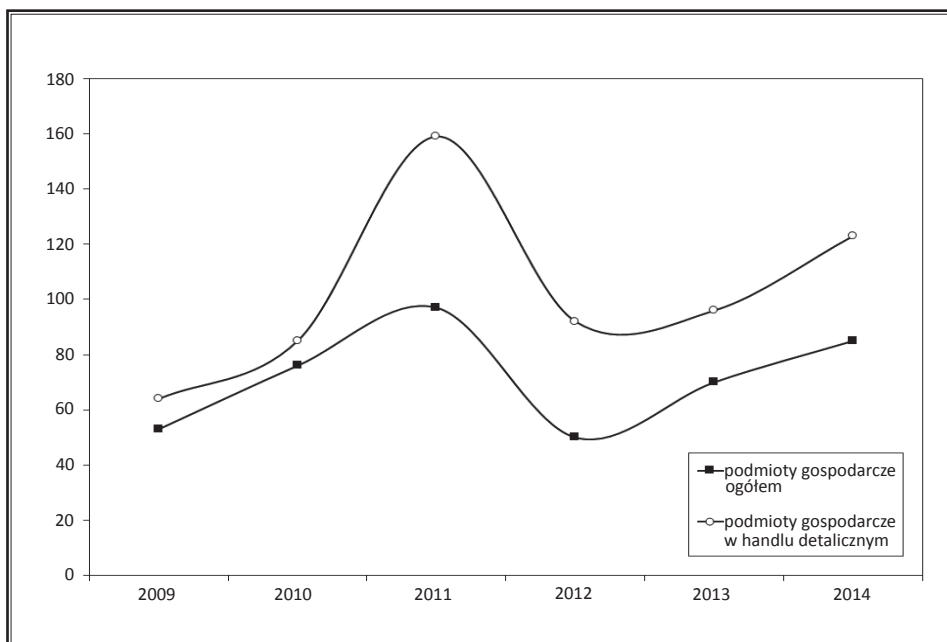
Ryc. 3.1. Liczba podmiotów gospodarczych w handlu detalicznym w Gdyni w latach 2009-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Wśród nowo zarejestrowanych podmiotów na sekcję handlu detalicznego przypadało w latach 2009-2014 od 13,8% (2009) do 11,0% (2014) zakładów osób fizycznych. W grupie podmiotów wyrejestrowanych udział ten był wyższy i wynosił od 17,1% w 2009 do 16,0% w 2014 r. Wartości wskaźnika likwidacji podmiotów gospodarczych w handlu detalicznym (ryc. 3.2) kształtują się zatem na poziomie wyższym niż dla podmiotów gospodarczych ogółem. Znaczny wzrost mobilności podmiotów handlu detalicznego odnotowano zwłaszcza w latach 2011 i 2014. Tendencję tę uznać można za wyraz wzrostu aktywności gospodarczej gdynian, poszukujących korzystnych możliwości zarobkowania.

W latach 2004-2014 całkowita liczba sklepów w Polsce zmniejszyła się o ok. 15,4 tys. Liczba sklepów wielkopowierzchniowych, które zaczęły wypierać z rynku sklepy mniejsze, wzrastała w bardzo szybkim tempie (dynamika 204-238%, najwyższa dla obiektów o powierzchni od 1000 do 2499 m²)²⁹. W 2004 r.

²⁹ Brak porównywalnych danych dla poziomu gminy.

Ryc. 3.2. Wskaźnik likwidacji podmiotów gospodarczych* w Gdyni w latach 2009-2014

* Liczba zlikwidowanych podmiotów gospodarczych przypadająca na 100 podmiotów nowozarejestrowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Gdyni i www.stat.gov.pl.

liczba obiektów handlowych o powierzchni ponad 400 m² stanowiła 1,5% wszystkich sklepów działających w Polsce, w roku 2014 udział ten wzrósł do 3,5% (*Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej...*, 2015).

Od początku XXI w. handel w Gdyni rozwijał się szybciej niż inne działy usług. Rozwój funkcji usługowej następował głównie w obrębie Śródmieścia, gdzie możliwości uzupełnień zabudowy wykorzystano m.in. inwestując w obiekty handlowo-usługowe. Proces komercjalizacji istniejącej zabudowy polegał na przekształcaniu powierzchni mieszkaniowej na cele usługowe. Obok centrum handlowego Wzgórze (zlokalizowanego na terenach niezabudowanych w sąsiedztwie centrum), działającego od 2001 r., w Gdyni zbudowano sieć dużych sklepów (powyżej 1000 m² powierzchni użytkowej) – Lidl, Albert, Rojal. Do największych obiektów handlowych należały centra: Klif, Batory, Kwiatkowskiego, Tesco oraz dom towarowy Chylonia, hipermarket Real, hurtownia Macro Cash and Carry. Większość handlu, także wieloprzestrzennego, skoncentrowana była w Śródmieściu i Chyloni, ale pojawiła się już tendencja wydłużania ciągów handlowych wzdłuż głównych tras komunikacyjnych. Zaopatrzenie mieszkańców innych dzielnic (Karwiny, Witomino, Obłuże, Oksywie) zdecydowanie poprawiła lokalizacja sieci sklepów

o powierzchni powyżej 1000 m² (*Studium uwarunkowań ...*, 2008). W dokumencie tym wskazano potrzebę budowy dużego obiektu handlowo-usługowego na obszarze Gdyni Północ (Pogórze, Obłuże, Oksywie) oraz dużego wielofunkcyjnego centrum handlowo-usługowego w Śródmieściu w powiązaniu z węzłami komunikacyjnymi i parkingami strategicznymi. Zwrócono też uwagę na rosnący problem braku przestrzeni parkingowych w obrębie Śródmieścia.

W okresie po 2004 r. zarówno wśród inwestorów, jak i konsumentów utrzymywało się zainteresowanie dużymi obiektami handlowo-usługowymi. Charakterystycznym zjawiskiem na krajowym rynku centrów handlowych stała się rozbudowa obiektów o ugruntowanej pozycji w celu zwiększenia ich konkurencyjności. Największe inwestycje w obiekty wielkopowierzchniowe w Gdyni objęły przede wszystkim rozbudowę i modernizację centrum handlowego Wzgórze, na dawnych terenach baz transportowych (Centrum Riviera) i Klif. Wśród najważniejszych inwestycji znalazły się także: market Kaufland i Media Markt, hipermarket Tesco oraz kilkanaście dużych sklepów o powierzchni sprzedażowej około 1000 m² (m.in. Biedronka, Lidl, Netto). Obiekty wielkopowierzchniowe pełnią rolę ośrodków usługowych dla kilku dzielnic położonych w ich sąsiedztwie, a zasięg oddziaływania największych centrów (Riviera i Klif) obejmuje miasto i obszar metropolitalny (*Studium uwarunkowań ...*, 2014)³⁰.

W roku 2014 na terenie Gdyni funkcjonowały 44 supermarkety i osiem hipermarketów (tab. 3.1). W latach 2008-2014³¹ w szybkim tempie przybywało supermarketów (dynamika zmian wyniosła 200%), liczba hipermarketów utrzymała się na niezmiennym poziomie.

Tab. 3.1. Supermarkety i hipermarkety w Gdyni w latach 2008-2014

Obiekty handlowe	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zmiana 2008-2014 (2008=100)
Supermarkety	22	33	35	38	36	41	44	200
Hipermarkety	8	8	9	9	8	8	8	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Obecnie na sieci handlowe działające w Gdyni składają się sieci supermarketów (np. Piotr i Paweł, Stokrotka, POLOmarket) i hipermarketów (Auchan, Tesco,

³⁰ Według danych szacunkowych powierzchnia użytkowa handlu detalicznego wyniosła ok. 335 tys. m². Wskaźnik zaspokojenia potrzeb osiągnął poziom 1345 m²/1000 mieszkańców, porównywalny z wynikami innych dużych miast w Polsce (*Studium uwarunkowań...*, 2015).

³¹ GUS nie podaje danych dla lat wcześniejszych.

Kaufland)³² oraz coraz powszechniejsze sieci dużych sklepów dyskontowych (Biedronka, Lidl³³, Kaufland, Netto). Przyczyną ich powodzenia są m.in. obniżone ceny standardowych artykułów oraz częste i atrakcyjne promocje. Lokalizacja wielkopowierzchniowych placówek handlowych tradycyjnie związana jest z centrami handlowymi oraz – coraz częściej – dużymi osiedlami mieszkaniowymi o niedoborach infrastruktury handlowo-usługowej (ryc. 3.3).

Poza sieciami sklepów wielkopowierzchniowych obserwuje się dynamiczny rozwój mniejszych sklepów (osiedlowych, typu *convenience*³⁴), które zwykle mają charakter sieci zintegrowanych wokół jednego przedsiębiorstwa wiodącego lub działają na zasadach franczyzy³⁵ (W. Wilk, 2005). Spośród największych w Polsce (ze względu na liczbę sklepów) sieci małych sklepów, zintegrowanych i franczyzowych, w Gdyni zlokalizowane są m.in.: Żabka, Freshmarket, abc, Polska Sieć Handlowa Lewiatan, Małpka Express, Groszek (ryc. 3.4). Sieci detaliczne mogą skutecznie konkurować z dyskontami i supermarketami, m.in. dzięki dogodnej lokalizacji, która dla większości polskich konsumentów jest jednym z głównych kryteriów – obok cen – wyboru miejsca zakupów. Najbardziej dynamicznie rozwijające się obecnie sieci małych sklepów osiedlowych/*convenience*: Żabka³⁶, Freshmarket i Carrefour Express są coraz bardziej widoczne w przestrzeni handlowej Gdyni (odpowiednio 54, 15 i 6 sklepów na początku 2016 r.) dysponując większą liczbą placówek niż najpopularniejsze w Polsce sieci dyskontowe – Biedronka i Lidl (odpowiednio 23 i 5 sklepów na początku 2016 r.).

Cechą charakterystyczną rozmieszczenia handlu detalicznego w strukturze przestrzennej miasta stały się procesy dekoncentracji i decentralizacji, osłabienia handlowej dominacji tradycyjnego centrum miasta na rzecz stref dużych osiedli mieszkaniowych i peryferyjnej (podmiejskie centra handlowe). Zjawiska te są konsekwencją wzrostu znaczenia obiektów wielkopowierzchniowych w sieci handlowej miasta i ich tendencji lokalizacyjnych (rynek i renta gruntowa jako

³² Główne sieci hipermarketów działających w 2015 r. w Polsce pochodzą z Francji (Auchan i Carrefour, które pod względem liczby placówek zajmują pierwsze miejsce w kraju, oraz E. Leclerc) i Wielkiej Brytanii (Tesco). W ostatnich latach największą dynamiką charakteryzuje się rozwój supermarketów i sklepów dyskontowych, które uzupełniają sieci obiektów handlowych w miastach, często stając się konkurencją dla hipermarketów (*Rynek handlowy w Polsce...*, 2015).

³³ W pierwszej połowie 2016 r. sieć Lidl otworzy w Gdyni (w apartamentowcu *Baltiq Plaza* przy ul. Świętojańskiej 43-45) pierwszy w Polsce sklep tej marki w wersji delikatesowej.

³⁴ Sklepy zazwyczaj położone w dzielnicach mieszkaniowych miast, prowadzące sprzedaż towarów na bieżące potrzeby mieszkańców, przede wszystkim gotowe, konfekcjonowane produkty spożywcze i napoje oraz towary codziennego użytku.

³⁵ Franczyza to rodzaj współpracy między niezależnymi przedsiębiorcami – franczyzodawca udostępnia swoje „know-how” i markę, a w zamian pobiera opłatę od franczyzobiorcy, który może korzystać ze sprawdzonego pomysłu na biznes (www.franchising.pl).

³⁶ W 2015 r. sieć handlowa Żabka została nagrodzona w kategorii „Najbardziej dynamiczny rozwój”.

mechanizmy kształtujące strukturę przestrzenną miasta). W następstwie stopniowo maleje również znaczenie tradycyjnych ulic handlowych w strukturze funkcjonalnej miasta.

Analiza aktualnego rozmieszczenia gdyńskich placówek handlowo-usługowych działających w ramach największych sieci handlowych potwierdza tendencje lokalizacyjne obserwowane na początku badanego okresu. Koncentracja licznych obiektów wzdłuż głównych tras komunikacyjnych (przede wszystkim ulice Morska, Śląska, Chyłońska, plk. S. Dąbka, adm. J. Unruga) i w dzielnicach mieszkaniowych znacznie zwiększyła dostępność oferty usługowej (ryc. 3.3 i 3.4).

W latach 2005 i 2013 w Gdyni przeprowadzono inwentaryzacje terenowe (badanie stanu rozwoju usług w mieście), których celem była analiza zmian w rozmieszczeniu obiektów handlowych i usługowych na terenie miasta³⁷. Wyniki badań przedstawiono na ryc. 3.5. W 2013 r. największą koncentracją obiektów handlowych (liczba obiektów handlowych na 1000 mieszkańców) charakteryzowały się dzielnice położone wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych miasta – Śródmieście, Orłowo, Działki Leśne i Chylonia oraz Mały Kack, Redłowo i Grabówek. Najmniejszą wartość wskaźnika odnotowano w dzielnicach Pustki Cisowskie-Demptowo, Babie Doły, Wzgórze Św. Maksymiliana i Kamienna Góra. Rozmieszczenie obiektów z kategorii usługi dla ludności wykazało podobną zależność w grupie dzielnic z najwyższymi wartościami wskaźnika – były to: Śródmieście, Orłowo i Działki Leśne. Najmniej obiektów usługowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zlokalizowanych było w dzielnicach Witomino-Radiostacja, Babie Doły, Pustki Cisowskie-Demptowo i Leszczynki. Decydujący wpływ na wzrost wartości badanych wskaźników w wymienionych dzielnicach ma lokalizacja największych centrów handlowo-usługowych Gdyni – Centrum Riviera (Działki Leśne), CH Klif (Orłowo), CH Batory oraz Hala Targowa (Śródmieście).

W latach 2005-2013 największy wzrost liczby obiektów handlowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców nastąpił w dzielnicach Orłowo i Działki Leśne oraz Chylonia (rozbudowa zlokalizowanych tu centrów handlowo-usługowych), natomiast największe spadki tej wartości odnotowano w dzielnicach Wzgórze Św. Maksymiliana, Grabówek, Pustki Cisowskie-Demptowo i Leszczynki. Największa poprawa dostępu do obiektów usługowych nastąpiła w Chwarznie-Wiczlinie, Działkach Leśnych, Orłowie i Karwinach, pogorszenie sytuacji – w dzielnicach Leszczynki, Witomino-Radiostacja i Kamienna Góra.

³⁷ Badania terenowe, przeprowadzone przez studentów geografii na terenie całego miasta, były efektem współpracy Biura Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Gdyni i Katedry Geografii Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Gdańskiego. Zinventaryzowane obiekty pogrupowano w cztery kategorie: handel detaliczny, usługi dla ludności, usługi otoczenia biznesu, usługi publiczne. W analizie uwzględniono dwie pierwsze kategorie.

Ryc. 3.3. Rozmieszczenie centrów handlowo-usługowych i sklepów działających w ramach wybranych sieci handlowych w Gdyni (stan na styczeń 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych sieci handlowych.

Ryc. 3.4. Rozmieszczenie małych sklepów osiedlowych na terenie Gdyni (stan na styczeń 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych sieci handlowych.

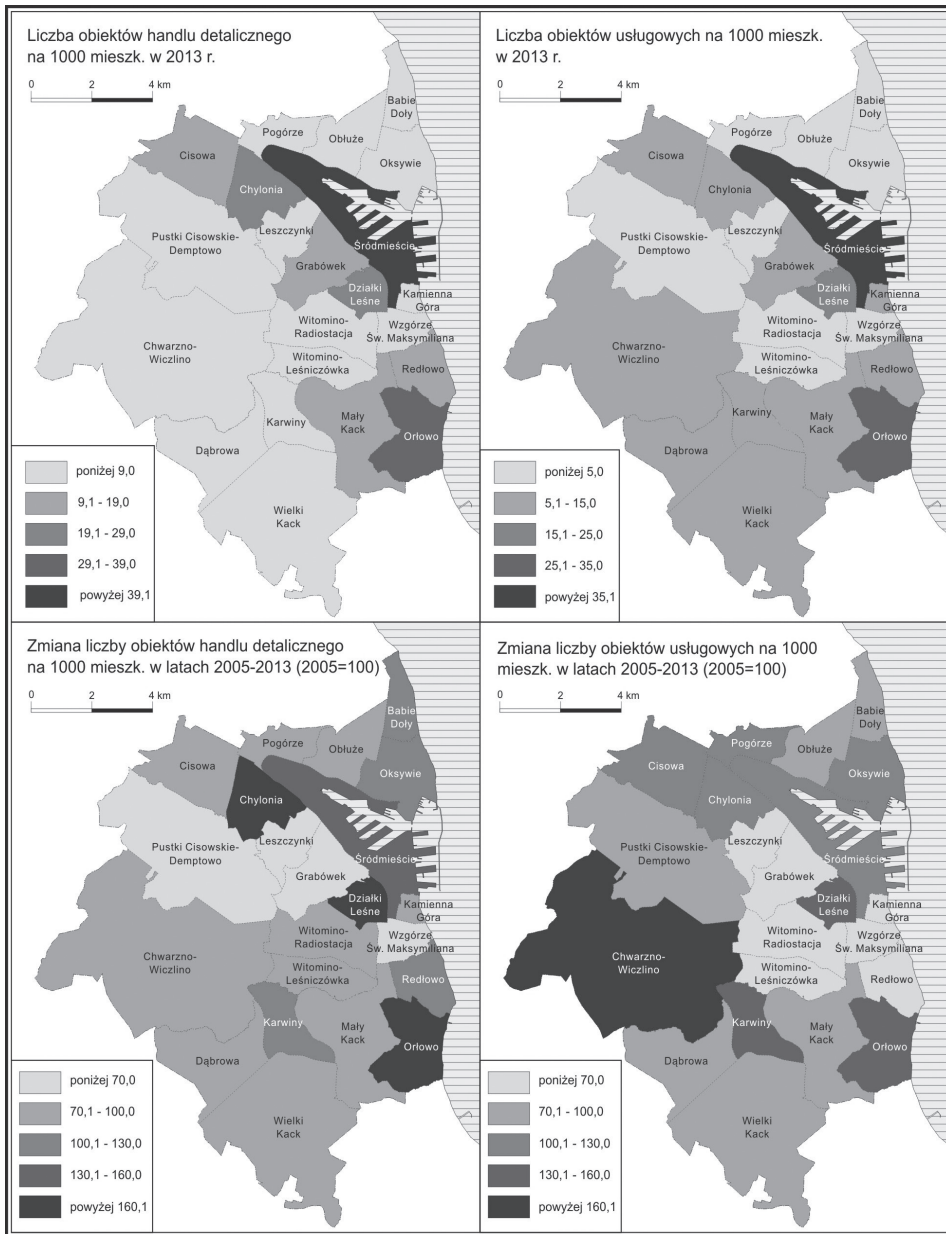
Obiekty handlowo-usługowe na terenie Gdyni rozmieszczone są nierównomiernie – tradycyjną dzielnicą handlową, najlepiej wyposażoną w obiekty handlu detalicznego i gastronomii, jest Śródmieście, z głównymi ulicami handlowymi – Świętojańską, Starowiejską i Abrahama oraz 10 Lutego i Władysława IV. Wyniki inwentaryzacji wykazały, że w 2013 r. przy trzech pierwszych ciągach handlowych zlokalizowanych było 31% sklepów oraz 37% punktów usługowych działających w dzielnicy.

Ulice handlowe Gdyni podlegają głębokim przekształceniom od początku lat 90. XX w. Wówczas to, w ciągu niespełna dwóch lat, w ręce prywatne przeszło ok. 90% sklepów i innych placówek handlowych. W pierwszym okresie największym zainteresowaniem inwestorów cieszyły się butiki, w kolejnych latach ofertę coraz powszechniej rozszerzano o sklepy spożywcze, mięsne, papirnicze, drogerijno-chemiczne oraz niewielkie lokale gastronomiczne – lodziarnie, smaźalnie, sezonowe kawiarenki itp. (materiały Urzędu Miasta Gdyni). Wolny handel odradzał się w szybkim tempie, kwitła sprzedaż uliczna i na doraźnie organizowanych ryneczkach. Słabo rozwiniętym sektorem detalicznym w Polsce zaczęli interesować się inwestorzy zagraniczni – w 1991 r. przy ul. Świętojańskiej (róg ul. Kilińskiego) uruchomiono pierwszy w Polsce firmowy sklep Levi Straussa (M. Sokołowska, 2014). Cechą charakterystyczną zagospodarowania ulic handlowych w okresie niestabilnej sytuacji gospodarczej lat 90. stało się bardzo szybkie tempo zmian zarówno najemców lokali handlowych, jak i ich branż (często także likwidacja sklepów). Wejście na polski rynek zagranicznych sieci i wypieranie firm z rodzimym kapitałem, wpłynęło na wzrost stawek najmu. Właściciele kamienic zaczęli wypowiadać najem dotychczasowym, państwowym użytkownikom i podnosić czynsze, co dla wielu handlowców okazało się głównym problemem w dalszym prowadzeniu działalności.

Kolejną fazą systematycznej metamorfozy śródmieścia Gdyni (typową także dla innych dużych miast Polski) była gwałtowna ekspansja placówek finansowych, wyraz atrakcyjności rynkowej miasta, ale i przyczyna radykalnego obniżenia atrakcyjności handlowej i turystycznej obszaru. Filie banków zaczęły wypierać z ulic handlowych małe sklepy z artykułami pierwszej potrzeby oraz punkty usług rzemieślniczych. Równoległe postępowala w mieście rozbudowa oferty handlowo-usługowej w ramach obiektów wielkopowierzchniowych (centra handlowe, hipermarkety), w wyniku której zmniejszyła się atrakcyjność lokalizacji sklepów na ulicach handlowych. Nowo powstające centra handlowo-usługowe okazały się lokalizacją dużo bardziej interesującą, zwłaszcza dla najemców z branży mody. Tradycyjne ulice handlowe w śródmieściu Gdyni straciły swój dotychczasowy charakter³⁸. Mieszkańców Trójmiasta zniechęca przede wszystkim mniejsza

³⁸ Z raportu Colliers International, firmy doradczej działającej na rynku nieruchomości, wynika, że 80% mieszkańców głównych miast Polski – Warszawy, Krakowa, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta – preferuje zakupy w centrach handlowych, podczas gdy ulice handlowe wykazało jedynie 9% ankietowanych (*Ulice handlowe w Polsce...*, 2013).

3. Handel i pozostałe usługi dla ludności

Ryc. 3.5. Liczba obiektów handlowo-usługowych na 1000 mieszkańców i jej zmiany w latach 2005-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

niż w centrach handlowych oferta i mniej znanych marek, brak miejsc parkingowych i problemy z dojazdem, wyższe ceny, rozproszenie sklepów i brak informacji

o ofercie handlowej, zbyt duży ruch na ulicach handlowych, zwłaszcza w sezonie turystycznym (*Ulice handlowe w Polsce...*, 2013).

Odbudowa utraconej pozycji i ożywienie gospodarcze ulic handlowych polega na zwiększeniu i uatrakcyjnieniu oferty skierowanej do mieszkańców, wzmocnieniu funkcji handlowej i usługowej, poprawie wizerunku placówek handlu detalicznego, a także często wyeliminowaniu ruchu kołowego i zmianie wcześniejszego charakteru ulicy handlowej na deptak handlowo-usługowy³⁹. Duże znaczenie ma poprawa dostępności komunikacyjnej do lokali handlowo-usługowych środkami komunikacji miejskiej oraz budowa lub rozbudowa parkingów.

Rozwój głównych ulic handlowych w dużych miastach Polski zachodzi powoli i warunkowany jest m.in. dostępnością lokali, które spełniałyby standardy sieci handlowych krajowych i międzynarodowych. W ostatnim czasie wzrasta zainteresowanie najemców lokalizacjami śródmiejskimi – ulice zwiększają ofertę usługową (przede wszystkim gastronomiczną) i handlową (bogata oferta przede wszystkim sklepów odzieżowych znanych marek, także sprzedaż artykułów luksusowych w najbardziej prestiżowych lokalizacjach).

Powolny proces odradzenia głównych ulic handlowych obserwujemy także w śródmieściu Gdyni – począwszy od ich odnowy i modernizacji (Świętojańska) po zróżnicowanie/uatrakcyjnienie oferty handlowo-usługowej. Na ulice handlowe wracają butiki, rozbudowuje się oferta gastronomiczna (kawiarnie, restauracje, puby), licznie reprezentowane są kancelarie adwokackie i notarialne, gabinety lekarskie, biura podróży, firmy doradztwa finansowego i filie banków.

Według raportu Colliers International, przy głównych ulicach handlowych największych miast Polski (Warszawa, Kraków, Poznań, Wrocław, Katowice, Łódź, Trójmiasto) znajduje się łącznie 3,1 tys. lokali handlowych (2014 r.). Najpopularniejsze branże wśród najemców to gastronomia (27%), moda (11%) i usługi (10%). Dominacja branży gastronomicznej jest najbardziej wyraźna we Wrocławiu (38%), Krakowie (31%), Poznaniu (30%) i Trójmieście (29%) (*Przegląd rynku nieruchomości...*, 2015).

Główną ulicą handlową⁴⁰ Gdyni jest ul. Świętojańska, określana i w przeszłości, i obecnie jako wizytówka miasta, handlowy salon Trójmiasta i okolic. Już w latach 30. XX w. główna śródmiejska ulica, o nowoczesnej zabudowie, była atrakcyjnym miejscem lokalizacji placówek handlowych. W 1935 r. nastąpiło uroczyste otwarcie nowego i wielkiego, jak na stosunki gdyńskie, domu towarowego *Bon Marche* przy ul. Świętojańskiej 68 (dziś parter kamienicy zajmuje salon Empik). Równie

³⁹ Z raportu opublikowanego w 2014 r. przez gdyński Zarząd Dróg i Zieleni wynika, że zdaniem 59% ankietowanych mieszkańców Gdyni ul. Świętojańska powinna być przekształcona w deptak z wydzieloną ścieżką rowerową, natomiast według 53% respondentów ulica powinna być dostępna dla pieszych, rowerzystów i transportu zbiorowego. Zmiany miałyby być wprowadzone na odcinku między al. marszałka J. Piłsudskiego a ul. 10 Lutego (www.wiadomosci.onet.pl).

⁴⁰ Szerzej na temat funkcji ul. Świętojańskiej K. Nowicka, 2006.

wielkim wydarzeniem było otwarcie sklepów przez znanych gdyńskich kupców W. Mikołajczyka i K. Turzyńskiego w nowej, własnej kamienicy pod numerem 32 (M. Sokołowska, 2014). Po wojnie Świętojańska utrzymała charakter reprezentacyjnej, prestiżowej ulicy handlowej Gdyni, atrakcyjnej w skali całej aglomeracji – przyjeżdżali tu na spacer i zakupy nie tylko mieszkańcy Gdyni. Wraz z halą targową przy ul. Wójta Radtkego, stała się Świętojańska symbolem kontaktu ze światem, oferując artykuły gdzie indziej niedostępne.

W latach 2002-2006 miała miejsce przebudowa i modernizacja ulicy, współfinansowana ze środków unijnych. Wymieniono nawierzchnię, poszerzono chodniki, ustawiono nowoczesne latarnie i ławki. W 2013 r. przy ulicy działało ok. 350 lokali – usługi i gastronomia oraz sklepy z branży głównie niespożywczej. Według raportu Colliers International, w 2013 r. najpopularniejszymi najemcami przy ul. Świętojańskiej byli przedstawiciele gastronomii, mody i usług (po ok. 15% lokali), w tym tak znane marki jak: Rossmann, Hebe, Douglas, Empik, Vero Moda, Starbucks Coffee, oraz instytucje finansowe (ok. 13%). Na podstawie inwentaryzacji usług w Gdyni, przeprowadzonej przez studentów UG w 2013 r. za dominujące branże na ul. Świętojańskiej można uznać: odzież (31% wszystkich placówek handlowych) i obuwiu (9%). Sklepy spożywcze stanowiły łącznie 16% wszystkich lokali handlowych. Branża gastronomiczna reprezentowana była przez 32% wszystkich lokali usługowych (kategoria usługi dla ludności). Działały tu 33 oddziały banków oraz 20 gabinetów lekarskich, 16 oddziałów biur turystycznych i 10 gabinetów kosmetycznych, salonów fryzjerskich i solariów.

W 2011 r. uchwalono pierwszy plan miejscowy, w którym wskazano, jaki typ usług może powstawać w przekształcanych lokalach usługowych w parterach kamienic wzdłuż ul. Świętojańskiej i na styku z najważniejszymi przestrzeniami publicznymi śródmieścia (*Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym...*, 2015).

Ul. Starowiejska to najstarszy gdyński ciąg komunikacyjny. W 2013 r. działało tu 129 placówek handlowych i usługowych, z których sklepy odzieżowe i obuwnicze stanowiły 21% lokali handlowych, sklepy branży spożywczej – 18%. Wśród usług wyraźnie dominowały gabinety lekarskie (26% lokali usługowych) i salony fryzjerskie, kosmetyczne oraz solaria (16%).

Ul. 10 Lutego jest reprezentacyjnym ciągiem komunikacyjnym, który wytyczono od dworca kolejowego w kierunku morza. Jej znaczenie handlowe wzrosło po okresie transformacji, wraz z oddaniem do użytku dwóch śródmiejskich centrów handlowych – Domu Handlowo-Usługowego Batory w 1998 r. oraz Centrum Kwiatkowskiego w 2004 r.

Znaczącą rolę odgrywają w rodzimym handlu targowiska, zajmują bowiem istotną część powierzchni wszystkich obiektów handlowych, chociaż generują zaledwie kilka procent obrotów. Po okresie dynamicznego rozwoju w latach 90. XX w., rola handlu targowiskowego uległa istotnemu ograniczeniu, wraz z pojawieniem się nowoczesnych form handlu wielkopowierzchniowego (przede wszystkim tanich

sklepów dyskontowych). Targi, rynki i bazy są jednak nadal głównym miejscem dokonywania zakupów przez mniej zamożną część społeczeństwa⁴¹. Pozostają też bardzo ważnym miejscem zakupu świeżych warzyw i owoców (W. Ciechomski, 2014).

W Gdyni działa siedem targowisk o zróżnicowanej wielkości i charakterze (tab. 3.2).

Tab. 3.2. Targowiska na terenie Gdyni (stan na 10 lutego 2016 r.)

Lp.	Targowisko	Liczba stałych punktów sprzedaży	Zarządzający
1.	Zespół Miejskich Hal Targowych, ul. Wójta Radtkego 36/40	503	Administracja Budynków Komunalnych nr 4
2.	pl. Dworcowy 1, Gdynia Chylonia	232	Stowarzyszenie Kupców Targowiska w Gdyni Chyloni
3.	Pasaż handlowy, pl. Górnośląski 31a	54	Gdyńskie Pasaże Handlowe Sp. z o.o.
4.	ul. Chyłońska 42, Leszczynki	19	Kontrakt Targowisko Miejskie
5.	ul. adm. J. Unruga 88	19	Stowarzyszenie Kupców Karat
6.	ul. Bosmańska 36a	16	Oksywskie Stowarzyszenie Handlowców Targowisko
7.	Hurtowe, ul. Rdestowa 7	88	Targowisko Hurtowe w Gdyni Sp. z o.o.

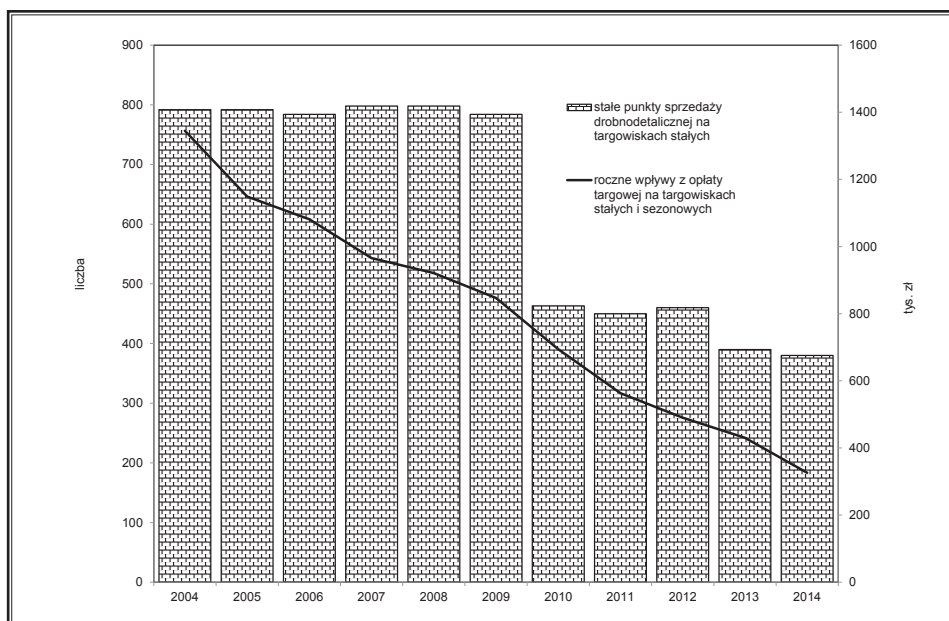
Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Wydziału Polityki Gospodarczej Miasta Urzędu Miasta Gdyni.

Liczba i powierzchnia gdyńskich targowisk utrzymują się na niezmiennym poziomie w całym badanym okresie, natomiast wyraźnemu zmniejszeniu uległa powierzchnia sprzedażowa (z 9200 m² w 2005 r. do 7910 m² w 2014)⁴² i liczba stałych punktów sprzedaży drobnodetalicznej (ryc. 3.6)⁴³.

⁴¹ Pod tym względem gdyńska Hala Targowa nie jest typowym targowiskiem, ceny nie należą do najniższych, jednak mieszkańcy cenią sobie m.in. wysoką jakość oferowanych tu produktów.

⁴² Przytoczone dane Banku Danych Lokalnych GUS wykazują istotne różnice w porównaniu z danymi Wydziału Polityki Gospodarczej Urzędu Miasta Gdyni, według których powierzchnia targowisk i liczba stałych punktów sprzedaży są znacznie większe.

⁴³ W latach 2005-2013 liczba stałych punktów sprzedaży drobnodetalicznej na targowiskach stałych w województwie pomorskim zmniejszyła się z 4323 do 3780 (*Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego*, 2014).

Ryc. 3.6. Stale punkty sprzedaży drobnodetalicznej i roczne wpływy z opłaty targowej na targowiskach w Gdyni w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Najważniejszym obiektem handlowym w tej kategorii jest Zespół Miejskich Hal Targowych przy ul. Wójta Radtkego, o powierzchni 16,2 tys. m², z targowiskiem o powierzchni 6480 m². Hala targowa, oddana do użytku w 1937 r., jest tradycyjnym gdyńskim centrum handlowym, również obecnie stanowiącym istotny element sieci handlowej miasta. Projekt z 1935 r. przewidywał budowę ogromnego, jak na owe czasy, kompleksu handlowego, który składał się z hali głównej, mięsnej i rybnej oraz obszernych magazynów w dwukondygnacyjnych piwnicach i nowoczesnego zaplecza. W 1983 r. Hala Targowa w Gdyni została wpisana do rejestru zabytków i podlega ochronie konserwatorskiej. Pod koniec 1991 r. hala, łącznie z przyległymi terenami, została przejęta przez miasto od PSS Społem⁴⁴, a w połowie lat 90. przeszła gruntowną modernizację⁴⁵. Dodatkowym atutem lokalizacji zespołu hal, poza położeniem w śródmieściu, jest bliskość dworca kolejowego

⁴⁴ Na podstawie zarządzenia Prezydenta Miasta Gdyni z 11 września 2012 r. w styczniu 2013 r. zarządzenie zespołem Miejskich Hal Targowych przejęła Administracja Budynków Komunalnych nr 4.

⁴⁵ Miejskie Hale Targowe, Stowarzyszenie Kupców Gdyńskiej Hali Targowej i spółka Rybne Hale Targowe otrzymali w 1994 r. jedną z czterech równorzędnych nagród Czasu Gdyni (nagroda przyznawana od 1994 r. przez Radę Miasta za najlepszą inwestycję roku) za nadanie hali nowoczesnego kształtu i za integrację środowiska kupieckiego.

i autobusowego. Dużym powodzeniem cieszą się nie tylko stoiska wewnątrz hali, ale również stragany na placu obok obiektu, oferujące przede wszystkim nisko przetworzone produkty rolne oraz odzież.

Drugim pod względem powierzchni targowiskiem gdyńskim jest Targowisko Chylonia (powierzchnia ogółem – 8367 m², powierzchnia handlowa – 1936 m²). Położone w bezpośrednim sąsiedztwie stacji SKM Gdynia Chylonia, jest bardzo popularne zwłaszcza wśród mieszkańców północnych dzielnic. Obiekt jest w całości zadaszony, sprzedający oferują głównie produkty spożywcze oraz odzież, ale także inne artykuły przemysłowe w sklepach specjalistycznych (pasmanteria, artykuły kosmetyczne, chemiczne, wędkarskie, wyroby tytoniowe i in.).

3.2. Oferta centrów handlowo-usługowych

W Gdyni centra handlowe zlokalizowane są na obszarze śródmieścia lub w stonkowo niewielkiej odległości od niego, a jednocześnie blisko tras przelotowych, dzięki czemu w mieście udało się uniknąć, spotykanych gdzie indziej, problemów komunikacyjnych na drogach dojazdowych.

Według danych Polskiej Rady Centrów Handlowych (PRCH) w 2015 r. działało na terenie Gdyni sześć tradycyjnych centrów handlowych⁴⁶ (tab. 3.3).

Tab. 3.3. Centra handlowe na terenie Gdyni w 2015 r.

Nazwa	Adres	Rok uruchomienia	Powierzchnia najmu brutto w m ²	Liczba sklepów
CH Klif	Gdynia, al. Zwycięstwa 256	1996	32 420 31 800	145
CH Batory	Gdynia, ul. 10 Lutego 11	1998	10 000	71
Tesco Kcyńska	Gdynia, ul. Kcyńska 27	1998	23 900	29
Tesco Nowowiczlińska	Gdynia, ul. Nowowiczlińska 35	2004	20 000	27
Galeria Szperk ^a	Kosakowo, ul. płk. S. Dąbka 338	2012	21 500	58
Centrum Riviera (Wzgórze)	Gdynia, ul. K. Górskiego 2	2001/2013	70 500	244

^a Galeria leży na granicy gmin Gdynia i Kosakowo, ale obsługuje mieszkańców gdyńskich dzielnic. We wszystkich publikowanych analizach zaliczana jest do gdyńskich centrów handlowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.prch.org.pl.

⁴⁶ Według definicji PRCH centrum handlowe to nieruchomość zaplanowana, zbudowana i zarządzana jako jeden podmiot handlowy, o minimalnej powierzchni najmu brutto 5000 m² i co najmniej 10 sklepach.

Mimo stosunkowo krótkiego okresu funkcjonowania centrów handlowych w Polsce, tę formę handlu charakteryzuje wysoka dynamika rozwoju oraz duża różnorodność (por. K. Cyran, S. Dybka, 2013). Gdyńskie centra handlowe reprezentują obiekty z różnych faz ewolucji tej formy handlu. Pierwsza generacja to niewielkie obiekty handlowe powstające od połowy lat 90. XX w., zlokalizowane zwykle na terenach odległych od śródmieścia, składające się z supermarketu/hipermarketu i 30-50 sklepów. Taki charakter mają pasaż handlowy Tesco Kcyńska⁴⁷ i Tesco Nowowiczińska, z dominującą rolą hipermarketu. Pod koniec lat 90. pojawiły się obiekty drugiej generacji, z super- lub hipermarketem, kilkoma sklepami wielkopowierzchniowymi oraz 80-100 placówkami handlowo-usługowymi. W Gdyni fazę tę reprezentuje CH Batory. Galeria Szperk oraz rozbudowane i zmodernizowane centra Klif i Riviera są reprezentantami trzeciej generacji centrów handlowych – obiektów z dużą galerią sklepów i kompleksem restauracji oraz rozbudowaną częścią rekreacyjno-sportową. Klienci preferują zakupy w centrach handlowych ze względu na możliwość skorzystania z bogatej oferty handlowej i usługowej bez względu na warunki zewnętrzne i z gwarancją łatwego dojazdu samochodem prywatnym (liczne miejsca parkingowe) lub środkami komunikacji miejskiej.

Budowa tradycyjnego centrum handlowego Klif Gdynia w połowie lat 90. XX w. zapoczątkowała rozwój rynku nowoczesnej powierzchni handlowej w Gdyni⁴⁸. Kolejne inwestycje w handel wielkopowierzchniowy wiązały się z wejściem do Polski dużych sieci handlowych (w Gdyni to np. Tesco), które budowały obiekty z galeriami dodatkowych lokali na wynajem. Po akcesji do Unii Europejskiej Polska stała się atrakcyjnym rynkiem dla zagranicznych inwestorów handlowych.

Lata 2010-2014 to przede wszystkim inwestycje w mniejsze obiekty handlowe oraz modernizacje i rozbudowy istniejących (tzw. odświeżenie wizerunku), zwłaszcza najbardziej spektakularna rozbudowa centrum handlowego Wzgórze (*Pomorski rynek nieruchomości...*, 2015). Na rynku utrzymuje się zainteresowanie dużymi, nowoczesnymi centrami, natomiast coraz słabsza jest pozycja obiektów starszych generacji, zwłaszcza tych, których właściciele nie podjęli działań modernizacyjnych.

Przy głównej arterii komunikacyjnej Trójmiasta położone są dwa centra handlowe Gdyni – Klif i Riviera. Najstarsze gdyńskie centrum CH Klif z 1996 r. (inwestor Polinvest Sp. z o.o.), po rozbudowie zakończonej w 2009 r. zwiększyło powierzchnię niemal dwukrotnie. Budynek oraz parking zewnętrzny powstały na terenie giełdy samochodowej, działającej do 1994 r., która z kolei powstała na miejscu giełdy warzywno-owocowej. W rozbudowanym centrum ulokowało się wiele ekskluzywnych marek. We wrześniu 2013 r. zakończono modernizację części

⁴⁷ W kolejnych latach w sąsiedztwie rozbudowany został zespół obiektów handlowych (m.in. Media Markt i Obi).

⁴⁸ Najstarszym centrum handlowym Gdańska jest galeria ETC w dzielnicy Zaspa, powstała w 1994 r.

obiektu, nawiązującą kolorystyką oraz elementami dekoracyjnymi do tematyki marynistycznej. CH Klif jest najbardziej ekskluzywną i prestiżową gdyńską galerią. Dla klientów przygotowano 600 miejsc na 4-poziomowym parkingu zadaszonym oraz taką samą liczbę miejsc na parkingu zewnętrznym.

Centrum Riviera (dawna galeria Wzgórze, oddana do użytku w 2001 r.) jest największym pod względem liczby lokali (ponad 240 sklepów, punktów usługowych i gastronomicznych) centrum handlowo-usługowym na Pomorzu⁴⁹. W najstarszej części obiektu, z hipermarketem i galerią, zlokalizowano punkty usługowe i serwisy, w nowej części skoncentrowano się na działalności handlowo-gastronomicznej i rozrywkowej. Obiekt, po przebudowie oddany do użytku w trzecim kwartale 2013 r., określić można jako sztandarowy przykład procesów rozbudowy, modernizacji i repozycjonowania⁵⁰ zachodzących obecnie na polskim rynku (*Centra handlowe...*, 2014). W obiekcie dominują małe sklepy i punkty gastronomiczne – na dwóch poziomach znajduje się ponad 190 butików, restauracji i kawiarni, ponad 40 sklepów średniej wielkości (o powierzchni poniżej 2 tys. m²) i pięć sklepów wielkopowierzchniowych (hipermarket Auchan o powierzchni ponad 12 tys. m², Saturn, o powierzchni ponad 3 tys. m² i pierwszy na Pomorzu Van Graaf o powierzchni 3 tys. m²). Poza ofertą handlową klientów przyciąga atrakcyjne wnętrza ze strefami odpoczynku i miejscami zabaw dla dzieci, kawiarnie i bary oraz liczne usługi. Centrum dysponuje ok. 2,5 tys. miejsc parkingowych na wielopoziomowym monitorowanym parkingu⁵¹. W trakcie modernizacji obiektu podjęto inwestycje powiązane z przebudową węzła drogowego przy stacji SKM Wzgórze Św. Maksymiliana w celu usprawnienia ruchu samochodowego wokół rozbudowanego centrum.

CH Batory (inwestor Batory Management Sp. z o.o.), oddane do użytku w 1998 r., położone jest w ścisłym centrum Gdyni, wzdłuż ciągów komunikacyjnych (ulice Władysława IV i 10 Lutego) prowadzących do najważniejszych atrakcji miasta. W ciekawej koncepcji architektonicznej oraz nazwie obiektu nawiązano do portowego charakteru miasta i najsłynniejszego polskiego transatlantyku. Dwudzielna bryła budynku nasuwa skojarzenia z nabrzeżem portowym i cumującym przy

⁴⁹ Największym pod względem powierzchni pomorskim centrum handlowym jest Matarnia Park Handlowy w Gdańsku (81,3 tys. m²)

⁵⁰ Repozycjonowanie to działania zmierzające do zmiany dotychczasowego wizerunku firmy lub pozycji marki w świadomości odbiorców w celu zapewnienia lepszej pozycji konkurencyjnej, polegające np. na zmianie cech produktu, reklamy czy formy sprzedaży.

⁵¹ W 2013 r. spółka Mayland Real Estate (inwestor i zarządca centrum) i centrum Riviera zostali laureatami w kategoriach Deweloper Roku, Projekt Roku oraz Rozbudowa Roku podczas CEE Retail Real Estate Awards Gala. W sierpniu 2015 r. firma Mayland Real Estate podpisała umowę sprzedaży centrum; nowym właścicielem obiektu został niemiecki fundusz Union Investment Real Estate. Sprzedaż centrum handlowego Riviera za ok. 300 mln euro była jedną z największych transakcji inwestycyjnych w Polsce w 2015 r. (*Rynek powierzchni handlowych w Polsce...*, 2015).

nim kadłubem statku⁵². Remont obiektu i prace modernizacyjne zakończyły się w lipcu 2014 r. Monitorowany parking podziemny może przyjąć do 200 samochodów, w sąsiedztwie centrum znajduje się także parking naziemny z 400 miejscami parkingowymi.

Centrum handlowe Szperk (inwestor firma UBM), działające od 2012 r., leży w granicach gminy Kosakowo, ale komunikacyjnie powiązane z Gdynią obsługuje mieszkańców dzielnic Pogórze i Obłuże. Obiekt jest uzupełnieniem oferty na mapie handlowej Gdyni, jego realizacja ograniczyła zapotrzebowanie na tego typu usługi na obszarze Gdyni Północ (*Studium uwarunkowań...*, 2014). Parking naziemny liczy 960 miejsc.

W typowym centrum handlowym znajduje się super- lub hipermarket oraz kilku dużych najemców (najczęściej z branży RTV/AGD i sportowej). W centrach gdyńskich największymi najemcami z branży spożywczej są: delikatesy Alma w CH Klif i Szperk, supermarket Piotr i Paweł w CH Batory oraz hipermarket Auchan w Centrum Riviera.

Z danych dla 15 największych miast Polski wynika, że najliczniejszą grupę najemców w centrach handlowych stanowią przedstawiciele branży mody (29-36% wszystkich najemców), usług (9-16%), obuwia i galanterii skórzanej (9-13%) oraz gastronomii (7-11%). W gdyńskich centrach handlowych dominacja czterech wymienionych kategorii jest bardzo wyraźna – ich udział wynosi łącznie ok. 75% wszystkich najemców w CH Klif, ok. 60-65% w Centrum Riviera i Batory oraz ok. 45% w CH Szperk. Zgodnie z trendem ogólnopolskim, w czterech największych centrach w Gdyni najliczniejszą grupę stanowią przedstawiciele branży mody – od 17% w galerii Szperk i 24% w Batorym do 30% w Rivierze i 50% w Klifie. W centrach handlowych Tesco Kcyńska i Tesco Nowowiczlińska – w parterowych pasażach handlowych – poza najliczniej reprezentowanymi usługami (odpowiednio ok. 25% i 40% wszystkich najemców), brak wyraźnej dominacji którejs z pozostałych branż.

Wśród 10 najpopularniejszych marek⁵³, obecnych w większości polskich centrów handlowych, wymienić należy sklep prasowy Inmedio oraz takie marki jak: CCC, Rossmann, Reserved, Apart i Deichmann. Jedynie w największym gdyńskim centrum handlowym, w Centrum Riviera, zlokalizowano sklepy wszystkich 10 najpopularniejszych marek. W CH Klif obecnych jest siedem z nich, w CH Batory, Szperk i Tesco Nowowiczlińska – po cztery i wreszcie w Tesco Kcyńska, zaledwie jedna (tab. 3.4).

⁵² W 1999 r. projekt otrzymał nagrodę Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji za wybitne osiągnięcia twórcze w architekturze, budownictwie, geodezji i kartografii.

⁵³ Najemcy posiadający największą liczbę punktów w centrach handlowych miast liczących powyżej 200 tys. mieszkańców.

Tab. 3.4. Obecność 10 najpopularniejszych marek w gdyńskich centrach handlowych w 2014 r.

Marka	Branża ^a	CH Batory	CH Klif	CH Riviera	CH Szperk	Tesco Kcyńska	Tesco Nowowiczlińska
Inmedio	Multimedia	–	X	X	–	–	X
CCC	Obuwie i galanteria skórzana	X	–	X	X	–	–
Rossmann	Zdrowie i uroda	X	X	X	X	–	–
Reserved	Moda	X	X	X	X	–	–
Apart	Bizuteria i akcesoria	–	X	X	–	–	X
Deichmann	Obuwie i galanteria skórzana	–	–	X	X	X	X
5aSec	Usługi	–	X	X	–	–	–
Vision Express	Zdrowie i uroda	–	X	X	–	–	–
Triumph	Moda	X	X	X	–	–	X
Orsay	Moda	–	–	X	–	–	–

^a Z wyłączeniem operatorów komórkowych, kantorów i aptek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Retail Research Forum*, 2014.

Wraz z rozwojem rynku centrów handlowych oraz wzrostem zamożności społeczeństwa rosną oczekiwania coraz bardziej wymagających klientów związane z wygodą i jakością otoczenia, w którym dokonuje się zakupów. Odpowiedzią właścicieli i zarządców na rosnącą konkurencję i potrzeby klientów jest rozbudowa i modernizacja istniejących obiektów. Centra handlowe inwestujące w swój rozwój osiągają przewagę nad starszymi, mało atrakcyjnymi obiektami, dzięki przebudowie, zmianie składu najemców, wprowadzaniu nowych marek. Rozbudowa polega na znaczącym zróżnicowaniu nie tylko oferty handlowej, ale także usługowej i rozrywkowej czy kulturalnej⁵⁴. W gdyńskich centrach na ofertę pozahandlową składają się przede wszystkim usługi fryzjerskie, kosmetyczne, optyczne, pralnicze, bankowe, pocztowe, fotograficzne, operatorzy telefonii komórkowej i biura podróży. Ponadto działają tu m.in. centra fitness (Batory, Klif, Szperk), profesjo-

⁵⁴ Centra handlowe zaczynają przejmować funkcje niekomercyjne, czego przykładem jest m.in. oddanie do użytku filii Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku w CH Manhattan.

nalna szkoła tańca i centrum medyczne (Batory), klub squasha i ścianka wspinaczkowa (Szperk) oraz multikino (Riviera)⁵⁵.

W drugiej połowie 2014 r. nasycenie nowoczesną powierzchnią handlową (tradycyjne centra handlowe, parki handlowe, centra wyprzedażowe) w Trójmieście, trzecim co do wielkości rynku handlowym w Polsce, wyniosło 677 m² na 1000 mieszkańców, natomiast w Gdyni wskaźnik osiągnął wysoki poziom 744 m² na 1000 mieszkańców⁵⁶. W Polsce nasycenie powierzchnią handlową wynosiło 268 m² na 1000 mieszkańców (pod koniec 2013 r. wskaźnik wynosił 255 m²/1000 mieszkańców). W grupie ośmiu największych aglomeracji (średnia 582 m²/1000 mieszkańców) najwyższy poziom wskaźnika odnotowano we Wrocławiu i Poznaniu (ok. 765 m² na 1000 mieszkańców), natomiast najniższy w Szczecinie (ok. 495 m²) (*Przegląd rynku nieruchomości...*, 2015). Z analiz PRCH wynika, że Wrocław, Poznań i Trójmiasto są dojrzałymi, nasyconymi rynkami, natomiast aglomeracje warszawska i szczecińska mają potencjalnie największe możliwości absorpcji nowej powierzchni handlowej (*Retail Research Forum*, 2014).

W sieci handlowej Gdyni działają też obiekty o znacznym udziale funkcji handlowo-usługowej, które jednak nie spełniają kryteriów tradycyjnego centrum handlowego. W 2004 r. przy ul. 10 Lutego oddano do użytku Centrum Kwiatkowskiego. Jest to 6-kondygnacyjny obiekt biurowo-handlowo-usługowy, dysponujący 3 tys. m² powierzchni handlowo-usługowej na parterze i dwóch kolejnych kondygnacjach, 3 tys. m² powierzchni biurowej na trzech kondygnacjach wyższych oraz 2-poziomowym podziemnym garażem ze 133 miejscami parkingowymi. W 2012 r. właściciel centrum, Versus Investment, podjął decyzję o nowej strategii rozwoju i zmianie profilu działalności na biurowy, pozostawiając handel tylko na parterze budynku. Podkreślono, że budynek nie do końca spełnia warunki typowego centrum handlowego.

W 2003 r. na terenie dzielnicy Witomino oddano do użytku kompleks usługowo-mieszkaniowy Centrum Rodzinne Witawa⁵⁷ (inwestor Allcon Osiedla). Obiekt łączy funkcję mieszkalną (budynki 14-kondygnacyjne) z handlową i usługową. Powierzchnia użytkowa wynosi ponad 12 tys. m², w tym powierzchnia najmu brutto 6110 m² (35 sklepów na trzech poziomach). Parking liczy 670 miejsc,

⁵⁵ Z badań Instytutu ARC Rynek i Opinia (marzec 2014 r.) dotyczących preferencji zakupowych mieszkańców Trójmiasta wynika, że trójmiejskie centra handlowe pełnią przede wszystkim swoją podstawową, handlową rolę (główne cele wizyt to zakupy odzieży i obuwia oraz artykułów spożywczych i przemysłowych). Niewielki odsetek badanych odwiedza centrum handlowe wyłącznie w celu innym niż zakupy (www.arc.com.pl).

⁵⁶ W miastach o liczbie ludności 200-400 tys. w 2014 r. wskaźnik ten wyniósł 630 m²/1000 mieszkańców.

⁵⁷ W 2003 r. Allcon Osiedla S.A., Ekolan S.A. Gdynia i Witawa sp. z o.o. otrzymali wyróżnienie Czasu Gdyni za zespół usługowo-mieszkalny Witawa, a w 2004 r. wyróżnienie to przyznano firmie Versus Investment za Centrum Kwiatkowskiego. Wcześniej nagrodę Czasu Gdyni otrzymali: firma Polinvest za centrum handlowe Klif (1996) oraz Kupcy Gdyńscy S.A. za dom handlowo-usługowy Batory (1998), natomiast w 2013 r. Mayland Real Estate za centrum handlowe Riviera.

w tym 190 dla klientów centrum. Obiekt reklamuje się jako pierwsze w Polsce rodzinne centrum handlowe, oferujące ponadto wybór usług kosmetycznych, fitness, finansowych, pocztowych, z zakresu opieki medycznej czy przeznaczonych dla dzieci (sala zabaw).

Ofertę centrów handlowych uzupełnia kategoria domy towarowe⁵⁸. Centrum handlowo-usługowe o nazwie Dom Towarowy Chylonia działa w tej dzielnicy Gdyni przy ul. Gniewskiej od 1993 r. Dzięki dogodnemu usytuowaniu w centrum dzielnicy, obiekt cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców i handlowców. Na działalność handlowo-usługową przeznaczono 83 lokale użytkowe, wśród których dominują takie branże jak moda (13 lokali), zdrowie i uroda (12 lokali) i wyposażenie wnętrz (dziewięć lokali). Licznie reprezentowane są usługi o szerokim asortymencie, m.in.: biura podróży, kancelaria adwokacka, usługi ubezpieczeniowo-finansowe, fryzjerskie, krawieckie oraz gabinety odnowy biologicznej i centrum stomatologiczne (www.dtchylonia.pl).

3.3. Ocena dostępności oferty usługowej

Na społeczną ocenę poziomu zaspokojenia potrzeb wpływa przestrzenna dostępność placówek handlowych i usługowych, jakość świadczonych usług i ich cena. O dostępności decyduje wielkość oferty usługowej i jej rozkład przestrzenny w stosunku do miejsca zamieszkania.

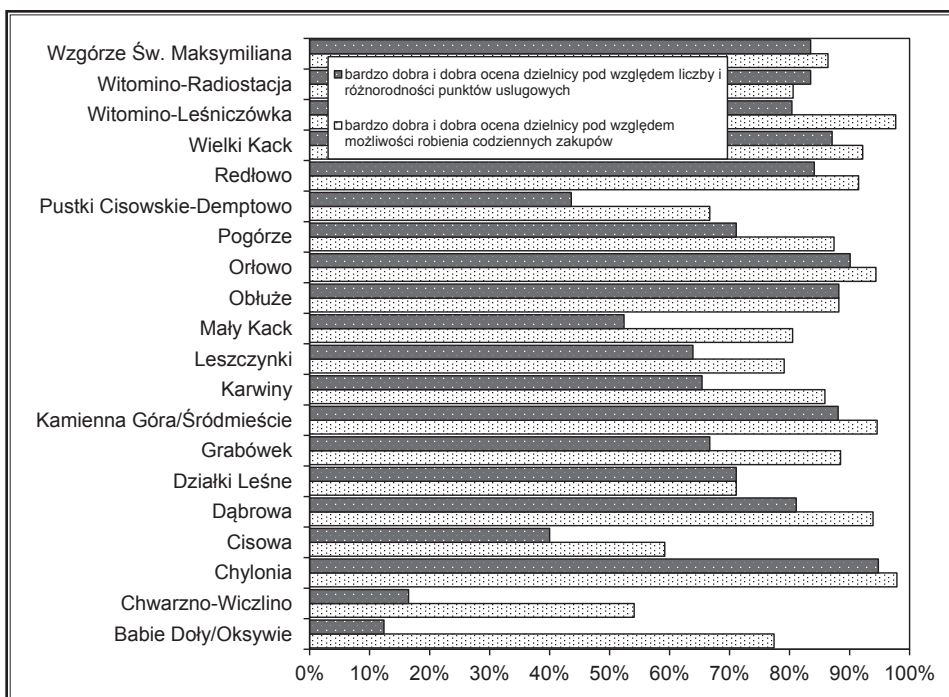
Podstawą oceny dostępności oferty usługowej są badania ankietowe⁵⁹ na temat jakości życia mieszkańców Gdyni (wykonane metodą sondażu ulicznego) przeprowadzone w czerwcu 2014 r. we wszystkich dzielnicach miasta. Celem opracowania było uzyskanie odpowiedzi od reprezentatywnej grupy mieszkańców Gdyni (1%) na temat jakości życia w poszczególnych dzielnicach miasta. Badanie miało określić opinie mieszkańców dotyczące m.in. dostępności i jakości podstawowych dóbr i usług.

Gdynianie docenili możliwość robienia codziennych zakupów w swoich dzielnicach – w 2014 r. 85% ankietowanych mieszkańców Gdyni oceniło je jako bardzo dobre lub dobre⁶⁰. Najwięcej wysokich ocen (powyżej 90%) przyznali swoim

⁵⁸ Według klasyfikacji GUS dom towarowy to wielodziałowy sklep o powierzchni sal sprzedażowych 2000 m² i więcej, prowadzący sprzedaż szerokiego i uniwersalnego asortymentu towarów przede wszystkim nieżywnościowych; może prowadzić pomocniczą działalność gastronomiczną i usługową (*Rynek wewnętrzny...*, 2015).

⁵⁹ Projekt ankiety powstał w Biurze Rozwoju Miasta przy współpracy z Katedrą Geografii Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Gdańskiego.

⁶⁰ W badaniach ankietowych przeprowadzonych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w 2013 r. pytanie o ocenę okolic swojego miejsca zamieszkania pod kątem dostępu do sklepów zadano mieszkańcom wszystkich powiatów województwa pomorskiego. 82% gdynian oceniło dostęp do sklepów dobrze lub bardzo dobrze – był to czwarty najlepszy wynik w województwie – po powiecie chojnickim (94% ocen bardzo dobrych i dobrych), mieście Gdańsk (87%) oraz mieście Sopot (83%) (*Wzorcowy system regionalny...*, 2013).

Ryc. 3.7. Odsetek ocen bardzo dobrych i dobrych w ocenie dzielnic pod względem dostępu do oferty handlowo-usługowej (stan na czerwiec 2014 r.)

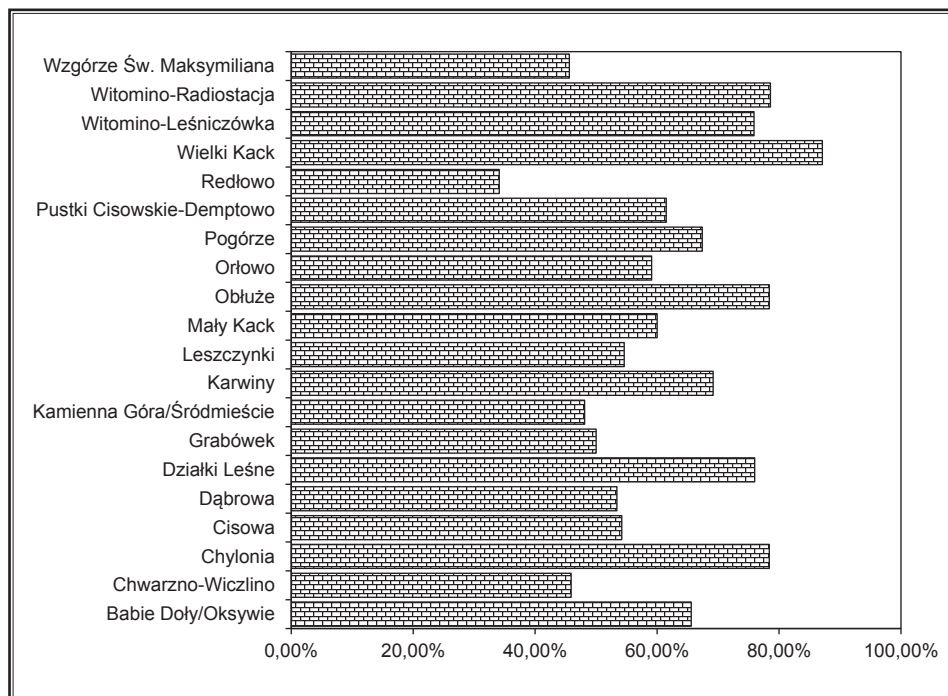
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

dzielnicom mieszkańcy Chyloni, Witomina-Leśniczówki, Karwin, Śródmieścia/Kamiennej Góry⁶¹, Orłowa, Dąbrowy, Wielkiego Kacka i Redłowa (ryc. 3.7). Najmniej korzystnie ocenili swoje dzielnice pod względem możliwości robienia codziennych zakupów mieszkańcy Chwarzna-Wiczlina (54,1% ocen bardzo dobrych i dobrych), Cisowej (59,2%) i Pustek Cisowskich-Demptowa (66,7%). Oceniając liczbę i różnorodność punktów usługowych w swoich dzielnicach, najczęściej ocen bardzo dobrych i dobrych wystawili mieszkańcy Chyloni (95%) i Orłowa (90,1%), najmniej – mieszkańcy dzielnic Oksywie/Babie Doły (12,4%) i Chwarzno-Wiczlino (16%).

Gdynianie chętnie robią codzienne zakupy w swoich dzielnicach – w 2014 r. 63% mieszkańców Gdyni wybrało sklepy w sąsiedztwie miejsca zamieszkania (ryc. 3.8). Najwyższe wartości wskaźnik ten osiągał w dzielnicach Wielki Kack (87,1%), Witomino-Radiostacja (78,6%), Obłuże (78,4%) i Działki Leśne (76,0%). Najmniej chętnie wybierali sklepy w swojej dzielnicy mieszkańcy Redłowa (34,1%

⁶¹ Na potrzeby badania połączono dzielnice Oksywie i Babie Doły oraz Kamienną Górę i Śródmieście.

ankietowanych), Wzgórze Św. Maksymiliana (45,6%), Chwarzna-Wiczlina (45,9%) oraz Grabówka (50,0%). Ulubione sklepy gdynian poza dzielnicami zamieszkania położone są w Śródmieściu (20% ankietowanych wybierało tę lokalizację). Poza Gdynią zakupy robiło 4% ankietowanych.

Ryc. 3.8. Odsetek mieszkańców Gdyni, którzy codzienne zakupy robią najczęściej w swojej dzielnicy (stan na czerwiec 2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

3.4. Podsumowanie

Przekształcenia sieci handlowo-usługowej, zachodzące na terenie Gdyni od kilkunastu lat, polegają na zmniejszeniu liczby podmiotów w handlu detalicznym, przy jednoczesnym wzroście udziału zagranicznych sieci detalicznych placówek handlowych, w tym obiektów wielkopowierzchniowych, i stopniowej poprawie dostępności oferty usługowej w dzielnicach położonych poza śródmieściem. W latach 2004-2014 nastąpiła budowa oraz rozbudowa i modernizacja gdyńskich centrów handlowych

Według powszechnej oceny otwarcie nowych, dużych i bardzo dużych obiektów handlowych wypiera handel z centrum miasta. Ocena wpływu

wielkopowierzchniowych obiektów handlowych na istniejącą i planowaną sieć handlu drobnodetalicznego i innych małych placówek usługowych nie jest jednak tak jednoznaczna. W badaniach wyróżnia się trzy fazy – pierwsza charakteryzuje się najsilniejszymi zmianami i spadkiem obrotów okolicznych sklepów. Drugim etapem jest względna stabilizacja i dostosowanie tradycyjnego handlu do nowej sytuacji, m.in. poprzez specjalizację usług i rozszerzenie oferty centrum handlowo-usługowego. W fazie trzeciej, samoorganizacji przestrzeni handlowej, pojawiają się nowe branże i punkty usługowe w tradycyjnych lokalach handlowych (S. Ledwoń, 2012). Wielkopowierzchniowe centra handlowe przyciągają nowe działalności, wzmacniając tym samym lokalną gospodarkę.

W Gdyni, podobnie jak w innych ośrodkach miejskich, utrzymuje się duże zainteresowanie centrami handlowo-usługowymi i sklepami wielkopowierzchniowymi, w tym zwłaszcza dyskontowymi. Znaczenie największych gdyńskich obiektów handlowo-usługowych (Centrum Riviera, CH Klif) wykracza daleko poza obszar miasta i obejmuje obszar metropolitalny. Jednocześnie coraz bardziej widoczne w przestrzeni handlowej miasta stają się sieci mniejszych sklepów osiedlowych i typu *convenience*, z najbardziej dynamicznie rozwijającymi się sieciami Żabka, Freshmarket i Carrefour Express. Istotnym uzupełnieniem centrów i sieci handlowych jest handel targowiskowy, reprezentowany przede wszystkim przez Zespół Miejskich Hal Targowych, targowisko Chylonia i pasaż handlowy na Placu Górnośląskim. Ulice handlowe Gdyni nie są obecnie najpopularniejszym miejscem robienia zakupów, przede wszystkim ze względu na skromną ofertę (mniej znanych marek), problemy z dojazdem i miejscami parkingowymi oraz zatłoczenie ulic w sezonie turystycznym.

W celu usprawnienia ruchu drogowego i poprawy estetyki otoczenia, wraz z budową lub rozbudową nowych wielkopowierzchniowych obiektów handlowych podejmuje się w ich najbliższym otoczeniu inwestycje miejskie, służące nie tylko klientom centrów handlowych (np. budowa parkingów, nowe oświetlenie uliczne, remont ulic i chodników czy wytyczenie ścieżek rowerowych). Przykładów takich inwestycji dostarcza m.in. rozbudowa Centrum Riviera.

Subiektywne oceny mieszkańców wykazują wysoki poziom satysfakcji z wielkości, różnorodności i dostępności oferty handlowo-usługowej w Gdyni. Inwestycje w handel, podjęte w ostatnich kilkunastu latach, w opinii mieszkańców poprawiły zaopatrzenie zwłaszcza w takich dzielnicach, jak: Chylonia, Orłowo, Śródmieście, Witomino, Wielki Kack.

Zainteresowanie inwestorów nieruchomościami handlowymi utrzymuje się, co w połączeniu ze wzrostem dochodów ludności wskazuje na dalsze możliwości rozwoju handlu, zwłaszcza dużych kompleksów handlowo-usługowych.

4. Edukacja

Edukacja, rozumiana powszechnie jako dostarczenie wykształcenia obejmującego określony zasób wiedzy i umiejętności, dalece wykracza poza to pojęcie. Wiąże się z nią nabycie takich cech, jak zaradność życiowa, umiejętność rozwiązywania problemów czy zdolność krytycznego myślenia, które właściwie wykorzystane sprzyjają późniejszej aktywności zawodowej. Ta z kolei przekłada się na pozycję zawodową, materialną i status społeczny (M. Tarkowski i in., 2014). Proces edukacji przyczynia się do kształtowania aspiracji pojedynczych osób i społeczeństwa, co rzutuje na organizację ich życia, obierane strategie rozwoju czy postawy przedsiębiorcze (J.J. Parysek, L. Mierzejewska, 2014). Przedsiębiorczość oraz innowacyjność jako pochodne edukacji obok poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych to z kolei czynniki niezbędne do szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego (T. Stryjakiewicz, 2008).

Jakość edukacji uzależniona jest od poziomu rozwoju usług oświatowych na poszczególnych szczeblach kształcenia. Znaczenie ma dostępność do infrastruktury szkolnictwa, różnorodność oferty, zwłaszcza edukacji ponadgimnazjalnej, jej dostosowanie do potrzeb rynku pracy, kwalifikacje kadry nauczycielskiej itp. Funkcjonowanie usług edukacyjnych w skali miasta stanowi element warunków obsługi życia jego mieszkańców, a te z kolei decydują o jakości życia (J.J. Parysek, 2007).

W odniesieniu do edukacji moment akcesji Polski do Unii Europejskiej nie stanowił tak istotnej cezury czasowej, jak rozpoczęta pięć lat wcześniej w kraju reforma ustroju szkolnego. Przystąpienie do Unii umożliwiło złagodzenie niektórych pojawiających się problemów, ale też otworzyło nowe możliwości na różnych płaszczyznach edukacyjnych.

Dla uzyskania szerszej perspektywy zmian zachodzących w gdyńskiej oświacie w tym czasie, w rozdziale sięgnięto do przełomu XX i XXI w. Rozpatrując kolejne szczeble kształcenia uwzględniano okres poprzedzający wdrażanie reformy systemu edukacji na danym poziomie oraz czas do roku szkolnego 2014/15⁶² włącznie.

⁶² W dalszej części pracy rok (np. 2014/15) rozumiany jest jako rok szkolny albo akademicki.

Sytuację edukacji wczesnodziecięcej zanalizowano w latach 1999-2014, tj. od przełomu wieków do połowy drugiej dekady XXI w.

4.1. Edukacja wczesnodziecięca

Edukacja wczesnodziecięca, stanowiąca podstawę wychowania i dalszego kształcenia, obejmuje dzieci, które nie osiągnęły wieku obowiązku szkolnego⁶³. W pracy przyjęto, że składa się na nią opieka w żłobkach (od 20. tygodnia życia do trzech lat) i wychowanie przedszkolne. Usługi w tym zakresie świadczone są przez placówki publiczne finansowane przez władze gminy miejskiej oraz podmioty niepubliczne.

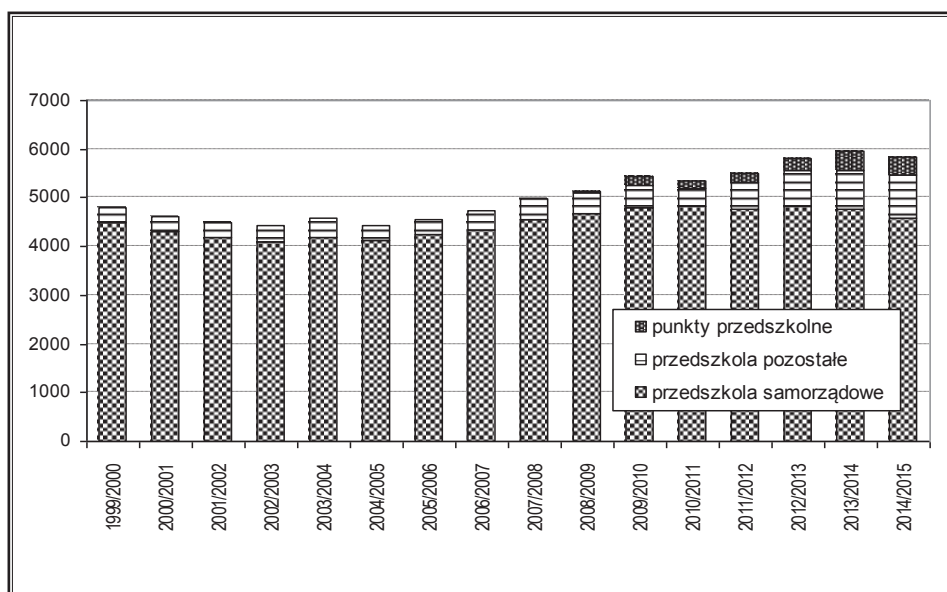
Opiekę nad najmłodszymi gdynianami w całym badanym okresie sprawował zaledwie jeden żłobek publiczny Niezapominajka, zlokalizowany w Śródmieściu. Do 2007 r. placówka dysponowała 80 w pełni wykorzystanymi miejscami. Oznacza to, iż tylko ok. 1,2% dzieci w grupie wieku żłobkowego było objęte tą formą edukacji (www.stat.gov.pl). Niedobór miejsc w żłobkach stał się bardziej dotkliwy od połowy pierwszej dekady XXI w., kiedy odnotowano wzrost liczby urodzeń w mieście. W odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie początkowo zwiększono do 100 liczbę miejsc w dotychczasowym żłobku, następnie w 2010 r. utworzono filię placówki w Demptowie, a w 2014 r. kolejną – na Witominie. Od 2014 r. samorządowy żłobek może objąć opieką 205 dzieci, co w dalszym ciągu nie pokrywa zapotrzebowania mieszkańców na ten rodzaj usług.

Formą złagodzenia problemów w zakresie dostępności do żłobków stało się tworzenie placówek prywatnych, których do końca 2014 r. powstało w Gdyni 18 (www.gdynia.pl). Dysponowały one łączną liczbą 240 miejsc, co w połączeniu ze żłobkiem publicznym pozwoliło objąć opieką 6% dzieci w najmłodszej grupie wieku. Podmioty prywatne są małe, rozmieszczone w różnych dzielnicach miasta, przeznaczone na ogół dla kilkunaściorga najmłodszych gdynian. Komfort pobytu dziecka w takim miejscu wiąże się jednak z ponoszeniem kosztów przekraczających nawet dwukrotnie opłaty w publicznym żłobku, co dla niektórych rodziców może stanowić istotną barierę.

⁶³ W badanym okresie obowiązek szkolny, obejmujący w Polsce naukę w szkole podstawowej, a następnie gimnazjum, rozpoczynał się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko ukończyło siedem lat. W roku 2014/15 objął on dzieci sześciolatnie urodzone w pierwszej połowie 2008 r., rok później dołączyły do nich dzieci urodzone w drugiej połowie 2008 r., natomiast od roku 2016/17 obowiązek szkolny sześciolatków zostanie zniesiony.

Zmiany w dziedzinie wychowania przedszkolnego w Gdyni inaczej wyglądały na początku XXI w., kiedy stanowiły kontynuację procesów rozpoczętych w latach 90. XX w., inaczej w połowie drugiej dekady. Nałożyły się na nie zmiany ustawowe, wprowadzające od 1 września 2004 r. obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci w wieku sześciu lat, a od 1 września 2011 r. obejmujący również pięciolatki.

O sytuacji edukacji przedszkolnej decydowała zmieniająca się liczba dzieci w wieku od trzech do sześciu lat. Postępujący spadek liczebności tej grupy wiekowej na początku analizowanego okresu wyraził się zmniejszaniem liczby dzieci w przedszkolach z ok. 4800 w roku 1999/2000 do ok. 4430 pięć lat później (ryc. 4.1). Rosnąca od połowy dekady liczba urodzeń w powiązaniu ze zmianami ustawowymi przyczyniły się do wzrostu zapotrzebowania na usługi edukacyjne w tej grupie wieku, a tym samym do zwiększenia liczby młodych gdynian w przedszkolach. W roku 2014/15 było ich ok. 5480, tj. o prawie 700 więcej niż 15 lat wcześniej (tab. 4.1).

Ryc. 4.1. Dzieci w przedszkolach i punktach przedszkolnych w Gdyni w latach 1999-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Zmieniające się liczebności dzieci w wieku przedszkolnym wymusiły dostosowanie infrastruktury tego poziomu edukacji do zapotrzebowania rynku. W roku 1999 obejmowała ona w Gdyni 47 placówek, na które składały się 42 przedszkola samorządowe (w tym jedno specjalne) oraz pięć jednostek niepublicznych. Dysponowały one łączną liczbą 4711 miejsc (www.stat.gov.pl).

Tab. 4.1. Wychowanie przedszkolne w Gdyni w 1999 i 2014 r.

Wyszczególnienie	Placówki przedszkolne					
	ogółem		samorządowe		pozostałe	
	1999	2014	1999	2014	1999	2014
Przedszkola ^a	47	59	42	38	5	21
Miejsca w przedszkolach	4711	5801	4376	4558	335	1243
Dzieci w przedszkolach	4795	5482	4487	4596	308	873
Wykorzystanie miejsc (%)	101,8	94,5	102,5	100,8	91,9	70,2
Punkty przedszkolne	x	32	x	1 ^b	x	31
Miejsca w punktach przedszk.	x	598	x	11	x	587
Dzieci w punktach przedszk.	x	383	x	8	x	375
Wykorzystanie miejsc (%)	x	64,0	x	72,7	x	63,9

^a W tym jedno przedszkole specjalne.

^b Punkt Przedszkolny dla Dzieci z Autyzmem oraz Złożonymi Niepełnosprawnościami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Przekształcenia, jakie zachodziły w pierwszych latach XXI w., dotknęły placówek publicznych, spośród których do 2005 r. zlikwidowano cztery. Ponadto w latach 2007-2011 nie działało także przedszkole specjalne. Od 2005 r. liczba przedszkoli publicznych (ze specjalnym) wynosi w Gdyni 38. W roku 2014/15 oferowały one 4558 w pełni wykorzystanych miejsc.

Odpowiedzią na zwiększone zapotrzebowanie na miejsca przedszkolne, obserwowane od połowy pierwszej dekady XXI w., był rozwój sieci placówek niepublicznych. Do roku 2010/11 ich liczba wahała się pomiędzy pięć a osiem. Znajdowały się wśród nich działające już od lat 90. XX w. przedszkola prowadzone przez zgromadzenia zakonne⁶⁴ oraz powstałe w późniejszym czasie, np. Przedszkole Francuskie (od 2001 r.). Po 2010 r. nastąpił żywiołowy wzrost liczby tego typu obiektów do 21 w roku 2014/15. Od 1999 r. liczba miejsc zwiększyła się w nich ponad 3,5-krotnie (tab. 4.1). Przyczyniło się to do powiększenia udziału dzieci obsługiwanych przez tego typu placówki z nieco ponad 6% notowanego przed 2011 r., do ok. 15% w roku 2014/15.

⁶⁴ Przedszkole przy Parafii NMP prowadzone przez Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu od 1991 r., Przedszkole pw. Św. Rodziny Zgromadzenia Sióstr św. Dominika funkcjonujące od 1993 r., Przedszkole Niepubliczne Ochronka im. E. Bojanowskiego działające w Domu Sióstr Służebniczek od 1996 r.

Gdyńska sieć przedszkoli w połowie drugiej dekady XXI w. składała się więc z 59 placówek dysponujących łączną liczbą 5801 miejsc, z czego ponad 1/5 przypadała na podmioty niepubliczne. Mimo znacznego poszerzenia oferty w przedszkolach prywatnych nie wykorzystują one jednak w pełni swojego potencjału (tab. 4.1), czego przyczyną mogą być m.in. wysokie koszty pobytu dzieci.

Sytuacja ta odnosi się także do punktów przedszkolnych⁶⁵, których tworzenie zainicjowane w 2008 r., miało być jednym ze sposobów uzupełnienia braku miejsc w przedszkolach publicznych. Mieszkańcy Gdyni wykazali aktywność w ich tworzeniu. Już w 2008 r. powstały trzy takie miejsca. Liczba punktów dynamicznie wzrastała do 32 w roku 2014/15, dzięki czemu z wielokrotnością się także podaż miejsc (z 77 do 587). Wykorzystywane były one jednak w ostatnich latach tylko w ok. 64% (tab. 4.1), a ich wychowankowie stanowili 6,5% ogółu przedszkolaków (ryc. 4.1).

Za cenną inicjatywę władz samorządowych należy uznać powołanie w 2009 r., w Zespole Szkół Specjalnych nr 17 przy ul. Witomińskiej (Działki Leśne), unikatowego Punktu Przedszkolnego dla Dzieci z Autyzmem oraz Złożonymi Niepełnosprawnościami, przeznaczonego dla ok. dziesięciorga małych gdynian.

Sieć wychowania przedszkolnego ukształtowana w Gdyni w połowie drugiej dekady XXI w. wykazuje zróżnicowanie przestrzenne. Największą liczbę placówek publicznych w roku 2014/15 posiadały najludniejsze dzielnice północnej części miasta – Obłuże (5), Chylonia (3), Oksywie (3), a także centralne – Śródmieście (4⁶⁶) i Wzgórze Św. Maksymiliana (3). Po dwa takie obiekty funkcjonowały na Karwinach, Witominie-Radiostacji, Kamiennej Górze, Grabówku, Pustkach Cisowskich i w Orłowie. Podmiotów publicznych nie było w Chwarznie-Wiczlinie oraz w Wielkim Kacku i Witominie-Leśniczówce, gdzie nie działało żadne, nawet prywatne przedszkole. Potrzeby mieszkańców każdej z pozostałych dzielnic obsługiwała jedna placówka.

Infrastrukturę publiczną, zwłaszcza w miejscach jej niedoborów, uzupełniały przedszkola niepubliczne. W roku 2014/15 tylko takie obiekty (3) funkcjonowały w Chwarznie-Wiczlinie. Po dwie placówki prywatne służyły najmłodszym mieszkańcom Karwin oraz Orłowa i Redłowa, a także północnej części Gdyni – Chyloni i Pustek Cisowskich-Demptowa. Przedszkola niepubliczne (po jednym) zlokalizowane były ponadto na Obłuzu i Oksywiu, Wzgórz Św. Maksymiliana, Witominie-Radiostacji oraz w Dąbrowie i Małym Kacku. Najwięcej punktów przedszkolnych (13) działało w dzielnicach południowo-zachodnich (Chwarzno-Wiczlino, Dąbrowa, Wielki i Mały Kack, Karwiny). Dopełniały one również

⁶⁵ Zasadniczym elementem odróżniającym punkty od przedszkoli jest mniejsza liczba dzieci (do 25), które mogą przyjąć, w związku z czym niektóre wymogi formalne co do ich funkcjonowania są łagodniejsze (np. brak konieczności posiadania placu zabaw). Mają jednak ściśle określone obowiązki, np. realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego.

⁶⁶ W tym publiczne Przedszkole przy Parafii Najświętszej Maryi Panny.

bazę przedszkolną śródmiejskich (7 punktów) oraz północnych (6) części miasta, a także Witomina-Leśniczówki (3) i Orłowa (2).

Największą dostępność do edukacji przedszkolnej w połowie drugiej dekady XXI w. posiadały starzejące się demograficznie dzielnice północne i centralne, obsługiwane przez dużą liczbę przedszkoli publicznych uzupełnianych przez podmioty prywatne. W istotnym stopniu składały się na nie obiekty stanowiące infrastrukturę społeczną budowanych w latach 70. i 80. XX w. wielkich osiedli blokowych, np. Obłuża czy Pogórza.

Znacznie słabiej wyposażone w badane usługi edukacyjne były najintensywniej rozwijające się dzielnice zachodnie i południowe, których sieć przedszkolną znacząco wspierały placówki niepubliczne (Chwarzno-Wiczlino, Wielki Kack). Niedorozwój publicznej infrastruktury edukacji wczesnodziecięcej w tych miejscach może w pewnym stopniu obniżać jakość życia ich mieszkańców. Podmioty prywatne, podlegające regułom wolnorynkowym, nie zawsze są bowiem w stanie im sprostać, o czym świadczy likwidacja wielu nierentownych przedsięwzięć tego typu.

Jedną z miar dostępności do usług przedszkolnych jest odsetek dzieci w wieku od trzech do sześciu lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Według danych GUS opublikowanych za lata 2003-2014, w Gdyni jego wielkość, wynosząca początkowo 62,6%, rosła systematycznie do 2013 r. kiedy osiągnęła 79,9%, po czym rok później obniżyła się o ok. 6% (www.stat.gov.pl). W całym badanym okresie udział dzieci uczęszczających do przedszkoli w stosunku do ogółu grupy rówieśniczej wzrósł (po części jako skutek rozszerzenia obowiązku przedszkolnego), jednak nigdy nie przekroczył 80%. Sytuacja ta potwierdza braki odpowiedniego zaplecza oświatowego w najintensywniej rozwijających się dzielnicach Gdyni.

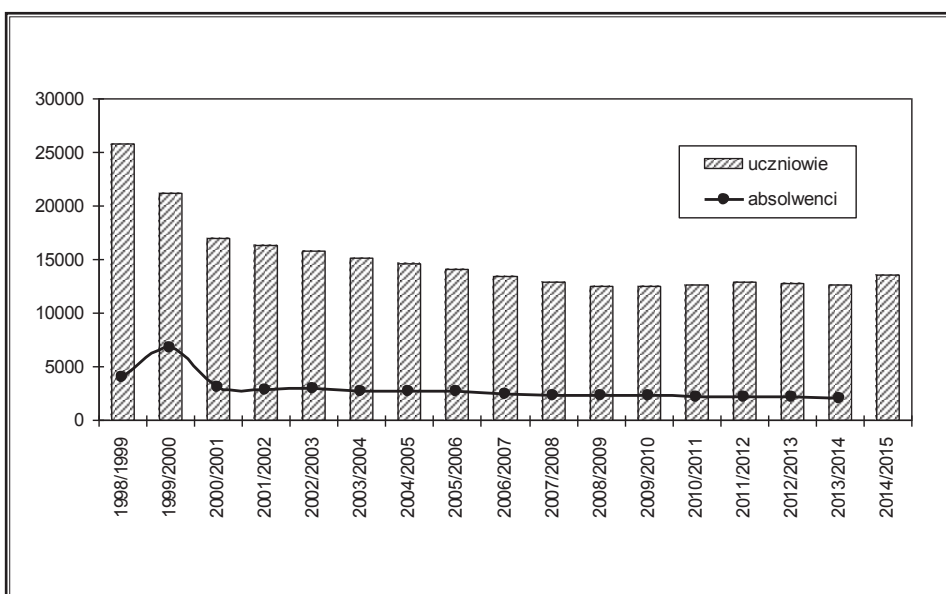
Funkcję uzupełniającą infrastruktury edukacyjnej w zakresie obowiązkowego przygotowania przedszkolnego sześciolatków, a od 2011 r. także pięciolatków, pełnią oddziały przedszkolne organizowane w szkołach podstawowych. Ich liczba w Gdyni wzrosła z 23 w 1999 r. do 33 w 2014 r. W pierwszej dekadzie XXI w. uczęszczało do nich, w zależności od roku, od ok. 1000 do blisko 1200 dzieci. Po objęciu obowiązkiem przedszkolnym pięciolatków liczebność najmłodszych gdynian w szkołach zwiększyła się do ok. 1600 (www.stat.gov.pl).

4.2. Edukacja podstawowa i gimnazjalna

Ukształtowany przed reformą system kształcenia podstawowego obejmował w roku 1998/99 48 gdyńskich szkół podstawowych, w tym pięć specjalnych. Szkolnictwo publiczne, na które składały się 43 placówki samorządowe (w tym pięć specjalnych), uzupełniały dwie szkoły społeczne i trzy prowadzone przez pozostałe organizacje. W 1063 oddziałach kształciło się w nich łącznie 25 774

uczniów, spośród których 3910 ukończyło edukację podstawową (*Rocznik Statystyczny Gdyni 2001, 2001*).

Przemiany zainicjowane w roku 1999/2000⁶⁷ polegały w początkowym okresie na zmniejszeniu liczby uczniów i oddziałów szkół podstawowych (ryc. 4.2). Trwający dwa lata proces wygaszania klasy siódmej i ósmej skutkowało przejściowym wzrostem liczby absolwentów w pierwszym roku reformy do 6696 osób (3620 ukończyło klasę ósmą, zaś 3076 – szóstą), po czym również ta liczba zaczęła spadać. Przekształcenia w sieci funkcjonujących placówek, związane z jej dostosowywaniem się do nowych uwarunkowań prawnych oraz demograficznych, uwiarygodniły się dopiero po roku 2003/04.

Ryc. 4.2. Uczniowie i absolwenci szkół podstawowych w Gdyni w latach 1998-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Zmiany liczebności uczniów szkół podstawowych Gdyni obserwowane od roku 2001/02 (po wygaszeniu klas siódmych i ósmych) odzwierciedlają zmniejszenie liczby ludności w najmłodszych grupach wiekowych, charakterystyczne dla całego kraju. Wyraźną tendencją spadkową cechowały się lata 2001-2008,

⁶⁷ Na podstawie przepisów wprowadzających zmiany w systemie edukacji, od roku 1999/2000 ośmioletnie szkoły podstawowe zostały zastąpione przez sześcioletnie szkoły podstawowe i trzyletnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa. Mogą to być placówki publiczne (prowadzone głównie przez samorządy) lub niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych.

w których łącznie liczba uczniów gdyńskich szkół podstawowych zmniejszyła się o ponad 23%. Co roku ich ubytek wynosił od ok. 500 do 600 dzieci. Dzięki nieco liczniejszym urodzeniom notowanym na początku XXI w. ten negatywny trend został wyhamowany w roku 2009/10. Od tego czasu liczba uczniów gdyńskich szkół podstawowych, pobierających naukę w ok. 600 oddziałach, oscylowała wokół 12,7 tys. Objęcie obowiązkiem szkolnym sześciolatków w roku 2014/15 spowodowało jej wzrost do 13,6 tys. (www.stat.gov.pl).

Obserwowany ogólny spadek liczebności uczniów w Gdyni wpłynął na zmniejszenie liczby absolwentów pierwszego szczebla kształcenia z 2806 w roku 2001/02 do niepełnych 2 tys. w roku 2013/14 (ryc. 4.2). Pozytywnym aspektem zachodzących zmian jest mniejsza, podnosząca komfort nauki, przeciętna liczba uczniów oddziału szkolnego. O ile w roku 1998/99 wynosiła ona 24 osoby, o tyle 16 lat później nieznacznie przekraczała 20.

Zmniejszanie sieci funkcjonujących szkół podstawowych rozpoczęło się w roku 2004/05. Ich liczba spadła z 48 do 40 w roku 2008/09 i na tym poziomie utrzymuje się do połowy drugiej dekady XXI w. Zmiany wynikały głównie z likwidacji publicznych szkół samorządowych, których ostateczna liczba od roku 2008/09 kształtuje się na poziomie 35 (w tym cztery specjalne).

Szkoły prowadzone przez samorząd zlokalizowane są we wszystkich dzielnicach Gdyni. Najwięcej placówek (cztery, w tym jedna specjalna) funkcjonuje na Obłuzu. Według danych Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Gdyni, w połowie drugiej dekady XXI w. skupiały one ok. 13% ogółu uczniów Gdyni. Podobną grupę kształciły dwie szkoły usytuowane w jednej z najmłodszych gdyńskich dzielnic – Dąbrowie. Po dwie placówki działały ponadto w Chyloni, Chwarznie-Wiczlinie, Śródmieściu, Orłowie i na Wzgórzu Św. Maksymiliana. Wśród trzech szkół zlokalizowanych w dzielnicy Działki Leśne znajdowały się dwie szkoły specjalne. W każdej z pozostałych jednostek administracyjnych miasta funkcjonowała jedna placówka publiczna.

Mimo istniejącej rejonizacji rodzice mają możliwość wolnego wyboru miejsca edukacji podstawowej dla swoich dzieci, z czego w Gdyni korzysta ok. 30% uczniów. Przekłada się to na zwiększenie ich liczebności w niektórych szkołach. W każdej z największych gdyńskich szkół (nr 6 na Obłuzu, 18 na Kamiennej Górze, 40 w Chyloni, 47 na Dąbrowie) w połowie drugiej dekady XXI w. uczyło się po ponad 700 uczniów. Najmniejsze szkoły (nr 11 w Orłowie, 37 w Chwarznie-Wiczlinie, 44 na Obłuzu, 45 na Dąbrowie) edukowały po ok. 200 dzieci. Specyficzny podmiot stanowi zlokalizowana w Śródmieściu Sportowa Szkoła Podstawowa nr 14, która w badanym okresie kształciła ok. 150 uczniów⁶⁸. Jej częścią jest Szkoła

⁶⁸ Sportowa Szkoła Podstawowa jest częścią Zespołu Sportowych Szkół Ogólnokształcących, w skład którego wchodzi także Gimnazjum Sportowe nr 9 oraz VII Sportowe Liceum Ogólnokształcące.

Mistrzostwa Sportowego w Gimnastyce Artystycznej, jedyna w kraju umożliwiająca dziewczętom uprawiającym tę dyscyplinę sportu ciągłą naukę od IV klasy szkoły podstawowej do III klasy liceum (www.zsso.jou.pl).

Sieć samorządowych szkół publicznych uzupełnia pięć placówek innych gestorów. W roku 2014/15 funkcjonowały w Gdyni trzy szkoły społeczne: Pierwsza Społeczna Szkoła Podstawowa im. Dzieci Zjednoczonej Europy (od 1990 r.) na Witominie, Gdyńska Szkoła Społeczna (od 1990 r.) na Grabówku oraz Amerykańska Szkoła Podstawowa (od 1992 r.) w Małym Kacku. Ponadto w Śródmieściu Gdyni działają Prywatna Szkoła Podstawowa Liber (od 1996 r.) oraz publiczna Katolicka Szkoła Podstawowa im. Świętej Rodziny przy parafii Najświętszej Maryi Panny (od 2002 r.). Szkoły te skupiały w roku 2014/15 ok. 6% ogółu uczniów kształcących się w mieście na poziomie podstawowym, a ich udział w stosunku do roku 1998/99 wzrósł dziewięciokrotnie (www.stat.gov.pl).

Oceny poziomu kształcenia w Gdyni na tle innych miast w Polsce dokonać można na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych zdawanych przez uczniów po zakończeniu nauki na poszczególnych szczeblach edukacji, wprowadzonych od 2002 r. w ramach reformy ustroju szkolnego. Kończący szkołę podstawową przystępują obowiązkowo do sprawdzianu szóstoklasisty, którego celem jest zweryfikowanie opanowania umiejętności określonych w standardach wymagań edukacyjnych.

Porównanie wyników⁶⁹ uzyskanych przez uczniów szkół gdyńskich ze średnimi osiągnięciami w kraju, województwie pomorskim, a także w wybranych dużych miastach Polski w latach 2004-2015 wskazuje na stale wysoki, ponadprzeciętny poziom kształcenia podstawowego w Gdyni (tab. 4.2). Młodzi mieszkańcy miasta zdają sprawdziany szóstoklasistów najlepiej w województwie, ustępując jedynie nieznacznie w niektórych latach sopocianom (www.oke.gdansk.pl). Podobnie kształtuje się zestawienie wyników gdyńskich z osiąganymi przez uczniów z czterech porównywanych w pracy polskich miast. Ich rezultaty są znacznie lepsze niż mieszkańców Torunia, Częstochowy i Sosnowca. Tylko najmłodszy białostocczanie mogą konkurować poziomem edukacji z rówieśnikami z Gdyni.

⁶⁹ Ze względu na zróżnicowany poziom zestawów egzaminacyjnych oraz różną liczbę dzieci zdających sprawdziany i egzaminy gimnazjalne w poszczególnych latach nie należy porównywać tych wyników w czasie.

Tab. 4.2. Średnie wyniki sprawdzianów szóstoklasistów w Gdyni na tle kraju, województwa i wybranych miast w latach 2004-2015

Lata	Wyniki sprawdzianów szóstoklasistów w %						
	Polska	województwo pomorskie	Gdynia	Białystok	Częstochowa	Sosnowiec	Toruń
2004	64	64	73	70	.	.	67
2005	74	73	81	80	.	.	77
2006	63	62	70	71	65	62	65
2007	66	65	74	72	68	65	70
2008	65	64	70	70	66	64	68
2009	57	56	63	64	58	54	59
2010	61	60	66	68	63	60	64
2011	63	62	70	69	64	60	68
2012	57	56	63	63	59	56	62
2013	60	59	69	66	58	59	66
2014	65	64	73	70	67	62	69
2015	67	66	74	71	69	65	69

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.cke.edu.pl; www.oke.gdansk.pl; www.oke.lomza.pl; www.oke.jaworzno.pl.

Ponadprzeciętne średnie wyniki uzyskiwane w latach 2004-2015 potwierdzają szczegółowe rezultaty sprawdzianu przeprowadzonego w 2015 r. – po raz pierwszy w zmienionej formule organizacyjnej (tab. 4.3). Ukazują one zwłaszcza wysoki poziom edukacji matematycznej, który lokuje młodych gdynian w krajowej czołówce.

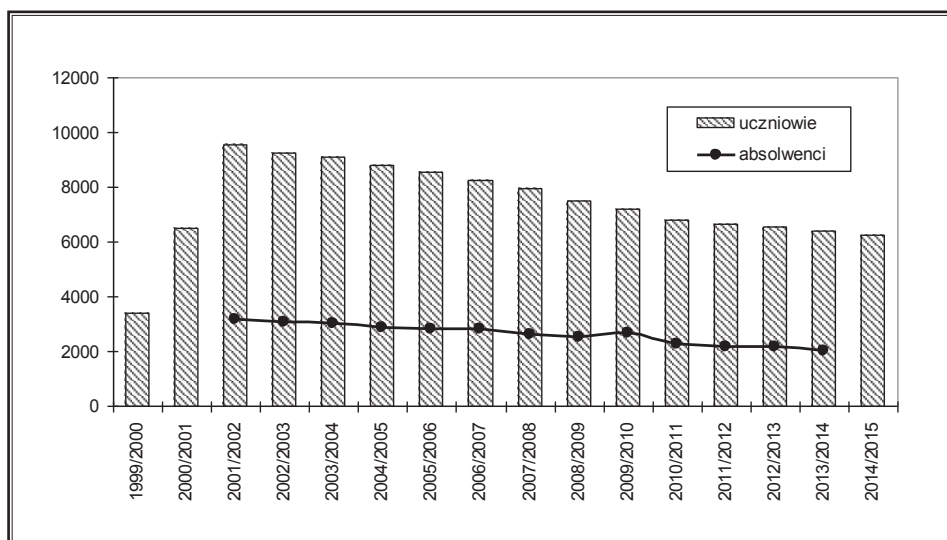
Tab. 4.3. Wyniki sprawdzianu szóstoklasistów w Gdyni na tle kraju, województwa i wybranych miast w 2015 r.

Przedmioty	Wyniki sprawdzianu szóstoklasistów w %						
	Polska	województwo pomorskie	Gdynia	Białystok	Częstochowa	Sosnowiec	Toruń
Język polski	73	72	79	75	76	73	74
Matematyka	61	60	69	67	61	57	64
Język angielski	78	77	85	84	81	80	81

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.cke.edu.pl; www.oke.gdansk.pl; www.oke.lomza.pl; www.oke.jaworzno.pl.

Nowym typem szkół, powołanym zgodnie z ustaleniami reformy ustroju edukacji są gimnazja. Ich sieć zaczęto kształtować od roku 1999/2000. W odpowiedzi na zapotrzebowanie uczniów w Gdyni utworzono wówczas 25 gimnazjów publicznych (w tym pięć specjalnych) oraz cztery niepubliczne. W późniejszych latach liczby te ulegały pewnym korektom, przy czym najczęściej placówek tego poziomu kształcenia (35, w tym 29 samorządowych) działało w roku 2001/02. W połowie drugiej dekady XXI w. funkcjonowało w Gdyni 27 samorządowych szkół publicznych (łącznie z czterema specjalnymi) oraz pięć prowadzonych przez inne podmioty (www.stat.gov.pl).

W 1999 r. naukę w pierwszych klasach gdyńskich gimnazjów rozpoczęło 3403 uczniów (ryc. 4.3). Liczba ta wraz z uruchamianiem klas drugich i trzecich w kolejnych dwóch latach wzrosła do 9544 osób, kiedy osiągnęła maksymalną wielkość w ciągu całego badanego okresu. Od roku 2002/03 w Gdyni obserwuje się systematyczny ubytek gimnazjalistów. W roku 2014/15 było ich 6226, tj. o 1/3 mniej niż w roku 2001/02. Adekwatnie do malejącej liczebności uczniów kształtowała się liczba oddziałów szkolnych, która spadła z 400 w 2001 r. do 264 w 2014 r. Umożliwiło to utrzymanie przeciętnej liczby osób w jednym oddziale w całym okresie w granicach 23-24 (www.stat.gov.pl).

Ryc. 4.3. Uczniowie i absolwenci gimnazjów w Gdyni w latach 1999-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Ubytek gimnazjalistów rzutuje na zmniejszanie liczebności absolwentów tego poziomu edukacji w Gdyni (ryc. 4.3). Analogicznie do liczby uczniów, w połowie drugiej dekady XXI w. była ona o 1/3 mniejsza niż w pierwszych latach

funkcjonowania gimnazjów, kiedy wynosiła ok. 3 tys. Ogółem od czasu uruchomienia tego typu szkół do roku 2013/14 ukończyły je w Gdyni 34,0 tys. osób (www.stat.gov.pl).

Zmiany liczby uczniów gimnazjów stanowią, podobnie jak w wypadku szkół podstawowych, konsekwencję przemian demograficznych zachodzących w mieście na przełomie wieków. Ilustrują dobitnie zmniejszający się poziom urodzeń oraz ujemne saldo migracji cechujące Gdynię, nie różniącą się w tym względzie od większości miast w Polsce (por. L. Przybylska i in., 2016).

Rozmieszczenie gimnazjów publicznych na terenie Gdyni zapewnia wszystkim uczniom dostęp do tego poziomu edukacji. Jednak nie w każdej dzielnicy zostały one zlokalizowane. Najwięcej gimnazjów funkcjonuje w centrum miasta (Śródmieście, Kamienna Góra, Wzgórze Św. Maksymiliana, Działki Leśne). W 10 szkołach (w tym trzech specjalnych) w roku 2014/15 uczyło się tutaj ok. 38% ogółu gimnazjalistów. Wśród nich działały największe, skupiające po 400-500 uczniów i cieszące się znaczącym uznaniem gdyńskie placówki nr 1 i 11, a także renomowane Gimnazjum nr 24 z Międzynarodowym Oddziałem Dwujęzycznym MYP⁷⁰ (ok. 230 uczniów), Gimnazjum nr 23 z Oddziałami Dwujęzycznymi⁷¹ (ok. 180 uczniów) oraz Gimnazjum Sportowe nr 9 (ok. 160 uczniów). Dużej popularności niektórych szkół sprzyja, podobnie jak w przypadku niższego szczebla kształcenia, możliwość wolnego ich wyboru, z czego w Gdyni korzystało w ostatnich latach ponad 44% gimnazjalistów⁷².

Relatywnie liczne gimnazja obsługiwały też północną część miasta. W dzielnicach położonych wzdłuż głównej osi komunikacyjnej (Grabówek, Chylonia, Cisowa) funkcjonowały cztery placówki, w których uczył się co piąty gdyński gimnazjalista, z kolei na Pogórze, Obłuzu i Oksywiu działało pięć szkół (w tym jedna specjalna) obejmujących edukacją 17% młodych gdyńian. W tej części miasta gimnazjów nie było w Babich Dołach, Pustkach Cisowskich-Demptowie i Leszczynkach.

Południowo-zachodnie, najmłodsze dzielnice Gdyni, dysponowały czterema placówkami rozmieszczonymi w Dąbrowie, Chwarznie-Wiczlinie i na Karwinach, do których uczęszczało 16% gimnazjalistów w mieście. Gimnazjów nie posiadały Wielki i Mały Kack, podobnie jak Redłowo oraz Witomino-Radiostacja (obsługiwane przez szkołę w Witominie-Leśniczówce). Dwa najmniejsze gimnazja publiczne (poniżej 160 osób), znajdowały się w starzejącym się demograficznie Orłowie.

⁷⁰ *Middle Years Programme* – międzynarodowy program edukacyjny oferowany przez International Baccalaureate Organization dla uczniów w wieku 11-16 lat, ułatwiający późniejszą naukę w liceum z międzynarodową maturą IB (www.lo3.gdynia.pl).

⁷¹ Gimnazjum nr 23 wraz z II Liceum Ogólnokształcącym im. A. Mickiewicza stanowi jedyny w regionie zespół szkół dwujęzycznych języka francuskiego.

⁷² Dane Urzędu Miasta Gdyni.

Sieć gdyńskich gimnazjów samorządowych uzupełniała w roku 2014/15 pięć placówek innych gestorów. Należały do nich: istniejące od 1999 r. I Społeczne Gimnazjum (Witomino-Radiostacja) oraz Gimnazjum w Gdyńskiej Szkole Społecznej (Grabówek), powołane w 2000 r. publiczne Gimnazjum Katolickie im. Jana Pawła II (Obłuże), a także utworzone w 2001 r. Gimnazjum Jezuitów (Działki Leśne) i Prywatne Gimnazjum Liber (Śródmieście). Szkoły społeczne kształciły w tym roku 72 uczniów, katolickie – 519, a gimnazjum prywatne – 18. Stanowili oni łącznie blisko 10% gdyńskich gimnazjalistów. Udział ten w badanym czasie zwiększał się systematycznie (www.stat.gov.pl).

Oceny poziomu kształcenia gimnazjalnego dokonać można na podstawie rezultatów zewnętrznych egzaminów gimnazjalnych⁷³. Wyniki uzyskane podczas znowelizowanych egzaminów gimnazjalnych (lata 2012-2015) w porównaniu do przeciętnych w kraju, województwie pomorskim i wybranych miast Polski wskazują na wysoki poziom kształcenia w Gdyni (tab. 4.4–4.6). W ramach każdej grupy przedmiotowej co roku przewyższały one średnie wartości krajowe i wojewódzkie, a przypadku matematyki i języka angielskiego umiejscawiały gdynian w gronie najlepszych polskich gimnazjalistów. Podobny poziom wśród wybranych czterech miast reprezentowali jedynie białostocczanie, niżej lokowali się toruniańskie, częstochowianie oraz mieszkańcy Sosnowca.

Tab. 4.4. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w części humanistycznej w Gdyni na tle Polski, województwa i wybranych miast w latach 2012-2015

Lata	Wyniki egzaminów w części humanistycznej w %													
	język polski							historia i wiedza o społeczeństwie						
	Polska	woj. pomorskie	Gdynia	Białystok	Częstochowa	Sosnowiec	Toruń	Polska	woj. pomorskie	Gdynia	Białystok	Częstochowa	Sosnowiec	Toruń
2012	65	62	68	68	67	64	67	61	59	65	66	64	59	62
2013	62	60	67	66	64	59	64	58	56	62	62	60	56	60
2014	68	64	70	71	71	68	70	59	57	62	63	60	57	62
2015	62	60	65	64	65	59	61	64	63	68	68	65	69	65

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.cke.edu.pl; www.oke.gdansk.pl; www.oke.lomza.pl; www.oke.jaworzno.pl.

⁷³ Do egzaminów gimnazjalnych obowiązkowo przystępują przyszli absolwenci tych szkół. W latach 2002-2011 obejmowały one testy składające się z części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej oraz języka obcego, sprawdzające wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej. W 2012 r. zmianie uległa forma organizacyjna egzaminu, w ramach której z poszczególnych części testów wydzielono język polski i matematykę.

Tab. 4.5. Wyniki egzaminów gimnazjalnych w części matematyczno-przyrodniczej w Gdyni na tle Polski, województwa i wybranych miast w latach 2012-2015

Lata	Wyniki egzaminów w części matematyczno-przyrodniczej w %													
	matematyka							przedmioty przyrodnicze						
	Polska	woj. pomorskie	Gdynia	Białystok	Częstochowa	Sosnowiec	Toruń	Polska	woj. pomorskie	Gdynia	Białystok	Częstochowa	Sosnowiec	Toruń
2012	47	47	56	55	48	44	50	50	49	54	54	52	49	51
2013	48	47	56	56	49	45	52	59	57	64	64	60	57	60
2014	47	47	56	56	48	42	53	52	51	56	56	54	50	54
2015	48	48	57	55	49	45	52	50	49	56	55	51	48	53

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.cke.edu.pl; www.oke.gdansk.pl; www.oke.lomza.pl; www.oke.jaworzno.pl.

Tab. 4.6. Wyniki egzaminów gimnazjalnych z języka angielskiego (poziom podstawowy) w Gdyni na tle Polski, województwa i wybranych miast w latach 2012-2015

Lata	Wyniki egzaminów w %						
	Polska	woj. pomorskie	Gdynia	Białystok	Częstochowa	Sosnowiec	Toruń
2012	47	47	56	55	48	44	50
2013	48	47	56	56	49	45	52
2014	47	47	56	56	48	42	53
2015	48	48	57	55	49	45	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.cke.edu.pl; www.oke.gdansk.pl; www.oke.lomza.pl; www.oke.jaworzno.pl.

Sukcesy gdyńskich gimnazjalistów, adekwatne także do wyników szóstoklasistów, uwidaczniają wysoki poziom nauczania na wszystkich szczeblach edukacji w Gdyni, wspierany przez konsekwentne działania władz miejskich. Osiągnięcia te stanowią rezultat dbałości o doskonalenie zawodowe kadry nauczycielskiej oraz m.in. finansowania dodatkowych godzin zajęć, czego spektakularnym odzwierciedleniem są sukcesy uczniów z matematyki, również na poziomie maturalnym.

4.3. Edukacja ponadgimnazjalna

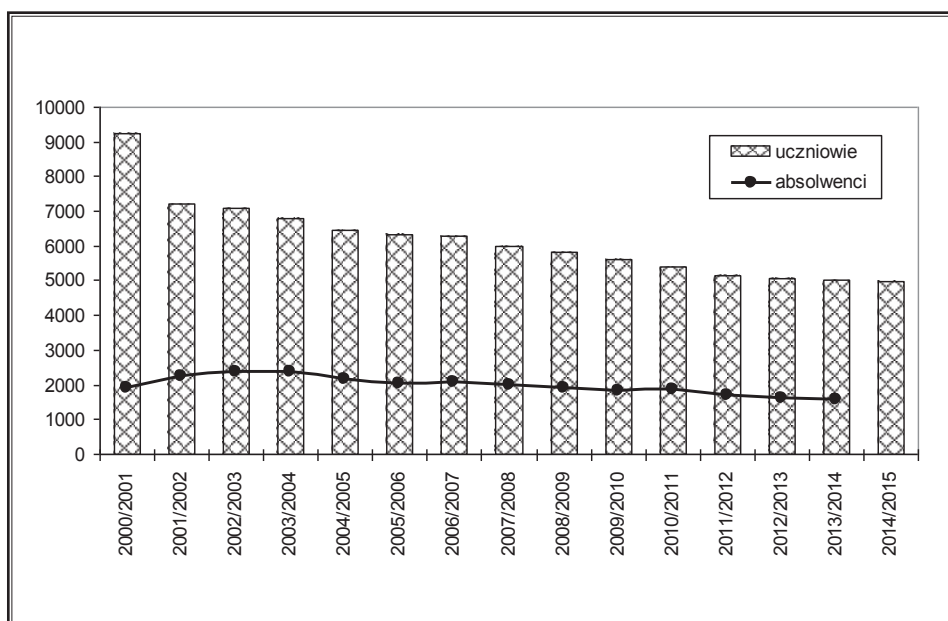
Istotnym elementem reformy systemu edukacji w Polsce, wdrożonej na początku XXI w., są zmiany w kształceniu na dotychczasowym poziomie ponadpodstawowym⁷⁴. W zasadniczy sposób rzutowały one także na sytuację gdyńskich szkół średnich w badanym okresie. Zmianie uległa struktura szkolnictwa, zwłaszcza zawodowego, skrócony został także tok nauki na tym poziomie edukacji. Wprowadzanie reformy rozpoczęło się w roku 2002/03. Okres przejściowy, w którym funkcjonowały jednocześnie szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne trwał do roku 2005/06.

Średnie szkolnictwo ogólnokształcące w ostatnim roku, w którym nie zaczęły na nie oddziaływać skutki wprowadzenia reformy edukacji (2000/01), reprezentowało w Gdyni 20 liceów, w tym 13 publicznych (bez szkół dla dorosłych). Uczęszczało do nich 9224 uczniów pobierających naukę w 309 oddziałach, a szkoły ukończyło 1903 absolwentów (*Rocznik Statystyczny Gdyni 2001*, 2001). Przejściowy brak naboru do klas pierwszych w roku 2001/02 rozpoczął trwałą tendencję spadkową liczby uczniów szkół ogólnokształcących, których w roku 2014/15 było 4995 w 182 oddziałach (ryc. 4.4). Spadek liczebności gdyńskian uczęszczających do liceów ogólnokształcących, podobnie jak w przypadku niższych szczebli kształcenia, odzwierciedla malejącą liczbę mieszkańców w młodszych grupach wieku. Mniejsza liczba uczniów decyduje o spadającej liczbie absolwentów tego typu szkół, która po osiągnięciu maksymalnej wielkości 2378 osób w roku 2003/04, wyniosła 10 lat później 1573 (www.stat.gov.pl).

Reforma edukacji i zmiany demograficzne wymusiły pewne korekty w infrastrukturze szkolnictwa ogólnokształcącego. W roku 2001/02 sieć publicznych placówek tworzyło w Gdyni 13 liceów ogólnokształcących (od nr I do XIV, bez nr XI). Trzy lata później powołano specjalne XV LO dla niedosłyszących, zaś w roku 2008 zlikwidowane zostało VIII LO. Od roku 2010/11 funkcjonuje także XVI LO Specjalne⁷⁵ w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2. Ogólnokształcące

⁷⁴ W zreformowanym szkolnictwie ogólnokształcącym w miejsce dotychczasowych liceów 4-letnich utworzono 3-letnie licea ogólnokształcące dla absolwentów gimnazjów, a od roku 2004/05 także 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące na podbudowie zasadniczych szkół zawodowych. Wybierając kształcenie zawodowe absolwent gimnazjum mógł podjąć naukę w 2- lub 3-letniej szkole zawodowej, 4-letnim technikum lub 3-letnim liceum profilowanym. Dla osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz posiadający niepełnosprawności sprzężone) powołano 3-letnie szkoły przysposabiające do pracy. Ponadto absolwenci szkół zawodowych mogli kontynuować naukę w 3-letnich technikumach uzupełniających. W okresie przejściowym (lata 2002-2006) wygaszone zostały całkowicie funkcjonujące wcześniej licea zawodowe i licea techniczne.

⁷⁵ Specjalne licea ogólnokształcące są przeznaczone dla młodzieży wymagającej specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Realizują program liceum ogólnokształcącego oraz pełnią funkcje rewalidacyjne, rehabilitacyjne i resocjalizacyjne.

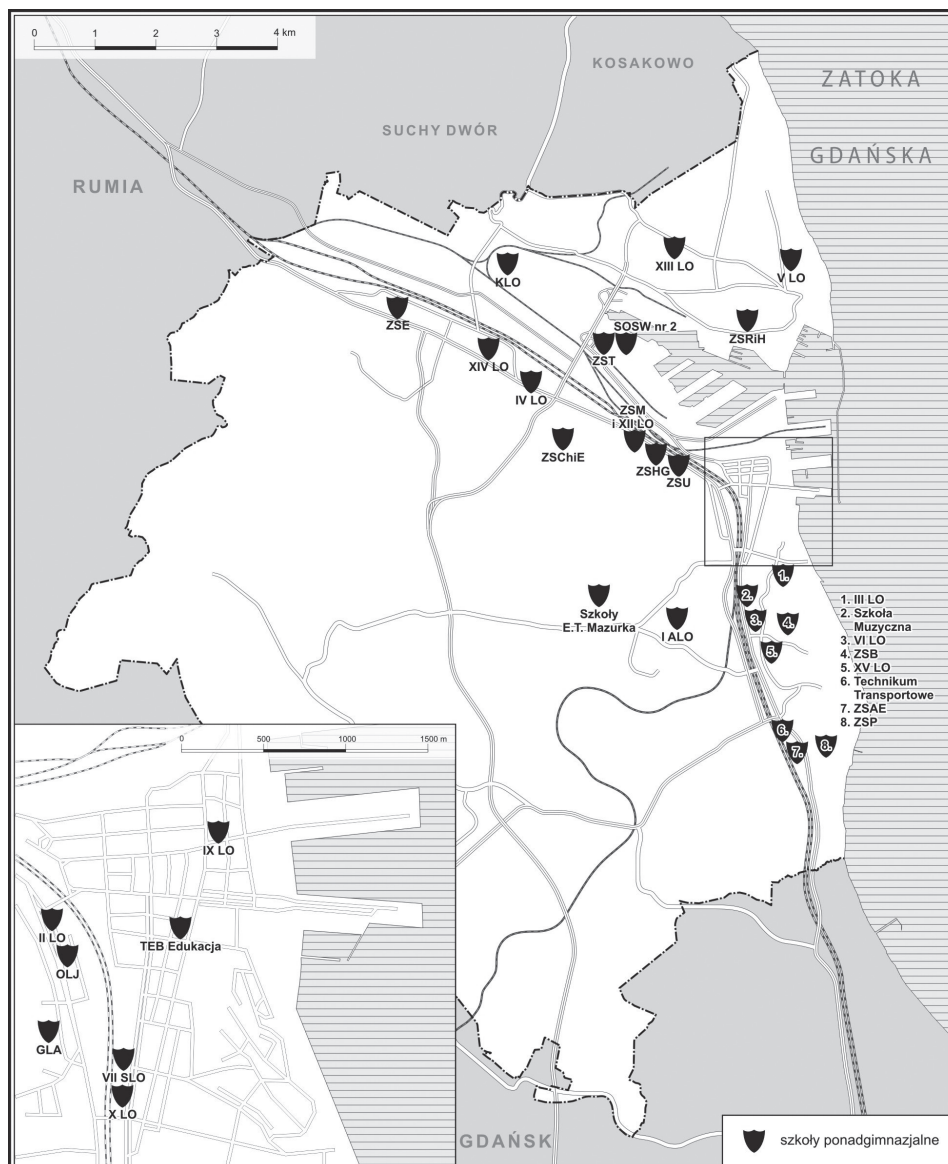
Ryc. 4.4. Uczniowie i absolwenci liceów ogólnokształcących w Gdyni w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

szkoły ponadgimnazjalne skupione są przede wszystkim w centrum miasta – na Wzgórzu Św. Maksymiliana (III, VI, XV LO), w Śródmieściu (VII Sportowe, IX, X, XVI LO), na Działkach Leśnych (II LO) lub w pobliżu głównych ciągów komunikacyjnych miasta (IV, XII, XIV LO). Tylko trzy szkoły publiczne znajdują się w pozostałych, oddalonych od centrum dzielnicach Gdyni. Należą do nich I Akademickie LO przeniesione w 2008 r. z Orłowa na Witomino (budynek dawnego VIII LO), V LO funkcjonujące na Oksywiu i XIII LO na Obłuzu (ryc. 4.5).

W XXI w. zmiany zaszły również w niepublicznym szkolnictwie ponadpodstawowym. Spośród siedmiu placówek istniejących w Gdyni do roku 2001/02 w następnych latach zlikwidowano cztery. Ostatecznie w roku 2014/15 działały ponadgimnazjalne: Gdyńskie Liceum Autorskie im. E. Stachury (od 1990 r.) i Ogólnokształcące Liceum Jezuitów im. św. Stanisława Kostki (od 1994 r.) zlokalizowane w dzielnicy Działki Leśne oraz Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II (od 1992 r.) umiejscowione na Obłuzu. Kształciło się w nich 347 osób, czyli ok. 7% ogółu uczniów tego poziomu nauczania w Gdyni (www.stat.gov.pl). Ich udział zmniejszył się w stosunku do roku 2001/02 o ok. 2%.

Bardzo istotnym aspektem funkcjonowania szkolnictwa średniego jest poziom nauczania, decydujący o możliwościach dalszego kształcenia, a finalnie o zdobyciu wykształcenia ułatwiającego poruszanie się po zmieniającym się rynku pracy. Jednym ze źródeł informacji na ten temat są ogólnopolskie rankingi szkół.

I ALO – I Akademiczne LO, KLO – Katolickie LO, OLJ – Ogólnokształcące Liceum Jezuitów, GLA – Gdynskie Liceum Autorskie, VII SLO – VII Sportowe LO, ZSAE – Zespół Szkół Administracyjno-Ekonomicznych, ZSB – Zespół Szkół Budowlanych, ZSChiE – Zespół Szkół Chłodniczych i Elektronicznych, ZSE – Zespół Szkół Ekologicznych, ZSHG – Zespół Szkół Hotelarsko-Gastronomicznych, ZSM – Zespół Szkół Morskich, ZSP – Zespół Szkół Plastycznych, ZSRiH – Zespół Szkół Rzemiosła i Handlu; ZSU – Zespół Szkół Usługowych, SOSW nr 2 – Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2

Ryc. 4.5. Szkoły ponadgimnazjalne w Gdyni w roku 2014/15

Źródło: opracowanie własne.

W pracy wykorzystano dane publikowane przez miesięcznik *Perspektywy* w latach 2011-2015⁷⁶.

Pośród 18 gdyńskich liceów ogólnokształcących na liście obejmującej 500 najlepszych polskich szkół co roku znajdowało się osiem placówek (tab. 4.7). Szczególne miejsce zajmuje wśród nich III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej z Oddziałami Dwujęzycznymi i Międzynarodowymi (Gdyńska Szkoła Matury Międzynarodowej nr 0704), jedna z najlepszych szkół w Polsce, od wielu lat plasująca się w pierwszej dziesiątce rankingów. Dzięki wysokiemu poziomowi edukacji III LO przyciąga uczniów z całej Polski, co decyduje o ponadlokalnym zasięgu przestrzennym jego oddziaływania.

Znaczące sukcesy odnosili również uczniowie VI Liceum Ogólnokształcącego im. W. Sierpińskiego, które w ogólnokrajowym rankingu lokowało się w ostatnich pięciu latach w pierwszej setce szkół. Obok szkół publicznych ważną pozycję na mapie gdyńskiej edukacji ponadgimnazjalnej mają szkoły niepubliczne: Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II i Ogólnokształcące Liceum Jezuitów im. św. Stanisława Kostki, zajmujące w latach 2011-2015 miejsca w pierwszej lub drugiej setce najlepszych szkół w Polsce. Podobnie kształtowała się lokata I Akademickiego Liceum Ogólnokształcącego im. Zasłużonych Ludzi Morza oraz II Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. A. Mickiewicza plasujących się jednak niekiedy na niższych pozycjach. Na dalszych miejscach rankingu znajdowały się X Liceum Ogólnokształcące im. Gdyńskich Nauczycieli Bohaterów II Wojny Światowej oraz XIV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. M. Kopernika.

Tab. 4.7. Lokaty gdyńskich liceów w ogólnopolskim rankingu liceów miesięcznika *Perspektywy* w latach 2011-2015

Nazwa szkoły	2011	2012	2013	2014	2015
I Akademickie Liceum Ogólnokształcące	86	90	157	224	145
II Liceum Ogólnokształcące	105	138	125	150	222
III Liceum Ogólnokształcące	2	4	3	5	9
VI Liceum Ogólnokształcące	19	39	35	62	81
X Liceum Ogólnokształcące	131	334	265	417	408
XIV Liceum Ogólnokształcące	344	436	396	349	495
Katolickie Liceum Ogólnokształcące	114	92	200	152	49
Ogólnokształcące Liceum Jezuitów	60	164	138	127	189

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.perspektywy.pl.

⁷⁶ Kryteria, które uwzględniono przy konstruowaniu rankingu liceów ogólnokształcących obejmowały sukcesy odnoszone przez uczniów danej szkoły w olimpiadach przedmiotowych oraz wyniki egzaminów maturalnych z przedmiotów obowiązkowych i dodatkowych.

Reforma oświaty z początku XXI w. znacząco odbiła się na gdyńskiej edukacji zawodowej. Podobnie jak w całym kraju, zmiany zaszły zarówno w szkolnictwie zasadniczym, jak i średnim technicznym. Uwidoczniły się one w redukcji infrastruktury tego pionu kształcenia, zmniejszaniu liczby uczniów i absolwentów oraz przekształceniach w ofercie edukacyjnej.

W okresie pomiędzy rokiem 2000/01 a 2014/15 liczba działających w Gdyni zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży zmniejszyła się z dziesięciu do sześciu. Dodatkowo w roku 2004/05 powołano Szkołę Przystosabiającą do Pracy nr 1 w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 1 na Obłuzu, a rok później podobną jednostkę w Zespole Szkół Specjalnych nr 17 w dzielnicy Działki Leśne. Szkoły przystosabiające do pracy kształcą co roku od ok. 50 do 75 uczniów.

Sieć szkolnictwa zawodowego obejmowała w połowie drugiej dekady XXI w. szkoły: nr 1 w Zespole Szkół Mechanicznych na Grabówku, nr 2 w Zespole Szkół Budowlanych na Wzgórzu Św. Maksymiliana, nr 3 w Zespole Szkół Technicznych w portowej części Śródmieścia (do 2010 r. Zespół Szkół Budownictwa Okrętowego), nr 6 w Zespole Szkół Rzemiosła i Handlu na Oksywiu, nr 7 w Zespole Szkół Hotelarsko-Gastronomicznych na Grabówku oraz nr 8 w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 w Śródmieściu (ryc. 4.5).

Ograniczenia w kształceniu zawodowym notowane od początku XXI w. uwiadaczają trzykrotny spadek liczby uczniów tego typu szkół pomiędzy rokiem 2000/01 a 2014/15 (z 2126 do 691 osób, ryc. 4.6)⁷⁷. Skutkowało to zmniejszeniem liczby absolwentów w tym czasie z ponad 700 do ok. 105 osób.

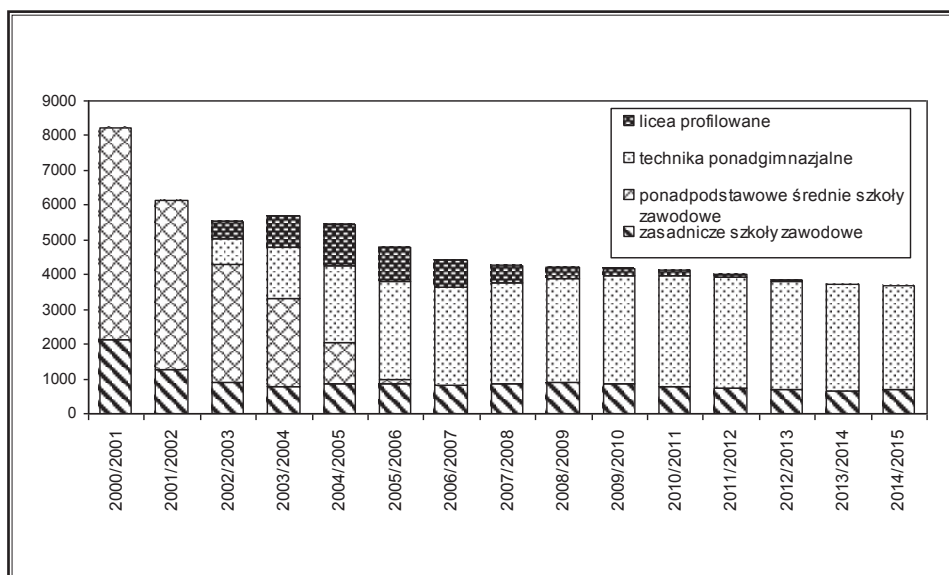
W badanym okresie oferta szkół zawodowych w Gdyni obejmowała głównie kierunki inżynieryjno-techniczne oraz dotyczące usług dla ludności. Z porównywalnych danych dostępnych od roku 2004/05 do 2010/11 wynika, że uczyło się w nich po ok. 40% ogółu uczniów zawodówek, przy czym ich liczby w każdej z tych dwóch grup wzrosły. Jednocześnie znacznie (ok. trzykrotnie) zmalało zainteresowanie kierunkami ekonomicznymi i administracyjnymi (do ok. 5% ogółu uczących się). Fluktuacje cechowały natomiast kształcenie w zakresie produkcji i przetwórstwa oraz – szczególnie – architektury i budownictwa, gdzie odnotowano pięciokrotny wzrost liczby uczniów do roku 2008/09, po czym jej spadek o połowę (*Rocznik Statystyczny Gdyni 2006, 2007; Rocznik Statystyczny Gdyni 2011, 2012*). W ostatnich latach coraz częściej tworzone klasy zawodowe pod patronatem firm gwarantujących w przyszłości zatrudnienie ich absolwentom⁷⁸ (E. Łowkiel, 2004).

⁷⁷ Według nowelizacji ustawy o reformie ustroju szkolnego z 2011 r., od roku 2012/13 nauka w zasadniczych szkołach zawodowych nie może trwać krócej niż trzy lata.

⁷⁸ Przykładem jest patronat firmy HTEP Polska S.A. Sunreef Yachts nad kształceniem stolarzy w Zespole Szkół Technicznych. Z kolei w Zespole Szkół Mechanicznych funkcjonują klasy patronackie Man Trucks and Bus Polska Sp. z o.o. oraz Mercedes-Benz, kształcące techników pojazdów samochodowych.

W istotny sposób dotknęły Gdynię także zmiany w strukturze średniego szkolnictwa zawodowego. W czasie poprzedzającym wprowadzanie nowego ustroju szkolnego w mieście działało 27 szkół, w tym technika oraz licea zawodowe i techniczne. W roku 2000/01 w 199 oddziałach naukę pobierało 6095 osób, spośród których edukację zakończyło 1233 absolwentów (*Rocznik Statystyczny Gdyni 2001, 2001*).

Okres przejściowy, trwający od przyjęcia pierwszych absolwentów gimnazjów (2002/03) do zakończenia nauki przez absolwentów ośmioletnich szkół podstawowych (2005/06), charakteryzował się jednoczesnym funkcjonowaniem szkół wygaszanych, zreformowanych techników oraz nowopowstałych liceów profilowanych. W tym czasie liczba wszystkich placówek średniej edukacji zawodowej zmniejszyła się z 29 do 21. W roku 2006/07, kiedy zaczęły funkcjonować wyłącznie szkoły ponadgimnazjalne, działało w Gdyni 13 techników i osiem liceów profilowanych, które kształciły odpowiednio 2803 i 793 uczniów (ryc. 4.6).

Ryc. 4.6. Uczniowie szkolnictwa zawodowego w Gdyni w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Kolejne lata przyniosły istotną zmianę w strukturze średniego szkolnictwa zawodowego⁷⁹. Od roku 2007/08 redukowano liczbę liceów profilowanych do całkowitego ich wygaszenia w roku 2013/14. Do 16 wzrosła natomiast liczba

⁷⁹ Na mocy nowelizacji ustawy o reformie ustroju szkolnego z 2011 r., w roku 2013/14 wygaszono licea profilowane oraz uzupełniające licea ogólnokształcące, rok później zlikwidowano technika uzupełniające.

techników. Wśród 14 szkół publicznych znajdowały się technika funkcjonujące w wymienionych wyżej zespołach oraz należące do zespołów: Szkół Ekologicznych (Cisowa), Chłodniczych i Elektronicznych (Leszczynki), Usługowych (Grabówek) i Administracyjno-Ekonomicznych (Orłowo), a także Technikum Transportowe w Orłowie. Oprócz nich działały: prywatne Technikum Gastronomiczne E.T. Mazurka na Witominie oraz Technikum TEB Edukacja w Śródmieściu (ryc. 4.5). Zmniejszaniu liczby placówek kształcenia zawodowego towarzyszył spadek liczby uczniów (do ok. 3 tys.) i absolwentów (do ok. 680 osób) w roku 2014/15 (ryc. 4.6).

W badanym okresie zmieniała się także struktura kierunków średniej edukacji zawodowej. W roku 2004/05 uczniowie techników w Gdyni wybierali najczęściej kierunki inżynieryjno-techniczne (ok. 40% osób), w mniejszym stopniu społeczne, związane z usługami dla ludności oraz produkcją i przetwórstwem (po ok. 10%). Znacznie mniej osób kształciło się w zakresie architektury i budownictwa oraz usług transportowych (po ok. 4%), zaś tylko nieliczni (po ok. 2%) uczyli się w dziedzinie ochrony środowiska i informatyki (*Rocznik Statystyczny Gdyni 2006, 2007*). Na początku drugiej dekady XXI w. największą popularnością w dalszym ciągu cieszyły się kierunki inżynieryjno-techniczne, wybierane już jednak tylko przez co czwartego ucznia. Ponad czterokrotnie, zarówno pod względem liczby uczniów, jak i ich udziału w strukturze kierunków, wzrosło natomiast zainteresowanie edukacją informatyczną. Większą popularnością cieszyły się też usługi dla ludności i zawody ekonomiczno-administracyjne. Spadło lub pozostało na podobnym jak wcześniej poziomie zainteresowanie pozostałymi kierunkami (*Rocznik Statystyczny Gdyni 2011, 2012*).

Nauczanie w liceach profilowanych, po ich wprowadzeniu do oferty edukacyjnej, bazowało w Gdyni na kierunkach związanych z zarządzaniem informacją, transportowo-gospodarczych oraz ekonomiczno-administracyjnych. W roku 2004/05 kształciło się w nich łącznie ponad 80% młodzieży tych szkół. Znacznie mniejszą popularnością (po 4-5% uczniów) cieszyły się profile mechatroniczny, transportowo-spedycyjny i kreowanie ubiorów wygaszone ostatecznie w roku 2006/07, najmniejszą zaś kierunek socjalny (ok. 3%). W końcowym okresie funkcjonowania liceów profilowanych prawie połowę stanowili uczniowie profilu transportowo-gospodarczego, 25% – socjalnego, a pozostali kształcili się w zawodach ekonomiczno-administracyjnych i związanych z zarządzaniem informacją. W latach 2005-2013 licea profilowane ukończyło w Gdyni łącznie 1520 osób (www.stat.gov.pl).

Dla oceny jakości kształcenia średniego szkolnictwa zawodowego, podobnie jak w wypadku szkół ogólnokształcących, wykorzystano ogólnopolskie rankingi sporządzone przez *Perspektywy* w latach 2011-2015⁸⁰. W zależności od roku obejmowały one od 200 do 300 najlepszych szkół w Polsce.

⁸⁰ W odniesieniu do szkół technicznych rankingi *Perspektyw* uwzględniają sukcesy uczniów w olimpiadach przedmiotowych, wyniki egzaminów maturalnych z przedmiotów obowiązkowych i dodatkowych oraz wyniki egzaminów zawodowych.

Do gdyńskich szkół, które corocznie znajdowały się na liście najlepszych placówek kształcenia technicznego w Polsce należały technika Hotelarskie i Gastronomiczne z Zespołu Szkół Hotelarsko-Gastronomicznych (tab. 4.8). Szczególnie wysoko plasowało się Technikum Hotelarskie, które zawsze zajmowało miejsca w pierwszej setce szkół, stanowiąc jednocześnie najlepszą tego typu jednostkę w województwie pomorskim. Do wyróżniających się placówek należały również Technikum w Zespole Szkół Chłodniczych i Elektronicznych oraz Technikum Transportowe, a w ostatnich dwóch badanych latach także Technikum w Zespole Szkół Administracyjno-Ekonomicznych.

Tab. 4.8. Lokaty gdyńskich techników w ogólnopolskim rankingu techników miesięcznika *Perspektywy* w latach 2011-2015

Nazwa szkoły	2011	2012	2013	2014	2015
Technikum Hotelarskie w ZSH-G	16	8	25	54	72
Technikum w ZSChiE	87	+250 ^b	154	99	116
Technikum Gastronomiczne w ZSH-G	6	41	185	163	234
Technikum Transportowe	179	220	+250 ^b	239	265
Technikum w ZSA-E	+200 ^a	+250 ^b	+250 ^b	199	121

^a Miejsce powyżej 200.

^b Miejsce powyżej 250.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.perspektywy.pl.

Jednym z elementów reformy edukacji było umożliwienie zdobycia wykształcenia średniego po zakończeniu zasadniczej szkoły zawodowej, w liceach i technikumach uzupełniających. W Gdyni uruchomiono Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące (specjalne) w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2, które kształciło od 2007 do 2013 r., oraz młodzieżowe technika uzupełniające: nr 5 w Zespole Szkół Hotelarsko-Gastronomicznych i nr 7 w Zespole Szkół Mechanicznych (funkcjonowały w różnym czasie w latach 2004-2014). W szkołach tych uczyło się rocznie ok. 30 (liceum) i 80 osób (technika). W całym okresie funkcjonowania technika ukończyło 176 absolwentów, zaś liceum – 67 (www.stat.gov.pl).

Porównanie jakości kształcenia w różnych typach szkół średnich umożliwiajają wyniki egzaminów maturalnych⁸¹. Maturę uznaje się za zdaną po uzyskaniu co

⁸¹ Podstawową miarą jest tzw. zdawalność matur stanowiąca odsetek osób, które zdały ten egzamin. Najczęściej wykorzystuje się wyniki uzyskane łącznie przez abiturientów szkół młodzieżowych i dla dorosłych podchodzących do egzaminu dojrzałości po raz pierwszy w sesji wiosennej (maj).

najmniej 30% maksymalnej liczby punktów ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych (www.cke.edu.pl). W tab. 4.9 zestawiono wyniki egzaminów przeprowadzonych w pięciu typach szkół średnich funkcjonujących Gdyni w latach 2006-2014 w porównaniu do średnich wartości uzyskanych w kraju⁸².

Tab. 4.9. Zdawalność matur w Gdyni na tle Polski według typów szkół w latach 2006-2014

Lata	Szkoły ogółem		Licea ogólnokształcące		Licea profilowane		Technika		Uzupełniające licea ogólnokształcące		Technika uzupełniająca	
	maturę zdało w % ^a											
	Polska	Gdynia	Polska	Gdynia	Polska	Gdynia	Polska	Gdynia	Polska	Gdynia	Polska	Gdynia
2006	79,0	86,7	89,6	92,7	62,0	70,1	65,8	76,2	33,9	31,0	x	x
2007	90,0	95,4	96,0	98,0	81,0	88,8	82,0	91,5	58,0	79,7	54,0	83,7
2008	79,0	87,9	89,0	92,0	63,0	76,7	67,0	82,0	43,0	61,3	32,0	44,4
2009	81,0	87,5	90,0	92,6	65,0	66,5	70,0	79,5	41,0	55,2	31,0	68,4
2010	81,0	88,3	91,0	93,7	64,0	62,5	70,0	83,6	37,0	34,1	34,0	36,4
2011	75,0	82,6	86,0	90,5	50,0	26,4	63,0	74,3	23,0	16,9	19,0	15,4
2012	80,0	88,4	89,0	93,3	57,0	33,3	70,0	82,9	27,0	36,6	22,0	29,2
2013	81,0	84,7	94,0	89,3	72,0	58,1	81,0	82,1	37,0	14,8	35,0	26,3
2014	71,0	76,6	80,0	83,8	42,0	–	54,0	60,8	14,0	0,0	11,0	22,2

^a Zdający maturę z przedmiotów obowiązkowych po raz pierwszy, podczas egzaminów w maju.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.cke.edu.pl; www.oke.gdansk.pl.

Poziom zdawalności matur wśród uczniów gdyńskich szkół średnich ogółem co roku znacząco przekraczał przeciętne wyniki uzyskiwane w kraju. Najwyższą jakością kształcenia cechowały się licea ogólnokształcące, w których ok. 90%

⁸² Z uwagi na różną trudność arkusza egzaminacyjnego w poszczególnych latach oraz zmieniające się liczby osób zdających egzamin maturalny niewskazane jest porównywanie wyników w czasie.

abiturientów z powodzeniem zdawało egzamin dojrzałości. Nieco niższe wyniki (od 61 do 92%) uzyskiwali uczniowie techników, jednak w większości lat zdawalność matur w tym rodzaju gdyńskich szkół była o co najmniej 10% wyższa niż średnio w Polsce. Dane to potwierdzają wysoki poziom edukacji w Gdyni. W ich kontekście nie dziwi fakt, iż ok. 37% uczniów liceów i techników stanowią osoby zamieszkałe poza tym miastem⁸³.

Mniejsze i bardziej zmienne w latach odsetki zdających charakteryzowały licea profilowane, a najniższe – uzupełniające licea ogólnokształcące i technika uzupełniające. Sytuacja w Gdyni odzwierciedla tendencje ogólnokrajowe. Wśród szkół tego typu (zwłaszcza uzupełniających) istotną część stanowiły placówki przeznaczone dla dorosłych, których uczniowie zwykle uzyskują gorsze wyniki niż w szkołach młodzieżowych. Od 2010 r. poziom zdawalności matur w gdyńskich średnich szkołach zawodowych (bez techników) był częściej niższy niż przeciętnie w kraju. Wskazywać to może na kryzys tych form szkolnictwa zlikwidowanych ostatecznie w roku 2014/15.

Specyficzny segment edukacji zawodowej stanowi szkolnictwo artystyczne, w Gdyni obejmujące szkoły muzyczne oraz plastyczne⁸⁴. Reforma oświaty nie zmieniła struktury szkolnictwa muzycznego, wpłynęła natomiast na reorganizację edukacji plastycznej.

W XXI w. w Gdyni funkcjonowały jedynie szkoły muzyczne kształcące w zakresie przedmiotów artystycznych, nie działały natomiast szkoły ogólnokształcące. W okresie tym edukację kontynuowała, zlokalizowana na Wzgórzu Św. Maksymiliana, Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Z. Noskowskiego. Początki szkoły I stopnia sięgają 1929 r., z kolei szkoła II stopnia, wcześniej funkcjonująca jako Społeczna Szkoła Muzyczna II stopnia Stowarzyszenia Musica Sacra, w 2007 r. weszła w struktury obecnej placówki publicznej (www.szkoламuzgdynia.pl). Od 2007 r. w Gdyni Orłowie działa też Prywatna Szkoła Muzyczna I stopnia Concertino, która trzy lata później uzyskała uprawnienia szkoły publicznej.

W kształceniu muzycznym I stopnia w Gdyni do połowy pierwszej dekady XXI w. uczestniczyło ok. 250 uczniów rocznie, w późniejszych latach liczba ta oscylowała wokół 180-200 osób. Naukę kończyło co roku od 20 do 40 absolwentów. Edukację w szkole II stopnia kontynuowało ok. 100-120 młodych ludzi, spośród których corocznie kilkanaście osób uzyskiwało uprawnienia zawodowe (www.stat.gov.pl).

⁸³ Dane Urzędu Miasta Gdyni.

⁸⁴ W zakres szkolnictwa artystycznego wchodzi kształcenie niedające uprawnień zawodowych (szkoły muzyczne I stopnia) oraz kończące się uzyskaniem takich uprawnień. Szkoły muzyczne I stopnia mogą kształcić uczniów tylko w zakresie przedmiotów artystycznych w cyklu cztero- lub sześcioletnim, albo w ramach sześcioletniej szkoły ogólnokształcącej połączonej z edukacją muzyczną. Analogicznie, szkoły II stopnia prowadzą sześcioletnie kształcenie ogólne i muzyczne lub tylko w zakresie przedmiotów artystycznych. Ich ukończenie daje absolwentom uprawnienia zawodowe.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania pozaszkolnym kształceniem muzycznym. W Gdyni, podobnie jak w innych miastach, coraz częściej powstają placówki niepubliczne, oferujące naukę gry na instrumentach muzycznych, lekcje rytmiki czy śpiewu dla różnych grup wiekowych, począwszy od dzieci w wieku przedszkolnym po osoby dorosłe.

Funkcjonująca od 1945 r. w Gdyni Orłowie szkoła plastyczna – w przeciwieństwie do szkół muzycznych – poza kształceniem zawodowym prowadzi także nauczanie ogólnokształcące. W badanym okresie objęta została więc reformą edukacji. Na mocy jej postanowień, obok istniejącego wcześniej Liceum Plastycznego, w roku 1999/2000 powołano sześcioletnią Ogólnokształcącą Szkołę Sztuk Pięknych na podbudowie programowej szkoły podstawowej, umożliwiającą zdobycie wykształcenia na poziomie gimnazjalnym i licealnym. Rok później rozpoczęły działalność: zreformowane czteroletnie Liceum Plastyczne dla absolwentów gimnazjów oraz dwuletnia Policealna Szkoła Plastyczna dla absolwentów liceów. Wszystkie placówki weszły w struktury utworzonego wówczas Zespołu Szkół Plastycznych.

Zreformowane szkoły plastyczne w Gdyni kształcą corocznie ogółem ok. 270-300 uczniów, wśród których część pochodzi spoza Gdyni. Gimnazjum dysponuje ok. 65 miejscami, zaś liceum – ok. 215⁸⁵. Uprawnienia zawodowe co roku uzyskuje ok. 45-60 absolwentów (www.stat.gov.pl).

Względniając wszystkie osoby kształcące się w szkołach artystycznych Gdyni należy stwierdzić, iż od początku XXI w. do połowy drugiej dekady ich liczba nieznacznie spadła (z ok. 700 do ok. 600), co może być efektem niżu demograficznego. Jednak w odróżnieniu od pozostałych typów szkół, sytuacja szkolnictwa artystycznego jest względnie stabilna, co przy malejącej liczbie dzieci i młodzieży świadczyć może nawet o wzroście zainteresowania edukacją w tym zakresie.

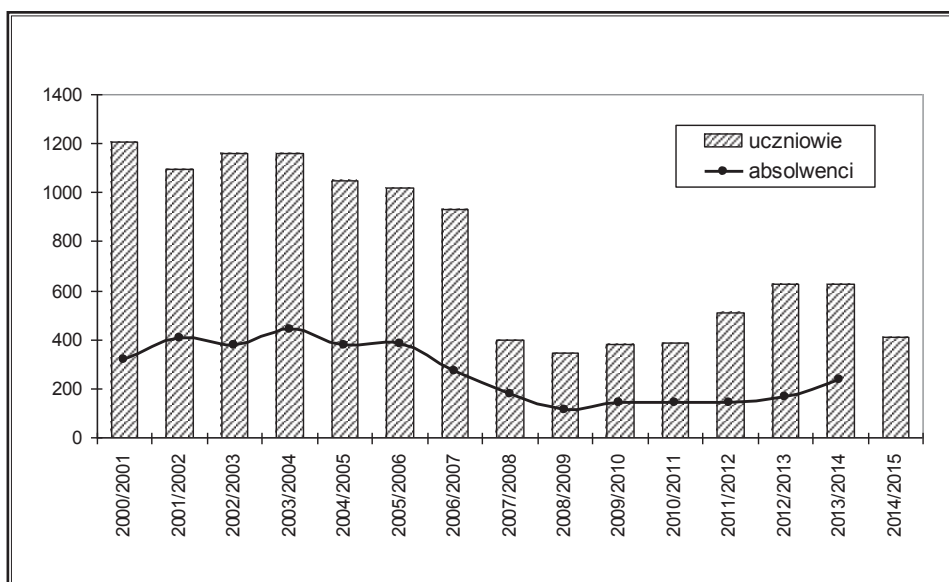
Poza szkołami ponadgimnazjalnymi kształceniem zawodowym zajmują się szkoły policealne. Zdobycie zawodu możliwe jest w placówkach młodzieżowych pracujących w trybie dziennym oraz szkołach dla dorosłych, prowadzących nauczanie zaocznie. Edukację policealną oferują szkoły publiczne (bezpłatne dla uczniów) oraz niepubliczne, z których część posiada uprawnienia szkół publicznych.

Młodzieżowe szkolnictwo policealne w Gdyni, podobnie jak inne formy kształcenia, doświadczyło zmian w pierwszych 15 latach XXI w. W roku 2000/01 sieć tego rodzaju placówek obejmowała 20 szkół, w tym 10 publicznych, prowadzonych głównie przez samorząd lokalny (*Rocznik Statystyczny Gdyni 2001*, 2001). Do jednostek samorządowych należały szkoły policealne powołane w zespołach

⁸⁵ Dane Urzędu Miasta Gdyni.

szkół: Technicznych (nr 1), Usługowych (nr 3), Ekonomiczno-Administracyjnych (nr 4), Hotelarsko-Gastronomicznych (nr 6) oraz Chłodniczych i Elektronicznych (nr 7). W kolejnych latach ich liczba sukcesywnie malała. Od roku 2011/12 ustabilizowania się na poziomie siedmiu (w tym trzy publiczne).

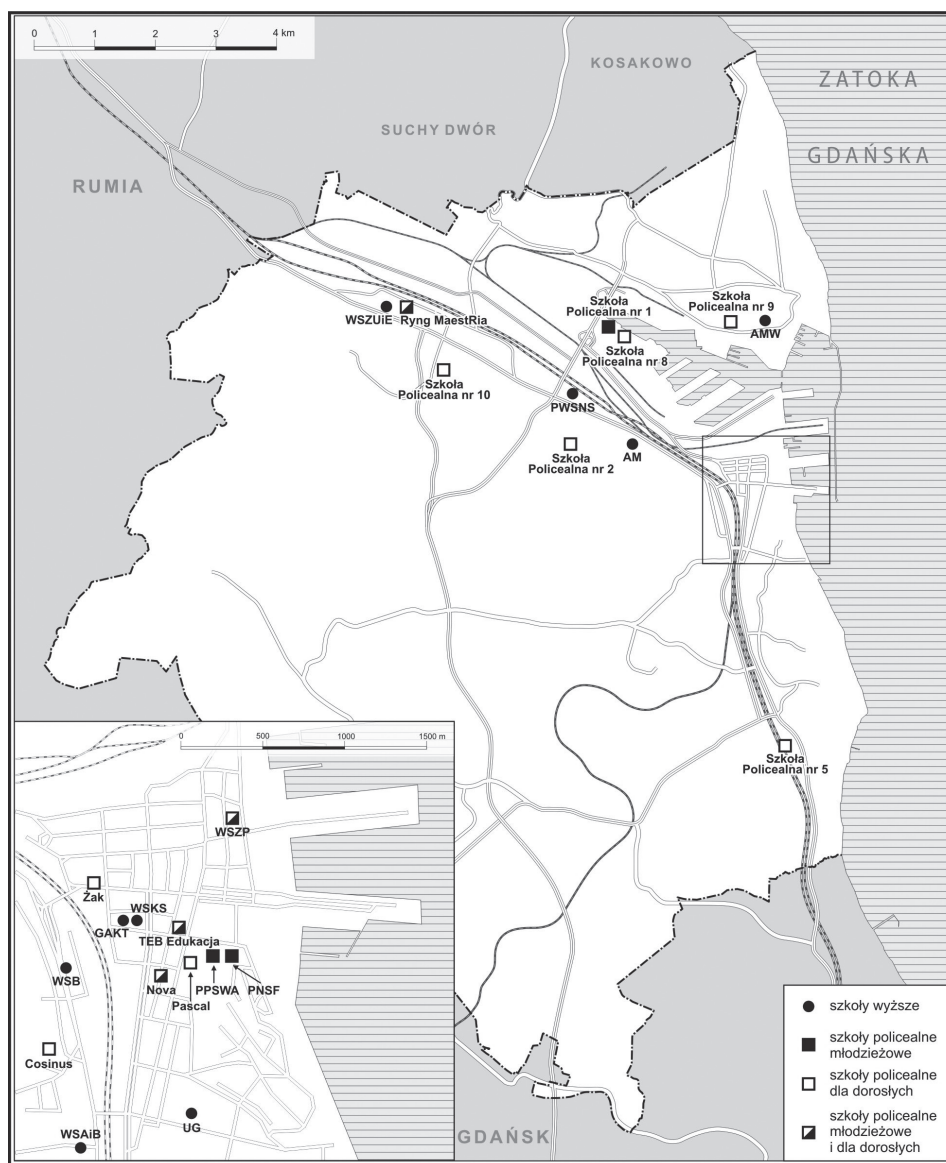
W początkowym okresie kształciły one ok. 1000-1200 osób rocznie (ryc. 4.7). Liczba słuchaczy zmniejszyła się drastycznie (do ok. 390) w roku 2007/08, kiedy zlikwidowano jednocześnie trzy szkoły publiczne i trzy niepubliczne. Od tego czasu notowano wzrost liczebności uczniów do ponad 600 w roku 2013/14, by rok później zaobserwować spadek do 409 osób. Podobne fluktuacje dotyczyły absolwentów dziennych szkół policealnych, których w początkowym okresie było ok. 400 rocznie, a w ostatnich latach ok. 200 (www.stat.gov.pl).

Ryc. 4.7. Słuchacze i absolwenci szkół policealnych dla młodzieży w Gdyni w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Wśród kierunków bezpłatnej edukacji wybieranych przez młodzież w Gdyni w połowie drugiej dekady XXI w. dominowały kierunki artystyczne, medyczne i usług kosmetycznych. Na tle placówek, które oferowały kształcenie zawodowe, szczególnie wyróżnia się Państwowe Policealne Studium Wokalno-Aktorskie im. Danuty Baduszkowej – funkcjonująca od 1966 r. szkoła o uznanej renomie, o ogólnopolskim zasięgu oddziaływania. W nawiązaniu do filmowych tradycji Gdyni w 2010 r. powołano w mieście Policealne Niepubliczne Studium Filmowe, zwane Gdynią Szkołą Filmową, kształcące reżyserów (ryc. 4.8).

AMW – Akademia Marynarki Wojennej, AM – Akademia Morska, GAKT – Gdańskie Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne, P NSF – Policealne Niepubliczne Studium Filmowe, PPSWA – Państwowe Policealne Studium Wokalno-Aktorskie, PWSNS – Pomorska Wyższa Szkoła Nauk Stosowanych, WSB – Wyższa Szkoła Bankowa, WSKS – Wyższa Szkoła Komunikacji Społecznej, WSZUIE – Wyższa Szkoła Zdrowia, Urody i Edukacji, WZSP – Wojewódzki Zespół Szkół Policealnych

Ryc. 4.8. Szkoły policealne i wyższe w Gdyni w roku 2014/15

Źródło: opracowanie własne.

Naukę zawodów medycznych oferował Wojewódzki Zespół Szkół Policealnych (technik masażysta) oraz niepubliczne: Policealna Szkoła TEB Edukacja i Nova Centrum Edukacyjne Sp. z o.o. (asystentka stomatologiczna, higienistka stomatologiczna, technik masażysta i in.). Możliwość zdobycia zawodu technika usług kosmetycznych dawała prywatna Policealna Szkoła Kosmetyki Profesjonalnej Ryng Maestria, a także szkoła TEB Edukacja. Spośród zawodów unikatowych wymienić można oferowane przez Zespół Szkół Technicznych kształcenie techników mechaników lotniczych i techników awioników.

Szkoły policealne skupione były w centrum Gdyni – większość w Śródmieściu, jedynie Cosinus na Działkach Leśnych. Poza tym obszarem – w Cisowej – działała szkoła kosmetyczna Ryng Maestria (ryc. 4.8).

Istotną wadę kształcenia policealnego, zwłaszcza w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych (bezpłatnych) stanowi spora rotacja ich słuchaczy w ciągu roku, wynikająca z patologicznych rozwiązań systemowych obowiązujących w całym kraju⁸⁶.

4.4. Edukacja wyższa

Tradycje Gdyni jako ośrodka szkolnictwa wyższego sięgają 1930 r., kiedy przeniesiono tu z Tczewa Państwową Szkołę Morską (obecna Akademia Morska). Są one kontynuowane również w XXI w. Szczegółowej analizie poddano okres od roku 2000/01 do 2013/14. W tym czasie działały tutaj wyższe szkoły publiczne i niepubliczne. Część z nich posiadała swoje siedziby w Gdyni, pozostałe stanowiły jednostki zamiejscowe uczelni zlokalizowanych w innych miastach.

W całym badanym okresie najbardziej stabilnie kształtowała się liczba uczelni publicznych. W Gdyni tradycyjnie już funkcjonowały Akademia Morska (do 2001 r. jako Wyższa Szkoła Morska) na Grabówku i w Śródmieściu (Wydział Nawigacyjny) oraz Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte na Oksywii (ryc. 4.8). Specjalizowały się one w kształceniu kadr o wysokiej kulturze morskiej (A. Chodubski, 2014). Swoją siedzibę w centrum miasta miał też Wydział Biologii, Geografii i Oceanologii Uniwersytetu Gdańskiego, który po wydzieleniu w roku 2008/09 przeniesionego do Gdańska Wydziału Biologii, przemianowano na Wydział Oceanografii i Geografii. Od semestru letniego roku 2009/10, kiedy do Gdańska przeniesiono również Instytut Geografii, w Gdyni kształceni są jedynie studenci Instytutu Oceanografii.

⁸⁶ Celem podjęcia nauki dla części osób nie jest zdobycie wykształcenia, a uzyskanie uprawnień zapewniających rozmaite ulgi i przywileje (np. zwolnienie z opłat na ZUS w razie podjęcia pracy, otrzymywanie świadczeń socjalnych, ulgi przejazdowe, do 2009 r. odroczenie służby wojskowej). Sytuacja w Gdyni nie różni się w tym względzie od istniejącej w innych miastach.

Więszym zmianom podlegało szkolnictwo niepubliczne. W roku 2000/01 Gdynia stanowiła siedzibę czterech takich szkół wyższych. W kolejnych latach ich liczba ewoluowała, po czym w roku 2013/14 ponownie wynosiła cztery (tab. 4.10). W analizowanym okresie powstały też wydziały zamiejscowe innych uczelni.

Tab. 4.10. Wyższe uczelnie niepubliczne w Gdyni w latach 2000-2014

Uczelnie niepubliczne	Lata akademickie													
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Gdańskie Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu w Gdyni	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Szkoła Wyższa Prawa i Dyplomacji w Gdyni ^a	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Wyższa Szkoła Zarządzania	X	X												
Wyższa Szkoła Finansów i Administracji w Gdyni		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Pomorska Wyższa Szkoła Nauk Stosowanych w Gdyni ^b		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Wyższa Szkoła Komunikacji Społecznej				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Wyższa Szkoła Zdrowia, Urody i Edukacji w Poznaniu ^c – Wydział Zamiejscowy w Gdyni						X	X	X	X	X	X	X	X	X
Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku – Wydział Ekonomii i Zarządzania w Gdyni											X	X	X	X

^a Do roku 2009/10 jako Wyższa Szkoła Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Politycznych, od roku 2013/14 w strukturach Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku jako Wydział Ekonomii i Zarządzania w Gdyni.

^b Do roku 2011/12 jako Pomorska Wyższa Szkoła Humanistyczna.

^c Do roku 2008/09 jako Wyższa Szkoła Zawodowa Pielęgnacji Zdrowia i Urody w Poznaniu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów rozproszonych.

Najstarszą placówką szkolnictwa niepublicznego jest Gdańskie Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne powołane w Śródmieściu Gdyni w 1993 r. (ryc. 4.8.). We współpracy z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie prowadzone są tutaj jednolite sześcioladne zaoczne magisterskie studia z teologii przeznaczone dla osób świeckich i duchownych, a także studia podyplomowe w tej dziedzinie.

Od 1994 r. działa nieprzerwanie Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni. Uczelnia, zlokalizowana na Działkach Leśnych, kształci studentów na kierunkach: finanse i rachunkowość, administracja, logistyka, bezpieczeństwo wewnętrzne, zarządzanie, prawo, management.

W tej samej dzielnicy w latach 1996-2010 funkcjonowała Wyższa Szkoła Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Politycznych w Gdyni, przemianowana od roku 2010/11 na Szkołę Wyższą Prawa i Dyplomacji. Z początkiem roku 2013/14 włączono ją w struktury Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku jako zamiejscowy Wydział Ekonomii i Zarządzania w Gdyni.

Na początku XXI w. działalność dydaktyczną w Gdyni prowadziła też Wyższa Szkoła Zarządzania, oferująca studia na kierunkach zarządzanie finansami oraz marketing, zlikwidowana w roku 2002. W badanym okresie likwidacji uległa też Wyższa Szkoła Finansów i Administracji, funkcjonująca w latach 2001-2013.

W 2001 r. powołano Pomorską Wyższą Szkołę Humanistyczną w Gdyni (Grabówek), która od roku 2012/13 kontynuuje kształcenie pod nazwą Pomorska Wyższa Szkoła Nauk Stosowanych w Gdyni. Prowadzone są tu studia na kierunkach: filologia, kulturoznawstwo oraz pedagogika.

Gdynia stała się także siedzibą Wyższej Szkoły Komunikacji Społecznej, utworzonej w roku 2003/04. Działająca w Śródmieściu uczelnia oferuje kształcenie na kierunkach: bezpieczeństwo narodowe, politologia i pedagogika.

Poza szkołami niepublicznymi, których siedziba zlokalizowana została w Gdyni, w XXI w. w mieście powstały też zamiejscowe wydziały dwóch innych uczelni. W roku 2005/06 w Cisowej uruchomiono studia na kierunku kosmetyologia na Wydziale Zamiejscowym Wyższej Szkoły Zawodowej Pielęgnacji Zdrowia i Urody w Poznaniu, przemianowanej w 2009 r. na Wyższą Szkołę Zdrowia, Urody i Edukacji w Poznaniu. Z kolei od roku 2010/11 funkcjonuje w Gdyni Śródmieściu Wydział Zarządzania i Ekonomii Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku. Oferta kształcenia, obejmująca ekonomię, zarządzanie i logistykę, w roku 2013/14 wraz z włączeniem w struktury uczelni Szkoły Wyższej Prawa i Dyplomacji została poszerzona o kierunki bezpieczeństwo wewnętrzne i prawo.

Zmiany w sieci szkolnictwa wyższego w Gdyni są ściśle powiązane z zapotrzebowaniem rynku na usługi edukacyjne. Wzrost zainteresowania kształceniem na tym poziomie przyczynił się do rozwoju szkół niepublicznych, a także do urozmaicenia oferty edukacyjnej na uczelniach państwowych. Skutkowało one zwiększeniem liczby studentów z ok. 12 tys. w roku 2000/01 do 16,8 tys. w roku 2011/12.

W tym samym czasie udział osób kształcących się w szkołach niepublicznych wzrósł prawie trzykrotnie (z 13% do 37%), co nie zmienia faktu, że dominującą rolę odgrywają tu uczelnie publiczne.

Znamienna dla gdyńskich szkół wyższych jest przewaga studiujących w trybie niestacjonarnym. W całym badanym okresie ich udział oscylował wokół 60%. Zadecydowała o tym nie tylko struktura studiów na uczelniach prywatnych (zwłaszcza w Wyższej Szkole Biznesu i Administracji oraz Pomorskiej Wyższej Szkole Humanistycznej), gdzie istotną rolę odgrywają też studia podyplomowe, ale także duża liczba kształcących się zaocznie w Akademii Morskiej oraz Akademii Marynarki Wojennej.

Od roku 2012/13 obserwuje się w Gdyni spadek liczby studentów jako efekt oddziaływania niżu demograficznego, również na tym poziomie kształcenia. Jego niekorzystne skutki uwidoczniły się już wcześniej, czego wyrazem była likwidacja niektórych szkół niepublicznych. Uwzględniając zmniejszające się liczby absolwentów szkół ponadgimnazjalnych należy przypuszczać, iż ten trend będzie się pogłębiał w przyszłości.

4.5. Edukacja dorosłych

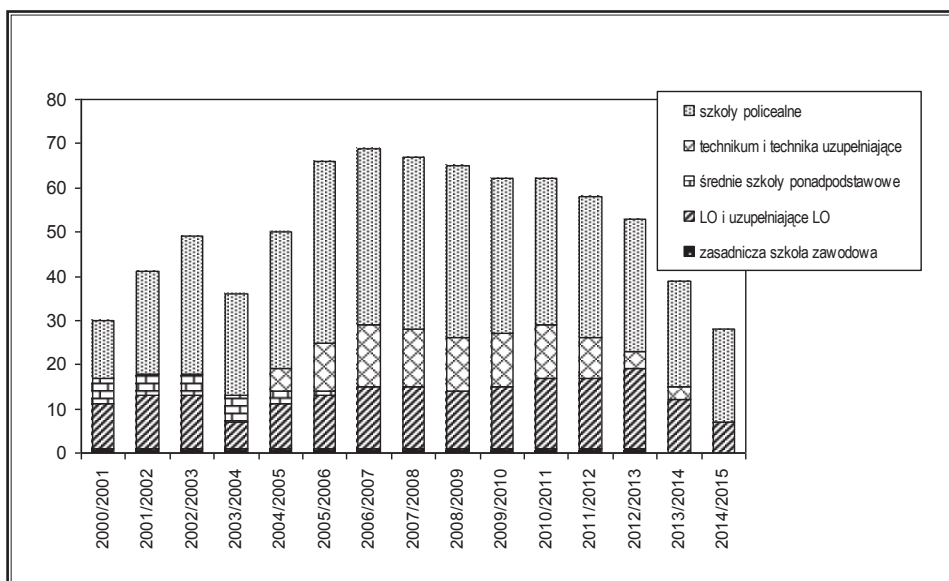
Ważnym segmentem edukacji, zwłaszcza zawodowej, jest szkolnictwo dla dorosłych. Umożliwia ono osobom pracującym uzupełnienie wykształcenia na różnych poziomach nauczania oraz podniesienie kwalifikacji zawodowych w trybie wieczorowym lub zaocznym. W pierwszych 15 latach XXI w. dorośli mogli w Gdyni kontynuować naukę w gimnazjum, szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych oraz policealnych.

Publiczne gimnazjum dla dorosłych zostało powołane w 1999 r. w Zespole Szkół Rzemiosła i Handlu im. Bandery Polskiej. Do 2011 r. było ono jedyną placówką tego typu w mieście. Corocznie kształciło się w nim od 105 do 190 uczniów. W latach 2003-2014 szkołę ukończyło 343 absolwentów (www.stat.gov.pl). Na początku drugiej dekady XXI w. zainteresowanie tym poziomem edukacji spadło, co przyczyniło się do braku naboru w roku 2014/2015. Ze znikomym odzewem kilkunastu osób spotkała się też propozycja prywatnej szkoły Profesja, która uruchomiła gimnazjum zaoczne w 2012 r.

Największą popularnością wśród dorosłych gdyńian, podejmujących naukę po zakończeniu ośmioletniej szkoły podstawowej lub w późniejszych latach gimnazjum, cieszyły się licea ogólnokształcące. Przekładało się to na liczbę placówek oferujących ten rodzaj edukacji. W latach 2000-2003 było ich na rynku 10-12 rocznie, w tym ponad połowa samorządowych (ryc. 4.9). Od roku 2003/04, wraz z wprowadzeniem reformy ustroju szkolnego, ich liczba spadła do sześciu. W następnych latach utworzono kilka nowych szkół, w tym zwłaszcza licea uzupełniające przeznaczone dla absolwentów zawodówek.

Najbardziej rozbudowana sieć szkół ogólnokształcących dla dorosłych funkcjonowała w Gdyni w roku 2012/13. Działało wówczas 18 podmiotów, w tym osiem liceów uzupełniających (zlikwidowane od roku 2014/15). Od połowy pierwszej dekady XXI w. szkolnictwo licealne opierało się na placówkach prywatnych posiadających uprawnienia szkół publicznych, uzupełnianych tylko przez pojedyncze szkoły samorządowe.

W roku 2014/15 funkcjonowało w Gdyni siedem liceów ogólnokształcących dla dorosłych, w tym jedno publiczne – w działającym od 1999 r. Kolegium Miejskim w Chyloni. Do pozostałych należały prywatne Gdynińskie Zaoczne LO (w Cisowej), M. Skrzyńska I LO Zaoczne dla Dorosłych oraz licea ogólnopolskich sieci edukacyjnych Żak, Cosinus, Pascal, Nova – wszystkie zlokalizowane w Śródmieściu.

Ryc. 4.9. Szkoły dla dorosłych według typów w Gdyni w latach 2000-2015

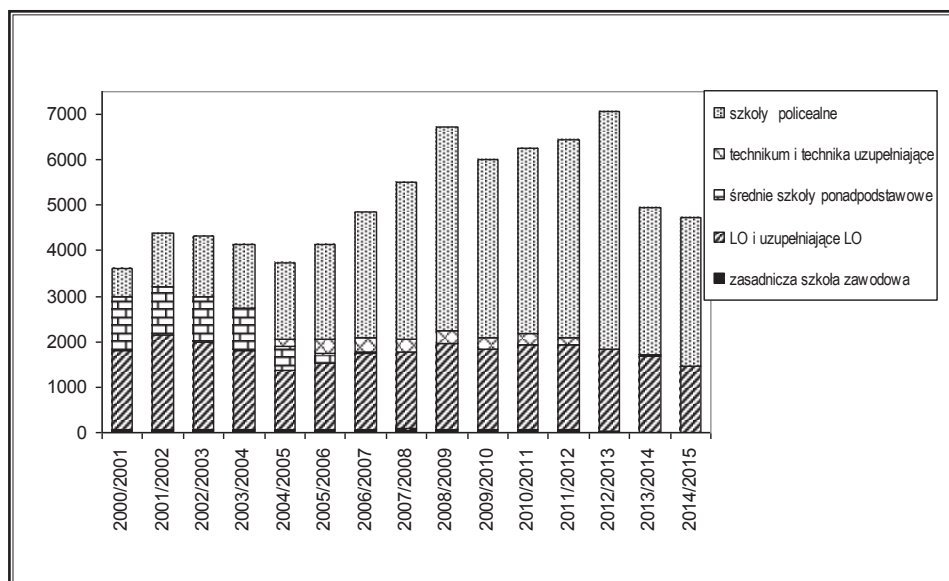
Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Zmiany liczby placówek wynikały z zapotrzebowania rynku na tego typu usługi edukacyjne. Korzystały z nich najczęściej osoby dorosłe zobligowane do uzupełnienia wykształcenia przez okoliczności życiowe (zwłaszcza zawodowe). W tym okresie liczba uczniów LO była największa i wynosiła od 1700 do 2000 osób rocznie (ryc. 4.8). Wprowadzanie zmian ustroju szkolnego w połowie pierwszej dekady XXI w. wpłynęło na jej obniżenie do 1327 (rok 2004/05), po czym ponownie zaczęła rosnąć do ok. 1700-1900. Udział w tym miały nowopowołane licea uzupełniające, których uczniowie stanowili ok. 30-40% ogółu dorosłych licealistów w Gdyni (www.stat.gov.pl). W ostatnich latach obserwuje się zmniejszenie

zainteresowania edukacją ogólnokształcącą, częściowo odzwierciedlające też likwidację szkół uzupełniających (w roku 2013/14). W roku 2014/15 licea dla dorosłych skupiały 1465 uczniów (www.stat.gov.pl).

Zmianie liczebności uczniów liceów towarzyszyły fluktuacje liczby absolwentów. Początkowo było ich kilkuset rocznie (maksymalnie 921 w 2002 r.), w latach 2006-2007 ok. 260, natomiast w późniejszym okresie – między 450 a 500. W czasie funkcjonowania szkół uzupełniających osoby kończące je w Gdyni (ogółem 1376) stanowiły blisko 50% ogółu absolwentów liceów, co może wskazywać na większą efektywność tego typu szkolnictwa dorosłych, również w porównaniu do szkół młodzieżowych.

Znacznie mniej popularne ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne szkolnictwo zawodowe dla dorosłych obejmowało w Gdyni na początku XXI w. jedną zasadniczą szkołę zawodową oraz zmieniające się liczby techników i szkół policealnych (ryc. 4.10). W omawianym okresie wcześniej rozpoczętą działalność kontynuowała Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Dorosłych w Zespole Szkół Technicznych im. inż. T. Wendy. Do roku 2012/13 kształciło się w niej od ok. 40 do 80 uczniów rocznie. Rok później została ona zlikwidowana. W latach 2001-2013 zawody związane z budownictwem okrętowym zdobyło tu łącznie 196 osób (www.stat.gov.pl).

Ryc. 4.10. Uczniowie i słuchacze szkół dla dorosłych w Gdyni w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

W początkowych latach XXI w. funkcjonowało w Gdyni w zależności od roku od pięciu do sześciu publicznych ponadpodstawowych średnich szkół technicznych

dla dorosłych. Liczba uczniów stopniowo malała w nich z 1197 w roku 2000/01 do 32 w roku 2006/07, kiedy wygaszono ten typ placówek (www.stat.gov.pl). W połowie pierwszej dekady XXI w. przy istniejących szkołach technicznych powołano publiczne technika uzupełniające dla dorosłych – absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. Pomiędzy rokiem 2004/05 a 2011/2012, kiedy przeprowadzono ostatni nabór uczniów, działały one w różnych okresach w zespołach szkół: Technicznych (Technikum Uzupełniające nr 1 dla Dorosłych), Budowlanych (nr 2), Rzemiosła i Handlu (nr 3), Zawodowych nr 2 (nr 4), Mechanicznych (nr 8). Ofertę szkół publicznych od roku 2006/07 do 2013/14 uzupełniało Prywatne Technikum Fryzjerskie dla Dorosłych Euroschool. W latach 2007-2013 podmiot ten prowadził także Czteroletnie Technikum Fryzjerskie dla Dorosłych, w którym kształciło się od kilku do 20 osób w zależności od roku.

Szkoły uzupełniające cieszyły się słabnącym zainteresowaniem gdynian. Liczba uczniów spadła z ok. 300 w początkowym okresie ich istnienia do 10 w roku 2013/14. Publiczne technika uzupełniające ukończyło ogółem 204 osoby, prywatne – 45. Tytuł technika fryzjerstwa w szkole czteroletniej Euroschool uzyskało łącznie dziewięciu absolwentów (www.stat.gov.pl).

Dużo bardziej popularne wśród dorosłych były szkoły policealne. W jeszcze większym stopniu niż w wypadku szkół młodzieżowych, częstym motywem ich wyboru jest uzyskanie odpowiednich przywilejów, mniejsze znaczenie ma zdobycie wykształcenia. Odpowiedzią na oczekiwania rynku stało się tworzenie licznych nowych, zwłaszcza prywatnych szkół policealnych na początku XXI w. Proces ten cechował się znaczną intensywnością szczególnie w pierwszych pięciu latach rozpoczynającej się dekady. Liczba takich placówek wzrosła wówczas w Gdyni ponad trzykrotnie (z 13 w roku 2000/01 do 41 w roku 2005/06). Po kilku latach stabilizacji rozpoczęła się ich stopniowa likwidacja (do 21 w roku 2014/15).

Na szkolnictwo policealne dla dorosłych składały się podmioty publiczne, których w początkowych latach badanego okresu działało rocznie ok. czterech-pięciu, a w połowie drugiej dekady ok. dwóch-trzech, oraz dużo liczniejsze placówki prywatne. Szkoły policealne powołano w zespołach szkół: Chłodniczych i Elektronicznych (szkoła nr 2), Ekonomiczno-Administracyjnych (nr 5), Technicznych (nr 8), Rzemiosła i Handlu (nr 9) oraz w Kolegium Miejskim (nr 10). Oferowały one możliwość zdobycia m.in. zawodu technika informatyka, ekonomisty, handlowca, mechanika. Kształcenie w zawodach medycznych prowadził Wojewódzki Zespół Szkół Policealnych. Spośród placówek prywatnych wymienić należy liczne szkoły należące do ogólnopolskich sieci edukacyjnych Żak, Pascal, TEB Edukacja, Cosinus, Nova (ryc. 4.8). Wszystkie one proponowały naukę zawodów medycznych (np. asystentka stomatologiczna, masażysta, opiekun medyczny, opiekunka dziecięca) oraz technika informatyka, administracji, rachunkowości, BHP, usług kosmetycznych i innych. Kształceniem kosmetyczek zajmowała się także gdyńska Policealna Zaoczna Szkoła Kosmetyki Profesjonalnej Ryng MaestRia. Rządziej proponowane zawody to np. technik eksploatacji portów i terminali (Cosinus,

Żak), technik weterynarii (Nova), bibliotekarz, animator kultury (Żak). Dodatkowo szkoły te prowadziły także Kwalifikacyjne Kursy Zawodowe.

Mimo zmniejszania liczby podmiotów oferujących kształcenie policealne dorosłych zainteresowanie nimi nie słabnie. Liczba słuchaczy, wynosząca na początku XXI w. ok. 700 osób, rosła stale do ok. 4,5 tys. w roku 2008/09. W kolejnych latach ujawniły się pewne tendencje spadkowe, jednak w roku 2012/13 odnotowano rekordowe zainteresowanie tymi szkołami. Zgłosiło się do nich aż 5218 osób, tj. prawie 8,5 razy więcej niż na początku wieku (www.stat.gov.pl).

Tak znaczny wzrost liczby słuchaczy nie przekłada się na liczebność absolwentów. W 2001 r. było ich ok. 330, w późniejszych latach szkoły te kończyły ok. 600-800 dorosłych rocznie, maksymalnie zaś 1201 w 2013 r. (www.stat.gov.pl). Biorąc pod uwagę fakt, że szkoły policealne kształcą w trybie rocznym lub dwuletnim, liczba absolwentów powinna stanowić co najmniej połowę liczebności danego rocznika. Tak było jeszcze na początku XXI w. Wraz ze wzrostem popularności tego typu placówek absolwenci zaczęli stanowić zaledwie 1/4 populacji słuchaczy w danym roku, co może odzwierciedlać fakt podejmowania nauki nie w celu zdobycia zawodu, a uzyskania innych korzyści. Sytuacja ta jest bardzo niekorzystna z punktu widzenia budżetu miasta. Za każdym słuchaczem szkoły o uprawnieniach publicznych idą bowiem dotacje z miejskich funduszy, które w odniesieniu do osób w rzeczywistości nie podnoszących swoich kwalifikacji są marnotrawione.

4.6. Podsumowanie

Zmiany demograficzne skutkujące zmniejszaniem się liczby dzieci i młodzieży oraz reforma ustroju szkolnego rozpoczęta w 1999 r. to główne wyzwania, przed którymi stanęła gdyńska edukacja na początku XXI w. Wymusiły one dostosowanie do nowych uwarunkowań infrastruktury szkolnictwa pozostającego w gestii samorządu, zmodyfikowały także sieć placówek niepublicznych na różnych poziomach kształcenia.

Kurczenie się infrastruktury oświaty wynikające z malejącej ogólnie liczby uczniów, nie pociągnęło za sobą istotnego pogorszenia dostępności do usług edukacyjnych w Gdyni. Pewne niedogodności dały się zauważyć w najintensywniej rozwijających się w tym okresie południowo-zachodnich dzielnicach miasta.

Zaistniałe zmiany nie rzutowały na jakość kształcenia. Pozostała ona w Gdyni na wysokim poziomie, co potwierdzają wyniki sprawdzianów szóstoklasistów, egzaminów gimnazjalnych i maturalnych oraz wysokie lokaty części szkół w ogólnopolskich rankingach. Uwidaczniają one skuteczność polityki oświatowej miasta, obejmującej zróżnicowane działania, np. finansowanie dodatkowych godzin zajęć.

Wysokiej jakości gdyńskiej edukacji sprzyjają także możliwości, które pojawiły się po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. Akcesja do UE otworzyła dostęp do unijnego dofinansowania rozmaitego rodzaju inicjatyw edukacyjnych

(np. tworzenie punktów przedszkolnych, modernizacja infrastruktury, komputeryzacja). Ułatwiła także młodzieży i nauczycielom udział w różnorodnych programach wymiany międzynarodowej, z czego gdynianie aktywnie korzystają.

Postępujący proces starzenia się demograficznego społeczeństwa, w Gdyni widoczny szczególnie w centralnych dzielnicach miasta, wymusi w niedalekiej przyszłości dalsze korekty infrastruktury oświatowej. Jedną z przymiarek do nich jest plan racjonalizacji sieci szkolnictwa (głównie ponadgimnazjalnego) ogłoszony przez władze miasta w 2015 r. (www.gdynia.pl).

5. Służba zdrowia i pomoc społeczna

Każdy obywatel Polski ma konstytucyjne prawo do opieki zdrowotnej. Ciężar jej finansowania, regulowanego przez szereg ustaw⁸⁷, spoczywa na barkach Narodowego Funduszu Zdrowia. Natomiast do zadań samorządu należy niesienie pomocy społecznej oraz realizowanie programów profilaktyki zdrowotnej, antyalkoholowej i antynarkotykowej⁸⁸.

W praktyce kompleksowa analiza działań systemu służby zdrowia jest niezwykle utrudniona. Przyczynę stanowi bardzo duża liczba jej podmiotów oraz mnogość źródeł finansowania. W opracowaniu skupiono się na świadczeniach finansowanych ze środków publicznych przez Pomorski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia (POW NFZ), natomiast pominięto działania finansowane ze środków prywatnych (zarówno osób, jak i instytucji). Z kolei przy analizie działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej (łącznie z działaniami związanymi z przeciwdziałaniem alkoholizmowi oraz narkomanii) oraz z zakresu pomocy społecznej oparto się na programach Urzędu Miasta Gdyni i podległych mu instytucji.

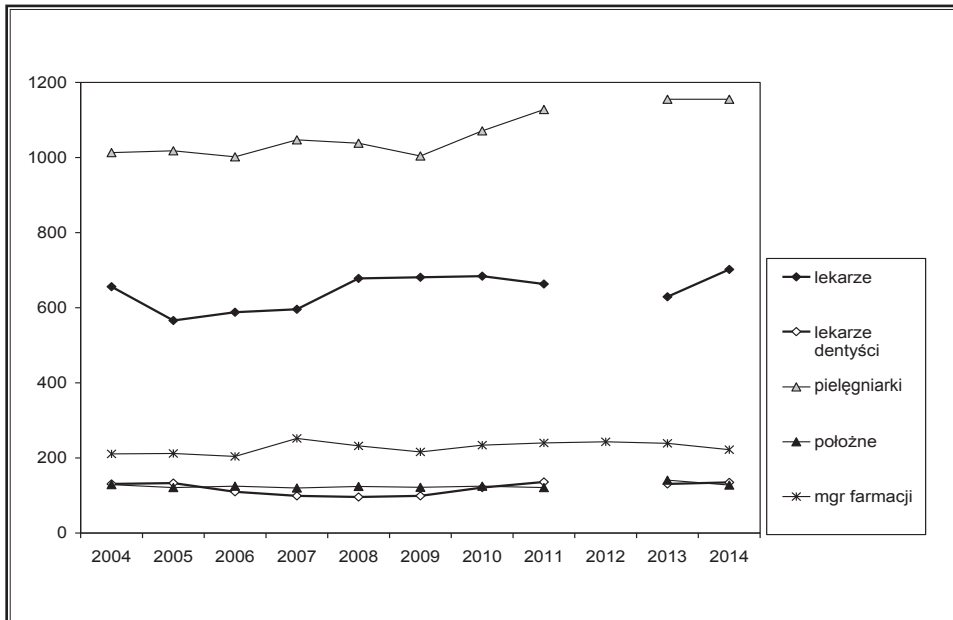
⁸⁷ W tym Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. 2008 nr 164, poz. 1027, z późn. zm.) oraz szereg innych aktów prawnych: dotyczących świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, o zakładach opieki zdrowotnej, o Państwowym Ratownictwie Medycznym, o zawodach lekarza i lekarza dentystry, prawo farmaceutyczne itd.

⁸⁸ Zwłaszcza Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2013 poz. 594, z późn. zm.), a także inne szczegółowe akty prawne dotyczące pomocy społecznej oraz konstruowania gminnych programów polityki antyalkoholowej, antynarkotykowej i profilaktyki zdrowia.

5.1. System służby zdrowia w mieście

W rozdziale przedstawiono ogólne informacje dotyczące systemu służby zdrowia⁸⁹. Skupiono się głównie na analizie liczby i struktury personelu medycznego pracującego na terenie Gdyni w latach 2004-2014. Ponadto przedstawiono liczbę łóżek w szpitalach ogólnych oraz liczbę aptek ogólnodostępnych.

Na ryc. 5.1 zaprezentowano zmiany liczebności kadry medycznej w podziale na lekarzy, lekarzy dentyistów, pielęgniarki, położne i magistrów farmacji. Zatrudnienie w Gdyni jest dla analizowanych grup podstawowym miejscem pracy. W przypadku polskiej służby zdrowia powszechnym zjawiskiem jest praca personelu medycznego w więcej niż jednym miejscu. Dotyczy to szczególnie lekarzy. Dlatego też w analizie uwzględniono dodatkowo ogólną liczbę lekarzy zatrudnionych w Gdyni.

Ryc. 5.1. Wybrany personel medyczny według podstawowego miejsca pracy na terenie Gdyni w latach 2004-2014*

* Brak danych dla roku 2012 w kategoriach lekarze, lekarze dentyści, pielęgniarki, położne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

⁸⁹ Analiza wszystkich placówek świadczących usługi zdrowotne nie zawsze jest zasadna, ze względu na znaczne ich zróżnicowanie – są wśród nich przychodnie zatrudniające od kilku do kilkudziesięciu lekarzy czy też szpitale wyposażone w od kilkudziesięciu do kilkuset łóżek.

Liczba lekarzy, dla których podstawowe miejsce pracy zlokalizowane było na terenie Gdyni, w poszczególnych latach nie ulegała poważniejszym zmianom. W okresie 2004-2014 na pierwszych etatach zatrudnionych było w Gdyni średnio 644 lekarzy, najmniej w 2005 r. (566 osób), najwięcej w 2014 r. (702 osoby). Daje to średnio 388⁹⁰ mieszkańców na jednego lekarza. Część placówek służby zdrowia położonych na terenie miasta obsługuje także całe województwo. Przy uwzględnieniu lekarzy zatrudnionych na więcej niż jednym etacie, ich liczba w Gdyni znacznie wzrasta. Na przykład w 2014 r. jako pierwsze miejsce pracy na terenie Gdyni wskazało 702 lekarzy, natomiast ogółem pracowało w mieście 1757 lekarzy. Przy znacznych niedoborach personelu medycznego w Polsce można to traktować jako tendencję pozytywną, jednak – mając na uwadze np. przemęczenie lekarzy i związane z tym rosnące niebezpieczeństwo pomyłek – nie jest to sytuacja korzystna. Można założyć, że tak duże różnice w przypadku liczby lekarzy pracujących w Gdyni na pierwszym etacie i zatrudnionych ogółem wynikają z pozostawania Gdyni w „medycznym cieniu” Gdańska. Nie dotyczy to lekarzy podstawowej opieki medycznej, lecz głównie lekarzy specjalistów, dla których pierwszym miejscem pracy jest np. Gdański Uniwersytet Medyczny, a w gdyńskich przychodniach specjalistycznych i szpitalach pracują na drugim etacie⁹¹. W przypadku pozostałych rodzajów personelu medycznego różnice między liczbą osób zatrudnionych w Gdyni na pierwszym etacie i zatrudnionych ogółem w mieście są dużo mniejsze.

W grupie lekarzy dentyistów zmiany były nieduże. W okresie 2004-2014 na pierwszych etatach zatrudnionych było w Gdyni średnio 119 lekarzy dentyistów – najmniej w 2008 r. (96 osób), najwięcej w 2011 r. (136 osób). Średnio w analizowanym okresie daje to 2099⁹² mieszkańców na lekarza dentyistę. Jest to liczba dość wiernie oddająca realną sytuację dostępu do opieki medycznej w zakresie stomatologii.

W latach 2004-2014 na terenie Gdyni według podstawowego miejsca pracy zatrudnione były przeciętnie 1063 pielęgniarki, najmniej w 2006 r. (1002 osoby), najwięcej w 2013 i 2014 r. (1155 osób). Przeciętnie daje to 235⁹³ mieszkańców na 1 pielęgniarkę, ale (podobnie jak w przypadku lekarzy) znaczna ich część świadczy usługi także dla osób spoza Gdyni.

Według podstawowego miejsca pracy w okresie 2004-2014 w Gdyni zatrudnionych było średnio 126 położnych. Najmniej pracowało w 2007 r. (120 osób),

⁹⁰ Dla porównania w Białymstoku było to średnio 205 obywateli na lekarza, w Częstochowie 301, w Toruniu 330, a w Sosnowcu 338. Na sytuację Gdyni wpływ ma sąsiedztwo Gdańska posiadającego uniwersytet medyczny oraz dużą liczbę szpitali i przychodni specjalistycznych.

⁹¹ Jest to hipoteza, której odrzucenie lub przyjęcie wymagałoby pogłębionych badań.

⁹² W Białymstoku przypada średnio 1406 osób na jednego lekarza dentyistę, w Częstochowie – 1754, w Toruniu – 2103, w Sosnowcu – 2977.

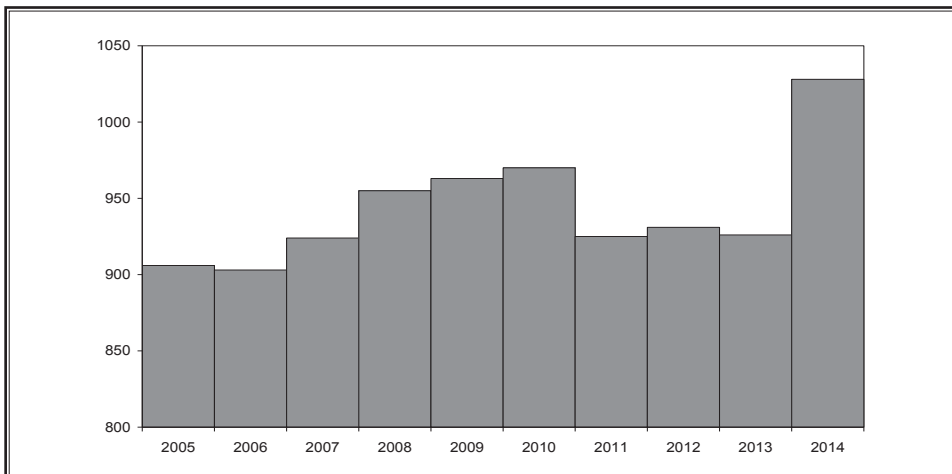
⁹³ W Białymstoku na pielęgniarkę przypadało średnio 121 obywateli, w Częstochowie 135, w Sosnowcu 141, a w Toruniu 147.

najwięcej w 2013 r. (141 osoby). Średnio daje to 1990⁹⁴ mieszkańców Gdyni na położną, lecz prawie wszystkie spośród nich pracowały w placówkach świadczących szerokie spektrum usług medycznych dla mieszkańców całego województwa.

Liczba pracujących magistrów farmacji na terenie Gdyni w latach 2004-2014 zmieniała się od 204 (w 2006 r.) do 252 w roku następnym, zatem wahania były dość znaczne. Średnio daje to 228 magistrów farmacji, czyli na jednego pracującego przypadało 1097⁹⁵ mieszkańców Gdyni i ta liczba dość dobrze oddaje rzeczywistą sytuację.

Pomimo zachodzących przemian organizacyjnych w szpitalach zlokalizowanych na terenie Gdyni, w okresie 2005-2013 nie odnotowano poważniejszych zmian w liczbie łóżek szpitalnych (ryc. 5.2). Ich liczba przeciętnie wynosiła 943, dopiero w 2014 r. wzrosła do 1028.

Dla całego przedziału czasowego 2005-2014 daje to średnio 265⁹⁶ gdynian na jedno łóżko w szpitalu ogólnym. Szpitale te w znacznym stopniu świadczą swoje usługi także dla osób spoza miasta, a z drugiej strony bardzo wielu gdynian korzystało z usług szpitali zlokalizowanych w innych miastach (przede wszystkim w Gdańsku).

Ryc. 5.2. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na terenie Gdyni w latach 2005-2014

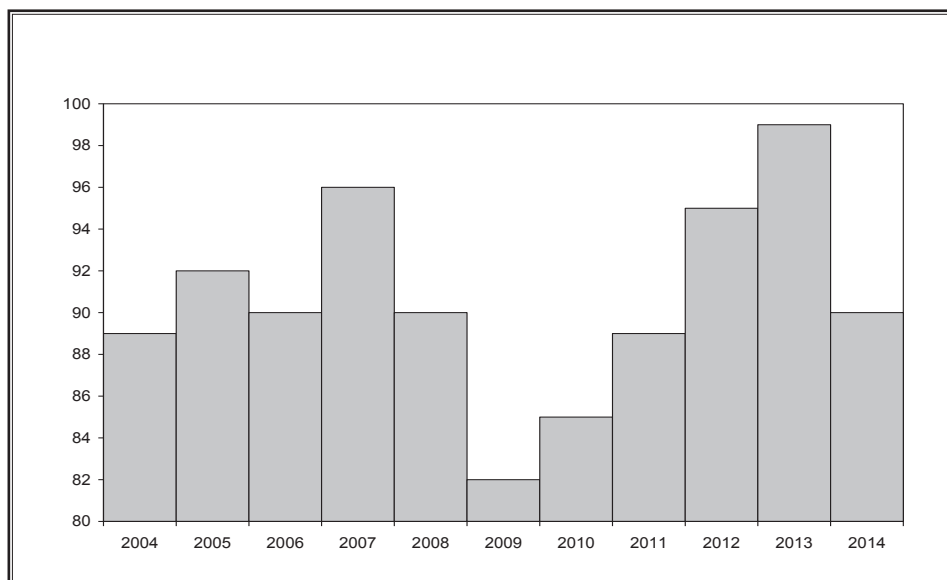
Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

⁹⁴ W Białymstoku na położną przypadało średnio 894 obywateli, w Częstochowie 1052, w Toruniu 1295, a w Sosnowcu 1763.

⁹⁵ W Białymstoku było to średnio 1136 obywateli przypadających na magistra farmacji, w Częstochowie 1231, w Sosnowcu 1301, a w Toruniu 1393. Najlepszy wynik Gdyni jest być może pochodną relatywnie dobrej kondycji finansowej mieszkańców.

⁹⁶ Korzystniejsze wyniki odnotowano we wszystkich analizowanych miastach: w Białymstoku było to średnio 118 osób, w Sosnowcu 136, w Częstochowie 139, a w Toruniu 165.

Apteki dzieli się na ogólnodostępne, szpitalne i zakładowe. W okresie 2004-2014 funkcjonowało w mieście średnio 91 aptek ogólnodostępnych (ryc. 5.3). Najmniej było ich w 2009 r. (82), a najwięcej w 2013 r. (99). Przeciętnie w okresie 2004-2014 na jedną ogólnodostępną aptekę przypadało 2764⁹⁷ gdynian.

Ryc. 5.3. Liczba aptek ogólnodostępnych w Gdyni w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

5.2. Służba zdrowia finansowana przez Pomorski Oddział Wojewódzki NFZ

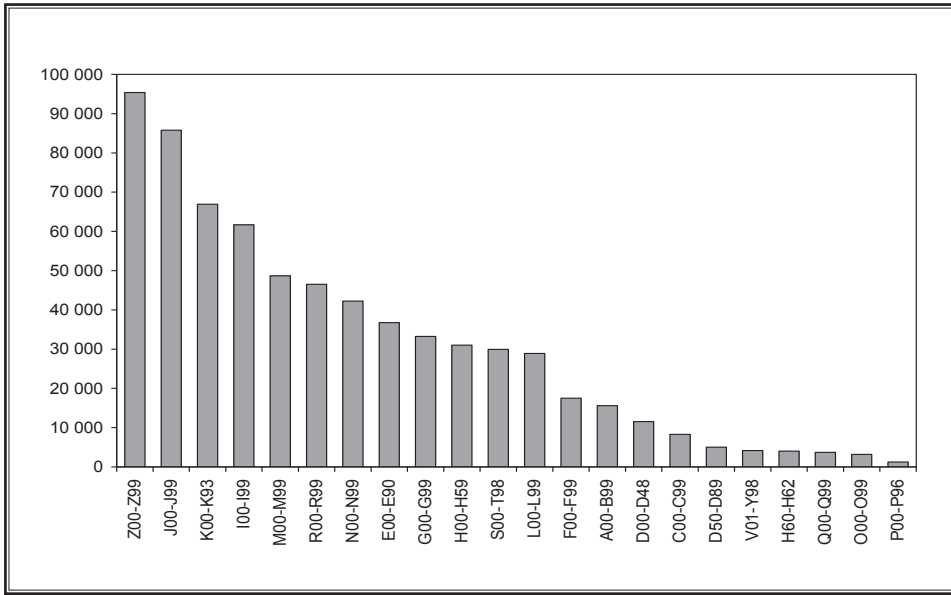
Do analizy funkcjonowania systemu służby zdrowia w Gdyni przyjęto placówki finansowane przez Pomorski Oddział Wojewódzki NFZ⁹⁸. W przypadku niektórych usług medycznych (np. onkologia) większość z nich jest finansowana ze środków publicznych, natomiast w przypadku innych (np. stomatologia) – prywatnych.

Na ryc. 5.4 przedstawiono liczbę gdynian, którzy w 2014 r. przynajmniej raz otrzymali świadczenie na terenie działalności Pomorskiego Oddziału

⁹⁷ Jest to przeciętna sytuacja na tle innych miast, gdyż w tym samym okresie w Częstochowie było to 2435 mieszkańców na jedną aptekę, w Białymstoku 2705, w Sosnowcu 3167, a w Toruniu 3313.

⁹⁸ W kolejnym podrozdziale przedstawiono działalność finansowaną ze środków samorządu gdynskiego w ramach programów profilaktyki zdrowotnej oraz przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii.

Wojewódzkiego NFZ z rozpoznaniem głównym lub współistniejącym pierwszym należącym do jednej z grup rozpoznań według klasyfikacji ICD-10⁹⁹.

A00-B99: niektóre choroby zakaźne; C00-C97: nowotwory złośliwe; D00-D48: nowotwory in situ, niezłośliwe, o niepewnym lub nieznanym charakterze; D50-D89: choroby krwi i narządów krwiotwórczych oraz niektóre choroby przebiegające z udziałem mechanizmów autoimmunologicznych; E00-E90: zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywienia i przemiany metabolicznej; F00-F99: zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania; G00-G99: choroby układu nerwowego; H00-H59: choroby oka i przydatków oka; H60-H62: choroby ucha zewnętrznego; I00-I99: choroby układu krążenia; J00-J99: choroby układu oddechowego; K00-K93: choroby układu trawienego; L00-L99: choroby skóry i tkanki podskórnej; M00-M99: choroby układu kostno-mięśniowego i tkanki łącznej; N00-N99: choroby układu moczowo-płciowego; O00-O99: ciąża, poród i połóg; P00-P96: niektóre stany rozpoczynające się w okresie okołoporodowym; Q00-Q99: wady rozwojowe wrodzone, zniekształcenia i aberracje chromosomowe; R00-R99: objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych i laboratoryjnych jednostek chorobowych gdzie indziej niesklasyfikowane; S00-T98: urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych; V01-Y98: zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu; Z00-Z99: czynniki wpływające na stan zdrowia i kontakt ze służbą zdrowia.

Ryc. 5.4. Liczba gdynian, którzy w 2014 r. otrzymali świadczenia na terenie działalności Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ*

* Gdynianie, którzy przynajmniej raz otrzymali świadczenie z rozpoznaniem głównym lub współistniejącym pierwszym należącym do jednej z grup rozpoznań według klasyfikacji ICD-10.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w Gdańsku.

⁹⁹ ICD-10 oznacza dziesiątą rewizję Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (*Międzynarodowa...*, 2008).

Są dwie najczęstsze przyczyny korzystania ze świadczeń służby zdrowia finansowanych przez POW NFZ. Pierwsza z nich, to czynniki wpływające na stan zdrowia i kontakt ze służbą zdrowia¹⁰⁰ (Z00-Z99) – 95,4 tys. osób (czyli 38,5% mieszkańców miasta). Drugie z nich to choroby układu oddechowego (J00-J99) – 85,8 tys. osób (czyli 34,6%). Dużo osób skorzystało także ze świadczeń związanych z chorobami układu trawiennego (K00-K93) – 66,9 tys. i chorobami układu krążenia (I00-I99) – 61,7 tys. Liczba osób, które skorzystały z leczenia z powodu nowotworów złośliwych (C00-C99), była relatywnie niska, wyniosła 8,3 tys. Dotyczy to jedynie osób z już rozpoznaną chorobą nowotworową, a same badania początkowe mieszczą się w kategorii Z00-Z99.

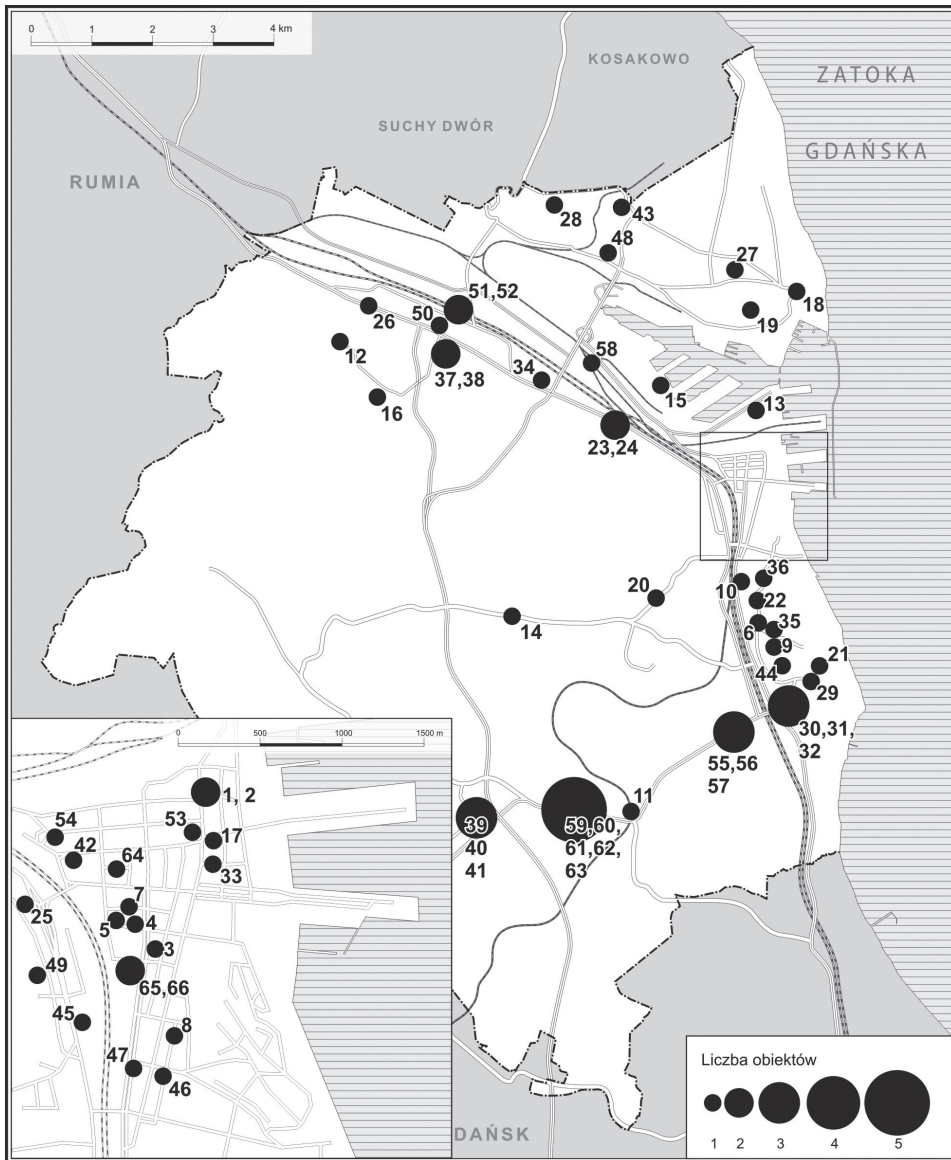
W tab. 5.1 przedstawiono liczbę umów podpisanych przez Pomorski Oddział Wojewódzki NFZ dotyczących poszczególnych rodzajów usług medycznych.

Tab. 5.1. Umowy zawarte przez Pomorski Oddział Wojewódzki ze świadczeniodawcami w 2014 r.

Rodzaj usługi	Liczba umów	Liczba świadczeniodawców
Usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej	31	29
Usługi z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej	42	37
Usługi z zakresu leczenia szpitalnego	13	8
Usługi opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień	6	6
Usługi rehabilitacji leczniczej	12	12
Usługi leczenia stomatologicznego	18	18
Usługi pielęgnacyjne i opiekuńcze	3	2
Usługi ratownictwa medycznego	2	1
Świadczenia zdrowotne kontraktowane odrębnie (terapia baryczna, badania izotopowe, terapia izotopowa)	2	2
Zaopatrzenie w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środkami pomocniczymi	18	18
Lecznictwo uzdrowiskowe	–	–
Pomoc doraźna i transport sanitarny	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy *Informator o umowach NFZ*.

¹⁰⁰ Pod tą nazwą kryją się osoby stykające się ze służbą zdrowia w związku z badaniami, osoby z potencjalnym zagrożeniem zdrowia związanym z chorobami zakaźnymi (np. bezobjawowy stan zakażenia wirusem HIV), osoby wymagające opieki służby zdrowia w okolicznościach związanych z rozrodem, osoby stykające się ze służbą zdrowia w celu specjalnych zabiegów i pielęgnacji (np. rekonwalescencja), osoby z potencjalnym zagrożeniem zdrowia warunkami socjoekonomicznymi i psychosocjalnymi (np. narażenie na czynniki ryzyka), osoby wymagające świadczeń służby zdrowia w innych okolicznościach (np. problemy związane z trudnościami życiowymi), osoby z potencjalnym zagrożeniem zdrowia przeszłością osobistą i rodzinną oraz pewnymi problemami wpływającymi na stan zdrowia (np. obciążenie rodzinne nowotworami złośliwymi).

Ryc. 5.5. Placówki na terenie Gdyni świadczące usługi finansowane ze środków Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w 2014 r.*

* Bez usług z zakresu zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środkami pomocniczymi. Szczegółowy wykaz placówek przedstawionych na mapie zawarto w tab. 5.2.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy *Informator o umowach NFZ*.

Mieszkańcy Gdyni ubezpieczeni w NFZ mogą korzystać ze świadczeń medycznych we wszystkich placówkach, które podpisały umowy z tą instytucją, jednak najczęściej wybierają oni różne placówki zlokalizowane na terenie całego Trójmiasta. Korzystają z nich także inni mieszkańcy regionu. Dlatego też przy analizie rozmieszczenia w Gdyni placówek medycznych mających podpisane umowy z POW NFZ na świadczenie usług należy brać pod uwagę, że z jednej strony nie świadczyły one usług tylko mieszkańcom miasta (dotyczy to zwłaszcza leczenia szpitalnego), a z drugiej strony mieszkańcy korzystali z usług, których nie świadczą placówki zlokalizowane na terenie Gdyni (jak np. leczenie uzdrowiskowe). Na ryc. 5.5 pokazano prawie wszystkie placówki z terenu Gdyni, które w 2014 r. miały podpisane umowy z POW NFZ¹⁰¹.

Tab. 5.2. Placówki na terenie Gdyni świadczące usługi finansowane ze środków Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w 2014 r.

Numer	Nazwa świadczeniodawcy	Adres
1	NZOZ Laguna Medical	pl. Kaszubski 1
2	NZOZ Lam Med	pl. Kaszubski 1
3	NZOZ Rimed	ul. A. Abrahama 38
4	NZOZ Vip Med	ul. Armii Krajowej 38-42
5	Specjalistyczna Przychodnia Lekarska Śródmieście Sp. z o.o.	ul. Armii Krajowej 44
6	Centrum Opieki Medycznej Extra-Med	ul. Batalionów Chłopskich 7
7	Jarosław Maksymowicz Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska	ul. Stefana Batorego 20/1
8	NZOZ Animus	ul. gen. J. Bema 5/1
9	Centrum Medyczne Płyta Redłowska	ul. Bohaterów Starówki Warszawskiej 5
10	Poliklinika Evi-Med	ul. Biskupa Dominika 16-22
11	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Aleksandra Smolarz	ul. Buraczana 4/LU2
12	NZOZ i Promocji Zdrowia Salus Dorota Blacho	ul. Chabrowa 121/6
13	Portowy ZOZ	ul. B. Chrzanowskiego 3/5
14	Zakład Rehabilitacji	ul. Chwarznieńska 136-138
15	Euromedicus	ul. Czechosłowacka 3
16	NZOZ Galen	ul. Czeremchowa 1
17	Gameta Gdynia Centrum Zdrowia	ul. H. Derdowskiego 7
18	Hospicyjny ZOZ	ul. A. Dickmana 6

¹⁰¹ Pominięto 18 placówek świadczących usługi w zakresie „zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środkami pomocniczymi” z powodu wadliwego działania bazy danych. Nie ma to poważniejszego wpływu na obraz sytuacji, gdyż są to głównie sklepy medyczne.

19	Wojskowa Specjalistyczna Przychodnia Lekarska SPZOZ Gdynia-Oksywie	ul. J. Grudzińskiego 4
20	Przychodnia Lekarska Witomino	ul. Konwaliowa 2
21	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska dr n. med. Alina Wasilewska-Piepiorka	ul. Legionów 107E/1
22	NZOZ Wzgórze Św. Maksymiliana	ul. Legionów 67
23	Clinica Medica Sp. z o.o.	ul. M. Mireckiego 11
24	Divareum Sp. z o.o.	ul. M. Mireckiego 11
25	Przychodnia Morska	ul. Morska 7/1-2
26	NZOZ przy Akademii Morskiej w Gdyni	ul. Morska 83
27	Grupowa Praktyka Pielęgniarska Środowiskowo-Rodzinna Oksywie s.c.	ul. Podchorążych 10A
28	NZOZ Przychodnia Lekarska Pogórze	ul. wiceadmirala K. Porębskiego 9
29	Szpital Wojewódzkie w Gdyni Sp. z o.o. (centrala) – Szpital Morski im. PCK	ul. Powstania Styczniowego 1
30	Centrum Rehabilitacji Ośrodek Wczesnej Interwencji	ul. Powstania Styczniowego 9B
31	NZOZ Baltic Medical	ul. Powstania Styczniowego 9B
32	Uniwersyteckie Centrum Medycyny Morskiej i Tropikalnej	ul. Powstania Styczniowego 9B
33	Wojskowa Specjalistyczna Przychodnia Lekarska SPZOZ	ul. K. Pułaskiego 4
34	Przychodnia Lekarska Grabówek	ul. S. Ramuła 45
35	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska lek. dent. Ewa Nowak	ul. Redłowska 37/5
36	Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień	ul. M. Reja 2A
37	NZOZ Przychodnia Lekarska Chylonia I	ul. Rozewska 31
38	NZOZ Vita Pielęgniarek Środowiskowych Rodzinnych	ul. Rozewska 31
39	NZOZ Dentpaul Barbara Mikołajewska-Wietrak	ul. Sojowa 22
40	NZOZ Dermintra	ul. Sojowa 22
41	NZOZ Przychodnia Dąbrowa-Dąbrówka	ul. Sojowa 22
42	Medami – Centrum Usług Pielęgniarskich	ul. Starowiejska 45/7
43	Przychodnia Lekarska Obłuże-Oksywie	ul. mjr H. Sucharskiego 2
44	NZOZ Centrum Rehabilitacji Mira-Med	ul. Szarych Szeregów 16
45	NZOZ Oko	ul. Śląska 35-37
46	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Lekarz Stomatolog Marta Radwańska	ul. Świętojańska 89/1
47	NZOZ Centrum Zdrowia Psychicznego	ul. R. Traugutta 9
48	NZOZ Przychodnia Lekarska Obłuże Leśne	ul. adm. J. Unruga 84
49	NZOZ Przychodnia Lekarska Działki Leśne	ul. Warszawska 34/36
50	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Teresa Michałek	ul. P. Wawrzyniaka 4

51	NZOZ Partner	ul. Wejherowska 59
52	NZOZ Vita-Med	ul. Wejherowska 59
53	Szpital Wojewódzkie w Gdyni Sp. z o.o. – Szpital św. Wincentego a Paulo	ul. Wójta Radtkego 1
54	Indywidualna Praktyka Stomatologiczna Renata Gensieniec-Lisowiec	ul. Wójta Radtkego 51/2
55	Indywidualna Praktyka Lekarska Julia Szablewska	ul. Wrocławska 54
56	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Barbara Rytlewska	ul. Wrocławska 54
57	Przychodnia Orłowo	ul. Wrocławska 54
58	NZOZ Ośrodek Lecznico-Rehabilitacyjny	ul. Zakręt do Oksywia 3
59	Centrum Okulistyczne Prooko	ul. G. Zapolskiej 1A
60	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Małgorzata Rydzewska	ul. G. Zapolskiej 1A
61	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Aleksandra Agnieszka Chrośnicka	ul. G. Zapolskiej 1A
62	NZOZ Przychodnia u Źródła Marii	ul. G. Zapolskiej 1A
63	NZOZ Reha-Medicus	ul. G. Zapolskiej 1A
64	NZOZ Syntonia	ul. Zgoda 9/1
65	Miejska Stacja Pogotowia Ratunkowego w Gdyni SPZOZ	ul. Żwirki i Wigury 14
66	NZOZ Śródmieście	ul. Żwirki i Wigury 14

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy *Informator o umowach NFZ*.

Analiza rozmieszczenia placówek służby zdrowia, które w 2014 r. podpisały umowy z POW NFZ na świadczenie usług medycznych dla ludności, wykazuje ich skupienie w centralnej części miasta – od Redłowa do Śródmieścia. Natomiast w innych częściach miasta placówek tych jest znacznie mniej, zwłaszcza w dzielnicach nowych lub położonych peryferyjnie. Jest to obraz typowy, gdyż usługi medyczne, podobnie jak inne rodzaje usług specjalistycznych, mają tendencje do skupiania się w centralnych częściach miast.

Jednostki medyczne, świadczące usługi opłacane przez POW NFZ, charakteryzuje zróżnicowana wielkość i skala finansowania. Z jednej strony są to małe placówki, jak pojedyncze gabinety lekarskie lub grupy jednostek zlokalizowanych w jednym budynku (np. pięć placówek przy ul. G. Zapolskiej 1A), z drugiej strony mamy do czynienia z dużymi podmiotami, takimi jak szpitale. Także skala finansowania jest różna. Na przykład w 2014 r. POW NFZ podpisał umowy z Uniwersyteckim Centrum Medycyny Morskiej i Tropikalnej na łączną kwotę 18,4 mln zł, ale zdarzają się też umowy ze świadczeniodawcami na sumę poniżej 100 tys. zł. (np. Przychodnia Morska, Jarosław Maksymowicz Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska, Gameta Gdynia Centrum Zdrowia, Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Lekarz Stomatolog Marta Radwańska).

Ponadto pięć placówek z terenu Gdyni wykonywało w 2014 r. świadczenia medyczne na podstawie umów z innymi oddziałami wojewódzkimi NFZ. Były to: Lux Med Sp. z o.o. z ul. T. Nocznickiego 8A (oddziały: dolnośląski, lubuski), NZOZ Lam Med z pl. Kaszubskiego 1 (oddział kujawsko-pomorski), NZOZ Baltic Medical z ul. Powstania Styczniowego 8 (oddział mazowiecki), Starmedica Sp. z o.o. z ul. Tatrzkańskiej 10 (oddziały: lubelski, lubuski), Newmedical Sp. z o.o. z tej samej ulicy (oddział zachodniopomorski).

5.3. Główne działania na rzecz podniesienia poziomu zdrowia mieszkańców

W analizie uwzględniono trzy grupy działań władz samorządowych Gdyni, do których są one zobligowane:

- profilaktyki zdrowotnej;
- przeciwdziałania alkoholizmowi;
- przeciwdziałania narkomanii.

W 2014 r. władze Gdyni przeznaczyły 2,2 mln złotych na programy profilaktyki zdrowotnej, wykorzystano 90,0% zaplanowanej kwoty¹⁰². Programy te można, ze względu na status świadczeniodawcy, podzielić na wykonywane przez podmioty lecznicze i podmioty typu organizacje pozarządowe.

W ramach programów polityki zdrowotnej świadczonych przez podmioty lecznicze zrealizowano:

- badania profilaktyczne w zakresie wykrywania raka dolnego odcinka przewodu pokarmowego dla osób powyżej 45. roku życia (wykonywane w dwóch etapach: badań laboratoryjnych kału na krew utajoną oraz kolonoskopii);
- badania profilaktyczne mające na celu wczesne wykrycie raka gruczołu krokowego u mężczyzn w wieku 50-70 lat;
- badania profilaktyczne w zakresie wykrywania raka piersi u kobiet w wieku 40-49 lat;
- badania profilaktyczne w zakresie wykrywania osób z ryzykiem złamań osteoporotycznych w wieku 50-59 lat;
- badania profilaktyczne w zakresie wczesnego wykrywania jaskry u osób w wieku 45-55 lat;
- badania profilaktyczne w zakresie wykrywania chorób układu oddechowego, schorzeń chirurgiczno-dermatologicznych dla osób bezdomnych przebywających na terenie Gdyni;

¹⁰² Opracowano na podstawie dokumentu: *Raport z realizacji programów polityki zdrowotnej...*, 2015.

- profilaktyka progresji zmian zwyrodnieniowych kręgosłupa i kończyn u osób powyżej 65. roku życia (nazwa własna programu Stale Sprawni);
- badania profilaktyczne mające na celu wyłonienie osób, których zachowanie budzi podejrzenie schorzenia psychicznego;
- profilaktyka progresji wad postawy wykrytych w czasie badań bilansowych u dzieci dziesięcioletnich;
- działania profilaktyczne skierowane do dzieci z zaburzeniami psychoruchowymi (prowadzone w szkołach z klasami integracyjnymi oraz w szkołach specjalnych i ośrodkach szkolno-wychowawczych) (nazwa własna programu Rośnij Zdrowo);
- szczepienia profilaktyczne przeciw wirusowi HPV typ 16, 18, 6, 11 dziewczynek urodzonych w trzech kolejnych latach 2000, 2001, 2002;
- zapobieganie najczęstszym problemom zdrowotnym i społecznym dzieci i młodzieży (nazwa własna programu Sport, Zdrowie, Rodzina).

Pierwsze trzy spośród wymienionych programów zaliczamy do onkologicznych badań przesiewowych, kolejne pięć do badań przesiewowych diagnozujących czynniki ryzyka innych chorób stanowiących szczególne zagrożenia zdrowotne, a ostatnie cztery to badania przesiewowe dzieci i młodzieży.

W ramach programów polityki zdrowotnej świadczonych przez organizacje pozarządowe wykonano:

- opieka hospicyjna dla terminalnie i nieuleczalnie chorych;
- prowadzenie Poradni Opieki Paliatywnej;
- prowadzenie ośrodka wsparcia psychologicznej terapii onkologicznej;
- odważni wygrywają – profilaktyka raka jąder;
- warto być – program wsparcia dla osób z chorobą otępienną oraz ich rodzin i opiekunów;
- grupy wsparcia i rehabilitacja osób z chorobą Alzheimera;
- ochrona zdrowia i edukacja zdrowotna w warunkach domowych przewlekle chorych na stwardnienie rozsiane;
- program pomocy rodzinom dzieci z ADHD;
- przeciwdziałanie wysiłkowemu nietrzymaniu moczu;
- prowadzenie punktu konsultacyjnego dla rodziców małych dzieci;
- Gdyńska Szkoła Niewydolności Serca.

Pierwsze cztery programy zalicza się do profilaktyki onkologicznej, pielęgnacji, terapii i rehabilitacji osób ze stwierdzoną chorobą nowotworową, kolejne sześć jest pomyślanych jako wsparcie osób ze stwierdzonymi chorobami przewlekłymi i zaburzeniami emocjonalno-psychologicznymi, a ostatni mieści się w ramach profilaktyki kardiologicznej dla populacji ze stwierdzoną niewydolnością sercowo-naczyniową.

Taki rozkład programów profilaktyki zdrowotnej finansowanych przez władze samorządowe Gdyni świadczy o dobrym rozpoznaniu nie tylko aktualnych, ale i przyszłych zagrożeń i potrzeb zdrowotnych mieszkańców miasta, gdyż

najważniejsze akcenty położono na przeciwdziałanie chorobom nowotworowym (które stanowią bardzo duży problem w Trójmieście), pomoc osobom starszym (co jest ważne w świetle starzenia się społeczeństwa Gdyni) oraz najmłodszym mieszkańcom¹⁰³. Za słuszne należy także uznać zwrócenie uwagi na zaburzenia psychiczne, które ulegają zwiększeniu w kraju ze względu na starzenie społeczeństwa z jednej strony oraz wzrost „niekontrolowalności”¹⁰⁴ środowiska życia z drugiej (por. K. Dörner, 2009; J. Heitzman, 2010).

Władze samorządowe Gdyni są zobowiązane do corocznego uchwalania i realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii. Ze względu na podobny charakter działań podejmowanych w obu tych programach oraz zbliżonej grupy ich odbiorców – działania prowadzone w ramach obu programów ząbębiały się i uzupełniały.

W 2014 r. w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z budżetu miasta sfinansowano działania mieszczące się w ramach: profilaktyki uniwersalnej, profilaktyki selektywnej i wskazującej¹⁰⁵, leczenia i readaptacji. Łącznie środki finansowe wykorzystane na wykonanie tego programu wyniosły 8,2 mln zł, w tym z rozdz. „Przeciwdziałanie alkoholizmowi” była to kwota 5,1 mln zł.

W ramach profilaktyki uniwersalnej skupiono się na: przeciwdziałaniu wczesnej inicjacji alkoholowej wśród dzieci i młodzieży (poprzez działania skierowane bezpośrednio do dzieci i młodzieży¹⁰⁶ oraz do pedagogów, rodziców i społeczności lokalnej), popularyzowaniu informacji o szkodliwości i zagrożeniach związanych z nadmiernym spożywaniem alkoholu, o chorobie alkoholowej, jej skutkach, a także o możliwości uzyskania pomocy dla osób uzależnionych oraz członków ich rodzin, przeciwdziałaniu nietrzeźwości w miejscach publicznych, w tym zwracaniu uwagi sprzedawców napojów alkoholowych na konieczność przestrzegania założeń ustawy o wychowaniu w trzeźwości oraz na prowadzeniu schroniska z funkcją punktu noclegowego dla osób po spożyciu alkoholu.

¹⁰³ Szerzej na temat sytuacji ludnościowej i zdrowotnej L. Przybylska i in., 2016.

¹⁰⁴ Wynika to m.in. z bezrobocia, kryzysu rodziny (w tym masowej emigracji zarobkowej niszczącej więzi rodzinne), pauperyzacji.

¹⁰⁵ Profilaktyka selektywna jest ukierunkowana na jednostki i grupy zwiększonego ryzyka, natomiast profilaktyka wskazująca jest ukierunkowana na jednostki (lub grupy) wysokiego ryzyka demonstrujące pierwsze objawy problemów, tu: alkoholowych (*Narodowy Program Profilaktyki...*, 2011).

¹⁰⁶ Mieszczą się tutaj: wykonywanie w placówkach oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych programów profilaktycznych, przeprowadzanie lub wspieranie kampanii edukacyjnych mających za zadanie podniesienie poziomu wiedzy młodzieży na temat szkód wynikających z picia alkoholu, realizacja środowiskowych programów profilaktycznych oraz wspieranie działań służących promocji zdrowego stylu życia, wspieranie pozytywnych postaw wśród młodzieży w zakresie pomocy potrzebującym, dożywanie dzieci biorących udział w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych.

Działania mieszczące się w obrębie profilaktyki selektywnej i wskazującej możemy podzielić na: wspieranie rodzin ze zdiagnozowanym problemem uzależnienia od alkoholu (szerokie spektrum działań skierowanych do społeczności lokalnych¹⁰⁷), przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie (działania skierowane do społeczności lokalnych, nastawione na przeciwdziałanie przemocy domowej, informowanie o placówkach, w których ofiary mogą uzyskać pomoc oraz szkolenia dla specjalistów zajmujących się przeciwdziałaniu przemocy), wspieranie działań na rzecz zapobiegania Alkoholowemu Zespołowi Płodowemu (działania dedykowane społecznościom lokalnym, głównie są to porady i szkolenia).

W ramach działań o charakterze leczenia i readaptacji realizowane są działania zmierzające do: zapewnienia pomocy medycznej, terapeutycznej¹⁰⁸ osobom uzależnionym oraz członkom ich rodzin (działania skierowane do osób uzależnionych i ryzykownie pijących¹⁰⁹ oraz osób uzależnionych i współuzależnionych¹¹⁰ zapewniające pomoc psychologiczną, psychoterapeutyczną i lekarską, a także tworzenie rozszerzonych form terapii), udzielania pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej osobom z tzw. podwójną diagnozą¹¹¹ (działania skupione na terapii indywidualnej, grupowej oraz na konsultacjach psychiatrycznych), wsparcia działalności środowisk abstynenckich (programy o charakterze rehabilitacyjnym oraz popularyzatorskim skierowane do osób uzależnionych i ich rodzin), zwiększenia skuteczności

¹⁰⁷ W ich ramach podejmowany jest szeroki wachlarz przedsięwzięć, takich jak: wsparcie osób z problemami alkoholowymi za pośrednictwem świetlic socjoterapeutycznych, dożywanie dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, wsparcie i pomoc terapeutyczno-rehabilitacyjna dla dzieci z zespołem Alkoholowego Zespołu Płodowego oraz ich rodzin, organizacja podczas wakacji wypoczynku dla rodzin z problemem alkoholowym, organizowanie spotkań, wycieczek itp. dla rodzin z problemem alkoholowym, realizacja działań ukierunkowanych na dzieci z problemami emocjonalnymi (np. zajęcia dydaktyczno-edukacyjne czy podnoszenie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców), prowadzenie grup gimnazjalnych dla dzieci ze środowisk zagrożonych uzależnieniami, informowanie o możliwości uzyskania pomocy w zakresie różnych form wsparcia dla osób z takich rodzin, pomoc prawną dla osób uzależnionych i ich rodzin, uczestnictwo w kampaniach ogólnokrajowych.

¹⁰⁸ Główny ciężar finansowania opieki medycznej w tym zakresie spoczywa na POW NFZ.

¹⁰⁹ Ryzykowne spożywanie alkoholu to picie nadmiernych ilości alkoholu wprawdzie nie pociągające za sobą aktualnie negatywnych konsekwencji, lecz uprawomocnione jest przypuszczenie, że konsekwencje te się ujawnią jeśli obecny model spożycia alkoholu nie ulegnie zmianie. Szkodliwe picie alkoholu obejmuje taki wzorzec picia, który już skutkuje szkodami zdrowotnymi, fizycznymi, psychicznymi oraz psychologicznymi i społecznymi, przy czym jeszcze nie występuje uzależnienie od alkoholu (*Narodowy Program Profilaktyki...*, 2011).

¹¹⁰ Współuzależnienie to uzależnienie zarówno od osoby nadużywającej alkohol, jak i jej problemu związanego ze szkodliwym spożyciem alkoholu (por. M. Ryś, 2014).

¹¹¹ Czyli chorym psychicznie, a jednocześnie uzależnionym od alkoholu i/lub innych substancji psychoaktywnych.

motywowania do podjęcia i kontynuacji leczenia odwykowego (szereg działań skierowanych do osób uzależnionych i ryzykownie pijących¹¹²).

W ramach wykonywania Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2014 r. władze samorządowe Gdyni koncentrowały swoje działania na trzech obszarach: profilaktyki uniwersalnej, selektywnej i wskazującej oraz leczenia i readaptacji społecznej¹¹³.

Programy profilaktyki uniwersalnej były prowadzone zarówno na terenie szkół, jak i poza nimi. Prowadzenie profilaktyki na terenie szkół koresponduje z ustawowym obowiązkiem szkół realizacji szkolnych programów profilaktyki narkotykowej. Ogółem w programach profilaktycznych na terenie gdyńskich placówek oświatowych uczestniczyło 38,3 tys. uczniów i 7136 osób dorosłych (rodzice, pedagodzy, nauczyciele). Wcielono w życie całą gamę projektów¹¹⁴ wykorzystując różne formy przekazu¹¹⁵. Profilaktyką uniwersalną poza przestrzenią szkolną zajmowało się kilka instytucji. Edukacyjna Klinika – Poradnia Profilaktyki Uzależnień prowadziła m.in. warsztaty kompetencji interpersonalnych dla młodzieży, warsztaty umiejętności wychowawczych dla rodziców, Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Dzieci i Młodzieży Vitava wykonało program dla dzieci i młodzieży z Witomina, Gdyńskie Stowarzyszenie Św. Mikołaja Biskupa przygotowało program o charakterze wychowawczym, Młodzieżowy Dom Kultury organizował projekty nastawione na konstruktywną organizację czasu wolnego oraz przekaz pozytywnych wzorców zachowania podczas imprez sportowo-rekreacyjnych, Gdyńskie Centrum Sportu przygotowało imprezy sportowe nastawione na integrację środowisk oraz wskazanie różnych form spędzania czasu wolnego, SPZOZ Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień prowadził działalność szkoleniową na potrzeby różnych grup zawodowych, gdyńskie rady dzielnic zorganizowały wypoczynek dla dzieci ze świetlic socjoterapeutycznych z sześciu dzielnic¹¹⁶, Komenda Miejska Policji kontynuowała

¹¹² Obejmują one szereg różnorodnych działań, takich jak: wsparcie dla schronisk, domów pomocy społecznej, placówek dla bezdomnych, certyfikowanie pracowników leczenia odwykowego, współpraca z Ośrodkiem Profilaktyki i Terapii Uzależnień w zakresie realizacji procedury zobowiązania do leczenia odwykowego oraz jej finansowanie, finansowanie działalności punktów kontaktowych.

¹¹³ Opracowano na podstawie dokumentu: *Raport z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii*.

¹¹⁴ Na przykład „Unplugged”, „Nie tylko pięścią – inne sposoby rozwiązywania konfliktów”, „Asertywność w kontaktach koleżeńskich. Końskie zaloty – czy właściwe są?”, „Ja i szkoła”, „Niebezpieczeństwa Internetu – jak je rozpoznawać i jak reagować?”, „Co z tą złością?”, „Trudne sytuacje w klasie – jak sobie z nimi radzić?”, „Nie pal przy mnie, proszę”, „Przyjaciele Zippiego”, „Sobą być. Dobrze żyć”, „Saper”, „Leki i zasady ich zażywania. Czym jest lekomania?”, „Kim jesteś?”, „Agresja, jak sobie radzić”, „Znajdź właściwe rozwiązanie”, „Szkoła dla rodziców”.

¹¹⁵ Część form przekazu (w świetle informacji przekazywanych przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii), jak chociażby przedstawienia teatralne, konkursy teatralne i plastyczne, budzi wątpliwości odnośnie do ich rzeczywistej efektywności.

¹¹⁶ Karwiny, Pustki Cisowskie-Demptowo, Grabówek, Witomino, Działki Leśne, Chylonia.

realizację gdyńskiego Policyjnego Programu Prewencyjnego „Bezpieczna przystań Gdynia”, Powiatowa Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Gdyni programu pt. „Anonimowe i bezpłatne testowanie krwi w kierunku nosicielstwa HIV”.

W ramach programów profilaktyki selektywnej¹¹⁷ i wskazującej¹¹⁸ prowadzono 13 świetlic socjoterapeutycznych. Ponadto działania w tym zakresie prowadziły: Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień, Edukacyjna Klinika – Poradnia Profilaktyki Uzależnień oraz Fundacja Szkwał, Fundacja Zmian Społecznych Kreatywni, instytucje funkcjonujące w Zespole Placówek im. K. Lisieckiego Dziadka¹¹⁹. Ponadto pomoc w tym zakresie prowadzą jeszcze inne instytucje, zwłaszcza Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni.

Główną instytucją prowadzącą leczenie i readaptację społeczną w 2014 r. była Poradnia Leczenia Uzależnień¹²⁰ skupiająca się zasadniczo na świadczeniach indywidualnych i grupowych¹²¹. Działania o podobnym zakresie prowadziła ponadto Edukacyjna Klinika – Poradnia Profilaktyki Uzależnień. W 2014 r. nie stwierdzono natomiast na terenie Gdyni działań dotyczących readaptacji społecznej oraz redukcji szkód u problemowych użytkowników narkotyków¹²².

Wskazane działania zmierzają do ograniczenia podaży na alkohol oraz narkotyki. W ramach działań ograniczających podaż substancji psychoaktywnych i nielegalnego alkoholu wiodącą rolę odgrywa policja, a uzupełniającą straż graniczna, celnicy oraz straż miejska.

5.4. Główne działania w ramach pomocy społecznej

Główną instytucją zajmującą się zarówno świadczeniem, jak i koordynacją pomocy społecznej dla mieszkańców Gdyni jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni, którego budżet na 2014 r. wyniósł 62,7 mln zł. Działania te można

¹¹⁷ Profilaktyka selektywna jest ukierunkowana na jednostki lub grupy podwyższonego ryzyka używania środków psychoaktywnych, a jej celem jest ograniczanie, zapobieganie, likwidowanie zachowań ryzykownych.

¹¹⁸ Profilaktyka wskazująca jest ukierunkowana na jednostki, u których rozpoznano zaburzenia związane z używaniem środków psychoaktywnych, a jej celem jest ograniczenie czasu i głębokości trwania dysfunkcji oraz tworzenie warunków sprzyjających zaprzestaniu działań ryzykownych.

¹¹⁹ Są to: Ognisko Wychowawcze, Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego, Placówka Animacji Środowiskowej Starter, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (SOW), Ośrodek Interwencji Kryzysowej.

¹²⁰ Mieszcząca się w strukturach Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień.

¹²¹ Wymienione działania są finansowane z budżetu miasta w ramach Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2014 r., pominięto więc działania w tym zakresie instytucji finansowanych z innych źródeł (zwłaszcza przez POW NFZ).

¹²² Przyjęto podział podejmowanych działań zaproponowany przez M. Struzik (2013), który obejmuje ograniczanie popytu składające się z (1) profilaktyki, (2) leczenia i rehabilitacji, (3) readaptacji społecznej, (4) ograniczania szkód oraz podaży.

podzielić na formy wsparcia adresowane do grup o specyficznych potrzebach oraz na działania pozostałe. Pierwsze obejmują wsparcie seniorów i osób niepełnosprawnych¹²³, wsparcie dziecka i rodziny¹²⁴, wsparcie osób bezrobotnych i bezdomnych. Do działań pozostałych kwalifikuje się szereg inicjatyw, jak chociażby: poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, pedagogiczne, prawne), organizacja społeczności lokalnej¹²⁵, wspieranie inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej, współpraca z radami dzielnic.

W strukturze MOPS w 2014 r. funkcjonowało sześć ośrodków wsparcia dziennego dla seniorów i osób niepełnosprawnych: Dzienny Dom Pomocy Społecznej przy ul. gen. S. Maczka 1, Dzienny Dom Pomocy Społecznej w Zespole Opiekuńczym przy ul. A. Fredry 3, Środowiskowy Dom Samopomocy, przy ul. gen. S. Maczka 1, Środowiskowy Dom Samopomocy, przy ul. K. Maciejewicza 11, Środowiskowy Dom Samopomocy, przy ul. S. Wąsowicza 3. Przy ul. Bosmańskiej 32a funkcjonował Ośrodek Opiekuńczy dla osób przewlekle chorych¹²⁶, przy ul. Pawiej 31 – Dom Pomocy Społecznej¹²⁷. Część mieszkańców Gdyni korzystała z opieki w domach pomocy społecznej zlokalizowanych poza Gdynią. W miejsce funkcjonujących w przeszłości domów dziecka w Gdyni działa obecnie Centrum Administracyjne Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, które jest placówką łączącą zadania typu socjalizacyjnego i interwencyjnego. W jej skład wchodzi trzy filie: przy ul. Łanowej 22a, Chwarznieńskiej 73 i Druskiennickiej 38. Ponadto, pod nadzorem MOPS, działają dwie niepubliczne placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego prowadzone przez Gdańską Fundację Innowacji Społecznej (Dom na Klifie, Dom pod Magnolią). Szczególną rolę do spełnienia ma Zespół Placówek Specjalistycznych im. K. Lisieckiego Dziadka, zlokalizowany przy ul. Wejherowskiej 65. W jego skład wchodzi kilka jednostek: w głównej siedzibie, pod podanym adresem, mieści się Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia, Placówka Wsparcia Dziennego, Punkt Konsultacyjno-Diagnostyczny dla Rodzin

¹²³ Poprzez: wzmacnianie aktywności seniorów i osób niepełnosprawnych w środowisku (tutaj ważną rolę do odegrania ma Centrum Aktywności Seniora), rehabilitację społeczną osób niepełnosprawnych, usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania, opiekę dzienną, mieszkalnictwo wspierane oraz opiekę całodobową (istotną rolę odgrywa tu Ośrodek Opiekuńczy dla Osób Przewlekle Chorych).

¹²⁴ Szereg działań koncentruje się na funkcjonowaniu rodzinnej pieczy zastępczej, treningu samodzielności w mieszkaniach chronionych, usamodzielnianiu wychowanków (z rodzin zastępczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i zakładów poprawczych), wsparciu samotnych matek, rodzin ubogich itd. Ważną rolę ogywiają tu, oprócz MOPS, także Zespół Placówek Specjalistycznych im. K. Lisieckiego Dziadka oraz organizacje pozarządowe.

¹²⁵ Rewitalizacja społeczna ulic Opata Hackiego i L. Zamenhofa, rewitalizacja społeczna ul. Chwarznieńskiej, animowanie społeczności lokalnych.

¹²⁶ Jest on miejscem czasowej, całodobowej opieki, pielęgnacji i rehabilitacji oraz hospitalizacji po okresie rekonwalescencji.

¹²⁷ Placówka ta nie działa w strukturze MOPS, lecz jest niezależnym podmiotem miejskim.

i Dzieci z FAS¹²⁸, natomiast przy ul. Biskupa Dominika 25 znajduje się Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Schronienie bezdomnym oferowało pięć placówek zlokalizowanych na terenie Gdyni¹²⁹, ponadto zapewniono miejsca w siedmiu schroniskach zlokalizowanych poza Gdynią.

W zakresie pomocy społecznej ważną rolę do odegrania mają ponadto: Samodzielny Referat ds. Osób Niepełnosprawnych¹³⁰ oraz Centrum Aktywności Seniora (www.cas.gdynia.pl).

W roku 2014 w ramach pomocy udzielanej przez MOPS¹³¹ przyznano świadczenia 4707 osobom¹³², co daje 2,0% oficjalnych mieszkańców miasta¹³³. Wsparciem objęto 4862 rodziny (łącznie 8382 osób w rodzinach), w tym 4507 rodzin otrzymywało świadczenia (łącznie 7660 osób w rodzinach), a 355 rodzin (łącznie 622 osób w rodzinach) skorzystało jedynie z pomocy w postaci pracy socjalnej.

Sytuację w podziale na przyczyny źródłowe przyznania świadczenia finansowego obrazuje tab. 5.3. Widać tutaj wyraźną przewagę niepełnosprawności (42,7% rodzin korzystających ze wsparcia finansowego otrzymało je z tego tytułu). Na dalszych miejscach znalazły się: bezdomność (13,9%), długotrwała lub ciężka choroba (13,3%), bezrobocie (11,0%). W ciągu ostatnich lat wyraźne są dwie tendencje. Jedną jest zmniejszenie liczby rodzin korzystających ze wsparcia MOPS, drugą – wzrost odsetka korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności (w szczególności klientów z zaburzeniami psychicznymi).

¹²⁸ Alkoholowy zespół płodowy.

¹²⁹ W strukturze MOPS: Tymczasowy Ośrodek Opiekuńczy przy ul. Chwarznieńskiej 93; Schronisko dla bezdomnych kobiet w Zespole Opiekuńczym przy ul. A. Fredry 3. Prowadzone przez organizacje pozarządowe: Schronisko dla rodzin przy ul. Leszczyńki 153; Schronisko dla osób bezdomnych uzależnionych od alkoholu i schronisko dla osób bezdomnych wymagających wsparcia w aktywizacji zawodowej i noclegowania przy ul. Jana z Kolna 28; Schronisko dla osób bezdomnych wraz z zapewnieniem warunków do noclegu osobom wymagającym interwencyjnego wsparcia w tym zakresie przy ul. Janka Wiśniewskiego 24.

¹³⁰ Zajmujący się m.in. obsługą informacyjną osób niepełnosprawnych, opracowywaniem projektów programów dotyczących rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, inicjowaniem i koordynacją działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności i likwidacji barier utrudniających osobom niepełnosprawnym ich funkcjonowanie, inicjowaniem i koordynacją integracyjnych programów oświatowych, kulturalnych i rekreacyjnych, analizą potrzeb osób niepełnosprawnych.

¹³¹ W ramach działań czterech Dzielnicowych Ośrodków Pomocy Społecznej i Zespołu ds. Bezdomnych.

¹³² W praktyce ta sama osoba może skorzystać z więcej niż jednej przyczyny źródłowej otrzymania wsparcia. Tutaj podano rozłączną liczbę osób, tzn. że jedna osoba była wykazywana tylko jeden raz niezależnie od tego z ilu powodów źródłowych pomocy finansowej skorzystała na mocy decyzji administracyjnej.

¹³³ Jest to wartość korzystniejsza, niż w innych miastach, np. w Częstochowie było to 2,4%; Białymstoku 3,0%; a w Sosnowcu 3,7% – opracowano na podstawie maili z MOPS/MOPR lub sprawozdań rocznych ze stron www oraz danych www.stat.gov.pl.

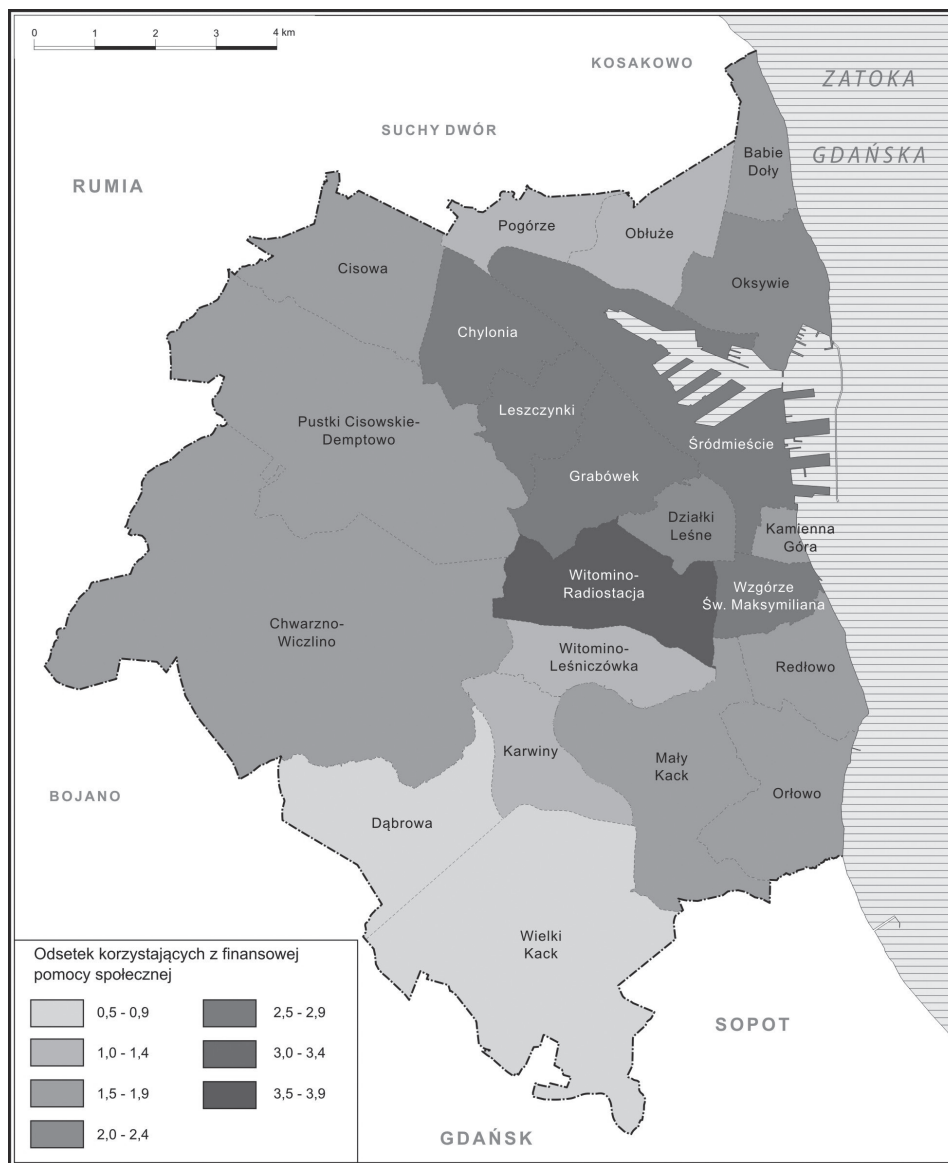
Tab. 5.3. Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą w postaci materialnej przez MOPS w Gdyni w 2014 r.

Powód źródłowy objęcia wsparciem	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Niepełnosprawność	1926	2443
Bezdomność	628	738
Długotrwała lub ciężka choroba	600	1196
Bezrobocie	498	1091
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	384	1355
w tym rodziny niepełne	185	591
w tym rodziny wielodzietne	82	427
Ubóstwo	304	498
Alkoholizm	65	137
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	45	66
Potrzeba ochrony macierzyństwa	33	92
w tym wielodzietność	19	46
Narkomania	11	11
Zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa	7	13
Przemoc w rodzinie	6	20
Ogółem	4507	7660

Źródło: *Pomoc społeczna w Gdyni rok 2014...*, 2015, tab. 3, s. 7.

Na 4707 osób¹³⁴, którym decyzją MOPS przyznano świadczenia, 1,9% stanowiły osoby zamieszkałe w Gdyni bez meldunku, a 6,4% osoby spoza Gdyni, dlatego analizą terytorialną objęto 91,7%, czyli 4316 osób (ryc. 5.6). Największy odsetek mieszkańców Gdyni korzysta z finansowej pomocy społecznej w centralnej części miasta (obszar obejmujący dzielnice: Chylonia, Leszczynki, Grabówek, Witomino-Radiostacja, Śródmieście oraz Wzgórze Św. Maksymiliana). Natomiast najlepsza sytuacja występuje w nowych dzielnicach położonych w południowo-zachodniej części miasta (Dąbrowa, Wielki Kack). Jest to obraz raczej typowy dla dużych miast Polski.

¹³⁴ W praktyce ta sama osoba może skorzystać z więcej niż jednej przyczyny źródłowej otrzymania wsparcia. Tutaj podano rozłączną liczbę osób, tzn. że jedna osoba była wykazywana tylko jeden raz niezależnie od tego z ilu powodów źródłowych pomocy finansowej skorzystała na mocy decyzji administracyjnej.

Ryc. 5.6. Odsetek ludności korzystającej z finansowej pomocy społecznej MOPS w Gdyni w 2014 r.*

* Rycina obejmuje 91,7% spośród osób korzystających z tej formy pomocy, gdyż 1,9% to klienci z Gdyni bez meldunku, a 6,4% to klienci spoza Gdyni.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Pomoc społeczna w Gdyni rok 2014...*, 2015, ryc. 1, s. 8, www.gdynia.pl.

Oprócz bieżącej działalności, podejmowanych jest także szereg innych działań na rzecz podniesienia jakości życia obywateli miasta, m.in.:

- Gminny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011-2015 skupiony na trzech rodzajach działań: pomocy dla osób uzależnionych¹³⁵, na innych formach opieki nad osobami z zaburzeniami psychicznymi (w tym wsparcia środowiskowego) oraz na pomocy psychologicznej realizowanej w placówkach oświatowych (www.gdynia.pl);
- Gdyński Program Wsparcia Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2014-2016, którego celem strategicznym jest podniesienie efektywności gdyńskiego systemu wsparcia dziecka i rodziny poprzez: uzyskanie kompleksowej informacji o sytuacji gdyńskich rodzin, wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz wsparcia dziecka i rodziny, podniesienie poziomu adekwatności działania systemu wsparcia na rzecz rodzin w ich środowisku, rozwijanie rodzinnych form opieki nad dzieckiem i doskonalenie standardów wsparcia funkcjonujących placówek opiekuńczo-wychowawczych (www.mopsgdynia.pl).

5.5. Podsumowanie

Ocena zasobów medycznych w Gdyni nie jest jednoznaczna. W zakresie personelu związanego z zabezpieczeniem medycznym na poziomie podstawowym Gdynia wypada przeciętnie na tle dużych miast. Natomiast w zakresie zasobów opieki wyższego rzędu (szpitale, przychodnie specjalistyczne) sytuacja w mieście jest dużo gorsza. Wiąże się to z sąsiedztwem Gdańska, w którym zlokalizowano prawie wszystkie placówki uniwersytetu medycznego, a ponadto wiele szpitali różnego poziomu referencyjnego. Pod tym względem Gdynia pozostaje niejako „w cieniu” Gdańska. W sytuacji, gdy Gdynia z Gdańskiem i Sopotem tworzą funkcjonalnie jeden organizm miejski, nie wpływa to na gorszy dostęp jej mieszkańców do specjalistycznej opieki medycznej.

W zakresie zadań własnych dotyczących zdrowotności mieszkańców (zwłaszcza programy profilaktyki zdrowotnej, antyalkoholowe i antynarkotykowe) działania są prowadzone w sposób rzetelny, przynosząc wymierne korzyści obywatelom Gdyni. Także działania w zakresie pomocy społecznej wychodzą naprzeciw potrzebom mieszkańców miasta.

¹³⁵ W czym jego zapisy są częściowo kompatybilne z zapisami gminnych programów profilaktyki alkoholizmu oraz narkomanii.

6. Kultura i rozrywka

6.1. Kulturalne marki flagowe miasta

W sferze kultury Gdynię charakteryzują trzy elementy, które można określić jako kulturalne marki flagowe miasta. Są one wyjątkowe w skali kraju i wyróżniają Gdynię na tle nawet większych ośrodków, z których wiele nie może poszczycić się posiadaniem tak znaczących przedsięwzięć kulturalnych.

Teatr Muzyczny im. Danuty Baduszkowej, największy tego typu obiekt w Polsce, można uznać za najbardziej znaczącą scenę muzyczną w kraju. Druga z kulturalnych marek flagowych Gdyni – *Open'er Festival* – to wydarzenie o ugruntowanej pozycji, jeden z największych festiwali muzycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. Trzecia marka flagowa, Festiwal Filmowy w Gdyni, powszechnie znany pod nazwą Festiwal Polskich Filmów Fabularnych, stosowaną do 2011 r., jest najważniejszym festiwalem filmów fabularnych w Polsce, jednym z najstarszych w Europie. Jego główna nagroda – „Złote Lwy” – przyznawana dla najlepszego filmu, jest najbardziej prestiżowym wyróżnieniem w polskiej kinematografii fabularnej.

Historia Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej zaczęła się od uchwały Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 28 października 1957 r., na mocy której utworzono Teatr Muzyczny w Gdańsku. Teatr ten powstał, jak to zapisano w uchwale, aby „upowszechnić na terenie województwa gdańskiego pełnospektaklowe imprezy operetkowe, komedio-muzyczne, wodewilowe i rewiowe”. Pierwszym dyrektorem – 1 stycznia 1958 r. – został historyk sztuki Waław Śniady, który Danucie Baduszkowej powierzył funkcję reżysera¹³⁶. Pierwszą siedzibą teatru był Morski Dom Kultury przy ul. Marynarki Polskiej w Gdańsku Nowym Porcie

¹³⁶ Oboje związani byli z Operetką Śląską w Gliwicach. Ze Śląska przyjechali razem ze Stanisławem Ptakiem – pierwszym zawodowym aktorem – solistą nowo powstającego zespołu, dzisiaj uznawanym za jednego z najlepszych śpiewaków w historii polskiej operetki, oraz jego żoną Barbarą Ptak – dzisiaj wybitnym kostiumologiem teatralnym i filmowym.

otwarty 7 listopada 1954 r. Tam też 18 maja 1958 r. miała miejsce pierwsza premiera – operetka *Bal w operze* Richarda Heubergera. W 1958 r. teatrowi zaproponowano nową siedzibę, w gdyńskim budynku przy ul. gen. J. Bema 26, współużytkowanym czasowo przez Teatr Wybrzeże. Pierwszą premierą była opera komiczna *Paziowie królowej Marysienki* Stanisława Dunieckiego wystawiona 21 marca 1960 r. (wyreżyserowana przez Zdzisława Maklakiewicza, ze scenografią Mariana Kołodzieja). Od 1961 r. teatr mógł samodzielnie korzystać ze swojej siedziby, a w 1963 r. przeszedł pod opiekę Miejskiej Rady Narodowej w Gdyni i przyjął oficjalnie nazwę Teatr Muzyczny w Gdyni.

Za twórczynię Teatru Muzycznego w Gdyni uznaje się Danutę Baduszkową. Realizowała ona własną koncepcję nowoczesnego teatru muzycznego, w którym jest miejsce dla liryki i dla farsy, dla komedii muzycznej, musicalu i operetki klasycznej. W 1966 r. powołała przy teatrze Studio Wokalno-Aktorskie – pierwszą szkołę w Polsce przygotowującą aktorów do występowania na scenach operetkowych i musicalowych.

Nową siedzibę teatru – obecny gmach przy pl. Grunwaldzkim – otwarto 21 lipca 1979 r. Premiera *Kołędy-Nocki* Ernesta Brylla i Wojciecha Trzczińskiego, która miała miejsce 20 grudnia 1980 r., odbiła się szerokim echem w całym kraju. W styczniu 1983 r. stanowisko dyrektora teatru objął Jerzy Gruza, co zapoczątkowało nową jakość artystyczną repertuaru¹³⁷.

W 1995 r. dyrektorem teatru został Maciej Korwin. Sukcesem artystycznym i frekwencyjnym stały się takie spektakle jak: *Evita* (premiera 1 lutego 1997 r.), *Scrooge* (premiera 7 lutego 1998 r.), *Szachy* (premiera 8 stycznia 2000 r.), które w Gdyni zostały przyjęte przez publiczność dosyć chłodno, ale z ogromnym sukcesem były prezentowane podczas licznych tourné w krajach niemieckojęzycznych, *Chicago* (premiera 6 października 2002 r.), powtórnie wyreżyserowany przez Jerzego Gruzę legendarny spektakl Teatru Muzycznego w Gdyni *Skrzypek na dachu* (premiera 8 listopada 2008 r.), *Spamalot, czyli Monty Python i Święty Graal* (premiera 2 października 2010 r.) i wystawiony zaledwie trzy lata po premierze na Broadwayu *Shrek* (premiera 8 października 2011 r.). W tym czasie zaproszenie do współpracy Wojciecha Kościelniaka zaowocowało pojawieniem się wielkich tytułów, w tym przede wszystkim: *Hair* (premiera 16 października 1999 r.), *Sen*

¹³⁷ Pierwszym znaczącym sukcesem były *Widma* według *Dziadów* Adama Mickiewicza z muzyką Stanisława Moniuszki (premiera 4 lutego 1984 r.). Rodzimy musical-kabaret *Drugie wejście smoka czyli Franek Kimono story* (premiera 28 kwietnia 1984 r.) zebrał dobre recenzje i wzbudził duże zainteresowanie widzów. Jednak naprawdę wielkim hitem okazał się musical *Skrzypek na dachu* (premiera 24 listopada 1984 r.). Spektaklami, które ugruntowały bezkonkurencyjną pozycję gdyńskiego teatru jako najlepszej sceny musicalowej w Polsce były: *My Fair Lady* (premiera 4 października 1986 r.), *Jesus Christ Superstar* (premiera 6 czerwca 1987 r. – de facto wystawiany był jako „próba otwarta” (A. Zajac-Kiedysz, 2015), *Les Misérables* (premiera 30 czerwca 1989 r.), *Żołnierz Królowej Madagaskaru* (premiera 7 kwietnia 1991 r.) i *Człowiek z La Manchy* (premiera 22 czerwca 1991 r.)

nocy letniej (premiera 27 października 2001 r.), *Lalka* (premiera 27 lutego 2010 r.), *Chłopi* (premiera 6 września 2013 r.) i *Zły* (premiera 4 września 2015 r.). Na kształt wielu spektakli miał też wpływ choreograf Jarosław Staniek.

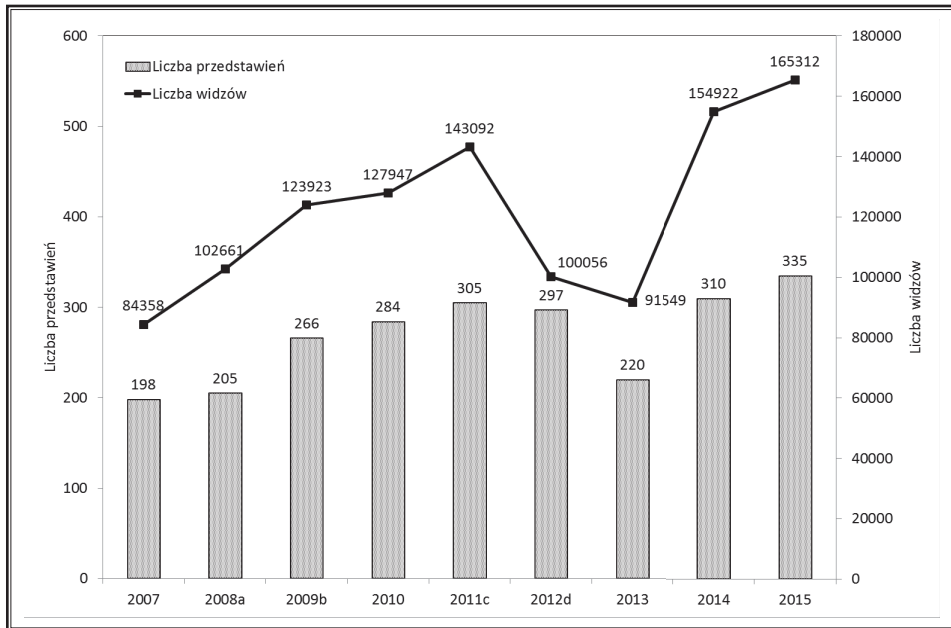
Przebudowa teatru rozpoczęła się w listopadzie 2010 r., a zakończyła 6 września 2013 r. premierą musicalu *Chłopi* na Dużej Scenie. W wyniku przebudowy teatr zyskał Nową Scenę z widownią posiadającą – w zależności od spektaklu – 300 lub 360 miejsc po rozłożeniu dodatkowych foteli, natomiast widownia Dużej Sceny została powiększona z 696 miejsc do 1070 i ustępuje wielkością wyłącznie widowni Sali Moniuszki Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie. Ponadto Teatr Muzyczny w Gdyni posiada Scenę Kameralną z widownią na 147 osób.

Od początku 2014 r. Teatrem Muzycznym kieruje Igor Michalski, natomiast kierownikiem muzycznym i dyrygentem orkiestry od 2000 r. jest Dariusz Różankiewicz. Wielką siłą teatru był i jest zespół. Bez niego nie byłyby możliwe sukcesy z czasów Danuty Baduszkowej, Jerzego Gruzy, Macieja Korwina, ale też obecne. Na dobry spektakl składa się praca wielu ludzi, jednak kilkoro aktorów swoimi kreacjami w ostatnich latach szczególnie zapisało się w pamięci widzów. Są to: Bernard Szyca, jedna z kluczowych postaci teatru na scenie i poza nią, Rafał Ostrowski, z wyróżniającymi się rolami w musicalach *Chicago* i *Lalka*, Karolina Trębacz, ze znakomitą kreacją Jagny w *Chłopach*, Dorota Kowalewska, Magdalena Smuk, Grażyna Drejska i Andrzej Śledź, w szczególności pamiętani za role w *Chicago*, Renia Gosławska za kreację w *Lalce* oraz Sasza Reznikow za role w *Lalce* i *Chłopach*¹³⁸.

Na ryc. 6.1 zestawiono liczbę własnych przedstawień i liczbę widzów Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej w latach 2007-2015. Niższa liczba widzów w latach 2012 i 2013 była spowodowana przebudową teatru, w tym wyłączeniem z użytku Dużej Sceny, na której w okresie od 11 czerwca 2012 r. do 5 września 2013 r. nie wystawiano spektakli.

Drugą marką flagową Gdyni w zakresie kultury jest *Open'er Festival* organizowany przez agencję koncertową Alter Art. Jego pierwsza, jednodniowa edycja, odbyła się w 2002 r. na torze Stegny w Warszawie jako *Open Air Festival*, ale już druga, w 2003 r. miała miejsce na gdyńskim Molo Południowym. W 2004 r. festiwal trwał dwa dni, a w 2005 r. odbywał się na dwóch scenach – dużej i małej. W 2006 r. został przeniesiony na lotnisko Gdynia-Babie Doły i wydłużony do trzech dni. W 2007 r. festiwal odbył się na trzech scenach, a w 2008 r. aż na siedmiu. Od 2009 r. trwa cztery dni, a od 2012 r. na festiwalu prezentowane są także sztuki teatralne, przede wszystkim Nowego Teatru z Warszawy, ale również Teatru Polskiego z Wrocławia, Teatru Starego z Krakowa i Teatru Rozmaitości z Warszawy.

¹³⁸ Więcej na temat historii Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej oraz wystawianych w nim spektakli w książkach S. Kitowskiego (2008) i A. Zając-Kiedysz (2015).

Ryc. 6.1. Liczba własnych przedstawień i widzów Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej w latach 2007-2015

- ^a Bez przedstawień wystawionych za granicą.
- ^b Bez przedstawień wystawionych w ramach Festiwalu Teatrów Muzycznych i 11 przedstawień wystawionych za granicą.
- ^c Bez przedstawienia (*Spamalot*) wystawionego w ramach Festiwalu Teatrów Muzycznych i pięciu przedstawień wystawionych poza siedzibą.
- ^d W tym 20 przedstawień wystawionych w Domu Rzemiosła w Gdyni z powodu przebudowy budynku teatru, bez ośmiu przedstawień wystawionych poza siedzibą.

Źródło: niepublikowane dane Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej w Gdyni; www.stat.gov.pl.

Na festiwalu *Open'er Festival* w Gdyni wystąpili m.in. Massive Attack, Snoop Dogg, Faithless, Kanye West, Pharrell Williams, Placebo, Björk, Beastie Boys, Sonic Youth, The Chemical Brothers, Jay Z, Erykah Badu, Kings of Leon, The Prodigy, Faith No More, Arctic Monkeys, Pearl Jam, Kasabian, Prince, Coldplay, New Order, Nick Cave & The Bad Seeds, Blur. Na *Open'er Festival* występowało także wielu polskich artystów – m.in.: O.S.T.R., Myslovitz, Fisz, Emade, Apteka, Lao Che, Maria Peszek, Julia Marcell, L.U.C, Łąki Łan, Pogodno, Monika Brodka, Kasia Nosowska, Kaliber 44, Dawid Podsiadło, Artur Rojek, Mela Koteluk.

Według organizatora – agencji Alter Art – w latach 2011 i 2013 na festiwalu każdorazowo bawiło się ponad 85 tys. widzów, a w 2015 r. 90 tys. Znaczna część z nich brała udział w festiwalu więcej niż w jednym dniu, stąd w ujęciu dziennym

Open'er Festival w 2015 r. zgromadził 185 tys. uczestników. Największą publiczność skupiają koncerty gwiazd – tak było na koncertach Prince'a w 2011 r. i Kings of Leon w 2013 r., które zgromadziły po 60 tys. widzów, albo na koncertach The Chemical Brothers, Jay Z, Róisín Murphy i Editors w 2008 r., które zgromadziły po 50 tys. widzów (www.opener.pl, P. Gulda, 2015).

Open'er Festival był wielokrotnie nagradzany w różnych konkursach i plebiscytach. Dwukrotnie – w 2009 i 2010 r. zdobył nagrodę *European Festival Awards: Najlepszy Duży Festiwal (Best Major Festival)*, a w 2009 r. został uznany przez *The Times* za jeden z 20 najlepszych festiwali w Europie (www.opener.pl).

Trzecią marką flagową miasta w zakresie kultury jest Festiwal Filmowy w Gdyni – powszechnie znany jako Festiwal Polskich Filmów Fabularnych. Pod taką nazwą odbywał się w latach 1974-2011, w 2012 r. jako Gdynia Film Festival, a w 2013 r. jako Gdynia Festiwal Filmowy. Pierwszych jedenaście edycji – w latach 1974-1986 – odbyło się w Gdańsku¹³⁹, w 1987 r. festiwal został przeniesiony do Gdyni.

Festiwal Polskich Filmów Fabularnych powstał z inicjatywy gdańskiego środowiska Dyskusyjnego Klubu Filmowego Żak oraz Stowarzyszenia Filmowców Polskich. Obecnie jego producentem jest Pomorska Fundacja Filmowa w Gdyni, a organizatorami Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polski Instytut Sztuki Filmowej, Miasto Gdynia, Samorząd Województwa Pomorskiego, Stowarzyszenie Filmowców Polskich, TVP SA, HBO Polska i wiele innych instytucji, sponsorów i patronów medialnych. Na festiwal co roku przybywa ok. 2000 polskich i międzynarodowych twórców filmowych. Stąd duża część wydarzeń towarzyszących, jak fora, konferencje, prezentacje czy warsztaty, adresowana jest do tej grupy uczestników. Z roku na rok, ze względu na rozwój infrastruktury i zwiększającą się popularność festiwalu, wzrasta zainteresowanie publiczności: w projekcjach, spotkaniach i innych wydarzeniach uczestniczy ok. 45 tys. widzów (www.festiwalgdynia.pl).

Obecnie na program festiwalu składają się: cztery sekcje konkursowe (Konkurs Główny, Konkurs Inne Spojrzenie, Konkurs Młodego Kina, Konkurs Fabularnych Filmów Krótkometrażowych), liczne sekcje pozakonkursowe, a także wydarzenia towarzyszące. Do stałych sekcji festiwalu należą m.in. „Czysta klasyka”, czyli przegląd polskich filmów zrekonstruowanych cyfrowo, „Skarby kina przedwojennego”, „Polonica”, czyli pokazy zagranicznych produkcji z udziałem polskich twórców, a także niezwykle popularna, bogata w programy edukacyjne „Gdynia dzieciom” oraz sekcje tematyczne organizowane z udziałem partnerów festiwalu. Poza wielką nagrodą „Złote Lwy”¹⁴⁰ wręczane są także: druga nagroda – „Srebrne Lwy”,

¹³⁹ W latach 1982-1983 festiwal nie odbył się z powodu wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 1981 r.

¹⁴⁰ Pod tą nazwą Wielka Nagroda Festiwalu przyznawana jest od 1990 r. W latach 1974-1978 nosiła nazwę „Lwy Gdańskie”, a w latach 1979-1988 „Złote Lwy Gdańskie” (A. Wróblewska (red.), 2015).

„Nagroda Specjalna Jury”, „Platynowe Lwy”, przyznawane polskim twórcom filmowym w uznaniu za całokształt dorobku artystycznego, oraz szereg nagród indywidualnych i pozaregulaminowych. W ostatniej kategorii najbardziej znaczącymi są „Złoty Klakier Radia Gdańsk”, nagroda dla reżysera najdłużej oklaskiwanego filmu Konkursu Głównego oraz „Bursztynowe Lwy”, nagroda dla filmu polskiego, który w ostatnim sezonie uzyskał najlepszy wynik frekwencyjny w kinach. Zestawienie wszystkich laureatów Wielkiej Nagrody Festiwalu „Złote Lwy” przedstawiono w tab. 6.1.

Tab. 6.1. Laureaci Wielkiej Nagrody Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych „Złote Lwy”*

Edycja festiwalu	Lata	Tytuł oraz nagrodzeni twórcy filmu
1. FPF	1974	<i>Potop</i> , reż. Jerzy Hoffman
2. FPF	1975	<i>Noce i dnie</i> , reż. Jerzy Antczak oraz <i>Ziemia obiecana</i> , reż. Andrzej Wajda
3. FPF	1976	nie przyznano
4. FPF	1977	<i>Barwy ochronne</i> , reż. Krzysztof Zanussi
5. FPF	1978	<i>Bez znieczulenia</i> , reż. Andrzej Wajda oraz <i>Pasja</i> , reż. Stanisław Różewicz
6. FPF	1979	<i>Amator</i> , reż. Krzysztof Kieślowski
7. FPF	1980	<i>Paciorki jednego różańca</i> , reż. Kazimierz Kutz
8. FPF	1981	<i>Gorączka</i> , reż. Agnieszka Holland
9. FPF	1984	<i>Austeria</i> , reż. Jerzy Kawalerowicz
10. FPF	1985	<i>Kobieta w kapeluszu</i> , reż. Stanisław Różewicz
11. FPF	1986	<i>Siekierzada</i> , reż. Witold Leszczyński
12. FPF	1987	<i>Matka Królów</i> , reż. Janusz Zaorski
13. FPF	1988	<i>Krótki film o miłości</i> oraz <i>Krótki film o zabijaniu</i> , reż. Krzysztof Kieślowski
14. FPF	1989	nie powołano jury, nie przyznano nagród regulaminowych
15. FPF	1990	<i>Ucieczka z kina „Wolność”</i> , reż. Wojciech Marczewski
16. FPF	1991	nie przyznano
17. FPF	1992	<i>Wszystko, co najważniejsze...</i> , reż. Robert Gliński
18. FPF	1993	<i>Kolejność uczuć</i> , reż. Radosław Piwowarski oraz <i>Przypadek Pekosińskiego</i> , reż. Grzegorz Królikiewicz
19. FPF	1994	<i>Zawrócony</i> , reż. Kazimierz Kutz
20. FPF	1995	<i>Girl Guide</i> , reż. Juliusz Machulski
21. FPF	1996	nie przyznano
22. FPF	1997	<i>Historie miłosne</i> , reż. Jerzy Stuhr i prod. Juliusz Machulski
23. FPF	1998	<i>Historia kina w Popielawach</i> , reż. Jan Jakub Kolski i prod. Kazimierz Rozwałka

24. FFFF	1999	<i>Dług</i> , reż. Krzysztof Krauze, prod. Juliusz Machulski i SF Zebra
25. FFFF	2000	<i>Życie jako śmiertelna choroba przenoszona drogą płciową</i> , reż. Krzysztof Zanussi i prod. Krzysztof Zanussi oraz SF Tor
26. FFFF	2001	<i>Cześć Tereska</i> , reż. Robert Gliński i prod. Telewizja Polska – Agencja Filmowa
27. FFFF	2002	<i>Dzień świra</i> , reż. Marek Koterski i prod. SF Zebra
28. FFFF	2003	<i>Warszawa</i> , reż. Dariusz Gajewski i prod. Telewizja Polska – Agencja Filmowa, SF im. Karola Irzykowskiego
29. FFFF	2004	<i>Pręgi</i> , reż. Magdalena Piekorz i prod. SF Tor
30. FFFF	2005	<i>Komornik</i> , reż. Feliks Falk i prod. SF Perspektywa
31. FFFF	2006	<i>Plac Zbawiciela</i> , reż. Joanna Kos-Krauze, Krzysztof Krauze i prod. SF Zebra
32. FFFF	2007	<i>Sztuczki</i> , reż. i prod. Andrzej Jakimowski
33. FFFF	2008	<i>Mała Moskwa</i> , reż. Waldemar Krzystek i prod. Paweł Rakowski
34. FFFF	2009	<i>Rewers</i> , reż. Borys Lankosz i prod. Jerzy Kapuściński
35. FFFF	2010	<i>Różyczka</i> , reż. Jan Kidawa-Błoński i prod. Włodzimierz Niderhaus
36. FFFF	2011	<i>Essential Killing</i> , reż. Jerzy Skolimowski i prod. Jerzy Skolimowski, Ewa Piaskowska
37. GFF	2012	<i>W ciemności</i> , reż. Agnieszka Holland i prod. Juliusz Machulski
38. GFF	2013	<i>Ida</i> , reż. Paweł Pawlikowski i prod. Ewa Puszczyńska, Piotr Dziecioł, Eric Abraham
39. FF	2014	<i>Bogowie</i> , reż. Łukasz Palkowski i prod. Piotr Woźniak-Starak
40. FF	2015	<i>Body/Ciało</i> , reż. Małgorzata Szumowska i prod. Jacek Drosio

* W latach 1974-1978 „Lwy Gdańskie”, w latach 1979-1988 „Złote Lwy Gdańskie”, od 1990 r. „Złote Lwy”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Wróblewska (red.), (2015).

Rolę centrum festiwalowego pełni Teatr Muzyczny im. Danuty Baduszkowej, ale projekcje i spotkania z twórcami odbywają się też w Multikinie w Centrum Kultury i Rozrywki Gdynia Waterfront. Imprezy towarzyszące, takie jak wystawy, spotkania oraz dyskusje poświęcone polskiej kinematografii mają miejsce w Muzeum Miasta Gdyni, w kinie Helios w Centrum Riviera odbywa się przegląd filmów w ramach sekcji „Gdynia dzieciom”, a w otwartym w 2015 r. Gdyńskim Centrum Filmowym, gdzie mieści się też siedziba biura festiwalowego i biura prasowego¹⁴¹, mają miejsce pokazy festiwalowych filmów, konferencje prasowe i wydarzenia specjalne.

¹⁴¹ Więcej na temat historii Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych oraz nagrodzonych na nich filmach w książce pod redakcją A. Wróblewskiej (2015).

6.2. Pozostała działalność w zakresie kultury i rozrywki

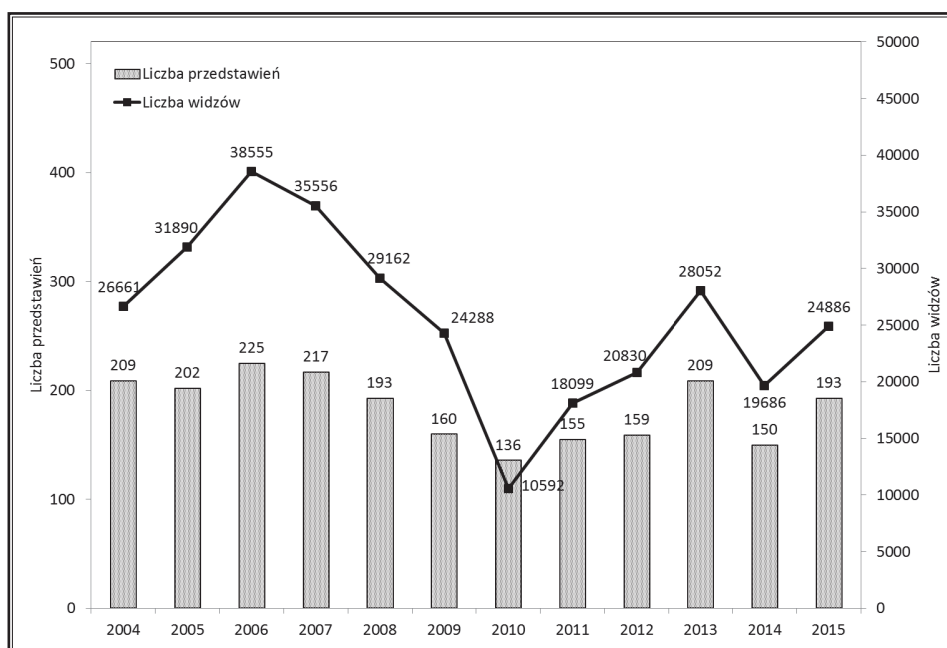
W gdyńskiej, ale też trójmiejskiej kulturze, istotną rolę odgrywa Teatr Miejski im. Witolda Gombrowicza, który swoją działalność rozpoczął 24 października 1959 r. jako Scena Objazdowa Teatru Wybrzeże¹⁴². W 1964 r. teatr stał się w pełni odrębnym podmiotem i zmienił nazwę na Teatr Ziemi Gdańskiej, a od 1973 r. funkcjonował jako Teatr Dramatyczny (M. Żółkoś, 2010). W 1980 r. teatr uzyskał swoją pierwszą stałą scenę przy ul. gen. J. Bema, odziedziczoną po Teatrze Muzycznym. W 1991 r. zmienił nazwę na Teatr Miejski, a w 2000 r. jego patronem stał się Witold Gombrowicz. W tym samym roku sukcesem teatru była inscenizacja sztuki *Aniol zstąpił do Babilonu* Friedricha Dürrenmatta (premiera 7 lipca 2000 r.) w reżyserii ówczesnej dyrektor teatru – Julii Wernio. Został on wystawiony na Scenie Letniej w Gdyni-Orłowie. Scena ta jest szczególnym wyróżnikiem Teatru Miejskiego w Gdyni nie tylko na tle teatru polskiego, ale też europejskiego. Powstała w 1996 r. za sprawą Julii Wernio na plaży w pobliżu moła w Orłowie, a swoją inaugurację miała 12 lipca 1996 r. premierą sztuki *Awantura w Chioggi* Carlo Goldoniego w reżyserii Waldemara Śmigasiewicza. To jedyna w Polsce scena teatralna, gdzie widzowie oglądają przygotowane spektakle pod gołym niebem, z widokiem na morze, będące nieodłączną częścią scenografii.

Kolejnym sukcesem w działalności Teatru Miejskiego była sztuka *Zabić was to mało* Andrzeja Pieczyńskiego (premiera 7 października 2000 r.), przez niego samego wyreżyserowana, która zdobyła liczne nagrody i wyróżnienia. Doskonałym przyjęciem widzów cieszył się *Niespodziewany koniec lata* (premiera 5 lipca 2002 r.), sztuka stworzona na podstawie *Kabaretu Starszych Panów* Jeremiego Przybory i Jerzego Wasowskiego, w reżyserii Waldemara Śmigasiewicza. Wystawiona została z muzyką graną na żywo na Scenie Letniej w Orłowie, co stało się dodatkowym atutem tego idealnego w takim otoczeniu spektaklu. Dużą popularnością cieszył się *Kontrabasista* Patricka Süskinda (premiera 10 grudnia 2004 r.) w opracowaniu reżyserskim Jacka Bunscha. Monodram ten jest znany w wykonaniu Jerzego Stuhra, ale w Teatrze Miejskim bardzo udanie w rolę tytułową wcielił się Dariusz Siastacz. Spektakle, które na początku 2016 r. wciąż były w repertuarze to: *Związek otwarty* napisany przez Dario Fo i Francę Rame (premiera 13 lutego 2005 r.) w reżyserii Tomasza Mana, a wykonywany przez Beatę Buczek-Żarnecką i Piotra Michalskiego¹⁴³ oraz *Piaf* Pam Gems (premiera 30 września 2005 r.) w reżyserii Jana Szurmieja ze znakomitą kreacją Doroty Lulki w roli tytułowej. Wielką popularnością wśród widzów cieszył się *Dzień świra* Marka Koterskiego (premiera 17 lutego 2006 r.) w reżyserii Tomasza Mana z Bogdanem Smagackim w głównej roli. Istotnymi spektaklami były też *Kompozycja w słońcu* Ingmara Villqista (premiera 23 marca 2007 r.) w reżyserii autora oraz *Tramwaj zwany pożądaniem* Tennessee Williamsa

¹⁴² Spektakle grano głównie w miasteczkach i wsiach w okolicy Trójmiasta. Tylko w czterech pierwszych sezonach zgromadziły one prawie ćwierć miliona widzów.

¹⁴³ Który został w późniejszych latach zastąpiony przez Mariusza Żarneckiego.

(premiera 9 października 2009 r.) w reżyserii Piotra Kruszczyńskiego. Na Scenie Letniej w Orłowie bardzo dobrze przyjęte przez widzów zostały *Don Kichote* Miguela de Cervantesa (premiera 16 lipca 2005 r.) w reżyserii Jacka Bunscha ze świetnymi rolami Sławomira Lewandowskiego i Bogdana Smagackiego, *Zorba* Johna Kandra, Josepha Steina i Freda Ebba (premiera 14 lipca 2006 r.) w reżyserii Jana Szurmieja, który idealnie wpasował się w plażową scenerię, oraz teatralny recital muzyczny utworów głównie okresu międzywojennego – spektakl *Słodkie lata 20., 30.* Jana Szurmieja (premiera 1 lipca 2011 r.) w jego reżyserii. Uznanie widzów zyskały spektakle *Kolacja dla głupca* Francisa Vebera (premiera 19 lutego 2011 r.) i *Bóg mordy* Yasminy Rezy (premiera 14 stycznia 2012 r.), oba w reżyserii Tomasza Mana. Jednak absolutnym hitem ostatnich lat, doskonale przyjętym przez krytyków i publiczność, jest *Idąc rakiem* Güntera Grassa (premiera 13 maja 2012 r.) w reżyserii Krzysztofa Babickiego, grany na żaglowcu „Dar Pomorza”. Ponadto świetnie przyjęty został spektakl *Sammy* Kena Hughesa (premiera 20 kwietnia 2013 r.) w reżyserii Andrzeja Mańkowskiego z Rafałem Kowalem w roli tytułowej¹⁴⁴. Na ryc. 6.2 zestawiono liczbę przedstawień i widzów teatru w latach 2004-2015.

Ryc. 6.2. Liczba przedstawień i widzów w Teatrze Miejskim im. Witolda Gombrowicza w latach 2004-2015

Źródło: niepublikowane dane Teatru Miejskiego im. Witolda Gombrowicza w Gdyni; www.stat.gov.pl.

¹⁴⁴ Więcej na temat historii Teatru Miejskiego im. Witolda Gombrowicza oraz wystawianych w nim spektakli w książce pod redakcją M. Szymik-Mackiewicz (2010).

Od 2006 r. Teatr Miejski, z inicjatywy dyrektora Jacka Bunscha, organizuje Festiwal Polskich Sztuk Współczesnych R@port. Jest on przeglądem najnowszych polskich sztuk, adaptacji współczesnej literatury oraz nowych opracowań klasycznych tematów w oryginalnych reżyserskich interpretacjach. Towarzyszą mu m.in.: konferencje naukowe, wystawy, performance, pokazy spektakli Teatru Telewizji, warsztaty młodych reżyserów. Przedstawienia nagrodzone główną nagrodą Festiwalu Polskich Sztuk Współczesnych R@port przedstawiono w tab. 6.2.

Tab. 6.2. Przedstawienia nagrodzone główną nagrodą Festiwalu Polskich Sztuk Współczesnych R@port w latach 2006-2015

Edycja festiwalu	Dni festiwalu	Tytuł sztuki	Autor sztuki	Reżyser	Teatr
I	17-21 maja 2006 r.	<i>Made in Poland</i>	Przemysław Wojcieszek	Przemysław Wojcieszek	Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Legnicy
II	16-20 maja 2007 r.	<i>Bóg Niżyński</i>	Piotr Tomaszuk	Piotr Tomaszuk	Teatr Wierszalin w Supraślu
III	20-24 maja 2008 r.	<i>Żyd</i>	Artur Pałyga	Robert Talarczyk	Teatr Polski w Bielsku-Białej
IV	11-16 maja 2009 r.	<i>Wszystkie rodzaje śmierci</i>	Artur Pałyga	Paweł Passini	Teatr Łaźnia Nowa w Krakowie
V	21-27 listopada 2010 r.	<i>Niech żyje wojna!!!</i>	Paweł Demirski	Monika Strzępka	Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Wałbrzychu
VI	17-26 listopada 2011 r.	<i>General</i>	Jarosław Jakubowski	Aleksandra Popławska i Marek Kalita	Teatr IMKA w Warszawie
VII	16-24 listopada 2012 r.	<i>W imię Jakuba S.</i>	Paweł Demirski	Monika Strzępka	Teatr Dramatyczny m.st. Warszawy im. Gustawa Holoubka
VIII	15-22 listopada 2013 r.	<i>Dwoje biednych Rumunów mówiących po polsku</i>	Dorota Masłowska	Agnieszka Glińska	Teatr Studio im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Warszawie
IX	16-23 maja 2014 r.	<i>Caryca Katarzyna</i>	Jolanta Janiczak	Wiktor Rubin	Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach
X	16-23 maja 2015 r.	<i>nie-boska komedia. WSZYSTKO POWIEM BOGU!</i>	Paweł Demirski	Monika Strzępka	Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.raport10.festiwalraport.pl.

Od 2007 r. festiwal R@port połączony jest z ogólnopolskim konkursem o Gdyńską Nagrodę Dramaturgiczną. Do konkursu mogą zostać zgłoszone utwory przeznaczone na scenę dramatyczną, napisane po polsku w ciągu roku przed terminem nadsyłania prac przez żyjącego autora. Pierwszy finał konkursu odbył się w 2008 r. Laureaci oraz nagrodzone dramaty zestawione są w tab. 6.3.

Tab. 6.3. Laureaci Gdyńskiej Nagrody Dramaturgicznej w latach 2008-2015

Lata	Laureat	Tytuł dramatu
2008	Magda Fertacz	<i>Trash story</i>
2009	Mariusz Bieliński	<i>Nad</i>
2010	Julia Holewińska	<i>Ciała obce</i>
2011	Zyta Rudzka	<i>Zimny bufet</i>
2012	Małgorzata Sikorska-Miszczuk	<i>Popieluszko. Czarna msza</i>
2013	Artur Pałyga	<i>W środku słońca gromadzi się popiół</i>
2014	Mateusz Pakuła	<i>Smutki tropików</i>
2015	Weronika Murek	<i>Feinweinblein</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.gnd.art.pl.

Nieco wcześniej od Gdyńskiej Nagrody Dramaturgicznej, w 2006 r. powołano Nagrodę Literacką Gdynia w celu uhonorowania wyjątkowych osiągnięć polskich żyjących twórców. Nagroda przyznawana jest autorom najlepszych książek wydanych w poprzednim roku, w równorzędnych kategoriach: proza, poezja i eseistyka, a od 2014 r. także przekład literacki na język polski (tab. 6.4). W niektórych edycjach nagrody jury podejmowało także decyzję przyznania specjalnej Nagrody Osobnej. Nagroda Literacka Gdynia stanowi jedną z bardziej znaczących i prestiżowych polskich nagród literackich.

Od 2013 r. działa w Gdyni Teatr Gdynia Główna, który swoją siedzibę ma w podziemiach budynku dworca kolejowego. Jest on w pewien sposób kontynuatorem istniejącej od października 2003 r. do grudnia 2012 r. Sopotkiej Sceny Off de Bicz działającej w Teatrze na Plaży w Sopocie. Jeszcze przed powstaniem Teatru Gdynia Główna, w 2011 r. zapoczątkowano projekt teatralny „Teatr Zajechał w Gdyni”. W jego ramach prezentowane są sztuki teatralne w miejscach „nieteatralnych” – przede wszystkim świetlicach i domach kultury. Teatr Gdynia Główna jest większym projektem artystycznym, na który składają się także „Pęd sztuki – galeria” oraz „Poczekalnia idei”. Wszystkie one wpisują się w trzy główne nurty działalności: artystyczny (kreacja teatralna oraz organizacja wydarzeń artystycznych), edukacyjno-animacyjny (projekty upowszechniające sztukę teatru oraz przygotowujące nowych odbiorców tej dziedziny) i społeczny (działania

Tab. 6.4. Laureaci Nagrody Literackiej Gdynia w latach 2006-2015

Lata	Proza	Poezja	Esastyka	Nagroda Osobna	Przekład na język polski
2006	Michał Witkowski <i>Lubiewo</i>	Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki <i>Dzieje rodzin polskich</i>	Marek Zaleski <i>Zamiast</i>	–	–
2007	Wiesław Myśliwski <i>Traktat o luskaniu fasoli</i>	Wojciech Bonowicz <i>Pełne morze</i>	Krzysztof Środa <i>Projekt handlu kabardyńskimi końmi</i>	Magdalena Tulli za cykl uwieczony powieścią <i>Skaza</i>	–
2008	Marian Pankowski <i>Ostatni zlot aniołów</i>	Adam Wiedemann <i>Pensum</i>	Piotr Matywiecki <i>Twarz Tuwima</i>	–	–
2009	Marcin Świetlicki <i>Jedenaście</i>	Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki <i>Piosenka o zależnościach i uzależnieniach</i>	Maria Poprzeczka <i>Inne obrazy</i>	–	–
2010	Andrzej Stasiuk <i>Taksim</i>	Justyna Bargielska <i>Dwa fiaty</i>	Ryszard Koziołek <i>Ciała Sienkiewicza</i>	Małgorzata Szejnert za imponujący dorobek w dziedzinie reportażu, w szczególności za ostatnią książkę – powieść <i>Wyspa klucz</i>	–
2011	Justyna Bargielska <i>Obsoletki</i>	Ewa Lipska <i>Pogłos</i>	Stefan Chwin <i>Samobójstwo jako doświadczenie wyobraźni</i>	Andrzej Sosnowski <i>Poems</i>	–
2012	Magdalena Tulli <i>Włoskie szpilki</i>	Marta Podgórnik <i>Rezydencja surykatek</i>	Marian Sworzeń <i>Opis krainy Gog</i>	Mieczysław Porębski <i>Spotkanie z Ablem</i>	–
2013	Zyta Oryszyn <i>Ocalenie Atlantydy</i>	Andrzej Sosnowski <i>Sylwetki i cienie</i>	Adam Lipszyc <i>Sprawiedliwość na końcu języka. Czytanie Waltera Benjamina</i>	Jacek Łukasiewicz <i>TR</i>	–
2014	Jerzy Pilch <i>Wiele demonów</i>	Marcin Świetlicki <i>Jeden</i>	Wojciech Nowicki <i>Salki</i>	–	Jerzy Czech <i>Wdrapalem się na piedestał. Nowa poezja rosyjska</i> Wybór wierszy szesnastu poetów rosyjskich
2015	Michał Cichy <i>Zawsze jest dzisiaj</i>	Piotr Janicki <i>Wyrazy uznania</i>	Piotr Wierzbicki <i>Boski Bach</i>	–	Wiktor Dłuski <i>Martwe dusze</i> Mikołaja Gogola

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.nagrodaliterackagdynia.pl.

wspierające kompetencje organizacji kulturalnych, artystów indywidualnych i nieformalnych grup twórczych w pozyskiwaniu środków finansowych, a także integrujących gdyńskie środowisko twórcze) (www.teatrgdyniaglowna.pl).

Od 2014 r. działa też w Gdyni Teatr Komедii Valldal, teatr niezależny, nie posiadający własnej sceny. Tworzą go przede wszystkim: Tomasz Valldal-Czarnecki, Vilde Valldal Johannessen, Artur Guza, Monika Wójcik, Szymon Jachimek i Katarzyna Kiłyk. Jego przedstawienia prezentowane są gościnnie przede wszystkim w Centrum Kultury w Gdyni, Sali Koncertowej Portu Gdynia, Teatrze Gdynia Główna i na Scenie Letniej w Gdyni Orłowie. Najważniejszymi spektaklami teatru, którymi wypracował on sobie pozycję na teatralnej mapie miasta, są: komedia muzyczna *Ale Wiocha! – czyli proste piosenki o wiejskiej miłości* (premiera 18 października 2014 r.), musical familijny *Księga Dżungli* (premiera 8 czerwca 2015 r.) i pół-biograficzna komedia *Emigrantka* (premiera 26 lutego 2016 r.). Teatr prowadzi też działalność edukacyjną pod nazwą Teatr Komедii Valldal Junior.

Gdyńskim wydarzeniem o ugruntowanej pozycji jest *Ladies' Jazz Festival* – jedyny w Europie coroczny festiwal kobiet jazzu: wokalistek, instrumentalistek i kompozytorek. Pomysłodawcą i dyrektorem festiwalu jest Piotr Łyszkiewicz. Pierwsza edycja odbyła się w 2005 r. i od tego czasu wydarzenie wpisało się na stałe w lipcowy kalendarz miłośników jazzu. Główną sceną festiwalu jest Teatr Muzyczny im. Danuty Baduszkowej, ale od 2014 r. koncerty odbywają się też w Filharmonii Kaszubskiej w Wejherowie oraz w przestrzeni publicznej Gdyni – przy InfoBoxie, Muzeum Marynarki Wojennej i Scenie Letniej w Orłowie.

Na *Ladies' Jazz Festival* wystąpiły m.in.: amerykańska wokalistka Stacey Kent, amerykańska wokalistka jazzowo-bluesowa Brenda Boykin, zdobywczyni dwóch nagród Grammy, amerykańska wokalistka Dee Dee Bridgewater, brazylijska pianistka jazzowa, aranżerka i autorka piosenek Eliane Elias, wywodząca się z gospel amerykańska piosenkarka i kompozytorka Lizz Wright, amerykańska piosenkarka i pianistka, która również debiutowała jako wykonawczyni gospel, Dionne Warwick, amerykańska wokalistka Randy Crawford i najślynniejsza na świecie saksofonistka Candy Dulfer. Dużą popularnością cieszyły się też występy amerykańskiej grupy wokalnej kilkakrotnie uhonorowanej nagrodą Grammy – The Manhattan Transfer – oraz amerykańskiej wokalistki i pianistki Patricii Barber.

W 2005 r. odbyła się też pierwsza edycja *Globaltica World Cultures Festival*¹⁴⁵, stanowiącego przegląd i święto muzyki *world*, nastawionego na promowanie kultury świata na wielu płaszczyznach. W ramach festiwalu prezentowani są wykonawcy, którzy inspirowani są tradycją i kulturą swoich krajów i żywo przetwarzają ją na współczesny język komunikacji artystycznej. Pierwsza edycja festiwalu miała miejsce w Klubie Ucho w październiku 2005 r., ale już w trakcie drugiej edycji na przełomie lipca i sierpnia 2006 r. główny koncert miał miejsce na Molo Południowym. Wystąpiła wtedy światowa gwiazda Cesária Évora, znana z wykonywania

¹⁴⁵ Do 2007 r. jako *Globaltica World Music Festival*.

melancholijnej morny. Od 2007 r. festiwal odbywa się w końcu lipca, a jego głównym miejscem jest Park Kolibki w Orłowie. Gwiazdami festiwalu byli też Goran Bregović w 2007 r. oraz Sinéad O'Connor w 2008 r.

Od 2007 r. w Gdyni, a w późniejszych latach także w Sopocie i Gdańsku, odbywa się festiwal *Transvizualia*, łączący muzykę, film, video art i działania performerskie. Festiwal nie ma jednej, z góry przyjętej struktury. Każda edycja różni się od poprzedniej, odbywa się w różnych, często nietypowych miejscach, z nową ofertą i nowatorskimi rozwiązaniami.

Od 2009 r. organizowane są w Gdyni *Cudawianki* związane z obchodami nocy świętojańskiej. To plenerowe wydarzenie muzyczno-artystyczne na rozpoczęcie lata odbywa się przede wszystkim na plaży Śródmieście, ale jest obecne także na Bulwarze Nadmorskim im. Feliksa Nowowiejskiego, w Parku Rady Europy i w InfoBoxie. *Cudawianki* adresowane są do szerokiego grona odbiorców. Każdorazowo kulminacyjnym punktem programu jest koncert gwiazd polskich i zagranicznych na scenie ustawionej na plaży Śródmieście. Dotychczas wystąpili na niej m.in.: Emir Kusturica & The No Smoking Orchestra, The Matthew Herbert Big Band, Tricky, Kayah, Voo Voo, O.S.T.R., L.U.C, Julia Marcell, Czesław Śpiewa, Raz Dwa Trzy, Fisz Emade i Maria Peszek.

Stałym punktem w kalendarzu miłośników muzyki klasycznej jest gdyński Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej, od 2013 r. pod nazwą *Gdynia Classica Nova*. W 2015 r. obył się osiemnasta jego edycja. Przez wiele lat prezentowana była na nim muzyka sakralna, ale w ostatnim czasie formuła festiwalu jest wzbogacana o wykonania także innych dzieł muzyki klasycznej, zwłaszcza operowej. Koncerty odbywają się w gdyńskich kościołach, ale także w Teatrze Muzycznym, Teatrze Miejskim, Sali Koncertowej Portu Gdynia oraz Gdyńskim Centrum Filmowym i Muzeum Miasta Gdyni.

Ciekawym gdyńskim przedsięwzięciem był Festiwal Rytmu i Ognia FROG, który odbywał się w latach 2006-2013, najczęściej w pierwszych dniach sierpnia. Był połączeniem ognia, bębnow i muzyki etnicznej. W 2010 r. festiwal FROG w głosowaniu internautów portalu Trojmiasto.pl otrzymał nagrodę w plebiscycie „Skrzydła Trójmiasta” w kategorii „Kultura w przestrzeni Trójmiasta”.

Od 2008 r. w czerwcu lub lipcu odbywają się *Gdynia Design Days*, organizowane przez Centrum Designu Gdynia, Pomorski Park Naukowo-Technologiczny i Miasto Gdynia. Jest to wydarzenie popularyzujące współczesne wzornictwo. Różnorodne działania podejmowane w trakcie festiwalu mają na celu wprowadzenie odbiorców w świat projektowania przedmiotów, a także wzbudzanie ciekawości i wrażliwości na dobrze zaprojektowane, innowacyjne i estetyczne przedmioty i produkty.

W wymiarze instytucjonalnym i edukacyjnym ważną rolę pełni Centrum Kultury w Gdyni. Jest to instytucja samorządowa utworzona w 2004 r. w miejsce wcześniej istniejącego Domu Kultury. Centrum Kultury w Gdyni finansowane jest z budżetu miasta i zajmuje się organizacją lub współorganizacją działań kulturalnych w Gdyni, m.in. takich jak: koncerty, festiwale, przeglądy, warsztaty, a także

wydawanie publikacji. Szczególnie istotne i interesujące są następujące przedsięwzięcia Centrum Kultury w Gdyni:

- Gdyński Fundusz Filmowy – utworzony w 2009 r. w celu popularyzowania i upowszechniania kultury filmowej oraz stwarzania warunków do prowadzenia działalności twórczej w zakresie kinematografii na etapie produkcji, rozpowszechniania, dystrybucji i promocji filmów. Wspiera on produkcje filmowe promujące Gdynię, popularyzujące wizerunek miasta, jego walory krajobrazowe lub aspekty historyczne, a także produkcje, które mogą przynieść korzyść ekonomiczną miastu i jego mieszkańcom¹⁴⁶. W 2016 r. budżet funduszu wyniósł 450 tys. zł. Najbardziej znanym filmem dofinansowanym przez Gdyński Fundusz Filmowy był *Czarny Czwartek* w reżyserii Antoniego Krauze. W 2010 r. przyznano mu wsparcie w wysokości 307 tys. zł.
- Scena SAM – istniejąca od 2010 r. jako funkcjonalnie niemal pełnoprawny teatr, w którym wystawiane są sztuki z udziałem zarówno doświadczonych, jak i początkujących aktorów.
- Scena 138 – działający od 2011 r. edukacyjny projekt artystyczny skierowany do młodzieży, studentów i osób pracujących, zainteresowanych artystyczną pracą na scenie. Scena 138 funkcjonuje też jako niezależna grupa teatralna.
- Bliza – Kwartalnik Artystyczny – pierwszy magazyn artystyczny wydawany w Gdyni. Pismo ukazuje się od listopada 2009 r. Prezentowane są w nim zjawiska z różnych dziedzin sztuki: plastycznych, muzycznych, teatralnych, filmowych, literatury, architektury. Interesuje się także obyczajowością i semiotyką rzeczywistości.
- Galeria Sztuki Współczesnej Element – powstała w 2014 r. w wyniku porozumienia pomiędzy Fundacją Sztuki Współczesnej Element i Centrum Kultury w Gdyni jako projekt prezentacji sztuki interaktywnej oraz najnowszych zjawisk we współczesnej sztuce. Głównym założeniem Galerii jest organizowanie, wspieranie i realizacja projektów artystycznych związanych z nowymi technologiami i ich prezentacja w przestrzeni publicznej.
- Niedziela Melomana – okazjonalne, niedzielne koncerty muzyki klasycznej odbywające się w różnych gdyńskich obiektach – głównie Teatrze Miejskim im. Witolda Gombrowicza, ale też Sali Koncertowej Zarządu Morskiego

¹⁴⁶ W ramach Gdyńskiego Funduszu Filmowego w poszczególnych latach przyznano wybranym projektom dofinansowanie w wysokości: w 2009 r. 700 tys. zł, w 2010 r. 800 tys. zł, w 2011 r. 700 tys. zł, w 2012 r. 700 tys. zł, w 2013 r. niespełna 548 tys. zł, w 2014 r. 325 tys. zł, w 2015 r. 300 tys. zł. Nie wszystkie środki były wykorzystywane, ponieważ wnioskodawcy podpisują umowy na dofinansowanie z Centrum Kultury w Gdyni dopiero po ostatecznym potwierdzeniu pozostałych źródeł finansowania filmów.

Portu Gdynia, Pomorskim Parku Naukowo-Technologicznym, Gdyńskim Centrum Filmowym.

- Przystań Poetycka Strych – szereg przedsięwzięć poetyckich przygotowywanych we współpracy z różnymi podmiotami – przede wszystkim z Cafe Strych. Są to spotkania z poetami, nierzadko połączone z promocją tomów poezji, a także Ogólnopolski Przegląd Połowy Poetyckiej, którego głównym elementem są konkursy na zestaw wierszy¹⁴⁷ oraz jeden wiersz¹⁴⁸. W 2015 r. miał już XIV edycję.

Ponadto w powiązaniu z Centrum Kultury w Gdyni od 2013 r. funkcjonuje CultureBox, który mieści się w Gdynia InfoBox. Jest to przede wszystkim miejsce różnych wystaw, ale też promocji książek, wieczorów poetyckich, prelekcji, warsztatów artystycznych i koncertów.

Najważniejszą klubową sceną muzyczną Gdyni jest Klub Ucho. Organizowane jest w nim szerokie spektrum koncertów. Klub podejmuje też pozamuzyczną działalność kulturalną – występują w nim artyści związani m.in. ze stand-upem i monodramem teatralnym. Prowadzony jest w także „Projekt 238×504” – galeria billboardowa umieszczona na jednej z zewnętrznych ścian klubu.

W Gdyni działa kilka galerii. Poza wspomnianą wcześniej Galerią Sztuki Współczesnej Element są też m.in. działająca od 2009 r. Galeria Sztuki Współczesnej – Od czasu do czasu oraz znajdująca się w zabytkowym Zajeździe Adlera Galeria Debiut działająca przy Zespole Szkół Plastycznych w Gdyni Orłowie.

Miejską Bibliotekę Publiczną w Gdyni powołano w kwietniu 1935 r. Po wojnie wypożyczalnię uruchomiono 20 sierpnia 1945 r., a od 1946 r. Miejska Biblioteka Publiczna była rozbudowywana w sieć placówek filialnych, które zasięgiem działania miały objąć wszystkie dzielnice miasta. Obecnie sieć biblioteczna Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdyni liczy 24 filie, w tym placówki specjalistyczne: Czytelnia Naukowa (czytelnia książek, czytelnia czasopism i Ośrodek Informacyjno-Bibliograficzny), Gdyńska Biblioteka Akademicka (przemianowana w 2001 r. z Czytelni Popularnonaukowej po podpisaniu umowy o współpracy z Wyższą Szkołą Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Politycznych), Wypożyczalnia Naukowa. Biblioteka posiada ponad 462 tys. książek i wydawnictw elektronicznych. Podstawowe wskaźniki Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdyni w latach 2004-2014 zestawiono w tab. 6.5. Liczba czytelników w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców do 2011 r. zmniejszała się, ale od 2012 r. nieco wzrosła. Równolegle, do 2011 r. malała liczba wypożyczeń na jednego czytelnika, ale od 2012 r. wskaźnik ten ustabilizował się na poziomie 16,3-16,5 woluminów rocznie.

¹⁴⁷ W 2015 r. na XIV edycję konkursy przesłano 359 zestawów zawierających w sumie 1077 wierszy.

¹⁴⁸ Warunkiem uczestnictwa jest osobiste odczytanie jednego niepublikowanego, nienagrodzonego wiersza i złożenie jego kopii na ręce jury.

Tab. 6.5. Podstawowe wskaźniki Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdyni w latach 2004-2014

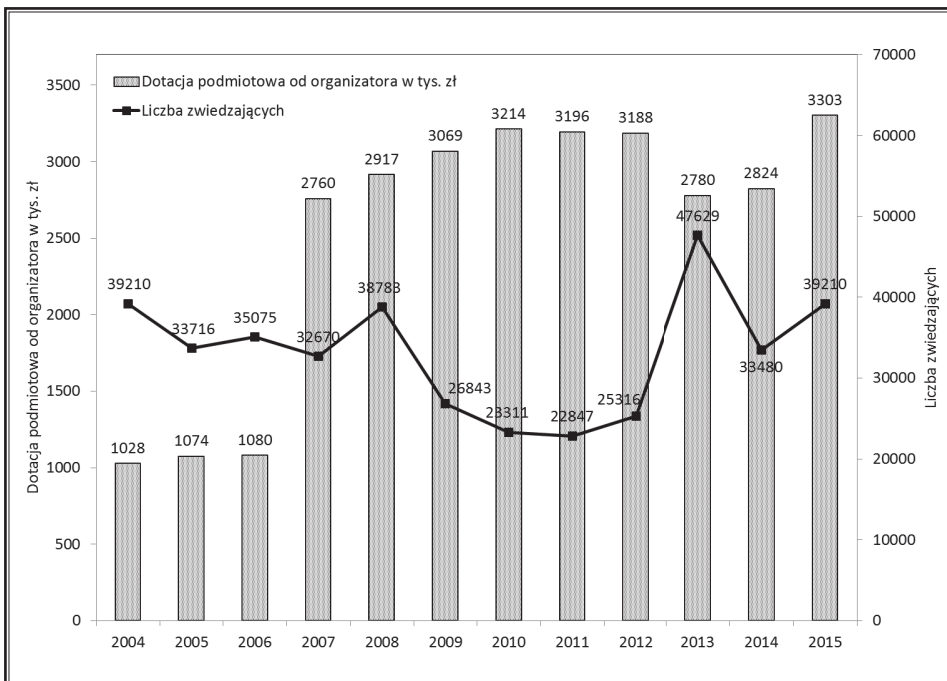
Nazwa wskaźnika	Lata										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba woluminów księgozbioru w tys.	577,4	569,8	575,7	579,3	584,0	541,9	488,0	478,8	461,8	458,9	451,0
Liczba woluminów księgozbioru na 1 tys. mieszkańców	2279,2	2254,1	2285,9	2314,9	2343,1	2186,4	1956,1	1923,4	1856,7	1850,0	1820,0
Liczba mieszkańców na jedną filię biblioteczną	11014	10991	10950	10880	10837	10776	10846	11315	10364	10335	10326
Liczba czytelników na 1 tys. mieszkańców	207	208	199	194	188	179	173	173	177	186	182
Liczba wypożyczeń księgozbioru na jednego czytelnika w woluminach	20,7	19,7	20,2	20,3	19,9	18,5	17,2	16,8	16,5	16,3	16,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

W poszczególnych filiach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdyni działają Dyskusyjne Kluby Książki, odbywają się warsztaty, spotkania z pisarzami i różne konkursy. Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni jest organizatorem m.in. konkursu „Gdynia w fotografii”, którego XV edycja miała miejsce w 2015 r. Od 12 września 2003 r. w filii nr 15 przy al. marszałka J. Piłsudskiego 18 działa Ośrodek Kultury Kaszubsko-Pomorskiej w Gdyni, który jest gdyńskim oddziałem Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego.

Muzeum Miasta Gdyni powołano 1 stycznia 1983 r. Na jego siedzibę przeznaczono zabytkowy domek z początku XX w. przy ul. Starowiejskiej 30 – tzw. Domek Abrahama. Nowy budynek – pierwszy w Polsce obiekt zbudowany na potrzeby muzeum – otwarto 16 listopada 2007 r. w sąsiedztwie Klubu Marynarki Wojennej Riwiery i Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej. Najliczniejszą grupą w zbiorach muzeum są fotografie – zarówno oryginalne, jak i reprodukcje, pocztówki oraz negatywy o tematyce związanej z portem oraz życiem miasta i jego

mieszkańców. Jest ich ponad 42 tys. Ponadto muzeum gromadzi prawie 13 tys. dokumentów życia społecznego – dokumentów osobistych, telegramów, kart dań z polskich transatlantyków, plakatów, afiszy, ulotek i zbiorów kartograficznych. Zbiór zabytków kultury materialnej obejmuje pięć tys. obiektów, począwszy od prostych przedmiotów codziennego użytku, aż po wielkogabarytowe, skomplikowane urządzenia. Dział sztuki gromadzi ponad trzy tys. dzieł – głównie malarstwo i grafikę, a także medale. Ponadto w muzeum funkcjonuje ogólnodostępna biblioteka muzealna, której księgozbiór to ponad 11 tys. woluminów. W Muzeum Miasta Gdyni prezentowane są wystawy czasowe, organizowane zajęcia, warsztaty i prelekcje. Na ryc. 6.3. przedstawiono liczbę zwiedzających i wielkość dotacji podmiotowej Muzeum Miasta Gdyni w latach 2004-2015.

Ryc. 6.3. Liczba zwiedzających i wielkość dotacji Muzeum Miasta Gdyni w latach 2004-2015

Źródło: dane niepublikowane Muzeum Miasta Gdyni.

W ramach wspólnej architektonicznej bryły budynku Muzeum Miasta Gdyni zlokalizowana jest unikatową instytucją – Muzeum Marynarki Wojennej. Jej najistotniejszym elementem jest plenerowa ekspozycja broni i uzbrojenia morskiego. Początki ekspozycji sięgają 1953 r., a w zbliżonym do obecnego kształcie prezentowana jest od 1975 r. Jest to największa i najcenniejsza w Polsce kolekcja uzbrojenia morskiego i wyposażenia okrętowego. Najstarszymi zabytkami są lufy armatnie

z XVII w., ale największe znaczenie mają militaria związane z obroną polskiego wybrzeża we wrześniu 1939 r. Do Muzeum Marynarki Wojennej należy też inny cenny obiekt muzealny – niszczyciel ORP Błyskawica, zacumowany w Basenie Prezydenta przy Molo Południowym. W budynku muzeum mieści się biblioteka z czytelnią przeznaczoną dla osób zajmujących się działalnością naukową oraz popularyzacją historii Marynarki Wojennej. Muzeum prowadzi też działalność wydawniczą.

Od 16 maja 2015 r. w historycznym budynku Dworca Morskiego, w którym przez dziesięciolecia obsługiwani byli podróżni wypływający z Polski transatlantykami, działa Muzeum Emigracji, uruchomione po dwuletniej gruntownej przebudowie budynku. Inwestorem muzeum było miasto Gdynia¹⁴⁹. Jest to pierwsze w kraju muzeum poświęcone historii polskiej emigracji. Główną ekspozycją muzeum jest wystawa w dużej części o charakterze multimedialnym, która przybliży dzieje emigracji z ziem polskich od XIX w. do czasów współczesnych. Muzeum Emigracji prowadzi też szereg projektów o charakterze edukacyjnym i kulturalnym. Są to m.in.:

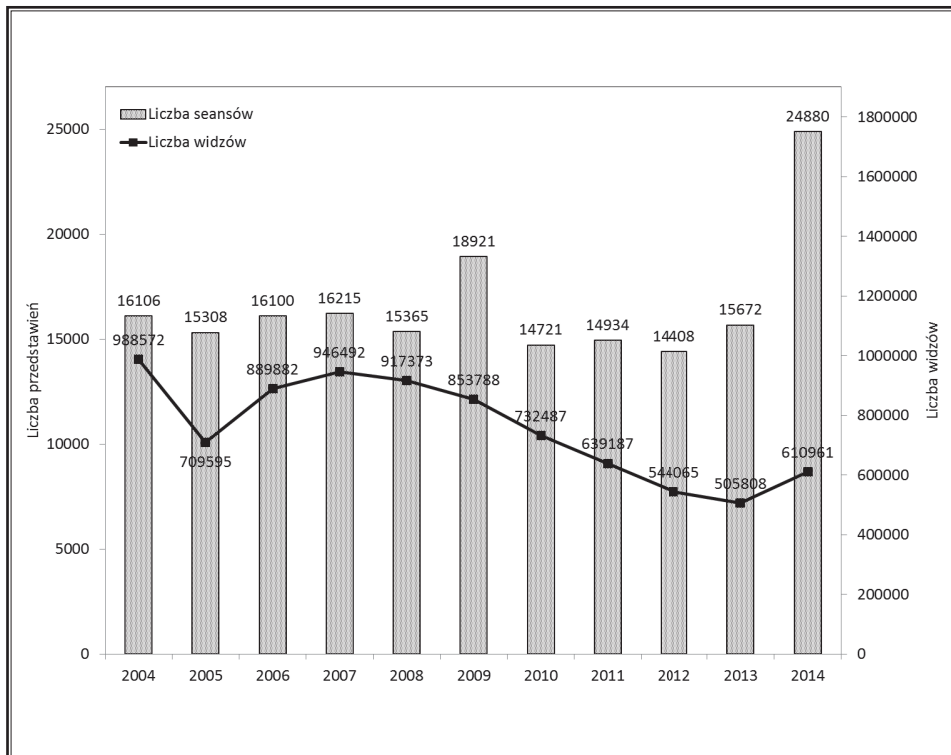
- Stacja Emigracja – cykl spotkań z wybitnymi przedstawicielami polskiej emigracji, autorami książek, reżyserami filmów i badaczami tematyki szeroko pojętej migracji oraz historii Gdyni jako miasta portowego powiązanego z ruchem emigracyjnym;
- Za granicą sztuki – cykl comiesięcznych wykładów prezentujących sylwetki najciekawszych polskich artystów emigracyjnych XX i początku XXI w.

Miasto rozwija silnie już zakorzenioną w Gdyni tradycję filmową – 13 września 2015 r. otwarto Gdyńskie Centrum Filmowe. Poza funkcją edukacyjną, związaną z Gdyńską Szkołą Filmową, odbywają się w nim m.in. przeglądy filmów, wystawy fotografii, dyskusje z twórcami, warsztaty filmowe. Działalność Gdyńskiego Centrum Filmowego ukierunkowana jest na profesjonalnych filmowców, amatorów, ale też i pasjonatów kina. Mieści się w nim kino studyjne, którego trzy sale nawiązują swoimi nazwami do dawniej istniejących w Gdyni sal kinowych – największa – Warszawa – przeznaczona jest dla 227 widzów, natomiast dwie bardziej kameralne – Goplana i Morskie Oko – mają odpowiednio 96 i 45 miejsc.

W Gdyni działają dwa multipleksy kinowe: Multikino, mieszczące się w Centrum Gdynia Waterfront, posiadające osiem sal kinowych z łączną liczbą 2144 miejsc na widowniach, oraz Helios w Centrum Riviera, posiadające sześć sal

¹⁴⁹ Całkowity koszt projektu Muzeum Emigracji wyniósł 49,3 mln zł, z czego ok. 23,8 mln sfinansowano ze środków unijnej inicjatywy JESSICA.

kinowych z łączną liczbą 1236 miejsc. W tab. 6.9 zestawiono liczbę seansów i widzów w gdyńskich multipleksach kinowych w latach 2004-2015. W 2014 r. nastąpił wyraźny wzrost liczby widzów, co było spowodowane przede wszystkim uruchomieniem multipleksu Helios w Centrum Riviera w ostatnich dniach października 2013 r.

Ryc. 6.4. Liczba seansów i widzów w gdyńskich multipleksach kinowych w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

W Gdyni od 2005 r. funkcjonuje Klub Filmowy, który początkowo działał w byłej sali BHP Stoczni Nauta. W sierpniu 2014 r. przeniósł się do sali kinowej w budynku wystawienniczo-konferencyjnym Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego, a we wrześniu 2015 r. do sali kinowej Muzeum Emigracji. Klub Filmowy jest siedzibą DKF Żyrafa.

W tab. 6.6 przedstawiono wydatki na kulturę z budżetu miasta Gdyni w latach 2009-2014. Zaznacza się w nich wyraźna tendencja wzrostu kwoty wydatków na kulturę w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców oraz udziału wydatków na kulturę w wydatkach budżetu miasta ogółem.

Tab. 6.6. Wydatki na kulturę z budżetu miasta Gdynia w latach 2009-2014

Nazwa wskaźnika	Lata					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Udział wydatków na kulturę ^a w wydatkach budżetu miasta ogółem [%]	3,07	3,33	3,31	3,52	4,4	5,53
Wydatki z budżetu miasta na kulturę ^a w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców [tys. zł]	122,60	154,56	147,55	169,96	222,04	269,78
Udział wydatków miasta na utrzymanie miejskich instytucji kultury w wydatkach na kulturę ^a [%]	41,35	68,16	75,13	71,19	45,83	30,03
Udział wydatków na program dofinansowania przedsięwzięć kulturalnych w wydatkach budżetu miasta na kulturę ^a [%]	27,74	43,82	7,27	bd	13,66	0,74
Udział wydatków inwestycyjnych na kulturę ^b w wydatkach z budżetu miasta na kulturę ogółem [%]	1,43	10,79	15,97	12,53	32,03	44,26
Wydatki inwestycyjne z budżetu miasta na kulturę ^a w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców [tys. zł]	1,74	16,68	23,56	21,29	71,12	119,41
Udział wydatków miasta na konserwację i ochronę zabytków w wydatkach budżetu miasta na kulturę ^a [%]	3,93	4,80	bd	4,1	2,3	1,69

^a Dział 921 budżetu.

^b Dział 921 i inne działy budżetu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.sas24.org.

6.3. Podsumowanie

Władze Gdyni konsekwentnie wspierają działalność kulturalną. Widać to wyraźnie nie tylko we wzroście liczby inwestycji kulturalnych, jakie miały miejsce w ostatnich latach, ale też w zwiększeniu nakładów finansowych na kulturę wydatkowanych z budżetu miasta. Odpowiada to aktualnej wiedzy związanej z funkcjonowaniem, kształtowaniem i zarządzaniem miast. Inwestowanie w kulturę przynosi szereg istotnych, chociaż niekiedy odłożonych w czasie i najczęściej

trudno mierzalnych, korzyści. Jest to nie tylko wyższa jakość życia, wsparcie procesu edukacji, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej, nowe miejsca pracy, ale też większa liczba turystów i gości, którzy podczas wizyty w mieście dokonują zakupu produktów i usług nie tylko bezpośrednio, a nawet pośrednio nie związanych z kulturą. Działalność w zakresie kultury przynosi korzyści pozamaterialne, ale jest też częścią gospodarki, przyczyniając się do siły ekonomicznej miasta.

Gdynia zawsze potrafiła przyciągać do siebie twórców i przedsięwzięcia kulturalne. Wyraźnie widać to na przykładzie trzech flagowych marek kulturalnych Gdyni – to właśnie tutaj miały możliwość zyskać nowe oblicze i rozwinąć się. Gdynia stała się dla nich swego rodzaju „oknem na świat”, ale również bezpiecznym portem, gdzie sukces wypracowywany jest systematyczną pracą przez wiele lat.

Wiele przedsięwzięć w zakresie kultury w Gdyni ma wymiar ponadlokalny. Niejednokrotnie są to wydarzenia o randze regionalnej, krajowej, a w niektórych przypadkach także międzynarodowej. Można się spodziewać, że w przyszłości do grona trzech flagowych marek kulturalnych Gdyni dołączą kolejne.

7. Sport i rekreacja

Sport przybiera ma znaczeniu jako zjawisko społeczne i gospodarcze, przyczyniając się w dużym stopniu do spełniania strategicznych celów Unii Europejskiej – solidarności i dobrobytu. Coraz więcej obywateli Unii Europejskiej regularnie uprawia sport, który – poza wpływem na stan zdrowia i samopoczucie – pobudza istotne wartości, takie jak duch zespołowy, solidarność, tolerancja oraz zasada *fair play* (*Biała księga...*, 2007). Dla jednych sport jest formą spędzania wolnego czasu, dla innych środkiem, dzięki któremu mogą poprawić swoje samopoczucie. Samorząd gdyński od wielu lat promuje postawę mieszkańców, którzy – podążając za tą pozytywną modą płynącą z Europy Zachodniej – coraz chętniej uprawiają różne dyscypliny sportu. Gdynia, mając naturalne uwarunkowania do uprawiania sportów biegowych (lasy, strefa krawędziowa wysoczyzny) i wodnych (nadmorskie położenie), wykorzystuje te walory rozwijając szereg inicjatyw, programów i cyklicznych imprez sportowych. Samorząd stara się tworzyć warunki do rozwoju sportowej aktywności mieszkańców poprzez budowę nowej infrastruktury, w szczególności tej najbardziej zaawansowanej, jak hale sportowe, pływalnie i boiska, ale także siłowni na otwartym powietrzu w ramach budżetu partycypacyjnego (obywatelskiego).

7.1. Rekreacja i sport powszechny

Aktywność mieszkańców Gdyni w zakresie uprawiania sportu zbadana została przy pomocy podstawowych wskaźników. W tab. 7.1 przedstawiono dane związane z funkcjonowaniem klubów sportowych w Gdyni w latach 2004-2014. W okresie 11 lat liczba klubów i organizacji sportowych zmniejszyła się o 8% (z 55 do 51), przy czym najwięcej klubów (66) działało w 2008 r. Liczba członków klubów sportowych w Gdyni w badanym okresie nie ulegała poważniejszym zmianom – najniższy wynik odnotowano w 2012 r. – 4789 osób, a najwyższy w 2010 – 5547. Liczba ćwiczących ogółem wzrosła o 9% – z 4267 w 2004 r. do 4697

w 2014 r., najwięcej ćwiczących (5071) odnotowano w 2008 r. Wśród ćwiczących osób dominowali mężczyźni. W latach 2004-2008 r. ich udział wynosił ok. 69%, w 2010 r. wzrósł do 75%, w kolejnych latach spadł o kilka procent. W badanym okresie znacząco spadła liczba sekcji sportowych – ze 104 w 2004 r. do 71 w 2014 r. W tym samym czasie o 12% wzrosła liczba trenerów, a liczba instruktorów sportowych spadła o 6%.

Tab. 7.1. Kluby sportowe w Gdyni w latach 2004-2014

Wyszczególnienie	2004	2006	2008	2010	2012	2014	Zmiana 2004-2014 (2004=100)
Kluby ^a	55	63	66	62	61	51	93
Członkowie	5323	5175	5450	5547	4789	5223	98
Ćwiczący ogółem	4267	4923	5071	4924	4180	4697	110
Ćwiczący mężczyźni	2945	3382	3521	3602	3166	3416	116
Ćwiczące kobiety	1322	1541	1550	1322	1014	1281	97
Sekcje sportowe	104	120	106	93	96	71	68
Trenerzy	100	113	171	149	126	112	112
Instruktorzy sportowi	122	124	119	114	86	115	94

^a W zestawieniu uwzględniono także wyznaniowe kluby sportowe i uczniowskie kluby sportowe (UKS). Kluby wyznaniowe funkcjonują w obrębie szkół i parafii katolickich; pierwsze kluby UKS powstały w Gdyni w połowie lat 90. XX wieku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rocznika Statystycznego Gdyni 2011, 2012* i www.stat.gov.pl.

W Gdyni prowadzone są także projekty sportowe, skierowane przede wszystkim do uczniów i najmłodszych dzieci, które mają na celu upowszechnianie sportu i rekreacji. Szczególną rolę spełnia autorski program Gdyńskie poruszenie, do uczestnictwa w którym zaproszono wszystkich mieszkańców bez względu na płeć i wiek. Program promuje ruch i rekreację w celu poprawy zdrowia i samopoczucia (tab. 7.2).

Tab. 7.2. Główne projekty sportowe w Gdyni wykonane w latach 2004-2014

Nazwa	Opis projektu
Gdyńskie poruszenie	Inicjatywa skierowana do mieszkańców Gdyni miała na celu poprawę ich kondycji sportowej poprzez rekreacyjne uprawianie sportu.
Gdynia na fali	Celem programu było wzmocnienie więzi z morzem i regionem morskim najmłodszych mieszkańców miasta, promocja wiedzy o żeglarskim i morzu oraz o korzyściach wynikających z nadmorskiego charakteru Gdyni.
Erasmus+ Sport	Liderem projektu było Gdyńskie Centrum Sportu, a partnerzy pochodzili z Włoch, Portugalii, Rumunii, Wielkiej Brytanii, Czech i Polski. Projekt „ <i>Move up to be healthy and happy</i> ” skierowany do najmłodszych mieszkańców Gdyni promował edukację i zachowania sportowe i rekreacyjne.
Wspieraj i wygrywaj	Projekt zakładał cykl warsztatów stanowiących uzupełnienie procesu szkoleniowego trenerów gdyńskich klubów sportowych o rozwój mentalny.
<i>Comenius Regio</i>	Celem projektu było wzmacnianie europejskiego wymiaru w edukacji poprzez promowanie współpracy między lokalnymi i regionalnymi władzami oświatowymi w Europie. Inicjatywy tego typu pomagają lokalnym władzom oświatowym rozwiązywać problemy i poszerzać ofertę dotyczącą edukacji szkolnej.
PYDOS (<i>Prevention of youth drop-outs from sports</i>)	Projekt, przygotowany w ramach programu Południowy Bałtyk 2007- 2013, miał na celu zapobieganie przedwczesnej rezygnacji młodzieży z uprawiania sportu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów rozproszonych i strony internetowej www.gdyniasport.pl.

Główne imprezy sportowe organizowane cyklicznie w Gdyni przedstawia tab. 7.3. Do najważniejszych tego typu wydarzeń należą zawody związane z biegami i triathlonem.

Szczególne znaczenie, ze względu na nadmorskie położenie miasta, mają te zawody sportowe, które wiążą się z uprawianiem dyscyplin wodnych. Wśród największych imprez tego rodzaju wyróżnić należy *BCT Gdynia Marathon* – cykliczne zawody pływackie organizowane na wodach Zatoki Gdańskiej na trasie z Gdyni do Helu. Długość trasy wynosi ponad 20 km. Znaczącym wydarzeniem są regaty *Volvo Gdynia Sailing Days*, jedna z najważniejszych imprez żeglarskich w kraju. W ciągu kilkunastu dni rozgrywanych jest kilkanaście konkurencji, m.in. w ramach mistrzostw Polski. Złoty największych żaglowców świata należą do imprez żeglarskich najwyższej rangi. Ostatnie takie wydarzenie, Operacja Żagle Gdyni, które odbyło się w 2014 r., związane było z uczczeniem czterdziestolecia pierwszego złota żaglowców w Polsce¹⁵⁰. Ważne zawody o charakterze ogólnopolskim to także *Herbalife Triathlon Gdynia* z cyklem *Ironman*. Jedną z trzech dyscyplin zaliczanych do zawodów triathlonowych jest pływanie. W gdyńskiej imprezie odbywa się ono w wodach Zatoki Gdańskiej.

¹⁵⁰ Wcześniejsze złoty największych żaglowców świata odbywały się w Gdyni w latach 1974, 1992, 2003, 2009 i 2011.

Tab. 7.3. Najważniejsze cykliczne imprezy sportowe odbywające się w Gdyni

Nazwa	Dyscyplina
<i>BCT Gdynia Marathon</i>	Zawody pływackie
<i>Volvo Gdynia Sailing Days</i>	Regaty żeglarskie
<i>Herbalife Triathlon Gdynia</i>	Zawody mieszane (biegi, pływanie, kolarstwo)
<i>MTB Gdynia Maraton</i>	Zawody w kolarstwie górskim
<i>Operacja Żagle Gdyni</i>	Żeglarstwo
<i>PKO Grand Prix Gdyni</i>	Zawody biegowe (cykl czterech biegów)
<i>PTC Gdynia Open</i>	Zawody snookera
<i>PZU Gdynia Półmaraton</i>	Zawody biegowe
<i>Red Bull Air Race</i>	Zawody lotnicze

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów rozproszonych i strony internetowej www.gdyniasport.pl.

Wśród ważnych zawodów sportowych wyróżnia się maraton w kolarstwie górskim (*MTB Gdynia Maraton*), zawody gry w snookera¹⁵¹ (*PTC Gdynia Open*) oraz zawody biegowe (*PZU Gdynia Półmaraton* i *PKO Grand Prix Gdyni*). Jedną z tych imprez – *PKO Grand Prix Gdyni* – otrzymała w 2015 r. ogólnopolską nagrodę imienia Tomasza Hopfera za Imprezę Biegową Roku 2015 w kategorii „Cykl”¹⁵². Jest to największy cykl biegów ulicznych w Polsce, w 2014 r. łącznie uczestniczyło w nich ponad 25 tys. biegaczy, w 2015 r. linię mety przekroczyło prawie 30 tys. uczestników. Bieg główny odbywa się na dystansie 10 km, krótsze odległości przygotowano dla dzieci i młodzieży¹⁵³. Odbywające się w ramach cyklu marsze *nordic walking* cieszyły się w 2014 r. rekordową w historii zawodów frekwencją – wzięło w nich udział ok. 2 tys. osób (www.eratusz.gdynia.pl).

Ze względu na specyfikę powiązań pomiędzy sportem a biznesem, samorząd gdyński regularnie inwestuje środki budżetowe w inicjatywy wspierając organizatorów dużych imprez sportowych. W ten sposób, poza krzewieniem kultury fizycznej, wykonuje cele marketingowe związane z promocją i budowaniem wizerunku

¹⁵¹ Jest to jedyny w Polsce profesjonalny turniej snookerowy.

¹⁵² Głosowanie miało charakter dwuetapowy. Po głosowaniu internautów znani trenerzy, organizatorzy imprez oraz menedżerowie wyłonili zwycięzcę.

¹⁵³ Najmłodszy mogą wziąć udział w biegu malucha na dystansie 200 m.

miasta. Promocja poprzez sport stała się stałym punktem w tworzonych strategiach rozwojowych wielu polskich miast, w tym także Gdyni (M. Smura, 2012).

7.2. Działalność i osiągnięcia zespołów sportowych

W Gdyni funkcjonuje wiele klubów i sekcji sportowych reprezentujących różne dyscypliny sportu – od najpopularniejszych gier zespołowych, takich jak piłka nożna, koszykówka, siatkówka czy lekkoatletyka, przez sporty indywidualne np. siłowe, po żeglarstwo. Wśród najliczniej reprezentowanych dyscyplin sportowych znajdują się: piłka nożna (11 klubów), żeglarstwo (11), sztuki walki (9), sporty wodne (9), koszykówka (8), piłka siatkowa (5). Szczegółowy wykaz gdyńskich klubów sportowych i sekcji (dyscyplin) działających w 2015 r. prezentuje tab. 7.4.

Tab. 7.4. Dyscypliny sportowe w gdyńskich klubach (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Dyscypliny sportowe	Nazwa klubu sportowego
Badminton	Klub Sportowy Badminton School
Biegi	Stowarzyszenie Klub Sportowy biegamyrazem.pl, Uczniowski Klub Sportowy Azymut 45,
Boks	Klub Sportowy Bombardier Gdynia, Stowarzyszenie Sportu Sako
Bowling	Uczniowski Klub Bowlingowy U-7
Futbol amerykański	Seahawks Gdynia
Gimnastyka sportowa	Stowarzyszenie Gimnastyki Artystycznej Gdynia, Uczniowski Klub Sportowy Jantar Gdynia
Hokey na lodzie	Hokeyjowy Uczniowski Klub Sportowy Niedźwiadki
Judo	Uczniowski Klub Judo Viking, Uczniowski Klub Sportowy Galeon Gdynia, Uczniowski Klub Sportowy Opty, Wojskowy Klub Sportowy Flota
Kolarstwo	Cyklo Team, Klub Kolarski Trek Gdynia, Nexus Team, Stowarzyszenie Rowerowa Gdynia,
Koszykówka	Akademia Koszykówki i Cheerleadingu Sharks Gdynia, Asseco Gdynia, Basket 90 Gdynia, Gdyńskie Towarzystwo Koszykówki, Sportowa Politechnika, Uczniowski Klub Sportowy Chylonia, Uczniowski Klub Sportowy Siedemnastka, Uczniowski Klub Sportowy Omega Gdynia
Lekkoatletyka	Klub Lekkoatletyczny Gdynia, Lekkoatletyczny Klub Sportowy Zorza, Uczniowski Klub Sportowy Siedemnastka, Wojskowy Klub Sportowy Flota
Łucznictwo	Uczniowski Klub Sportowy Morświn
Piłka nożna	Akademia Piłkarska KP Gdynia, Arka Gdynia SSA, Gdyńska Akademia Piłkarska Dąbrowa, Klub Piłkarski Gdynia, Klub Sportowy Szstorm Gdynia, Szkolny Klub Sportowy Bałtyk Gdynia, Stowarzyszenie Inicjatywa Arka, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Checz Gdynia, Uczniowski Klub Sportowy Cisowa, Uczniowski Klub Sportowy Iskra Gdynia, Uczniowski Klub Sportowy Siedemnastka
Piłka ręczna	Klub Sportowy Kar-Do Spółnia Gdynia, Uczniowski Klub Sportowy Cisowa, Vistal Gdynia

Piłka siatkowa	Stowarzyszenie Klub Sportowy Kats Alpat, Uczniowski Klub Sportowy Chylonia, Uczniowski Klub Sportowy Siedemnastka, Uczniowski Klub Sportowy Orlik, Uczniowski Klub Sportowy Trefl Gdynia
Podnoszenie ciężarów	Wojskowy Klub Sportowy Flota
Rugby	Rugby Club Arka Gdynia, Wojskowy Klub Sportowy Flota
Sporty motorowe	Gdyński Klub Motorowy Bałtyk, Stowarzyszenie Automobilklub Morski
Sporty siłowe	Uczniowski Klub Sportowy Złoty Tur
Sporty walki	Klub Kick-Boxingu Maximus, Mad Dogs Team
Sporty wodne	Aqua-Sfera, Centrum Nurkowania i Turystyki Aktywnej Ticada, Centrum Techniki Nurkowej, Centrum Wychowania Morskiego ZHP, Klub Sportowy Delfin Gdynia, Morski Klub Płetwonurków Flota Gdynia, Oddział PTTK Marynarki Wojennej, Uczniowski Klub Sportowy Siedemnastka, Wojskowy Klub Sportowy Flota
Sporty siłowe	Uczniowski Klub Sportowy Złoty Tur
Strzelectwo sportowe	Uczniowski Klub Sportowy Chylonia, Wojskowy Klub Sportowy Flota
Szachy sportowe	Uczniowski Klub Sportowy MDK Gdynia
Sztuki walki	Centrum Sztuk Walki Bushido, Gdyńska Sekcja Kendo, Gdyński Klub Kyokushin-kan Karate-do, Karate Klub Gdynia, Klub Karate Tradycyjnego, Pomorska Akademia Karate Tradycyjnego, Pomorski Klub Karate Kyokushin, Stowarzyszenie Sportu Sako, Uczniowski Klub Judo Viking
Tenis stołowy	Uczniowski Klub Sportowy Orlik
Tenis ziemny	Gdyńska Akademia Tenisowa, Klub Tenisowy Arka Gdynia, Tennis Zone, Wojskowy Klub Sportowy Flota
Żeglarstwo	4Winds Szkoła Żeglarstwa, Centrum Wychowania Morskiego ZHP, Gdyńska Akademia Żeglarstwa, Jacht Klub Marynarki Wojennej Kotwica, Jacht Klub Morski Gryf, Miejski Klub Żeglarski Arka, Ośrodek Szkolenia Żeglarskiego Marynarki Wojennej, Pomorski Związek Żeglarski, Uczniowski Klub Żeglarski Opti, Yacht Klub Polski Gdynia, Yacht Klub Stal Gdynia

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.gdyniasport.pl.

Gdynię reprezentują kluby sportowe o bogatej historii – przede wszystkim kluby piłkarskie Arka Gdynia¹⁵⁴ i Bałtyk Gdynia¹⁵⁵. Do klubów odnoszących w ostatnich latach znaczące sukcesy należy klub rugby RC Arka Gdynia, który w 2005 r. zdobył Puchar Europy Regionów, a rozgrywki krajowe najwyższej rangi kończy na pierwszych trzech miejscach. Klub czterokrotnie zdobył mistrzostwo kraju (w latach 2004, 2005, 2011 i 2015), pięciokrotnie wicemistrzostwo (w latach 2000,

¹⁵⁴ Klub założony w 1929 r. Największym sukcesem w historii klubu piłkarskiego Arka Gdynia było zdobycie Pucharu Polski w 1979 r. Obecnie klub rozgrywa spotkania w I lidze na zapleczu ekstraklasy. W latach 1974-1975 i 1975-1982 oraz 2005-2007 i 2008-2011 Arka Gdynia grała w najwyższej klasie rozgrywkowej, w latach 2012 i 2014 występowała w półfinałach Pucharu Polski, a w 2009 r. w półfinale Pucharu Ekstraklasy.

¹⁵⁵ Klub piłkarski założony w 1930 r. W latach 1980-1986 i 1987-1988 występował w ekstraklasie piłkarskiej. Największe sukcesy to szóste miejsce w I lidze (obecnie ekstraklasa) w sezonie 1980/1981 i półfinał Pucharu Polski w sezonie 1984/1985.

2002, 2007, 2009 i 2013) i trzecie miejsce (w latach 2001, 2008, 2010, 2012 i 2014). W 2010 r. RC Arka Gdynia sięgnęła po Puchar Polski.

Z Gdynią związana jest także drużyna koszykarska Lotos Gdynia, która występuje w Polskiej Lidze Koszykówki Kobiet, a od 1999 r. do 2012 r. w Eurolidze kobiet. Lotos Gdynia to żeński klub koszykarski, spadkobierca założonej w 1946 r. Spójni Gdańsk, 11-krotny mistrz Polski, 4-krotny wicemistrz i 11-krotny zdobywca Pucharu Polski. W latach 2002 i 2004 koszykarki Lotosu Gdynia osiągnęły największy sukces zdobywając wicemistrzostwo Euroligi. Obecnie klub nosi nazwę Basket 90 Gdynia.

Od 2009 r., po przeniesieniu siedziby z Sopotu, Gdynię reprezentuje także męska drużyna koszykówki Asseco Gdynia (początkowo Asseco Prokom Gdynia). W okresie rozgrywania meczów w Gdyni zespół zdobył mistrzostwo kraju w latach 2010, 2011 i 2012, w 2010 r. zwyciężył w Superpucharze Polski i dwa razy był wicemistrzem tych rozgrywek (2011 i 2012). W rozgrywkach na poziomie europejskim, w Eurolidze osiągnął poziom TOP 8 (1/4 finału).

Piłka ręczna jest reprezentowana przez żeński zespół piłkarek Vistal Gdynia, który od 2007 r. gra w ekstraklasie. Największe sukcesy tego zespołu to pierwsze miejsce w Mistrzostwach Polski w sezonie 2011/2012, wicemistrzostwo w sezonie 2014/2015, trzecie miejsce w sezonach 2009/2010, 2010/2011, 2013/2014, zdobycie Pucharu Polski w sezonach 2013/2014 i 2014/2015 oraz drugie miejsce w Pucharze Polski w sezonie 2010/2011.

W Gdyni funkcjonuje wiele uczniowskich klubów sportowych, a także niewielkich akademii sportowych krzewiących różne dyscypliny. Na szczególną uwagę zasługują dyscypliny sportowe reprezentowane przez gdyńskie kluby, które związane są z nadmorskim położeniem miasta. Można do nich zaliczyć Jacht Klub Morski Gryf i Yacht Klub Polski Gdynia. Oba mają przedwojenne tradycje – pierwszy istnieje od 1928 r., drugi powstał w 1924 r. Przy Marynarce Wojennej, poza strukturą Wojska Polskiego, działa Wojskowy Klub Sportowy Flota Gdynia¹⁵⁶, w ramach którego funkcjonuje wiele sekcji. Miasto Gdynia wspiera wszelkie inicjatywy promujące rozwój dyscyplin sportowych związanych z morzem, czego przejawem jest choćby współpraca z klubami żeglarskimi w zakresie powstania nowej infrastruktury¹⁵⁷, a także kolejnych marin w Basenie Prezydenta i Basenie inż. Wendy.

¹⁵⁶ Wojskowy Klub Sportowy Flota Gdynia powstał w 1936 r. jako główny ośrodek sportowy w Marynarce Wojennej. Po wojnie funkcjonował z nieznacznie zmienioną nazwą, którą przywrócono w 1957 r. Siedziba klubu mieści się w obiektach Zespołu Sportowego Marynarki Wojennej w Gdyni Oksywiu.

¹⁵⁷ W ramach przedsięwzięcia ma powstać 4-kondygnacyjny budynek – nowa siedziba gdyńskich klubów żeglarskich wraz z zapleczem do uprawiania sportów wodnych, część komercyjna z restauracjami, pubami i hotelem oraz parkingiem podziemnym. W nowych budynkach siedzibę znajdą Polski Związek Żeglarski, kluby żeglarskie, Związek Harcerstwa Polskiego oraz Nowa Marina Gdynia S.A. Szacunkowa wartość inwestycji wynosi 160 mln zł (E. Potocka, 2015).

7.3. Infrastruktura i nowe inwestycje w sferze sportu i rekreacji

Rozwój infrastruktury sportowej odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu przestrzeni miasta. Ze względu na znaczenie sportu w życiu społeczeństwa, niezwykle istotne jest inwestowanie w obiekty sportowe, aby nadążać za zmianami przestrzennymi, rozbudową osiedli mieszkaniowych czy procesem starzenia się mieszkańców.

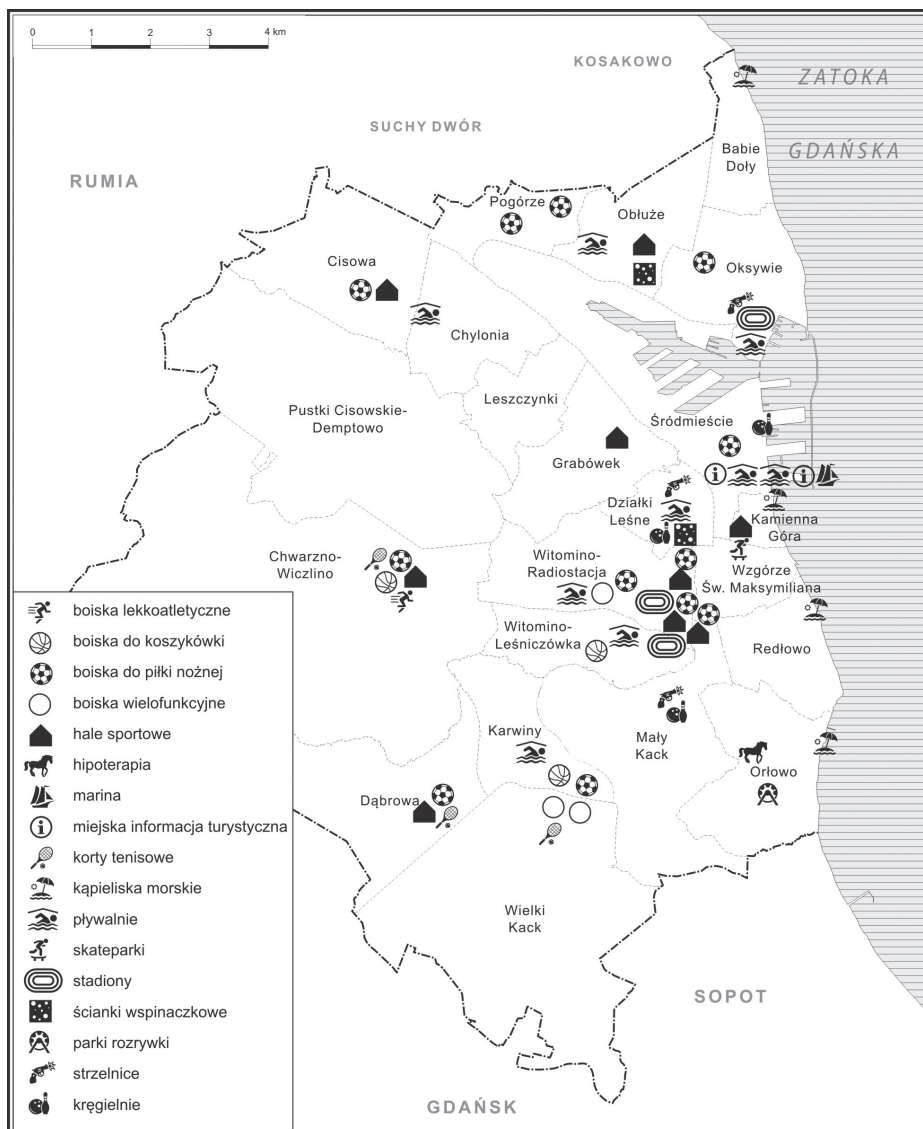
W Gdyni można wydzielić dwa rodzaje infrastruktury – o charakterze lokalnym, dzielnicowym (osiedlowym), zazwyczaj zlokalizowaną w pobliżu lub na terenie zespołów szkół, oraz o znaczeniu ponadlokalnym, przede wszystkim Forum Sportu, zarządzane przez Gdyńskie Centrum Sportu.¹⁵⁸ W pierwszej grupie obiektów wyróżnić należy boiska: piłkarskie, do koszykówki, piłki siatkowej i wielofunkcyjne. Są to obiekty najbardziej powszechne, często udostępniane społeczności lokalnej, a więc zbudowane nie tylko na potrzeby uczniów. W 2014 r. infrastruktura sportowa Gdyni rozbudowana została o dziewięć nowych boisk przyszkolnych oraz osiem siłowni na otwartym powietrzu¹⁵⁹, m.in. w dzielnicach Dąbrowa, Wielki Kack, Mały Kack, Pogórze, Grabówek. Niektórym z obiektów towarzyszą dodatkowo elementy małej architektury i parkingi dla rowerów (www.eratuszgdynia.pl).

Do drugiej grupy zaliczane są obiekty Forum Sportu – stadion piłkarski, Narodowy Stadion Rugby, hala Gdynia Arena, hala lekkoatletyczna i boiska treningowe. Poza wymienionymi obiektami, zlokalizowanymi na granicy dzielnic Wzgórze Św. Maksymiliana i Działki Leśne, podobne znaczenie mają pływalnie (przyszkolne lub zlokalizowane w innych obiektach, np. w Hotelu Mercure), hale sportowe i korty tenisowe. Szczególnym rodzajem infrastruktury sportowej są obiekty typu marina, stadnina z infrastrukturą przystosowaną do hipoterapii, kąpieliska morskie, skatepark, strzelnice, kręgielnie i park rozrywki w Kolibkach (ryc. 7.1).

Analiza rozmieszczenia głównych obiektów o znaczeniu ponadlokalnym, udostępnionych mieszkańcom, np. pływalni i hal sportowych wskazuje, że samorząd miejski stara się rozbudowywać tego typu infrastrukturę na obszarze całego miasta. Jedynie w dzielnicach Pustki Cisowskie-Demptowo i Leszczynki brakuje takich obiektów.

¹⁵⁸ Gdyńskie Centrum Sportu działa od 2015 r. i wykonuje wszystkie dotychczasowe zadania Gdyńskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, funkcjonującego w latach 1997-2015.

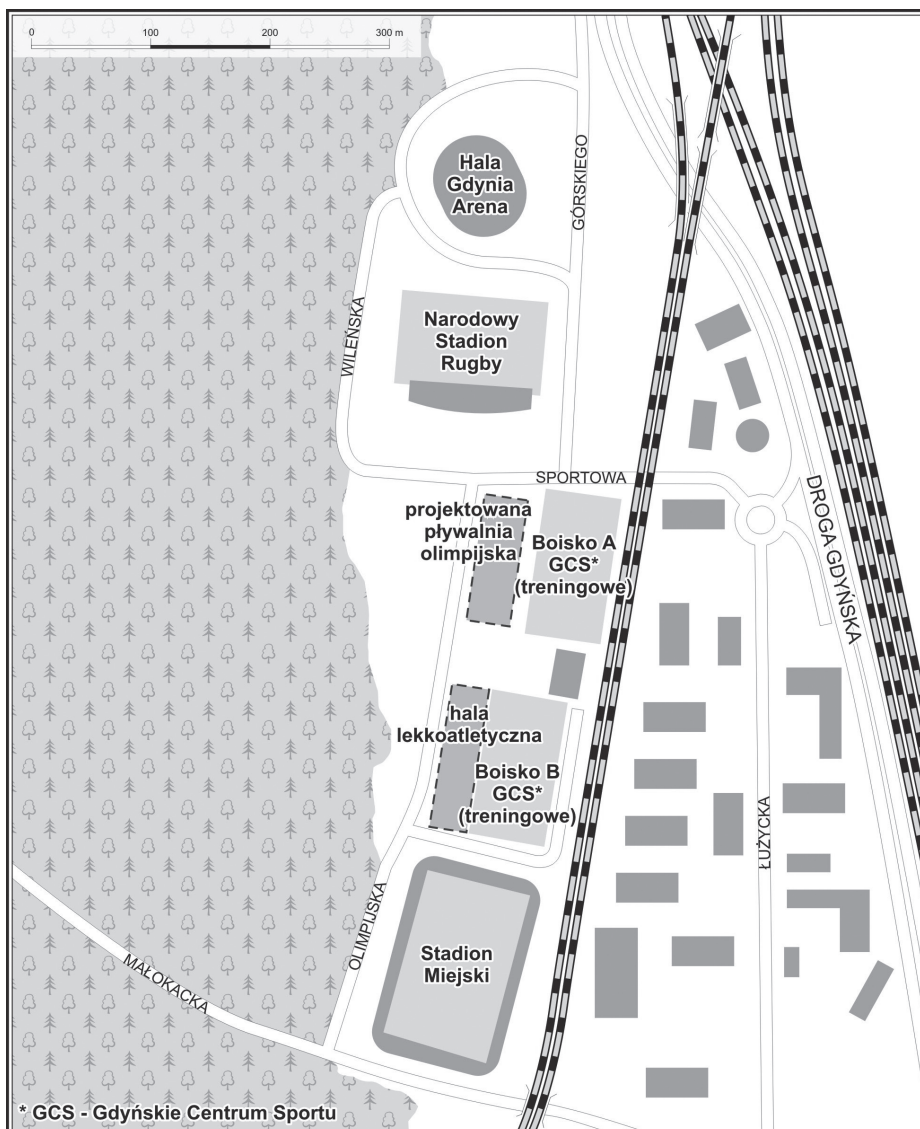
¹⁵⁹ Pierwsza w Gdyni miejska siłownia zewnętrzna została oddana do użytku pod koniec 2012 r. na Bulwarze Nadmorskim.

Ryc. 7.1. Główne obiekty sportowe w Gdyni (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.gdyniasport.pl.

W latach 2004-2014 gdyński samorząd inwestował znaczne środki w poprawę jakości infrastruktury sportowej oraz zwiększenie jej dostępności. Najważniejszym przedsięwzięciem w tym zakresie była budowa Forum Sportu (ryc. 7.2). Podstawą do stworzenia miejskiego centrum sportu o znaczeniu ponadlokalnym było funkcjonujące od wielu lat boisko piłkarskie przy ul. Olimpijskiej, na którym mecze ligowe rozgrywał klub Bałtyk Gdynia, a później także Arka Gdynia.

Ryc. 7.2. Obiekty Forum Sportu w Gdyni (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.gdyniasport.pl.

Pierwszym nowoczesnym obiektem, który powstał w tworzącym się centrum sportu była hala sportowo-widowiskowa zbudowana przy ul. K. Górskiego. Jest to jeden z najnowocześniejszych obiektów sportowych tego typu w Polsce. Otwarcie Hali Sportowo-Widowiskowej Gdynia miało miejsce 22 grudnia 2008 r., od 1 października 2013 r. obiekt nosi nazwę Gdynia Arena. Hala przypomina kształtem skorupę żółwia, a użyte w konstrukcji dachu maszty i liny nawiązują do symboliki

morskiej (K. Fryc, 2008). Ze względu na charakter otoczenia (lasy) boczne ściany hali stanowią skarpy ziemne pokryte trawą, pełniące zarazem funkcję izolacji termicznej. Obiekt wyposażony jest w cztery zespoły szatni z przebieralniami, natryskami i sanitariatami oraz zaplecze odnowy biologicznej. W budynku znajdują się pomieszczenia niezbędne do przeprowadzania zawodów najwyższej rangi: pokoje pomocy medycznej i kontroli antydopingowej, pokoje dla sędziów i trenerów, dwie sale konferencyjne z pełnym wyposażeniem, magazyny sprzętu sportowego i pomieszczenia administracyjne. Hala przystosowana jest do prowadzenia transmisji telewizyjnych. Zarówno obiekt, jak i otaczający go teren, są w pełni przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Hala Gdynia Arena to obiekt wielofunkcyjny, którego podstawową funkcją jest organizowanie i przeprowadzanie zawodów sportowych w takich dyscyplinach jak: koszykówka, piłka siatkowa i piłka ręczna. Poza rozgrywaniem spotkań sportowych w hali organizowane są widowiska, wystawy, targi oraz imprezy kulturalne. Obiekt został zbudowany zgodnie z wymogami Międzynarodowej Federacji Koszykówki (FIBA) pozwalającymi na organizowanie imprez międzynarodowej rangi w koszykówce (www.gdyniasport.pl). Hala o kubaturze ponad 51 tys. m³ i powierzchni użytkowej 9 tys. m² zajmuje działkę o powierzchni ponad 40 tys. m². Liczba miejsc na widowni wynosi 4010, w tym 3338 stałych i 672 rozsuwane.

Drugim obiektem w ramach Forum Sportu jest zbudowany od podstaw stadion piłkarski w miejscu boiska, które powstało jeszcze przed wybuchem II wojny światowej, ale współczesny kształt uzyskało w 1964 r. W praktycznie niezmiennionej formie stadion przetrwał do końca pierwszej dekady XXI w., gdy podjęto decyzję o budowie nowej areny piłkarskiej w tej samej lokalizacji. Prace rozpoczęły się w 2009 r. i trwały do 2011 r. Stadion został otwarty 19 lutego 2011 r., a pierwszym rozegranym meczem było spotkanie klubów Arka Gdynia i Beroe Stara Zagora z Bułgarii, które zakończyło się remisem 1:1. Stadion na ponad 15 tys. widzów został zaprojektowany w układzie klasycznym dla tego typu obiektów, w kształcie prostopadłościanu, z trybunami usytuowanymi za każdą z krawędzi boiska. Projekt stadionu umożliwił certyfikowanie go w ramach standardów UEFA – przydzielono mu klasę trzech gwiazdek, co umożliwiło rozgrywanie spotkań międzynarodowych. Arena piłkarska została wyposażona w podgrzewaną murawę o wymiarach 105 m x 68 m oraz sztuczne oświetlenie o natężeniu 2000 lx. Na stadionie swoje mecze rozgrywa klub Arka Gdynia, grający w I lidze (stan na grudzień 2015 r.).

Ważnym obiektem, zlokalizowanym na terenie Forum Sportu, jest – oddany do użytku w 2010 r. – Narodowy Stadion Rugby, znajdujący się pomiędzy boiskami treningowymi a halą Gdynia Arena. Został on wyposażony w sztuczną nawierzchnię z trawy syntetycznej z nowoczesnym systemem zraszania, podgrzewania i odwadniania. Sztuczne oświetlenie zapewnia możliwość prowadzenia transmisji telewizyjnych. Boisko ma wymiary 120 m x 74 m, a wzdłuż jednej z dłuższych krawędzi usytuowano zadaszoną trybunę o interesującym kształcie. Stadion może

pomieścić blisko 2,5 tys. widzów na miejscach siedzących i jest przystosowany do rozgrywania meczów rugby najwyższej rangi. Może dodatkowo służyć jako boisko piłkarskie. Płyta boiska spełnia standardy zgodne z wymaganiami IRB¹⁶⁰ i Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA). Na Narodowym Stadionie Rugby w Gdyni mecze rozgrywają zespoły rugby RC Arki Gdynia i Seahawks Gdynia, a także klub piłkarski Bałtyk Gdynia.

W ramach Forum Sportu funkcjonują także boiska treningowe, zlokalizowane na zapleczu stadionu piłkarskiego, hotel i hala lekkoatletyczna (treningowa). Na terenie parkingu, który mieści się pomiędzy Narodowym Stadionem Rugby, boiskami treningowymi i halą lekkoatletyczną ma powstać 50-metrowy basen olimpijski ze strefą rekreacji i saunami (ryc. 7.2). Będzie to pierwsza tego typu pływalnia na Pomorzu (E. Karendys, 2015). Wstępny projekt zakłada, że pływalnię będzie można podzielić na dwie 25-metrowe części. Kompleks będzie miał także basen rozgrzewkowy i strefę rekreacji oraz zaplecze umożliwiające rozgrywanie zawodów pływackich, w tym strefę odnowy biologicznej, rehabilitacji i szatnie. Szacowany koszt przedsięwzięcia to ok. 70 mln zł.

Analiza zmian ilościowych poszczególnych typów obiektów infrastruktury sportowej w Gdyni w latach 2004-2014 wskazuje na nieznaczny wzrost w kilku kategoriach. W grupie obiektów całorocznych wzrosła liczba stadionów i hal sportowych, zaś w grupie infrastruktury wykorzystywanej sezonowo – liczba kąpielisk morskich (tab. 7.5).

Tab. 7.5. Liczba głównych obiektów sportowych w Gdyni w latach 2004-2014

Obiekty	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Hale sportowe	7	8	9	9	9	9
Kąpieliska morskie	2	3	4	4	4	4
Lodowiska	1	1	1	1	1	1
Pływalnie ^a	10	10	10	10	10	10
Stadiony	1	2	2	3	3	3

^a Zgodnie z informacjami ze strony www.plywalniawitomino.pl w maju 2008 r. oddano do użytku basen w zespole szkół nr 7 przy ul. Stawnej. Zmiana liczby pływalni nie została wykazana w *Roczniku Statystycznym Gdyni 2011*.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rocznika Statystycznego Gdyni 2011, 2012* i www.stat.gov.pl.

Pływalnie to obiekty bardzo atrakcyjne dla użytkowników, jednak drogie w budowie i eksploatacji. Gdyński samorząd inwestuje w tego typu kompleksy na

¹⁶⁰ Międzynarodowa organizacja zarządzająca rozgrywkami rugby i ustalająca zasady gry, od 2014 r. jako World Rugby.

terenie miasta – w 2000 r. w Gdyni działało osiem pływalni, w następnych latach ich liczba wzrosła do 10.

7.4. Ocena dostępności do obiektów sportowych i rekreacyjnych

W realiach współczesnego świata kluczową rolę odgrywa czas. Duże tempo życia, poświęcanie coraz więcej czasu na pracę zawodową, mogą powodować pogorszenie stanu zdrowia i samopoczucia. Jednym z elementów, które równoważą tę dysproporcję, jest aktywny tryb życia, uprawianie sportu i rekreacja. Z punktu widzenia mieszkańców istotne jest, aby obiekty sportowe zlokalizowane były w jak najbliższej odległości od miejsca zamieszkania, po stronie miasta pojawia się zatem problem z odpowiednim kształtowaniem infrastruktury sportowej. Dostępność transportowa, mierzona ilością czasu niezbędną do odbycia podróży pomiędzy miejscem zamieszkania a obiektem sportowym (ujęcie kumulatywne) może służyć jako jedna z głównych miar do oceny polityki miasta w tym zakresie (T. Komornicki i in., 2009).

W celu przeprowadzenia oceny dostępności infrastruktury sportowej wybrano główne obiekty, a więc boiska piłkarskie (ze względu na największą popularność tej dyscypliny sportu i liczbę klubów piłkarskich działających w Gdyni) oraz pływalnie. Dodatkowo przedstawiono ocenę dla grupy głównych obiektów sportowych w mieście (boiska piłkarskie, koszykarskie, siatkarskie, wielofunkcyjne, hale sportowe, pływalnie) oraz dla Forum Sportu, jako centrum sportowo-rekreacyjnego Gdyni o znaczeniu ponadlokalnym.

Wybraną miarą oceny jest dostępność czasowa, wyznaczona za pomocą czasu przejazdu od miejsca zamieszkania do obiektu sportowego. Wyniki zilustrowano w podziale na dojazdy transportem indywidualnym (samochód osobowy) i transportem zbiorowym (autobus, trolejbus, SKM). Izochrony wykreślono w odstępach pięciominutowych (Sz. Wiśniewski, 2014). Do wykreślenia izochron wykorzystano rzeczywisty rozkład jazdy organizatora transportu miejskiego w Gdyni (www.zkmgdynia.pl) oraz Szybkiej Kolei Miejskiej w Trójmieście (www.skm.pkp.pl). W zakresie dojazdów transportem indywidualnym wykorzystano uśrednione czasy przejazdu określone za pomocą portalu Google Maps.

Analizując dojazdy do boisk piłkarskich trzeba stwierdzić, że ze względu na znaczną liczbę udostępnionych publicznie obiektów tego typu, dostępność czasowa transportem indywidualnym nie przekracza średnio 20-25 min. (ryc. 7.3). Nieco gorsza sytuacja zachodzi w przypadku dojazdów transportem zbiorowym. Sumaryczny czas podróży z niektórych obszarów miasta przekracza pożądane wartości. Dotyczy to w szczególności dużych obszarowo dzielnic (Chwarzno-Wieczlino, Pustki Cisowskie-Demptowo). W przypadku pływalni sytuacja jest podobna, przy czym ich brak w zachodniej części Gdyni implikuje znaczne czasy

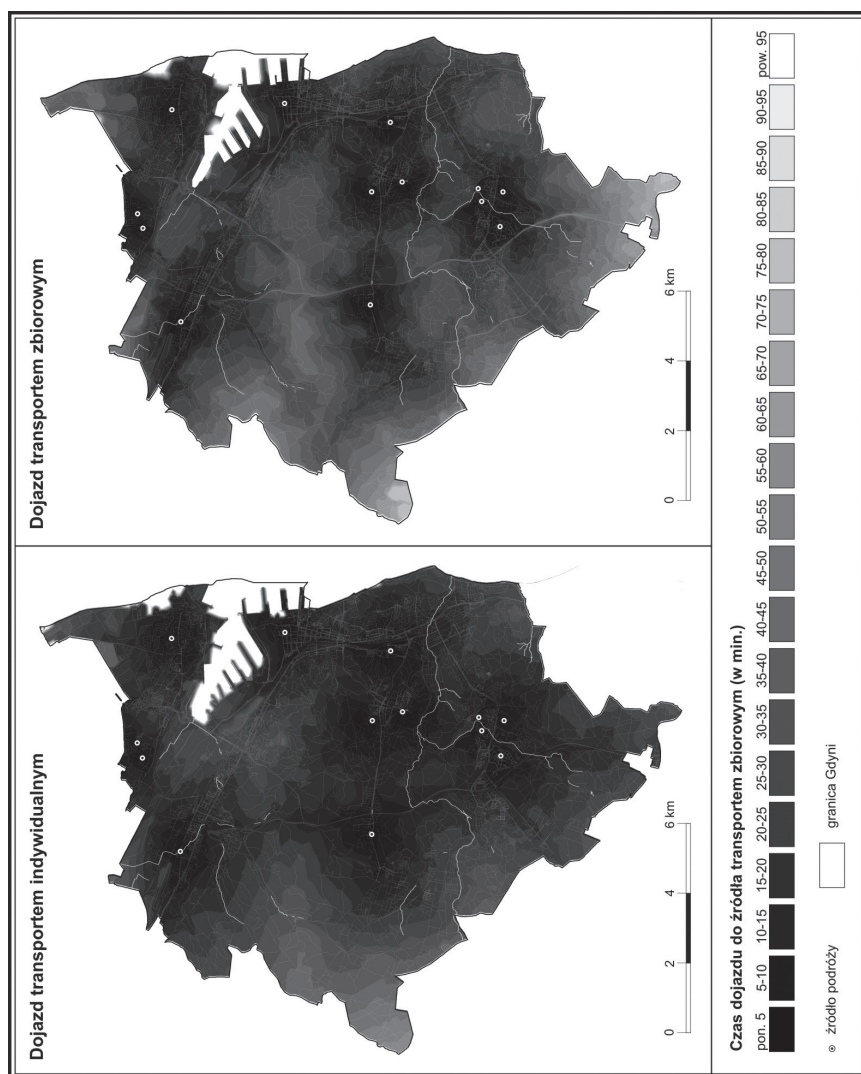
podróży zarówno transportem indywidualnym, jak i zbiorowym. Obszar Gdyni położony po zachodniej stronie Obwodnicy Trójmiasta pozbawiony jest tego typu infrastruktury sportowej (ryc. 7.4).

Zestawienie czasu dojazdu do głównych obiektów sportowych (boisk, hal sportowych, pływalni)¹⁶¹ wskazuje, że izochrony mają podobny przebieg jak we wcześniejszych analizach (ryc. 7.5). Dzielnice o największej gęstości zaludnienia mają relatywnie dobrą dostępność do obiektów sportowych. Gorsza jest sytuacja dzielnic o małej gęstości zaludnienia. Ze względu na kierunek wewnątrzmijskich migracji i rozbudowy osiedli w dzielnicy Chwarzno-Wiczlino niedobór infrastruktury sportowej będzie coraz bardziej dotkliwy dla mieszkańców tych obszarów Gdyni.

Ze względu na znaczenie Forum Sportu, na ryc. 7.6 przedstawiono analizę dostępności czasowej do obiektów zlokalizowanych w jego ramach (stadion, hale sportowe, boiska). Rozwój centrum sportowego w tym miejscu podyktowany był względami historycznymi i ekonomicznymi. Analiza wykazuje bardzo długie podróże zarówno przy wykorzystaniu transportu indywidualnego, jak i zbiorowego. Jedynie w przypadku głównych ciągów komunikacyjnych prowadzących z kierunku Chwarzna i Witomina, a także z centrum miasta i Orłowa wartości pozostają na akceptowalnym poziomie.

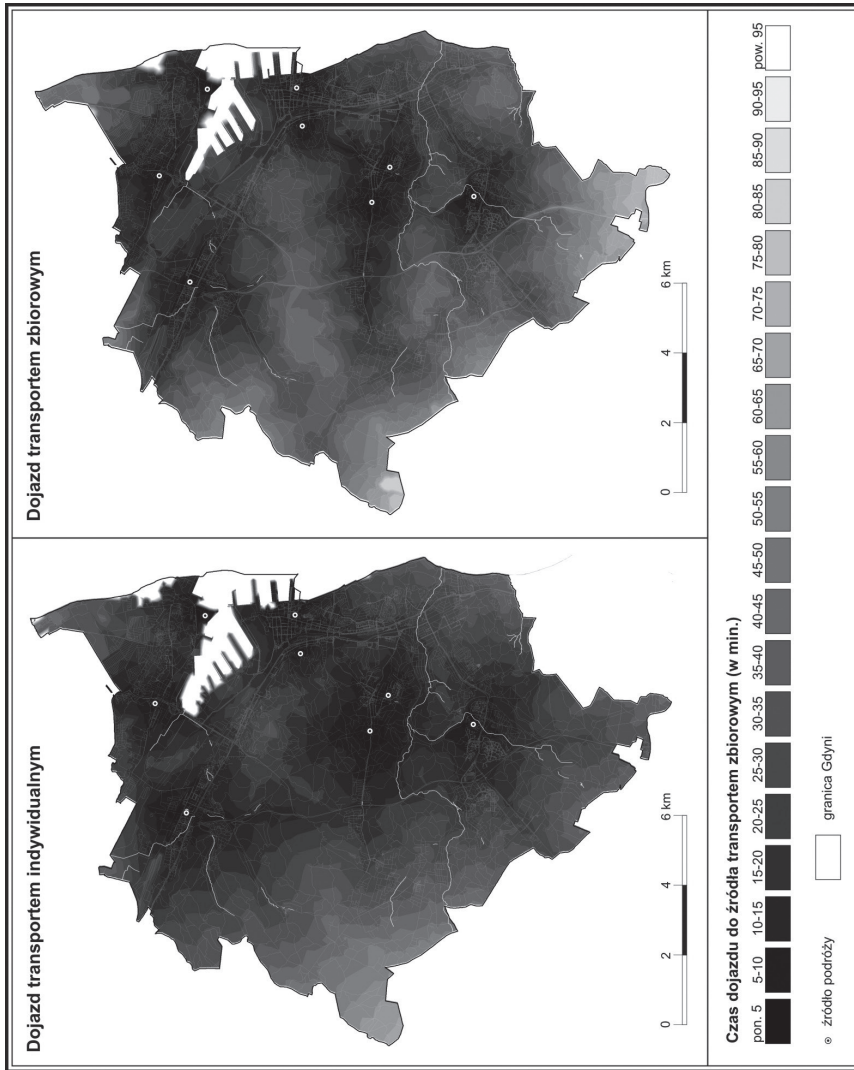
Wyniki badania dostępności czasowej infrastruktury sportowej w Gdyni wskazują, że pod względem czasu dojazdu bardziej efektywny jest transport indywidualny. Gdyby jednak uwzględnić koszty dojazdu, to różnica w dostępności czasowej w podziale na transport zbiorowy i indywidualny nie jest na tyle znacząca, aby odgrywała kluczową rolę. Ze względu na rozciągłość miasta, a także barierę przestrzenną w postaci portu, w dojazdach z Oksywia, Obłuża i Pogórza dostępność czasowa Forum Sportu nie jest satysfakcjonująca. Jednak zważywszy na charakter i znaczenie, a także uwarunkowania historyczne tej infrastruktury, dobór miejsca lokalizacji wydaje się być odpowiedni. W przypadku pozostałej infrastruktury dostępność trzeba ocenić na poziomie dobrym.

¹⁶¹ Przedstawione na mapie dostępności transportowej (ryc. 7.5) punkty oznaczające źródła podróży zostały zgeneralizowane – oznaczają one główne obiekty sportowe, a w niektórych przypadkach ich zespoły.

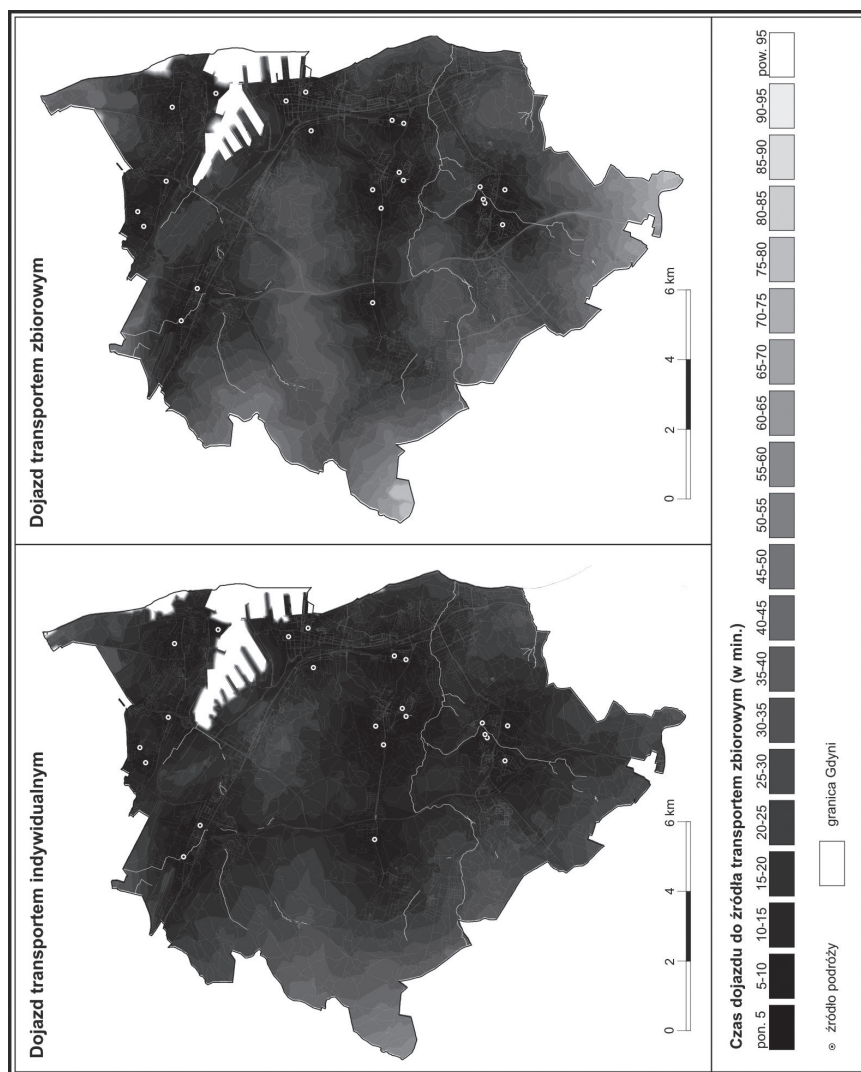

Ryc. 7.3. Dostępność transportowa głównych boisk piłkarskich w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.gdyniasport.pl, rozkładu jazdy ZKM Gdynia i portalu Google Maps.

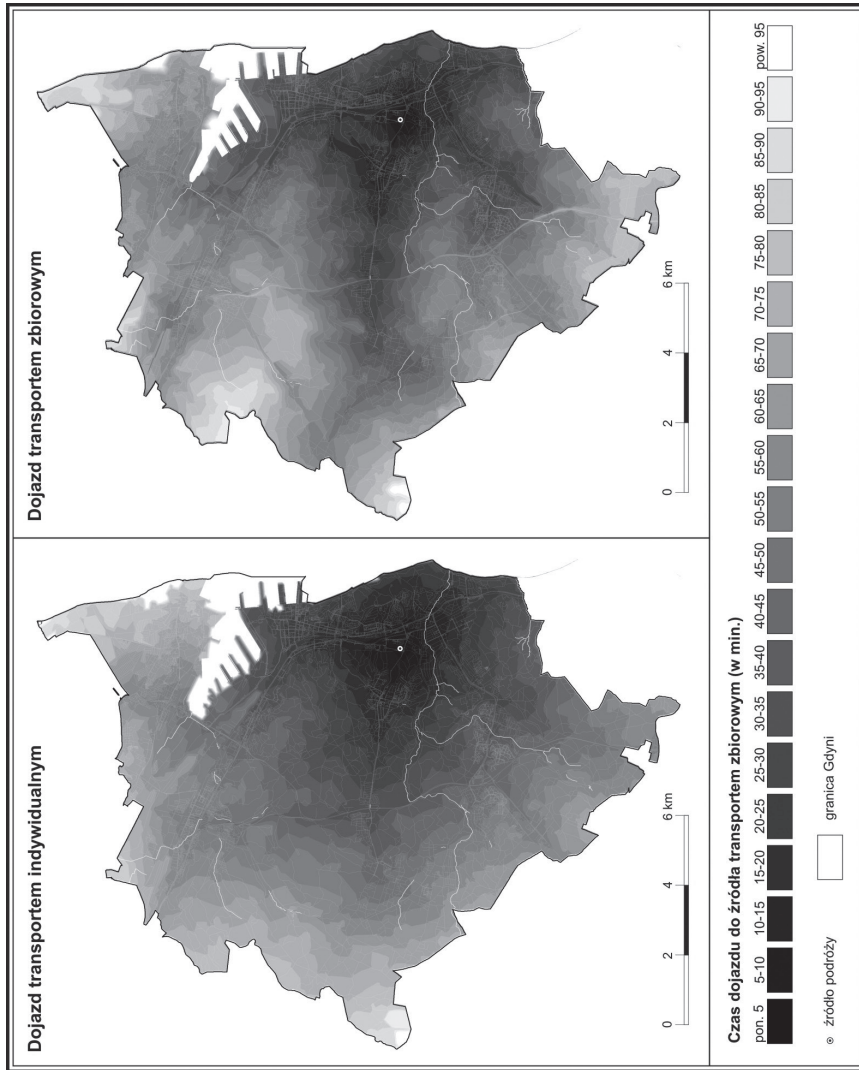

Ryc. 7.4. Dostępność transportowa pływalni w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r.)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.gdyniasport.pl, rozkładu jazdy ZKM Gdynia i portalu Google Maps.

Ryc. 7.5. Dostępność transportowa głównych obiektów infrastruktury sportowej (boiska, pływalnie, hale sportowe) w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.gdyniasport.pl, rozkładu jazdy ZKM Gdynia i portalu Google Maps.

Ryc. 7.6. Dostępność transportowa Forum Sportu w Gdyni w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r)

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.gdyniasport.pl, rozkładu jazdy ZKM Gdynia i portalu Google Maps.

7.5. Podsumowanie

Gdynia konsekwentnie rozwija infrastrukturę sportową, szczególnie poprzez inwestycje dzielnicowe (hale sportowe, boiska, pływalnie), a także przez rozbudowę Forum Sportu zarządzanego przez Gdyńskie Centrum Sportu. W ramach Forum Sportu funkcjonują obiekty o ponadlokalnym znaczeniu, przede wszystkim hala widowiskowo-sportowa i stadiony piłkarski i do gry w rugby, na których odbywają się rozgrywki najwyższych lig krajowych i mecze o znaczeniu międzynarodowym. W poszczególnych dzielnicach miasto stworzyło sieć obiektów sportowych (baseny, hale sportowe), zazwyczaj zlokalizowanych przy zespołach szkół, które udostępniane są społeczności lokalnej.

Analiza dostępności czasowej do podstawowej sieci obiektów sportowych w Gdyni wykazała, że ich struktura przestrzenna jest odpowiednio kształtowana, a niedobór tego typu obiektów widoczny jest głównie w zachodniej części miasta. Dynamiczny rozwój tego obszaru będzie wymagał dodatkowych inwestycji w zakresie infrastruktury sportowej. Działania miasta związane z wdrażaniem projektów sportowych oraz wspieraniem organizatorów wydarzeń o randze krajowej (w szczególności biegowych, triathlonowych i regat żeglarskich) korespondują z tendencjami ogólnoświatowymi. W ostatnich latach znacznie zwiększa się rola sportu w promocji miast i Gdynia skutecznie wykorzystuje ten mechanizm. Obie dziedziny – zarówno marketing sportowy, jak i terytorialny – czerpią wzajemne korzyści, wykorzystując swój potencjał.

Wnioski

Warunki życia w coraz większym stopniu decydują o rozwoju miast. To następstwo rosnącego znaczenia kapitału ludzkiego i społecznego w kształtowaniu ich konkurencyjności. Korzystne warunki życia to atut pozwalający przyciągnąć mieszkańców, zwłaszcza tych najlepiej wykształconych oraz najbardziej twórczych. Względnie silna pozycja na rynku pracy ułatwia mobilność i pozwala w większym stopniu kierować się atrakcyjnością miejsca zamieszkania w toku jego wyboru. Korzystne warunki życia, w szczególności bogata oferta instytucji kultury, budują klimat tolerancji, który stanowi podłoże kreatywności.

Warunki życia w mieście kształtowane są w złożonym procesie, w którym oddziałują na siebie rozwiązania instytucjonalne szczebla krajowego, specyficzne dla miasta warunki i czynniki jego rozwoju, a także cechy sąsiednich miast i gmin. Uwarunkowania instytucjonalne – regulacje prawne, polityki sektorowe i programy rozwojowe, decyzje budżetowe – nadają kształt ofercie usług publicznych (ochrona zdrowia, edukacja, kultura). Mają też silny wpływ na działania z zakresu ochrony przyrody, środowiska życia mieszkańców, a także budownictwa. Specyfika miasta, w zależności od danego aspektu warunków życia, modyfikuje systemową ofertę lub ją kształtuje, o ile nie jest ona silnie regulowana z zewnątrz. Kształtowanie warunków życia nie jest procesem domykającym się w granicach gminy, w szczególności w granicach jednostki stanowiącej część dużej aglomeracji miejskiej. Warunki życia w Gdyni po części uzależnione są od oferty usługowej Gdańska, Sopotu i pozostałych miejscowości wchodzących w skład aglomeracji, a także od walorów ich środowiska przyrodniczego i kulturowego. Charakterystyka warunków życia w Gdyni wymaga więc uwzględnienia wszystkich trzech wymiarów, w których są one kształtowane.

Cechy środowiska przyrodniczego stanowią fundament warunków życia. Nadają one Gdyni wyjątkowy charakter na tle innych ośrodków wielkomiejskich. Strefa brzegowa Zatoki Gdańskiej i wysoczyzna morenowa Pojezierza Kaszubskiego z jej strefą krawędziową stanowią najważniejsze wyróżniki krajobrazu. Dzięki nim środowisko naturalne Gdyni, mimo intensywnego rozwoju miasta, zachowało podstawowe cechy krajobrazowe.

Jednym z głównych czynników decydujących o warunkach życia w mieście jest zieleń. W Gdyni dominującą formą zieleni są lasy, występujące na obszarach o znacznie zróżnicowanej rzeźbie. Gdyńskie tereny zielone, ze względu na znaczne zróżnicowanie wielkości i charakteru, stanowią zarówno lokalne przestrzenie rekreacji, położone w bezpośrednim sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych, jak i miejsca spacerów oraz czynnego wypoczynku o istotnym znaczeniu w skali całego miasta. Pozytywne znaczenie krajobrazowe mają tereny gruntów rolnych, których zachowanie w granicach miasta – jako tzw. zielonej infrastruktury i zielonych pierścieni lub pasów – zgodne jest z trendem obserwowanym w ostatnich latach w miastach Europy Zachodniej, Azji i Ameryki Północnej. Koncepcja zielonej infrastruktury, jako systemu powiązanych funkcjonalnie i przestrzennie obszarów przyrodniczych o zróżnicowanym charakterze, ma szczególne znaczenie w centrach obszarów zurbanizowanych.

Gdynia cechuje się jednym z najniższych wskaźników udziału urządzonych terenów zieleni w powierzchni miasta w grupie miast polskich liczących ponad 200 tys. mieszkańców. Następstwem tego jest rosnąca antropopresja na gdyńskie lasy, Trójmiejski Park Krajobrazowy oraz rezerwat przyrody Kępa Redłowska, które stały się głównymi obszarami czynnego wypoczynku mieszkańców Trójmiasta.

Gdynia, podobnie jak większość dużych polskich miast, odczuwa skutki modelu urbanizacji, jaki ukształtował się w warunkach transformacji ustrojowej. Jego neoliberalny duch wzmacniający prymat mechanizmów rynkowych w kształtowaniu zagospodarowania przestrzennego spowodował stopniową likwidację terenów zieleni, przekształcanych w wyniku inwestycji mieszkaniowo-usługowych i komunikacyjnych, co wpłynęło na pogorszenie ekologicznych warunków życia mieszkańców. Następstwem tych niekorzystnych zmian jest zmniejszanie się przestrzeni rekreacji w bezpośrednim sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych oraz pogorszenie warunków klimatu miasta, szczególnie w jego centrum. Jednym z najpoważniejszych problemów środowiskowych Gdyni, o bardzo dużym wpływie na warunki życia, jest hałas komunikacyjny, na znacznym obszarze miasta osiągający zbyt wysokie wartości. Jest to następstwem silnego trendu rozwoju indywidualnej motoryzacji, który nie ominął Gdyni. Wymienione problemy traktować należy jak skutki procesów o charakterze ogólnokrajowym. Możliwości ich ograniczenia na poziomie lokalnym, choć formalnie znaczne biorąc pod uwagę dostępne narzędzia planowania przestrzennego, nie były na szerszą skalę stosowane, głównie z powodu możliwych negatywnych konsekwencji gospodarczych, budżetowych, a także politycznych. Próby ograniczania ruchu samochodowego w miastach do dziś budzą silne emocje mieszkańców, mimo że coraz powszechniejsza jest świadomość konieczności podejmowania takich działań.

Warunki życia gdynian nie są kształtowane jedynie przez cechy środowiska przyrodniczego miasta. Stanowi ono fragment rozleglejszych ekosystemów. Zróżnicowane walory krajobrazowe i rekreacyjne Pobrzeża Kaszubskiego, Mierzei Helskiej i Wiślanej, Pojezierza Kaszubskiego, Wysoczyzny Żarnowieckiej czy Żuław

Wiślanych czynią zarówno codzienną rekreację, jak i weekendowe wycieczki turystyczne niezwykle atrakcyjnymi.

Mieszkalnictwo w silnym stopniu kształtuje warunki życia, gdyż zaspokaja podstawowe potrzeby ludzi zamieszkujących miasto. Wielkość i struktura zasobów mieszkaniowych w Gdyni kształtowana była w procesie bardzo silnie uwarunkowanym zewnętrznym. Brak, przez większość okresu transformacji ustrojowej, aktywnej polityki państwa w odniesieniu do budownictwa mieszkaniowego, spowodował, że zdecydowana większość nowych mieszkań budowana była w systemie deweloperskim dla klientów zamożnych, których stać było na kupno lokalu, lub przynajmniej dla osób o odchochach umożliwiających zaciągnięcie wieloletniego kredytu mieszkaniowego. W okresie po wejściu do Unii Europejskiej zdecydowana większość inwestycji mieszkaniowych powstała z inicjatywy deweloperów (75%) oraz w ramach przedsięwzięć indywidualnych. Budownictwo komunalne i socjalne znajduje się na marginesie nowych inwestycji. W latach 2004-2014 mieszkania komunalne stanowiły 1,8% wszystkich mieszkań oddanych do użytku.

W badanym okresie nastąpiła poprawa ilościowa i jakościowa sytuacji mieszkaniowej gdynian – korzystne trendy w gdyńskim mieszkalnictwie obserwowane są od połowy lat 90. XX w. W latach 2004-2014 Gdynię charakteryzował systematyczny, wyższy niż przeciętnie w Polsce, przyrost liczby mieszkań oraz wysokie wartości wskaźnika nasycenia mieszkaniem (liczba mieszkań na 1000 osób) i malejące wartości zagęszczenia mieszkań (liczba mieszkańców przypadająca na jeden lokal mieszkalny). Przez cały okres utrzymywała się wysoka podaż nowych mieszkań na rynku.

Tradycyjnymi obszarami o dominacji funkcji mieszkaniowej w Gdyni są dzielnice północne, na które składają się głównie osiedla bloków wielorodzinnych, wznoszonych w latach 60., 70. i 80. XX w., oraz dzielnice centralne. W XXI w. rozwój budownictwa mieszkalnego następował tu w bardziej ograniczonym zakresie, dotyczył dzielnic Oksywie i Obłuze. Nowym obszarem zainwestowania, na którym funkcję mieszkaniową na dużą skalę zaczęto rozwijać w latach 90. XX w., jest Gdynia-Zachód, jeden z największych i najważniejszych obecnie projektów rozwojowych Gdyni. Dominujący tu typ zabudowy to zróżnicowana oferta domów wielorodzinnych, ok. 30% mieszkań oddano do użytku w latach 2004-2014. Obszarem miasta o intensywnie rozwijanej funkcji mieszkaniowej jest też jego część południowa. Dużym zainteresowaniem inwestorów cieszą się tereny w sąsiedztwie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, w oddalonych od centrum, ale dobrze skomunikowanych z nim częściach miasta. W ocenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru istotną rolę odgrywa występowanie urządzonych terenów zieleni.

Oferta firm deweloperskich, która obejmuje zarówno zabudowę wielorodzinną, jak i budownictwo jednorodzinne, w kompleksach zabudowy o mniejszej skali, w 2008 r. została rozszerzona o luksusowe apartamentowce w Nadmorskiej Strefie Prestiżu Miejskiego. Zaliczenie zespołu budynków mieszkaniowo-usługowych *Sea Towers* do najbardziej ekskluzywnych wysokościowców w Polsce potwierdza

wysoką atrakcyjność lokalizacyjną Gdyni w skali kraju w tej kategorii inwestycji. W kolejnych latach enklawy luksusowej zabudowy apartamentowej zlokalizowano głównie w atrakcyjnie położonych dzielnicach pasa nadmorskiego.

Standard gdyńskich mieszkań ulega stopniowej poprawie. Wyposażenie w infrastrukturę techniczną osiągnęło wysoki poziom w skali regionu i kraju. Potwierdzeniem tego pozytywnego trendu są opinie mieszkańców Gdyni, którzy wysoko ocenili stan techniczny zamieszkiwanych budynków. Zabudowa wymagająca podniesienia standardów zamieszkania zlokalizowana jest przede wszystkim w osiedlach z lat 70., 80. i 90 oraz kwartałach starszej zabudowy.

Położenie Gdyni w aglomeracji Trójmiasta umożliwia korzystanie z konkurencyjnej oferty mieszkaniowej sąsiednich miast i gmin wiejskich. Stosunkowo dobra dostępność transportowa tych obszarów względem miasta pozwala na utrzymanie dotychczasowych relacji społecznych i zawodowych nawet po wyprowadzeniu się poza jego granicę. To sprzyja kształtowaniu lepszych warunków życia, choć jednocześnie stanowi przyczynę odpływu mieszkańców, szczególnie młodych, a w konsekwencji nasilenie procesów depopulacji i ich społecznych oraz gospodarczych skutków.

Przemiany struktury usług dla ludności, jakie miały miejsce w Gdyni, były w znacznej mierze konsekwencją procesów obserwowanych we wszystkich dużych polskich miastach. W ostatnich latach liczba podmiotów prowadzących działalność handlową zmniejszyła się, w przeciwieństwie do korzystnej dynamiki zmian w działalności podmiotów gospodarczych ogółem. Mimo tego od kilkunastu lat handel w Gdyni rozwija się szybciej niż inne działy usług. Przekształcenia o charakterze ilościowym i jakościowym w sieci placówek handlowych polegały na likwidacji wielu małych sklepów z artykułami pierwszej potrzeby, przede wszystkim przy głównych ulicach handlowych, oraz zwiększeniu liczby wielkopowierzchniowych obiektów reprezentujących nowoczesne formy handlu, w tym centrów handlowo-usługowych. Następstwem tego procesu była poprawa dostępności przestrzennej do obiektów handlowych w dzielnicach położonych poza śródmieściem, zwłaszcza na dużych osiedlach mieszkaniowych o niedoborach infrastruktury handlowo-usługowej i wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Na podniesienie jakości przestrzeni handlowej Gdyni wpłynął również dynamiczny rozwój sieci sklepów osiedlowych. Oferta handlowa jest obecnie bardziej zróżnicowana i dostosowana do potrzeb i zachowań konsumentów. Jej istotnym uzupełnieniem pozostaje handel targowiskowy. Wyniki badań ankietowych potwierdzają pozytywne opinie mieszkańców Gdyni na temat dostępności, wielkości i różnorodności oferty handlowo-usługowej miasta.

Śródmieście jest tradycyjnym centrum handlowym Gdyni, jednak jego dominacja uległa osłabieniu w wyniku procesów koncentracji handlu detalicznego w dużych centrach handlowo-usługowych. W rezultacie zmianie uległ charakter zainwestowania głównych ulic handlowych, które nie są już najpopularniejszymi miejscami zakupów. Rośnie ich wykorzystanie przez branżę gastronomiczną i inne

usługi. Jako główne przyczyny niewielkiego zainteresowania ulicami handlowymi mieszkańcy wskazują skromniejszą niż w galeriach ofertę handlową i za wysokie ceny oraz brak miejsc parkingowych i problemy z dojazdem. Przekształcenia te dotyczą też ul. Świętojańskiej, należącej do najdroższych lokalizacji handlowych w kraju. W uchwalonym w 2011 r. planie miejscowym wskazuje się pożądaną typ usług wzdłuż ul. Świętojańskiej i na styku z najważniejszymi przestrzeniami publicznymi Śródmieścia. Mają to być usługi społeczne, czyli tworzące przestrzeń atrakcyjną dla zbiorowego spędzania czasu wolnego.

Dotychczasową rolę ulic handlowych przejęły sklepy wielkopowierzchniowe, przede wszystkim wielobranżowe centra handlowe z bogatą ofertą usługową, które są chętnie odwiedzane przez mieszkańców Gdyni. Mają one charakter ośrodków obsługujących kilka dzielnic położonych w sąsiedztwie, natomiast zasięg oddziaływania największych z nich – centrów Riviera i Klif – obejmuje obszar metropolitalny. Ważną rolę w obsłudze mieszkańców dzielnic północnych pełni galeria handlowa Szperk, położona poza granicami miasta na terenie gminy Kosakowo. W związku z intensywną rozbudową funkcji mieszkaniowej w gdyńskich osiedlach, przede wszystkim na obszarze Gdyni-Zachód, konieczne jest dostosowanie sieci handlu detalicznego i usług do rosnących potrzeb mieszkańców tych terenów.

Gdynia jest ośrodkiem usługowym, którego oddziaływanie obejmuje nie tylko aglomerację Trójmiasta, ale także północną część województwa pomorskiego. W zakresie usług poziomu powiatowego i wojewódzkiego miasto może skutecznie konkurować z Gdańskiem na tym obszarze, którego ośrodki cechuje lepsza dostępność transportowa do Gdyni niż do Gdańska. Jednocześnie galerie handlowe powstające w Gdańsku, szczególnie w sąsiedztwie przystanków Szybkiej Kolei Miejskiej i wzdłuż Obwodnicy Trójmiasta, tworzą atrakcyjną ofertę także dla mieszkańców Gdyni.

Edukacja, obok ochrony zdrowia, to usługa publiczna, której kształt najsilniej zależy od uwarunkowań krajowych. Jednocześnie odgrywa ona bardzo istotną rolę, wyposażając mieszkańców w kompetencje, dzięki którym są w stanie samodzielnie kształtować indywidualne warunki życia, a pośrednio poprzez aktywny udział w życiu społecznym i gospodarczym, także warunki życia pozostałych mieszkańców.

W strukturze gdyńskich placówek edukacyjnych zaszły istotne zmiany, spowodowane przede wszystkim przez reformę szkolnictwa i sytuację demograficzną, w tym zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży. Nie pociągnęły one za sobą istotnego pogorszenia dostępności do usług edukacyjnych i nie wpłynęły na jakość kształcenia, która utrzymuje się w Gdyni na wysokim poziomie.

W latach 1999-2014 na terenie Gdyni wzrosła liczba przedszkoli, głównie dzięki rozbudowie sieci małych placówek prywatnych, a zmniejszyła – szkół podstawowych, co wynikało głównie z likwidacji części publicznych szkół samorządowych. W ciągu kilkunastu lat zredukowano liczbę placówek kształcenia zawodowego, czemu towarzyszył znaczący spadek liczby uczniów i absolwentów. Jest

to odzwierciedlenie niekorzystnych tendencji ogólnokrajowych. Ich następstwem jest rosnący i trudny do zaspokojenia popyt na pracowników z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim technicznym, przy jednoczesnej nadpodaży absolwentów wyższych uczelni.

Rozmieszczenie na terenie miasta przedszkoli i szkół wszystkich poziomów kształcenia nie jest równomierne, co wiąże się z koniecznością zwiększonych przewozów, przede wszystkim do placówek szczebla ponadpodstawowego. Sieć wychowania przedszkolnego obejmuje większość dzielnic, najsłabiej zainwestowane pod tym względem są Gdynia-Zachód i południowa część miasta, gdzie brak publicznej infrastruktury edukacji wczesnodziecięcej wpływa na obniżenie warunków życia mieszkańców. Samorządowe szkoły podstawowe zlokalizowane są we wszystkich dzielnicach Gdyni, ofertę tego szczebla edukacji uzupełniają placówki niepubliczne. Gimnazja, zarówno samorządowe, jak i niepubliczne, skupione są głównie w dzielnicach, w których obserwowany jest proces starzenia się społeczeństwa – centralnych oraz północnych, położonych wzdłuż głównej osi komunikacyjnej. Podobną lokalizacją charakteryzują się ogólnokształcące szkoły ponadgimnazjalne.

Poziom nauczania w szkołach wszystkich szczebli jest atutem Gdyni. Wysoką jakość gdyńskiej edukacji potwierdzają wyniki sprawdzianów szóstoklasistów, egzaminów gimnazjalnych i maturalnych oraz lokaty części szkół w ogólnopolskich rankingach szkół.

Długie tradycje Gdyni jako ośrodka szkolnictwa wyższego o morskim charakterze kontynuowane są w XXI w. Gdyński ośrodek naukowy, który tworzą trzy publiczne i sześć niepublicznych szkół wyższych, ukierunkowany na potrzeby rynku pracy, charakteryzuje znaczący wzrost liczby studentów w ostatnich kilkunastu latach, osłabiony w wyniku aktualnych trendów demograficznych. Oferta szkolnictwa wyższego dla mieszkańców Gdyni nie ogranicza się do placówek działających w mieście. Trójmiasto jest liczącym się w kraju ośrodkiem szkolnictwa wyższego, umożliwiającym zdobycie wykształcenia niemal we wszystkich najważniejszych dziedzinach wiedzy.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna do dziedziny usług publicznych, których funkcjonowanie w największym stopniu zależy od uwarunkowań zewnętrznych. Poziom finansowania i wyniki negocjacji pomiędzy Narodowym Funduszem Zdrowia a podmiotami leczniczymi w największym stopniu determinują ofertę usług. W przypadku szpitali istotny wpływ na kształt ich działalności ma samorząd województwa.

Pod względem dostępu do opieki zdrowotnej Gdynia nie osiąga korzystnych wyników – wskaźniki dla lat 2004-2014 świadczą o konieczności rozbudowania kadry medycznej i sieci placówek opieki zdrowotnej, zwłaszcza uwzględniając rozwój wyspecjalizowanych usług z tego zakresu. Sytuacja jest najtrudniejsza w zakresie zasobów opieki zdrowotnej wyższego rzędu, jakimi są szpitale i przychodnie specjalistyczne. Taki stan rzeczy po części wynika z uwarunkowań

krajowych. Zbyt mały napływ młodych pracowników do zawodów medycznych – przede wszystkim lekarzy i pielęgniarek – to następstwo „wąskich gardeł” w systemie kształcenia lekarzy. Koszt tego procesu jest bardzo wysoki, w związku z czym Ministerstwo Zdrowia limituje liczbę miejsc na studiach na wydziałach lekarskich. Kolejne bariery pojawiają się w toku zdobywania specjalizacji. Z kolei zawód pielęgniarki, jak do tej pory, był nieatrakcyjny finansowo. Drugi powód deficytów kadry medycznej ma charakter lokalny. Położenie w aglomeracji nie wymusza rozbudowy specjalistycznej infrastruktury ochrony zdrowia w mieście. Gdynianie mają dostęp do jednostek specjalistycznych zlokalizowanych poza terenem Gdyni. Mieszkańcy Gdyni ubezpieczeni w Narodowym Funduszu Zdrowia mogą korzystać ze świadczeń medycznych we wszystkich placówkach świadczących usługi finansowane ze środków Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ.

Zapewnienie usług systemu ochrony zdrowia i opieki społecznej jest bardzo ważnym obszarem działania władz miasta. Główne grupy działań władz samorządowych Gdyni to promocja zdrowia oraz przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii. Przegląd aktualnych programów profilaktycznych, świadczonych przez podmioty lecznicze i organizacje pozarządowe, a finansowanych przez władze samorządowe, potwierdza dobre rozpoznanie aktualnych i przyszłych potrzeb zdrowotnych mieszkańców miasta. Zagrożeniem dla skuteczności programów profilaktycznych może być brak sprawnie działającej podstawowej opieki medycznej. W ramach programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii prowadzona jest szeroko zakrojona akcja popularyzatorska i współpraca wielu instytucji, w tym placówek szkolnych.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, jako główna instytucja zajmująca się świadczeniem i koordynacją pomocy społecznej, w ostatnich latach większość świadczeń przeznaczają na pomoc z powodu niepełnosprawności i długotrwałej choroby oraz bezdomności i bezrobocia. Odnotowano zmniejszenie odsetka osób otrzymujących wsparcie finansowe. Korzystający z finansowej pomocy społecznej zamieszkują głównie centralne dzielnice miasta, co jest trendem obserwowanym także w innych dużych miastach Polski.

Dostęp do instytucji kultury ma istotne znaczenie w kształtowaniu korzystnych warunków życia. Umożliwia atrakcyjne spędzenie czasu wolnego. Wydarzenia kulturalne i życie artystyczne sprzyjają budowaniu atmosfery tolerancji. Gdynia jest liczącym się ośrodkiem kulturalnym w skali kraju. Tę rangę nadają miastu najbardziej znaczące przedsięwzięcia – działalność Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej, koncerty w ramach *Open'er Festival*, jednego z najbardziej cenionych wydarzeń muzycznych w Polsce oraz festiwal filmów fabularnych wraz z licznymi wydarzeniami towarzyszącymi, przyciągającymi rokrocznie ponad 40 tys. widzów. Dla mieszkańców Gdyni przedsięwzięcia te są okazją do uczestnictwa zarówno w kulturze wysokiej, jak i popularnej.

Liczne instytucje, działające w mieście, przygotowują szeroką ofertę wydarzeń kulturalnych, często o wymiarze ponadlokalnym – teatralnych, literackich,

muzycznych, czy też popularyzujących współczesne wzornictwo. Placówki muzealne, w tym nowoutworzone Muzeum Emigracji, są istotnym dopełnieniem tej oferty. W wymiarze instytucjonalnym i edukacyjnym ważną rolę pełni Centrum Kultury w Gdyni. Władze miasta konsekwentnie wspierają działalność kulturalną, m.in. zwiększając nakłady finansowe z budżetu miasta. Inwestowanie w kulturę przynosi wiele korzyści – wyższą jakość życia, wsparcie procesu edukacji, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, zwiększenie ruchu turystycznego.

Mimo niewątpliwych atutów miasta w sferze kultury, liczba mieszkańców uczestniczących w życiu kulturalnym nie wzrasta w sposób znaczący. Szansą na zwiększenie zainteresowania gdynian spędzaniem wolnego czasu w placówkach kultury może być lepsza promocja i rozszerzenie oferty komercyjnej oraz zwiększenie dostępu do instytucji, obecnie często utrudnionego ze względów finansowych. Wśród instytucji niekomercyjnych należy zwrócić uwagę m.in. na funkcjonowanie sieci bibliotek publicznych, pełniących ważną rolę ośrodków skupiających życie społeczne.

Dla funkcjonowania gdyńskiej kultury duże znaczenie ma położenie miasta w aglomeracji Trójmiasta. Widzowie wywodzą się z całego jej obszaru, zapewniając ekonomiczne podstawy dla funkcjonowania znacznej części instytucji kultury. Z punktu widzenia mieszkańców Gdyni oferta kulturalna nie ogranicza się jedynie do instytucji położonych na terenie miasta, ale obejmuje także podmioty działające w Gdańsku, Sopocie i pozostałych miastach aglomeracji.

Sport wyczynowy uprawiany jest przez wąską grupę osób. Emocje związane z rywalizacją na najwyższym poziomie powodują, że kibicowanie jest bardzo atrakcyjnym sposobem spędzania czasu wolnego. Sprzyja umacnianiu więzi lokalnej i identyfikacji z miastem. W tym wymiarze możliwość biernego uczestnictwa w wydarzeniach sportowych stanowi ważny aspekt warunków życia.

Gdynia inwestuje w budowę i modernizację infrastruktury sportowej, większość dzielnic wyposażona jest w sportowe obiekty przyszkolne, udostępniane społeczności lokalnej. W latach 2004-2014 w kategorii obiektów całorocznych wzrosła nieznacznie liczba hal sportowych, infrastruktura wykorzystywana sezonowo została rozbudowana o kolejne kąpieliska morskie. Do największych inwestycji należy budowa Forum Sportu, miejskiego centrum sportowego o znaczeniu ponadlokalnym, którego najważniejszymi obiektami są: hala sportowo-widowiskowa Gdynia Arena, stadion miejski oraz Narodowy Stadion Rugby.

Miasto promuje rekreację i sport powszechny w celu poprawy zdrowia i samopoczucia, czemu służą liczne projekty sportowe skierowane do mieszkańców. Dużym zainteresowaniem mieszkańców nie tylko Gdyni, ale całej aglomeracji Trójmiasta cieszą się sportowe imprezy masowe, organizowane przede wszystkim w sezonie letnim. Wiele z nich wykorzystuje walor nadmorskiego położenia miasta.

Organizacją i koordynacją sportu i rekreacji zajmuje się Gdyńskie Centrum Sportu, wcześniej działające jako Gdyński Ośrodek Sportu i Rekreacji. W latach 2004-2014 zmniejszyła się liczba klubów sportowych działających na terenie

miasta, wzrosła natomiast w niewielkim stopniu liczba ćwiczących, głównie mężczyzn. W działalności profesjonalnych klubów sportowych odnotowano liczne sukcesy. Zajęcia organizowane przez uczniowskie kluby sportowe są ważnym uzupełnieniem lekcji wychowania fizycznego. Dużą wagę przywiązuje się do promowania dyscyplin sportowych związanych z morzem. Ośrodek żeglarstwa morskiego z mariną pełni także ważne funkcje rekreacyjne, jego atutem jest położenie w centrum miasta.

Warunki życia w Gdyni, po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, uległy poprawie niemal w każdym z aspektów. Dokonane inwestycje spowodowały skokowy wzrost wielkości i jakości infrastruktury technicznej i społecznej. Do pewnego stopnia poprawiło się także jej funkcjonowanie. Zaobserwowane zmiany zachodziły w sferach, przed którymi stoją największe wyzwania dla rozwoju obszarów zurbanizowanych. Miasta powinny integrować społeczność, wzmacniać tożsamość i poczucie zakorzenienia. Wydaje się, że Gdynia w bardzo dużym stopniu spełnia te oczekiwania. Wynika to nie tylko z pionierskiego ducha i doświadczenia sukcesu, które w toku krótkiej, ale burzliwej historii miasta przekazane zostało kolejnym pokoleniom mieszkańców. Integracji sprzyja również względnie dobry stan gospodarki – niski poziom bezrobocia i wysokie przeciętne wynagrodzenie. Działania z zakresu kształtowania warunków życia, które wzmacniają spójność społeczną mają miejsce przede wszystkim w sferze kultury oraz sportu i rekreacji. Liczne wydarzenia o charakterze masowym, a także te elitarne, ale budujące markę miasta, poprzez wspólne spędzanie czasu, przeżywanie emocji wyzwolanych sztuką czy kibicowanie tej samej drużynie sportowej wzmacniają więzi społeczne i identyfikację z miastem.

Wyzwaniem, jakie stawia się współczesnemu miastu jest zapewnienie sprawiedliwego dostępu do jego zasobów. Nie można kategorycznie odpowiedzieć, czy Gdynia spełnia ten warunek, ponieważ niearbitralne ustalenie kryteriów sprawiedliwości może różnić się z poczuciem sprawiedliwości samych gdynian. Można przyjąć, że dostęp do zasobów miasta na zasadach wolnego rynku jest sprawiedliwy. Według tej zasady następuje podział większości zasobów mieszkaniowych, dóbr konsumpcyjnych codziennego użytku, regulowany jest dostęp do części wydarzeń kulturalnych, sportowych oraz usług ochrony zdrowia. Wśród wyzwań, jakie stawia się przed miastami wymienia się jednak zapewnienie zdrowia, rozwój mieszkalnictwa czy redukcję ubóstwa. Wynika z tego konieczność większego zaangażowania się miast w kształtowanie zasobów mieszkaniowych, promocję zdrowia, sprzyjanie wzrostowi zatrudnienia. W polskich warunkach ustrojowych miasta nie są w stanie sprostać tym wyzwaniom samodzielnie, powinny jednak inicjować i współtworzyć politykę dedykowaną wymienionym problemom. Gdynia, jako jeden z liderów przemian gospodarczych w Polsce, powinna w tym procesie aktywniej uczestniczyć. Sprawiedliwy dostęp do zasobów miasta rozpatrywany może być także w wymiarze przestrzennym. Analiza dostępności do usług publicznych wskazuje na znaczne różnice pomiędzy starymi a nowymi dzielnicami

miasta. Zmniejszenie tych dysproporcji to poważne wyzwanie – nie tylko finansowe i organizacyjne, ale także polityczne. Decyzje o reorganizacji sieci placówek świadczących usługi publiczne zawsze budzą poważne kontrowersje wśród mieszkańców.

Wobec współczesnych miast wysuwany jest postulat zapewnienia mieszkańcom wiedzy, umiejętności i kompetencji użytecznych dla lokalnej gospodarki. Edukacja w Gdyni funkcjonuje stosunkowo dobrze – gdyńskie szkoły odnoszą szereg sukcesów o randze ogólnopolskiej – jest jednak częścią systemu edukacji, który w toku transformacji ustrojowej doprowadził do znacznego niedopasowania umiejętności i kompetencji ludzi do potrzeb rynku pracy. Powstała sytuacja, w której najmniej liczną grupą bezrobotnych są osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. To one są jednocześnie najbardziej poszukiwane przez pracodawców. Odbudowa szkolnictwa zawodowego to wyzwanie o skali ogólnopolskiej. Jest to także kwestia istotna dla Gdyni. Miasto posiada doświadczenia w zakresie współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami. Powinno je wykorzystać, aby jak najbardziej uatrakcyjnić ofertę kształcenia.

Wizje rozwoju miast formułowane na szczeblu globalnym, europejskim i krajowym podkreślają konieczność zrównoważonego użytkowania gruntów, zwartości przestrzennej czy jakości powietrza. Gdynia, podobnie jak większość dużych miast polskich, nie osiągnęła na tym polu istotnych sukcesów, a wręcz dało się zaobserwować negatywne zjawiska w postaci rozlewania się obszarów ekstensywnej zabudowy, najczęściej kosztem terenów zieleni. Inwestycje w infrastrukturę transportu drogowego, choć przynajmniej czasowo przyczyniły się do likwidacji wąskich gardeł, nie spowodowały zmniejszenia emisji hałasu i zanieczyszczeń, które lokalnie pozostają uciążliwe. Pozytywnie natomiast należy oceniać zmiany estetyczne zachodzące w mieście i plany przeznaczenia nowych terenów na potrzeby zieleni i rekreacji. W ostatnich latach w Gdyni podjęte zostały również działania popularyzujące zagadnienia środowiskowe, w tym zachowania zieleni, ochrony przyrody i estetyzacji przestrzeni. Takie działania niewątpliwie są odpowiedzią na wyzwania zrównoważonego rozwoju miast.

Miasta powinny być również zarządzane metropolitalnie. Dokonane analizy uwidaczniają, że znaczna część warunków życia mieszkańców Gdyni kształtowana jest nie tylko w skali miasta, ale całej aglomeracji. Niektóre z tych warunków z powodzeniem modeluje mechanizm rynkowy. Wydaje się jednak, że większej koordynacji na poziomie metropolitalnym wymaga sfera ochrony zdrowia, szkolnictwa zawodowego i wyższego. Instytucje w nich działające mają zasięg ponadlokalny. Współpraca i harmonizacja oferty mogłaby przynieść większe korzyści zarówno mieszkańcom, jak i tym podmiotom.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na identyfikację zagadnień wymagających dalszych badań. Warunki życia najczęściej badane są na podstawie danych ukazujących wyposażenie infrastrukturalne oraz aktywność instytucji, które oferują usługi komercyjne i publiczne. Dla określenia stopnia, w jakim istniejąca oferta

odpowiada oczekiwaniom mieszkańców, konieczne wydaje się prowadzenie badań opinii na ten temat. Regularne analizy dostarczyłyby nie tylko cennej wiedzy poznawczej, ale także użytecznej w programowaniu rozwoju lokalnego. Pogłębienia wymagają też badania poszczególnych aspektów warunków życia. W szczególności dotyczy to dostępności zasobów systemu ochrony zdrowia. Istotnym problemem jest także analiza zmian w strukturze przestrzennej handlu i usług, zwłaszcza przemian, które zachodzą na głównych ulicach handlowych miasta – czy zmieniające się funkcje pozwalają na zachowanie ich atrakcyjności jako miejsc spędzania czasu wolnego? Ważną kwestią jest też pogłębienie wiedzy na temat skutków antropopresji wywieranej na tereny zieleni i roli tych terenów w kształtowaniu warunków życia w mieście. Być może pozwoliłoby to na bardziej skuteczną ochronę najcenniejszych przyrodniczo obszarów i zwiększenie udziału terenów zieleni w zagospodarowaniu przestrzennym. Mieszkańcy Gdyni są bardzo zadowoleni z miejsca zamieszkania. Niewątpliwie istotne znaczenie w kształtowaniu tej opinii mają warunki życia, dlatego pogłębienie wiedzy w tym zakresie jest niezwykle ważne z punktu widzenia wzmocnienia dynamiki rozwoju miasta.

Spis literatury

- Agenda terytorialna Unii Europejskiej 2020. W kierunku sprzyjającej społecznemu włączeniu, inteligentnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów*, 2011, Ministrowie ds. planowania przestrzennego i rozwoju terytorialnego państw UE, Gödöllő.
- Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gdyni w okresie II poł. 2011-2014. Stan opracowań oraz program prac planistycznych 2015-2018*, 2015, Biuro Planowania Przestrzennego Miasta Gdyni, Gdynia.
- Biała księga na temat sportu*, 2007, Komisja Europejska, Bruksela.
- Borys T., Rogala P. (red.), 2008, *Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcie wskaźnikowe*, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, Warszawa.
- Buliński M., Ciechanowski M., Czochański J., Zieliński S., 2006, *Walory przyrodnicze Trójmiejskiego Obszaru Metropolitalnego i ich ochrona* [w:] J. Czochański i M. Kistowski (red.), *Studia przyrodniczo-krajobrazowe województwa pomorskiego, Część I, Pomorskie Studia Regionalne*, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk, s. 11-134.
- Buliński M., Przewoźniak M., 1996, *Monografia rezerwatu przyrody Kępa Redłowska* [w:] M. Przewoźniak (red.), *Materiały do monografii przyrodniczej regionu gdańskiego, t. I, Nadmorskie rezerwaty przyrody (część 1)*, Wydawnictwo Gdańskie, Gdańsk, s. 5-76.
- Centra handlowe w Trójmieście*, 2014, Colliers International, Warszawa.
- Chodubski A., 2014, *Wyzwania współczesnej edukacji a szkolnictwo w Gdyni*, Zeszyty Gdynińskie, nr 9, Wyższa Szkoła Komunikacji Społecznej, Gdynia, s. 19-28.
- Ciechomski W., 2014, *Handel targowiskowy w Poznaniu – diagnoza stanu rozwoju, preferencje klientów, tendencje zmian*, Zeszyty Naukowe, nr 28, Wyższa Szkoła Handlu i Usług w Poznaniu, Poznań, s. 25-46.
- Cyran K., Dybka S., 2013, *Centra handlowe jako wyznacznik współczesnych trendów w handlu i konsumpcji*, Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego, nr 27, Ostrołęka, s. 232-243.

- Czapiński J., Panek T. (red.), 2014, *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.
- Dörner K., 2009, *Zestarzyć się i umrzeć u siebie – w Polsce i w Niemczech*, Postępy Psychiatrii i Neurologii, nr 18 (4), s. 315-318.
- Dutkowski M., 1990, *Przestrzeń mieszkaniowa* [w:] E. Adrjanowska (red.), Gdynia. Środowisko. Przestrzeń. Gospodarka, Towarzystwo Miłośników Gdyni, Gdynia, s. 143-156.
- Encyklopedia Gdyni*, 2009, t. II, Wydawnictwo Verbi Causa, Gdynia.
- Fryc K., 2008, *Gdynia zbudowała sobie halę* (www.gazeta.pl).
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gdyni na 2014 r.* (www.gdynia.pl).
- Gospodarka mieszkaniowa w 2014 r.*, 2015, GUS, Warszawa.
- Gulda P., 2015, *Ile tak naprawdę było ludzi na tegorocznym festiwalu Open'er*, Gazeta Wyborcza Trójmiasto, 7 lipca 2015 r., nr 156, s. 2.
- GZWP na obszarze województwa pomorskiego*, 2008, [w:] Wody podziemne Pomorza /GZWP, Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (www.pgi.gov.pl).
- Hałuzo M., Kubicz G., Wojcieszek H., 2007, *Zasoby wód podziemnych* [w:] J. Czochoński i J. Lemańczyk (red.), Aktualizacja opracowania ekofizjograficznego do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Słupsk–Gdańsk.
- Heitzman J., 2010, *Zagrożenia stanu zdrowia psychicznego Polaków*, Nauka, nr 4, s. 53-59.
- Informator o umowach NFZ. Wyszukiwanie świadczeń* (www.aplikacje.nfz.gov.pl).
- Kaczmarek T., 2011, *Handel detaliczny w rozwoju funkcjonalnym i przestrzennym miast w Polsce* [w:] M. Wdowicka, L. Mierzejewska (red.), Problemy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI w., Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, nr 15, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 67-83.
- Karendys E., 2015, *W Gdyni powstanie basen olimpijski. Tylko dwa regiony nie mają takiego obiektu* (www.trojmiasto.wyborcza.pl).
- Kitowski S., 2008, *Musical, operetki, wodewile...*, Wydawnictwo Alter Ego, Gdynia.
- Komornicki T., Śleszyński P., Rosik P., Pomianowski W., 2009, *Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej*, Biuletyn KPZK, nr 241, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Polska Akademia Nauk, Warszawa.
- Kondracki J., 2011, *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.

- Kowalewska A., 2011, *Studium programowo-przestrzenne zagospodarowania terenów zieleni miasta Gdyni ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju funkcji rekreacyjnych*, Urząd Miasta Gdyni, Gdynia.
- Kowalska K., 2013, *Nowoczesny kanał dystrybucji. Współczesne standardy i strategie rozwoju*, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG, Kraków.
- Krajowa polityka miejska 2023*, 2015, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa.
- Kryteria wyznaczania lasów o szczególnych walorach przyrodniczych (High Conservation Value Forests) w Polsce*, 2006, Adaptacja do warunków Polski, Związek Stowarzyszeń Grupa Robocza FSC-Polska, Zielona Góra.
- Kwiecień K., Taranowska S., 1974, *Warunki klimatyczne* [w:] J. Moniak (red.), *Studium geograficzno-przyrodnicze i ekonomiczne województwa gdańskiego*, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk, s. 91-143.
- Ledwoń S., 2012, *Analiza możliwości rozmieszczenia funkcji handlowej na terenie miasta Elbląga*, Pracownia Projektowa UrbiS, Gdańsk.
- Łowkiel E., 2004, *Oświata wobec rynku pracy – z perspektywy Gdyni*, Gdyński Kwartalnik Oświatowy, nr 4, s. 3-5.
- Macioch D., 2012, *Pomniki przyrody Gdyni*, Wydawnictwo Eko-Kapio, Gdynia.
- Matuszkiewicz J. M., 2008, *Regionalizacja geobotaniczna Polski*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademii Nauk, Warszawa.
- Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. Rewizja dziesiąta. ICD-10*, 2008, Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne Vesalius, Kraków.
- Mularska-Kucharek M., Wiktorowicz J., 2012, *Jakość życia mieszkańców Łodzi. Wymiar subiektywny*, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 2 (48), s. 92-116.
- Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011–2015*, 2011, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa (www.parpa.pl).
- Nowicka K., 2006, *Funkcje ulicy Świętojańskiej w Gdyni*, *Rocznik Gdyński*, nr 18, s. 184-197.
- Ocena warunków i jakości życia mieszkańców województwa pomorskiego i ich postrzeżenie przyszłości*, 2011, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.
- Parysek J.J., 2007, *Spółczesność* [w:] H. Rogacki (red.), *Geografia społeczno-gospodarcza Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 91-164.
- Parysek J.J., Mierzejewska L., 2014, *Życie miasta: studium Poznania. Infrastruktura miejska*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Pikies R., 2002, *Rynny subglacjalne wybranych rejonów Bałtyku południowego*, *Przegląd Eureka*, nr 6 (18), Serwis Informacji Naukowo-Technicznej, Komitet Badań Naukowych, Warszawa.

- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*, 2009, Pomorskie Studia Regionalne, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.
- Podział hydrograficzny Polski*, 2014, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, arkusze N 34-49b,d i N 34-50 c.
- Pomoc społeczna w Gdyni rok 2014. Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni*, 2015, MOPS, Gdynia (www.mopsgdynia.pl/).
- Pomorski rynek nieruchomości komercyjnych*, 2015, Colliers International, Warszawa.
- Portalski W., 1998, *Ludność i warunki życia* [w:] H. Piekarek-Jankowska, M. Dutkowski (red.), Zespół miejski Gdyni. Przyroda. Społeczeństwo. Gospodarka, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk, s. 157-179.
- Potocka E., 2015, *Coraz bliżej do budowy nowej gdyńskiej mariny* (www.wiadomosci.onet.pl).
- Przegląd rynku nieruchomości. Podsumowanie 2014 r.*, 2015, Colliers International, Warszawa.
- Przegląd rynku nieruchomości sieci handlowych w Polsce*, 2007, Departament Wyceny i Analiz Rynku Nieruchomości, Warszawa.
- Przewoźniak M., 1985, *Struktura przestrzenna krajobrazu województwa gdańskiego w ujęciu regionalnym*, Zeszyty Naukowe Wydziału BiNoZ UG, Geografia 13, Gdańsk, s. 5-22.
- Przewoźniak M., 1991, *Krajobrazowy system interakcyjny strefy nadmorskiej w Polsce*, Rozprawy i Monografie, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Przewoźniak M., 1996, *Rezerwat przyrody Kępa Redłowska, struktura środowiska abiotycznego*, mapa [w:] M. Buliński, M. Przewoźniak, Monografia rezerwatu przyrody Kępa Redłowska [w:] M. Przewoźniak (red.), Materiały do monografii przyrodniczej regionu gdańskiego, t. I, Nadmorskie rezerwaty przyrody (część 1), Wydawnictwo Gdańskie, Gdańsk, s. 5-76.
- Przewoźniak M. (red.), 2001, *Materiały do monografii przyrodniczej regionu gdańskiego, Trójmiejski Park Krajobrazowy Przyroda-Kultura-Krajobraz*, t. 6, Wydawnictwo Gdańskie, Gdańsk.
- Przybylska L., Michalski T., Wendt J., Dutkowski M., Sypion-Dutkowska N., Tarkowski M., Pacuk M., Połom M., 2016, *Gdynia w Unii Europejskiej. Spójność społeczna i przestrzenna*, Wydawnictwo Bernardinum, Gdańsk–Pelplin.
- Raport o stanie środowiska w województwie pomorskim*, 2014; IOŚ – WIOŚ w Gdańsku, Biblioteka monitoringu środowiska, Gdańsk (www.gdansk.wios.gov.pl).
- Raport z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2014 roku*, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Gdynia (www.gdynia.pl).

- Raport z realizacji programów polityki zdrowotnej finansowanych przez Gminę Miasta Gdyni w roku 2014*, 2015, Urząd Miasta Gdynia, Wydział Zdrowia, Gdynia (www.gdynia.pl).
- Retail Research Forum. Raport I poł. 2014*, Polska Rada Centrów Handlowych, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Gdyni 2001*, 2001, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk.
- Rocznik Statystyczny Gdyni 2006, 2007*, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk.
- Rocznik Statystyczny Gdyni 2011, 2012*, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2015*, 2015, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa
- Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego 2014*, 2014, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk.
- Rogacki H., 2007, *Przemysł i budownictwo* [w:] H. Rogacki (red.), *Geografia społeczno-gospodarcza Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 291-345.
- Rynek handlowy w Polsce. II kw. 2015*, raport JLL (www.paiz.gov.pl).
- Rynek powierzchni handlowych w Polsce – podsumowanie roku 2015*, 2015, Raport JLL (www.jll.poland).
- Rynek wewnętrzny w 2014 r. Informacje i opracowania statystyczne*, 2015, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Ryś M., 2014, *Rodzina z problemem alkoholowym. Metody badań relacji interpersonalnych w dysfunkcyjnych systemach rodzinnych*, Mazowieckie Centrum Pomocy Społecznej, Warszawa.
- Senn P., 2015, *Motyle dzienne Gdyni. Atlas rozmieszczenia*, Studio FM, Gdynia.
- Skupowa J., 2003, *Nowe osiedla mieszkaniowe w przestrzeni miejskiej Gdyni*, Rocznik Gdyński, nr 15, Towarzystwo Miłośników Gdyni, Gdynia, s. 295-298.
- Skupowa J., 2005, *Witomino – warunki życia mieszkańców*, Rocznik Gdyński, nr 17, Towarzystwo Miłośników Gdyni, Gdynia, s. 46-55.
- Skupowa J., Czepczyński M., 1999, *Piętno slumsów na ładzie przestrzennym Gdyni*, Rocznik Gdyński, nr 14, Towarzystwo Miłośników Gdyni, Gdynia, s. 289-296.
- Smura M., 2012, *Rola sportu w promocji miast*, Refleksje, wydanie specjalne, s. 153-167.
- Sokołowska M., 2014, *Qultowa Gdynia. Świętojańska*, Urząd Miasta Gdyni, Gdynia.
- Stępnia M., 2014, *Przekształcenia przestrzennego rozmieszczenia zasobów mieszkaniowych w Warszawie w latach 1945-2008*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademia Nauk, Warszawa.
- Struzik M., 2013, *Raport z monitorowania problemu narkotyków i narkomanii na poziomie lokalnym* [w:] A. Malczewski (red.), *Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii*, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa, s. 80-86.

- Stryjakiewicz T., 2008, *Rozwój sektora kreatywnego w regionach metropolitalnych* [w:] T. Stryjakiewicz, J. Parysek (red.), Region społeczno-ekonomiczny i rozwój regionalny, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 105-119.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni*, 2008, Załącznik do uchwały Rady Miasta Gdyni, Gdynia.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni*, 2014, Załącznik do uchwały Rady Miasta Gdyni, Gdynia.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni*, 2015, Załącznik do uchwały Rady Miasta Gdyni, Gdynia.
- Szafer W., 1972, *Podstawy geobotanicznego podziału Polski. Szata roślinna Polski niżowej* [w:] W. Szafer, K. Zarzycki (red.), Szata roślinna Polski, PWN, Warszawa. s. 9-189.
- Szmytkowska M., 2006, *Zmiany przestrzenne i przeobrażenia społeczne strefy podmiejskiej Gdyni w ujęciu historycznym* [w:] M. Czepczyński (red.), Przestrzenie miast postsocjalistycznych. Studia społecznych przemian przestrzeni zurbanizowanej, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Gdańsk–Poznań, s. 207-215.
- Szmytkowska M., 2008, *Przestrzeń społeczna miasta w okresie transformacji. Przypadek Gdyni*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Szymik-Mackiewicz M. (red.), 2010, *Dotknięci teatrem, czyli pół wieku Teatru Miejskiego im. Witolda Gombrowicza w Gdyni 1959/1960-2009/2010*, Wydawnictwo słowo/obraz terytoria, Gdańsk.
- Tarkowski M., Nowicki M., Hildebrandt A., Susmarski P., Woźniak W., 2014, *Atlas jakości życia w województwie pomorskim IV edycja*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- Trapp J. A., 2001, *Warunki klimatyczne* [w:] J. T. Czochoński (red.), Opracowanie ekofizjograficzne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, Pomorskie Studia Regionalne, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk, s. 65-78.
- Ulice handlowe w Polsce – co na nich słychać?*, 2013, Raport Colliers International, Warszawa.
- Węclawowicz G., Bański J., Degórski M., Komornicki T., Korcelli P., Śleszyński P., 2006, *Przestrzenne zagospodarowanie Polski na początku XXI wieku*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademia Nauk, Warszawa.
- Wilk W., 2005, *Miejsce miast w sieciach handlowych – przykład Polski*, Prace i Studia Geograficzne, t. 35, s. 129-153.
- Wiśniewski Sz., 2014, *Dostępność transportowa Uniejowa – ujęcie regionalne*, Biuletyn Uniejowski, t. 3, s. 67-84.
- Województwo Pomorskie. Podregiony, powiaty, gminy z lat 2005-2015*, 2005-2015, Urząd Statystyczny w Gdańsku, Gdańsk.

- Woś A., 1999, *Klimat Polski*, PWN, Warszawa.
- Wróblewska A. (red.), 2015, *Film z widokiem na morze. 40 lat Festiwalu Filmowego Gdańsk-Gdynia*, Stowarzyszenie Filmowców Polskich, Warszawa (www.sfp.pl).
- Wzorcowy system regionalny monitoringu jakości usług publicznych i jakości życia*, 2013, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- Zajac-Kiedysz A., 2015, *50 i 5 lat Teatru Muzycznego w Gdyni 1958-2013*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Żółkoś K., Olszewski T. S., Afranowicz R., 2008, *Zarys historii gospodarki leśnej* [w:] Charakterystyka roślinności rzeczywistej oraz współczesnej potencjalnej roślinności naturalnej leśnego kompleksu promocyjnego Lasy Oliwsko-Darżlubskie, część I, Charakterystyka warunków przyrodniczych Nadleśnictwa Gdańsk, Załącznik do Planu Urządzenia Lasu, Nadleśnictwo Gdańsk, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych Gdańsk, Gdynia.
- Żółkoś M., 2010, *Teatr z morza* [w:] M. Szymik-Mackiewicz (red.), *Dotknięci teatrem, czyli pół wieku Teatru Miejskiego im. Witolda Gombrowicza w Gdyni 1959/1960-2009/2010*, Wydawnictwo słowo/obraz terytoria, Gdańsk, s. 9-19.

Spis adresów internetowych

www.abinwestor.pl – AB Inwestor Andrzej Boczek
www.allcon.pl – Allcon Osiedla Sp. z o.o.
www.aplikacje.nfz.gov.pl – NFZ. Wyszukiwanie świadczeń
www.arc.com.pl – Instytut Badawczy ARC Rynek i opinia
www.cas.gdynia.pl – Centrum Aktywności Seniora
www.cke.edu.pl – Centralna Komisja Egzaminacyjna
www.columbus.gda.pl – Columbus. BMC Sp. z o.o.
www.czynszowka.com.pl – TBS Czynszówka Sp. z o.o.
www.dom.trojmiasto.pl – Portal Regionalny Trójmiasto.pl. Dom i nieruchomości
www.dtchylonia – Dom Towarowy Chylonia
www.eratuszgdynia.pl – Gdynia, moje miasto
www.eurostyl.com.pl – Euro Styl Sp. z o.o.
www.festiwalgdynia.pl – Festiwal Filmowy w Gdyni
www.franchising.pl – Portal pomysłów na biznes
www.gdynia.pl – Urząd Miasta Gdyni
www.gdyniasport.pl – Gdynia sport
www.gnd.art.pl – Gdyńska Nagroda Dramaturgiczna
www.inpro.com.pl – Inpro S.A.
www.investkomfort.pl – Invest Komfort S.A.
www.lo3.gdynia.pl – III Liceum Ogólnokształcące w Gdyni
www.maps.google.com – Google maps
www.margobp.pl – Przedsiębiorstwo Budowlane Margo
www.megainwest.pl – Mega-Inwest S.A.
www.moderna-investment.pl – Moderna Investment Sp. z o.o.
www.mopsgdynia.pl – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
www.nagrodaliterackagdynia.pl – Nagroda Literacka Gdynia
www.oke.gdansk.pl – Okręgowa Komisja Edukacyjna w Gdańsku
www.oke.jaworzno.pl – Okręgowa Komisja Edukacyjna w Jaworznie
www.oke.lomza.pl – Okręgowa Komisja Edukacyjna w Łomży

www.opener.pl – Open'er Festival
www.panorama.pl – Panorama Development Sp. z o.o.
www.perspektywy.pl – Portal Edukacyjny Perspektywy
www.plywalniawitomino.pl – Kryta pływalnia Gdynia Witomino
www.prch.org.pl – Polska Rada Centrów Handlowych
www.raport10.festiwalraport.pl – 10 Festiwal Polskich Sztuk Współczesnych R@port
www.redlowo.com – Rezydencja Redłowo. J.W. Construction Holding S.A.
www.sas24.org – System Analiz Samorządowych
www.server.miasto.gdynia.pl – Mapa akustyczna miasta Gdyni
www.skm.pkp.pl – SKM Szybka Kolej Miejska
www.stat.gov.pl – Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
www.szkolamuzgdynia.pl – Szkoła Muzyczna I i II stopnia w Gdyni
www.targo.com.pl – Targo S.A.
www.teatrgdyniaglowna.pl – Teatr Gdynia Główna
www.tpkgdansk.pl – Trójmiejski Park Krajobrazowy
www.trojmiasto.pl – Portal Regionalny Trójmiasto.pl
www.wam.net.pl/or_gdynia – Wojskowa Agencja Mieszkaniowa. Oddział Regionalny w Gdyni
www.wiadomosci.onet.pl – Onet wiadomości
www.zkmgdynia.pl – Rozkład jazdy ZKM Gdynia
www.zsso.jou.pl – Zespół Sportowych Szkół Ogólnokształcących w Gdyni

Spis rycin

Ryc. 1.1.	Położenie Gdyni na tle jednostek regionalizacji fizycznogeograficznej	15
Ryc. 1.2.	Przekrój hydrogeologiczny przez obszar zalegania GZWP 110 i 111	18
Ryc. 1.3.	Rozkład przestrzenny terenów zieleni i form ochrony przyrody	32
Ryc. 1.4.	Lasy ochronne i lasy HCVF na terenie Gdyni	34
Ryc. 2.1.	Zasoby mieszkaniowe Gdyni w latach 2004-2014	41
Ryc. 2.2.	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w Gdyni w latach 2004-2014	42
Ryc. 2.3.	Średnia liczba osób w mieszkaniu w Gdyni w 2014 r.	45
Ryc. 2.4.	Średnia powierzchnia mieszkań w Gdyni w 2014 r.	46
Ryc. 2.5.	Zasoby mieszkaniowe Gdyni w 2011 r. według okresu budowy	48
Ryc. 2.6.	Liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w Gdyni według inwestorów w latach 2004-2014	50
Ryc. 2.7.	Średnia powierzchnia mieszkań oddanych do użytku w Gdyni w latach 2004-2014 ...	51
Ryc. 2.8.	Mieszkania oddane do użytku w Gdyni według dzielnic w latach 2004-2014	52
Ryc. 2.9.	Korzystający z instalacji technicznych w mieszkaniach w Gdyni w latach 2004-2014	59
Ryc. 3.1.	Liczba podmiotów gospodarczych w handlu detalicznym w Gdyni w latach 2009-2014	66
Ryc. 3.2.	Wskaźnik likwidacji podmiotów gospodarczych w Gdyni w latach 2009-2014	67
Ryc. 3.3.	Rozmieszczenie centrów handlowo-usługowych i sklepów działających w ramach wybranych sieci handlowych w Gdyni (stan na styczeń 2016 r.)	71
Ryc. 3.4.	Rozmieszczenie małych sklepów osiedlowych na terenie Gdyni (stan na styczeń 2016 r.)	71
Ryc. 3.5.	Liczba obiektów handlowo-usługowych na 1000 mieszkańców i jej zmiany w latach 2005-2013	73

Ryc. 3.6.	Stale punkty sprzedaży drobnodetalicznej i roczne wpływy z opłaty targowej na targowiskach w Gdyni w latach 2004-2014	77
Ryc. 3.7.	Odsetek ocen bardzo dobrych i dobrych w ocenie dzielnic pod względem dostępu do oferty handlowo-usługowej (stan na czerwiec 2014 r.)	85
Ryc. 3.8.	Odsetek mieszkańców Gdyni, którzy codzienne zakupy robią najczęściej w swojej dzielnicy (stan na czerwiec 2014 r.)	86
Ryc. 4.1.	Dzieci w przedszkolach i punktach przedszkolnych w Gdyni w latach 1999-2015	90
Ryc. 4.2.	Uczniowie i absolwenci szkół podstawowych w Gdyni w latach 1998-2015	94
Ryc. 4.3.	Uczniowie i absolwenci gimnazjów w Gdyni w latach 1999-2015	98
Ryc. 4.4.	Uczniowie i absolwenci liceów ogólnokształcących w Gdyni w latach 2000-2015	103
Ryc. 4.5.	Szkoły ponadgimnazjalne w Gdyni w roku 2014/15	104
Ryc. 4.6.	Uczniowie szkolnictwa zawodowego w Gdyni w latach 2000-2015	107
Ryc. 4.7.	Słuchacze i absolwenci szkół policealnych dla młodzieży w Gdyni w latach 2000-2015	113
Ryc. 4.8.	Szkoły policealne i wyższe w Gdyni w roku 2014/15	114
Ryc. 4.9.	Szkoły dla dorosłych według typów w Gdyni w latach 2000-2015	119
Ryc. 4.10.	Uczniowie i słuchacze szkół dla dorosłych w Gdyni w latach 2000-2015	120
Ryc. 5.1.	Wybrany personel medyczny według podstawowego miejsca pracy na terenie Gdyni w latach 2004-2014	125
Ryc. 5.2.	Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na terenie Gdyni w latach 2005-2014	127
Ryc. 5.3.	Liczba aptek ogólnodostępnych w Gdyni w latach 2004-2014	128
Ryc. 5.4.	Liczba gdynian, którzy w 2014 r. otrzymali świadczenia na terenie działalności Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ	129
Ryc. 5.5.	Placówki na terenie Gdyni świadczące usługi finansowane ze środków Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w 2014 r.	131
Ryc. 5.6.	Odsetek ludności korzystającej z finansowej pomocy społecznej MOPS w Gdyni w 2014 r.	144
Ryc. 6.1.	Liczba własnych przedstawień i widzów Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej w latach 2007-2015	149
Ryc. 6.2.	Liczba przedstawień i widzów w Teatrze Miejskim im. Witolda Gombrowicza w latach 2004-2015	154
Ryc. 6.3.	Liczba zwiedzających i wielkość dotacji Muzeum Miasta Gdyni w latach 2004-2015	163
Ryc. 6.4.	Liczba seansów i widzów w gdyńskich multipleksach kinowych w latach 2004-2014	165

Ryc. 7.1.	Główne obiekty sportowe w Gdyni (stan na 31 grudnia 2015 r.)	176
Ryc. 7.2.	Obiekty Forum Sportu w Gdyni (stan na 31 grudnia 2015 r.)	177
Ryc. 7.3.	Dostępność transportowa głównych boisk piłkarskich w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r.)	182
Ryc. 7.4.	Dostępność transportowa pływalni w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r.)	183
Ryc. 7.5.	Dostępność transportowa głównych obiektów infrastruktury sportowej (boiska, pływalnie, hale sportowe) w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r.)	184
Ryc. 7.6.	Dostępność transportowa Forum Sportu w Gdyni w podziale na dojazd transportem indywidualnym i zbiorowym (stan na 31 grudnia 2015 r.)	185

Spis tablic

Tab. 2.1.	Mieszkania oddane do użytku w Gdyni według inwestorów w latach 2004-2014	49
Tab. 3.1.	Supermarkety i hipermarkety w Gdyni w latach 2008-2014	68
Tab. 3.2.	Targowiska na terenie Gdyni (stan na 10 lutego 2016 r.)	76
Tab. 3.3.	Centra handlowe na terenie Gdyni w 2015 r.	78
Tab. 3.4.	Obecność 10 najpopularniejszych marek w gdyńskich centrach handlowych w 2014 r. ..	82
Tab. 4.1.	Wychowanie przedszkolne w Gdyni w 1999 i 2014 r.	91
Tab. 4.2.	Średnie wyniki sprawdzianów szóstoklasistów w Gdyni na tle kraju, województwa i wybranych miast w latach 2004-2015	97
Tab. 4.3.	Wyniki sprawdzianu szóstoklasistów w Gdyni na tle kraju, województwa i wybranych miast w 2015 r.	97
Tab. 4.4.	Wyniki egzaminów gimnazjalnych w części humanistycznej w Gdyni na tle Polski, województwa i wybranych miast w latach 2012-2015	100
Tab. 4.5.	Wyniki egzaminów gimnazjalnych w części matematyczno-przyrodniczej w Gdyni na tle Polski, województwa i wybranych miast w latach 2012-2015	101
Tab. 4.6.	Wyniki egzaminów gimnazjalnych z języka angielskiego (poziom podstawowy) w Gdyni na tle Polski, województwa i wybranych miast w latach 2012-2015	101
Tab. 4.7.	Lokaty gdyńskich liceów w ogólnopolskim rankingu liceów miesięcznika <i>Perspektywy</i> w latach 2011-2015	105
Tab. 4.8.	Lokaty gdyńskich techników w ogólnopolskim rankingu techników miesięcznika <i>Perspektywy</i> w latach 2011-2015	109
Tab. 4.9.	Zdawalność matur w Gdyni na tle Polski według typów szkół w latach 2006-2014	110
Tab. 4.10.	Wyższe uczelnie niepubliczne w Gdyni w latach 2000-2014	116
Tab. 5.1.	Umowy zawarte przez Pomorski Oddział Wojewódzki ze świadczeniodawcami w 2014 r.	130

Tab. 5.2.	Placówki na terenie Gdyni świadczące usługi finansowane ze środków Pomorskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w 2014 r.	132
Tab. 5.3.	Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą w postaci materialnej przez MOPS w Gdyni w 2014 r.	143
Tab. 6.1.	Laureaci Wielkiej Nagrody Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych „Złote Lwy” ...	151
Tab. 6.2.	Przedstawienia nagrodzone główną nagrodą Festiwalu Polskich Sztuk Współczesnych R@port w latach 2006-2015	155
Tab. 6.3.	Laureaci Gdyńskiej Nagrody Dramaturgicznej w latach 2008-2015	156
Tab. 6.4.	Laureaci Nagrody Literackiej Gdynia w latach 2006-2015	157
Tab. 6.5.	Podstawowe wskaźniki Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdyni w latach 2004-2014	162
Tab. 6.6.	Wydatki na kulturę z budżetu miasta Gdynia w latach 2009-2014	166
Tab. 7.1.	Kluby sportowe w Gdyni w latach 2004-2014	169
Tab. 7.2.	Główne projekty sportowe w Gdyni wykonane w latach 2004-2014	170
Tab. 7.3.	Najważniejsze cykliczne imprezy sportowe odbywające się w Gdyni	171
Tab. 7.4.	Dyscypliny sportowe w gdyńskich klubach (stan na 31 grudnia 2015 r.)	172
Tab. 7.5.	Liczba głównych obiektów sportowych w Gdyni w latach 2004-2014	179

